

Gunner Ljødal

Kommentar til Johannes-evangeliet

Logos og sarks

Høgskolen i Hedmark
Notat nr. 9 – 2005

Online versjon

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra notatet i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I notatserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres f.eks. milepel dokumentasjon av et forsknings- og/eller utviklingsprosjekt, eller andre dokumentasjoner på at et arbeid er i gang eller er utført.

Notatet kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark.
(<http://www.hihm.no/>)

Notat nr. 9 – 2005

© Forfatteren/Høgskolen i Hedmark

ISBN: 82-7671-518-4

ISSN: 1501-8555

Høgskolen i Hedmark

Tittel: Kommentar til Johannes-evangeliet. Logos og sarks.

Forfatter: Gunner Ljødal

Nummer: 9

Utgivelsesår: 2005

Sider: 216

ISBN: 82-7671-518-4

ISSN: 1501-8555

Oppdragsgiver: Høgskolen i Hedmark, Avdeling for lærerutdanning

Emneord:

Sammendrag:

En gjennomgåelse av hele Johannes-evangeliet i teologisk, historisk og aktuell belysning.

Høgskolen i Hedmark

Title: A short comment on the Gospel of John. Logos and sarks.			
Author: Gunner Ljødal			
Number: 9	Year: 2005	Pages: 216	ISBN: 82-7671-518-4 ISSN: 1501-8555
Financed by: Høgskolen i Hedmark, Avdeling for lærerutdanning			
Keywords:			
Summary: This comment focuses on the whole Gospel of John through a theological, historical and an up-to-date elucidation.			

ATLAS

Atlas som bærer Jordkloden eller Himmelen (Peter Clayton: Great Figures of Mythology. New York 1990).

VIGNETT

Ørnen

Sammen med falcken står ørnen for himmelguden, makten som mennenes verden er underlagt, og som ser og oppfatter alt med sitt skarpe blikk.

David Fontana: Symbolenes språk. Oslo 1996.

INNHALDSFORTEGNELSE

VIGNETT	7
I. DEL: INNLEDNING	13
I. Corpus Johanneum	13
II. Forfatter, tid og sted	14
III. Evangeliets særpreg og karakteristika	18
IV. Perspektiver	24
1. "Sannhetens øyeblikk" eller oppstandelses-perspektivet	24
2. Nå-perspektivet er et annet viktig element i Johannes-evangeliet	24
3. Det nye-perspektivet	25
4. Prinsippet med "In-dwelling" eller "iboenhet"	25
5. Tegn-perspektivet	25
6. Innenfra/utenfra- eller ovenfra/nedenfra-perspektivet	26
7. Logos-perspektivet	26
8. Ego Eimi (= Jeg er) perspektivet	27
9. Fest-perspektivet	28
10. Kathos-perspektivet	28
11. Kosmos-perspektivet	29
12. Åndskamp-perspektivet	29
13. Skriftforståelses-perspektivet	30
14. Tids-perspektivet	30
15. Kunst- og kulturperspektivet	31
1. gruppe bilder: Johannes selv	33
II. DEL: HOVEDDEL SOM TEKSTKOMMENTAR	41
1. del: Joh. 1,1–4,54	41
Nr. 1: Joh. 1,1–18: Prologen	41
Nr. 2: Joh. 1,19–2,25: Den røde johanneiske tråd	63
Nr. 3: Joh. 3,1–21: Dåpsforelesning og religionsdialog	64
Nr. 4: Joh. 3,22–36: Den røde Johanneiske tråd i resten av Joh. 3 ...	70
Nr. 5: Joh. 4,1–30: Kvinnen ved Jacobs brønn i Samaria	71

Nr 6: Joh. 4,31–54: Den Johanneiske røde tråd: Åndsarbeid og Roma i sikte	74
2. del: Joh. 5,1–6,71	76
Nr. 1: Joh. 5,1–18: Betestadammen.....	76
Nr. 2: Joh. 5,19–30: Eksusia eller spørsmålet om Jesu 'eksusia'.....	76
Nr. 3: Joh. 5,31–47: Martyria eller vitnesbyrdene	79
Nr. 4: Joh. 6,1–21: Kongen i Guds rike åpenbarer seg	85
Nr. 5: Joh. 6,22–59: Jesu nattverdlære	91
Nr. 6: Joh. 6,60–71: Reaksjoner	95
3. del: Joh. 7,1–10,42	99
Nr. 1: Joh. 7: Løvhyttedefesten i oktober	99
Nr. 2: Joh. 8: 'Ani Hu Prin Abraham' eller Gudsbegrepet i teori og praksis	99
Nr. 3: Joh. 9: 1. Forhør i Jerusalem eller Siloaepisoden med den blindfødte	102
Nr. 4: Joh. 10: Enkainiafesten i Jerusalem/Tempelinnvielsesfesten/vinterstid	103
Ekskurs: Hvorfor er Johannes-evangeliets Jesus så påståelig og selvbevisst?	108
1. Den gode hyrde (Joh. 10:11)	108
2. De jødiske lederes raseri (Joh. 10:20–21).....	109
3. Jesus som sant menneske og lærer (Joh. 10:6, 34)	110
4. Exodus-prinsippet i jødisk lære (Ex. 3:14)	112
5. Jesu identitet (Joh. 14:8–9).....	114
6. Jesu erga (Joh. 10:25, 32 og 37)	115
7. Gud/Jahve er agape (1. Joh. 4 og 8).....	115
8. Agape på det menneskelige plan (Joh. 10:10)	117
9. Hyrden og fåreporten (‘He probatike kolumbate’ i Joh. 5:2)	118
10. Det nye tempel. (Joh. 2:21 og ‘Engkainia’ i Joh. 10:22)	120
11. Jesu språkbruk (f.eks. Mt. 5:21–22)	122
12. Forsøk på svar på ekskursets overskrift.....	122
Avslutning	125
Litteraturliste	126
2. gruppe bilder: Illustrasjoner til 1. bok (Joh. 1–10)	128
4. del: Joh. 11,1–20 31.....	134
Nr. 1: Joh. 11,1–44: Lasarus’ oppvekkelse.....	134

Nr. 2: Joh. 11,45–57 og 3. fase: Dødsdommen.....	141
Nr. 3: Joh. 12,1–17,26: Gudsrikekongen, Menneskesønnen, siste måltid	144
Joh. 14–17: Avskjedstalen.....	147
Nr. 4: Joh. 18 og 19: Jesu lidelseshistorie, langfredag	156
Nr. 5: Joh. 20,1–31: Oppstandelsen på 3. dag	160
Hvorfor 3 dager kunne vi spørre?.....	162
Johannes 11 og Johannes 20.....	164
Joh. 20,1–10: Den åpne (åpnede) eller tomme grav	168
Joh. 20,1–18 i en sum	177
Joh. 20,19–23: 1. disippelsammenkomst etter oppstandelsen	177
Joh. 20,24–29: 2. disippelsammenkomst etter oppstandelsen	180
Joh. 20,30–31: Avslutningsord i 2. bok hos Johannes (Joh. 11–20)	181
3. gruppe bilder: Illustrasjoner til 2. bok (Joh. 11–20)	182
5. del: Joh. 21,1–25: Johannesepilogen (Galilea).....	191
Tillegg i ord og bilder:.....	194
III. DEL: INDEKS	205
1. Oversikt over illustrasjoner eller tavler	205
2. Oversikt over kunstbilder	207
3. Litteraturliste	210
4. Forkortelser	215

I. DEL: INNLEDNING

I. Corpus Johanneum

Jeg vil aller først klargjøre den vide kontekst som Johannes-evangeliet står i. Det dreier seg først og fremst om 3 skrifter: Johannes Åpenbaring (Joh.Åp), Joh.evg. og 1. Joh.brev. I tillegg finnes det 2 brev, som ble skrevet privat til Gaius, og et menighetsbrev (2. Joh.brev). De siste to brevene blir ikke berørt i denne kommentaren.

Mange forskere mener at Johannes Åpenbaring er skrevet på den greske øya Patmos, under keiser Domitian grusomme styre. (Han som kalte seg "Dominus et Deus", som betyr "Herre og Gud", styrte 81–96 e.Kr.) I skriften står Gudsbegrepet i sentrum for oppmerksomheten, Gud som Far, og det er et *håpets skrift* for alle som blir forfulgt under forfølgelsene i det 1. og 2. århundre e.Kr. På bakgrunn av Joh.Åp og en del negativ reaksjon både på Johannes og Joh.Åp, skrives 3. Joh.brev for å advare mot en navngitt motstander, nemlig Diotrefes (3. Joh. 9), som nærmest har satt seg opp mot sin egen "biskop" Johannes. Den trofaste Demetrius settes opp som forbilde (3. Joh. 12). Men det finnes tydeligvis andre motstandere som også er "farlige" for menighetene, nemlig gnostikerne, "forførerne", som "ikke bekjenner at Jesus Kristus er kommet i kjøtt og blod" (2. Joh. 7). De kalles Antikrist på dette stedet.

I forskningen mener man at Joh.evg. deretter er skrevet ned av Johannes, en "endegyldig avfattelse og offentliggjørelse av sitt gjennom livet kun stykkevis nedskrevne og muntlig framførte evangelium". (Wyller 7:1997/Brown:1996 m.fl.) I den kirkelige tradisjonen hevdes det at det er Papias som skrev ned evangeliet etter Johannes diktat. Papias var en samtidig og venn av martyren og biskopen Polykarp i Smyrna, som led martyrdøden som 86 åring den 23.2.155 e.Kr. Polykarp var således født i 69 e.Kr. og regnes i likhet med Papias, som en disippel av apostelen Johannes. Hvis Papias var født omtrent samtidig med Polykarp, var han omkring 30 år, eller noe eldre, da han skrev ned evangeliet for Johannes, under keiser

Nerva (96/97–98). Det heter videre at Johannes levde til keiser Trajans tid (98–117 e.Kr.) Til ca. år 100. Papias skrev for øvrig et kommentarverk til Joh. evg. i fem bøker/deler, som dessverre ikke finnes lenger. Han skal ha levd til 140/150 e. Kr, og skrev ned en del interessante ”fakta” om Peter/Markus evangeliet, Matteus- og Johannes-evangeliet. Men han nevner ikke Lukas. Dette skrev han ca 120/130. Mange forskere mener at Johannes i evangeliet tar opp tråden med ”Guds logos” fra Joh.Åp. 19,13, om Jesus Kristus, ”Han er kledd i en kappe dyppet i blod, og hans navn er Guds logos”. I dette evangeliet står sønnen i sentrum, Gud som sønn, Menneskesønnen, og det er et *troens skrift*, som det uttrykkelig heter i Joh. evg. 20,21: ”...for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds sønn, og for at dere skal ha liv i troen på hans navn”.

Det tredje og siste store skrift i Corpus Johanneum er 1. Joh. brev, som noen forskere betrakter som en *etisk traktat*, beslektet med den stoiske diatribe, som nærmest kan oversettes med ”undervisning, forelesning, studium”, men det kan også bety ”tidsfordriv”, noe det ikke gjør i vår sammenheng. Ja, Johannes, mener mange, har skrevet en fortsettelse på det han har lovet i Joh. evg. 14,16, om talsmannen, den hellige Ånds komme. Derfor kalles den ”Den hellige Ånds traktat”. (Wyller:1997, 7 s. 209) Sentrum i 1 Joh. brev er Gud som kjærlighet (Agape) Se 1. Joh. 3,11 og 4, 16–18 på bakgrunn av Jesu bud i Joh. evg. 13,34 og 15,17. Gud som kjærlighet og Gud som Ånd.

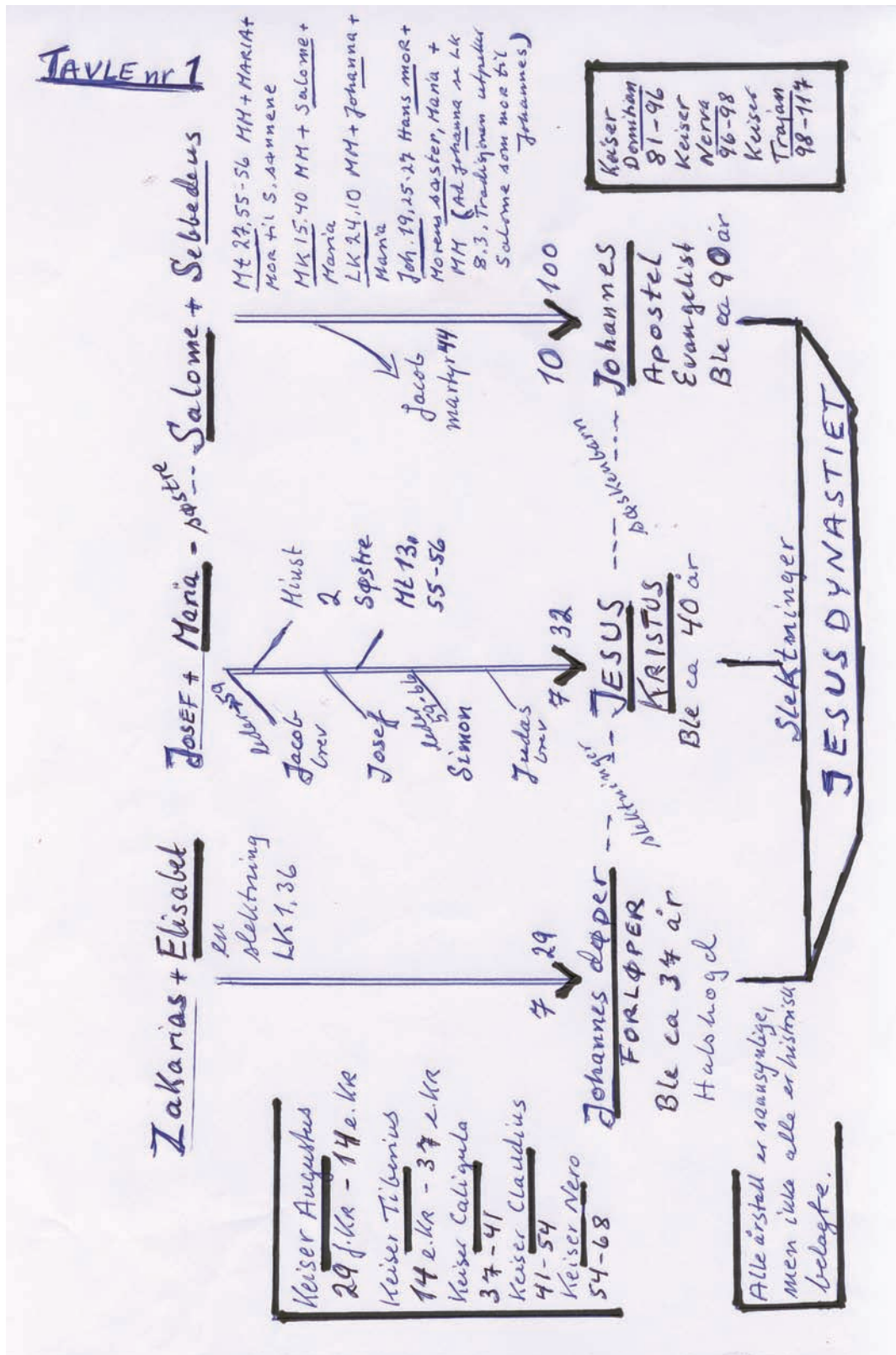
Summarisk kan vi m.h.t. den vide kontekst si at på samme måte som Far vekker håp i Joh.Åp., og Sønnen tro i Joh. evg, så gir og vekker Den hellige Ånd den rene og aktive, forsonende og etiske kjærlighet i 1 Joh. brevet. Disse tre skriftene er en helhet, og har etter mange forskeres mening kommet i denne historiske rekkefølge på slutten av det første århundre etter Kristus.

II. Forfatter, tid og sted

Vi har allerede brukt betegnelsen apostelen om Johannes evangeliets forfatter. Etter kirkelig tradisjon fra 1 og 2 århundre e.Kr. (Papias, Ireneus m.fl.) er det apostelen Johannes som regnes som forfatter. Vi går ut fra

dette faktum i tilknytning til en rekke plausible grunner av både ytre og indre art.

Vi vet ikke eksakt når Johannes ble født, men han var antagelig den yngste i "apostelkollegiet". Han og Jakob, hans bror, som er eldre, kalles ofte Sebbedeussønnene i Synopsen, men de er begge uomtalt i Joh. evg. Han kan vært født i år 8, 10 eller 12 e.Kr. Vi går ellers ut i fra at Jesus ble født i år 7/6 f.Kr., etter den siste forskning på dette område. Hvis Jesus led martyrdøden i år 30 eller 32, under keiser Tiberius 14–37, ville Johannes være henholdsvis 18, 20 eller 22 år. Hvis Jesus døde i år 32 ville han vært 20, 22 eller 24 år. Tilsvarende ville han være 88, 90 eller 92 år, i år 100 e.Kr. Polykarp led som vi husker, martyrdøden som en meget vital biskop i 155 e.Kr. M.a.o. var Johannes i sin beste alder, og antagelig "den disippel som Jesus hadde kjær, satt til bords ved siden av Jesus" (Joh. 13,23). Noe som tyder på både at han sto Jesus meget nær og tok til seg alt han sa og fortalte, samtidig som den ungdom han var, ble spesielt beskyttet og tatt vare på av Jesus. Dertil kommer at de antagelig også var søskenbarn, og således sto hverandre nært i slektskap (Se tavle 1: "Jesusdynastiet"). Hans mor var antagelig Salome (Joh. 19,25. Jfr Mt 27,56 og Mk 15,40), søster av Jesu mor Maria. Vi må etter dette si at apostelen Johannes var et meget troverdig øyenvitne til Jesu liv og lære. Og her er hele tre betydelige personer i slekt med hverandre: Døperen Johannes, frelseren Jesus Kristus og evangelisten Johannes, alle med kunstneriske anlegg, se f.eks. Døperens ordformuleringer, Jesu lignelser og Johannes billedbruk i Joh. Åp. Vi blir slått av undring over disse tre store åndshøvdinger i vår historie.

Tavle 1: Jesusdynastiet.

Johannes-evangeliet er etter flere forskeres mening (som f.eks. C.H. Dodd, R.E. Brown, E.A. Wyller m.fl.) blitt avfattet eller skal vi si endelig redigert i 90-årenes Efesos, hvor Johannes var biskop etter den kirkelige tradisjonen.

Ut i fra Bibelen og kirkelig tradisjon kan vi legge til noen flere momenter m.h.t. apostelen Johannes:

- han omtales som Sebedeussønn, i f.eks. Mk 3,17
- og Boanerges (= tordensønn) samme sted Mk 3,17
- etter Papias-fragmentene omtales han både som presbyter (den eldste) og teologen Johannes. Begge betegnelsene er meget forståelige ut i fra hva han leverer i sin triade av skrifter (Joh.Åp, Joh. evg. og 1. Joh. brev).
- i kunsthistorien har Johannes-evangeliet blitt symbolisert med en ørn, diktersymbolet til alle tider. En ørn, vet vi, svever over "kultur-landskapet", og har full oversikt og kan slå seg ned på viktige og essensielle fortellinger, holdninger og standpunkter, noe som er beviselig ut i fra alle de nevnte skriftene i Johannes-triaden.
- i kirkelig tradisjon forbindes skriveren Prokorus med nedskrivningen av Joh.Åp. og som nevnt Papias, med nedskrivningen av Joh. evg. og evt. 1. Joh. brev. Noe som forklarer bl.a. den store forskjellen i kvaliteten på gresk i Joh.Åp. og Joh. evg. I Joh.Åp. er stilen mer kakofonisk og hebraisert, eller m.a.o., noe klosset og feilaktig gresk (Wyller) mens Joh. evg. er skrevet av en språkets mester.
- Johannes har også blitt den anonyme disippel, se Joh. 1,35–42 eller den andre disippelen i Joh. 20,1–9. Han stiller seg i skyggen eller i bakgrunnen, i kulissene gjennom hele Joh. evg., den ærbødige unggutten med fremragende intellektuelle evner. Det er denne "Jesu skygge" de andre bruker ved flere anledninger bl.a. når det er snakk om hvem som skal forråde Jesus, da "han lener seg opp til Jesus bryst" (Joh. 13,23–25), og det er Johannes som forstår når Jesus dypper brødstykket i fatet (Joh. 13, 25–30), at nå blir alt natt og mørke for han.
- det er Johannes som blir betrodd Jesu mor Maria ved korset, etter Joh. evg. 19,26–27, og den kirkelige tradisjon forteller at hun i lengre tid levde med Johannes i Efesos, der det også er reist en kirke til hennes minne.

- videre er det Peter og Johannes som ofte opptrer etter Jesu død i Jerusalem, og bl.a. fullbyrder Filips kristning av Samaria (Acta 8,14–18), og det er Johannes (sammen med Peter, og Jesu bror Jakob) som blir betraktet som ”søylene” i menigheter i Jerusalem av Paulus (Gal 2,9), en menighet som holdt til i ”Salomos buegang” i templet, se Acta 5,12 og Joh. 10,22–23.
- Johannes greide i ord og gjerning å knytte jødedom og kristendom sammen (Wyller:1997, 7, s. 38), men ikke bare det, han har også i sitt evangelium brakt for dagen den klargjørende arv fra filosofiens gamle Hellas (Wyller:1997, 7, s. 139), og kanskje også både Qumran og essener-kretser og deres tankegods etter bl.a. Browns mening. (Via da hans slektning Døperen Johannes).

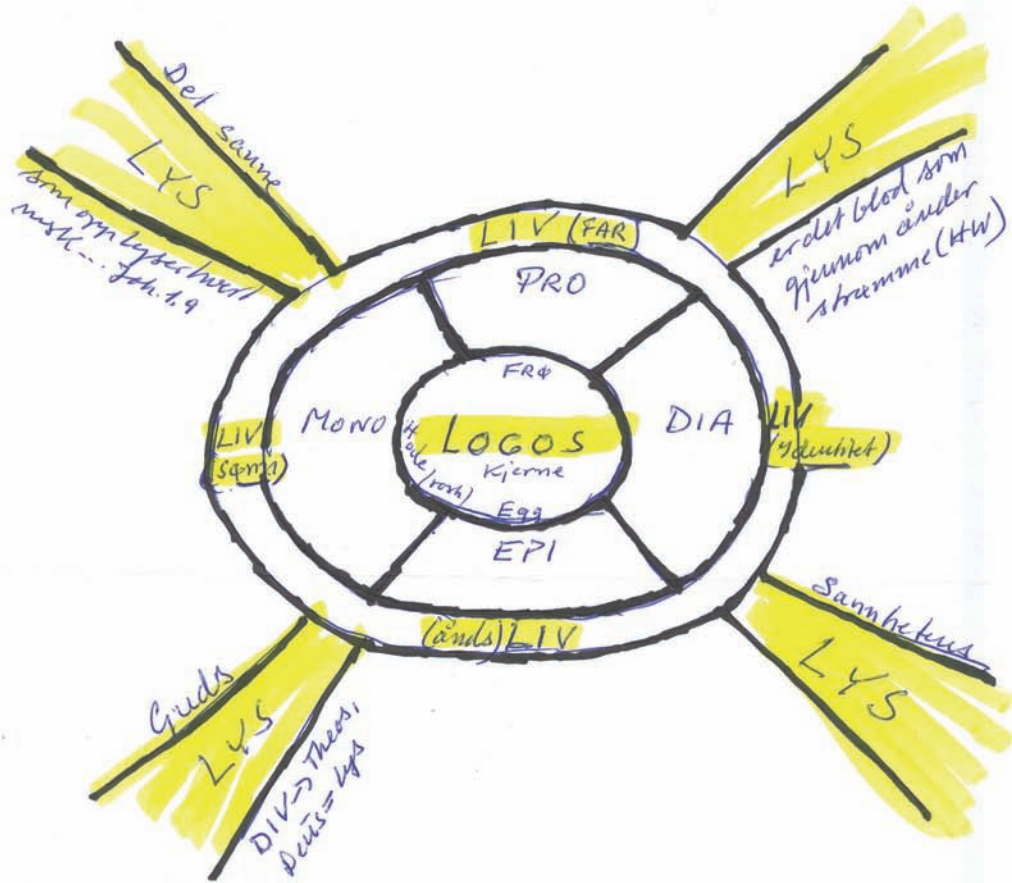
III. Evangeliets særpreg og karakteristika

Vi regner at Joh. evg. er skrevet i 90-årene i Efesus. På den tiden var så å si alle øyenvitnene til Jesu liv og virke døde, men ennå fantes en levende muntlig tradisjon, og deler av den var i tiårene forut blitt nedskrevet, Markus- og Q-evangeliet på 60-tallet e.Kr., mens Matteus og Lukas må ha kommet på 70–80-tallet. Det er tydelig at Johannes kjenner denne tradisjonen, se f.eks. kap 4,6,9,12,18 og 19. I hvilken grad han har kjent de andre evangeliene vet vi ikke, men enkelte forskere mener han har kjent ett eller flere av dem, og når han selv skrev ned sitt evangelium var det for å korrigere og supplere de andre, særlig ut i fra Markus.

Ut i fra Johannes-evangeliet regner man med at Jesus virket i ca. 3 år, ikke bare ett år som i Synopsen, at han har foretatt minst 3 reiser til Jerusalem (2,13 og 5,1 og 7,10) og at han nevner 3 påskefester (2,13 og 6,4 og 12,1). Ellers har Johannes en god del stoff ingen av de andre evangeliene har med, som f.eks. Kana-vinunderet (Joh. 2), den samaritanske kvinne (Joh. 4), Nikodemusperikopen (Joh. 3), forvaskingen (Joh. 13), og den lange avskjedssamtalen kvelden før han døde i Joh. 14–17. Og det kan vel være slik at han har latt være å fortelle om ting, se Joh. 20,30, som ikke har vært så viktig for ham å få med eller som finnes i Synopsen ut i fra det perspektivet han har lagt på sitt arbeid! Å forstå Jesu liv og lære på rett måte, Joh. 20,31.

Joh.evg. er samlet om en del bestemte hovedtemaer, som *liv, lys, sannhet, nåde, kjærlighet, herlighet, far, sønn, ånd* (eller spesielt Johanneisk: Talsmannen), *Menneskesønnen* og ”*jeg er*”-formelen; *Ordet/Logos, vann, vin, kjøtt og blod*. Dessuten bruker han Vitnesbyrd og ikke evangelium eller forkynnelse i sitt evangelium. (Kvalbein: 1970, ss 12–16). Noe som også er typisk for Johannes-evangeliet er stadige ”strids-samtaler” mellom Jesus og en motpart. Vi ville kanskje kalle det diskusjoner eller debatter eller rett og slett ”åndskamp” mellom to åndsretninger. Men det ”våpenet” som brukes er alltid det ”skarpe, tveeggede sverd” som utgår fra Jesu munn (Joh.Åp. 1,16) m.a.o. logos. ordet i flere slags bruk. (se tavle 2: Logoskjema). Vi kan også lese noe ut av den Johanneiske struktur i og med kap. for kap.-oversikt (se tavle 3). I denne sammenheng snakker Wyller om ”Johannes-evangeliets arkitektonikk” rundt en ”sentrumspassasje i Joh. 10,22–39”. (Wyller:1997, ss. 142–144). Dette fører til at han og andre vil dele Joh.evg. i to hoveddeler/hovedbøker med prolog i Joh. 1 og epilog i deler av Joh. 21, med 1. bok som noen forskere kaller *Tegnboka*, og 2. bok som *Lidelses-* eller *Gledesboka* (Brown og Dodd), mens Wyller kaller 1. bok for Vitnesbyrdboka (t.o.m. Joh. 10) og 2. bok for *Pasjons og Glorie-boka* (t.o.m. Joh. 21,23. Se tavle 4) Wyller bruker også et annet skjema på evangeliet ut i fra innholdet i de enkelte kapitler, med renselse/Katharsis/Purificatio i 1. hoveddel (2–7), og illuminasjon/fotismos/Illiminatio i 2. hoveddel (8–12) og til slutt fullbyrdelse/Teleios/Perfectio i 3. hoveddel (12–20). Se hertil Gunnar Østenstads skjema (se tavle 5, Evangeliearkitektur).

TAVLE 2
Logosstruktur

Guds skapende virksomhet i, ved og gjennom Ordet (Logos) ⇒ uttrykker Guds vilje

Tavle 2: Logosstrukturen.

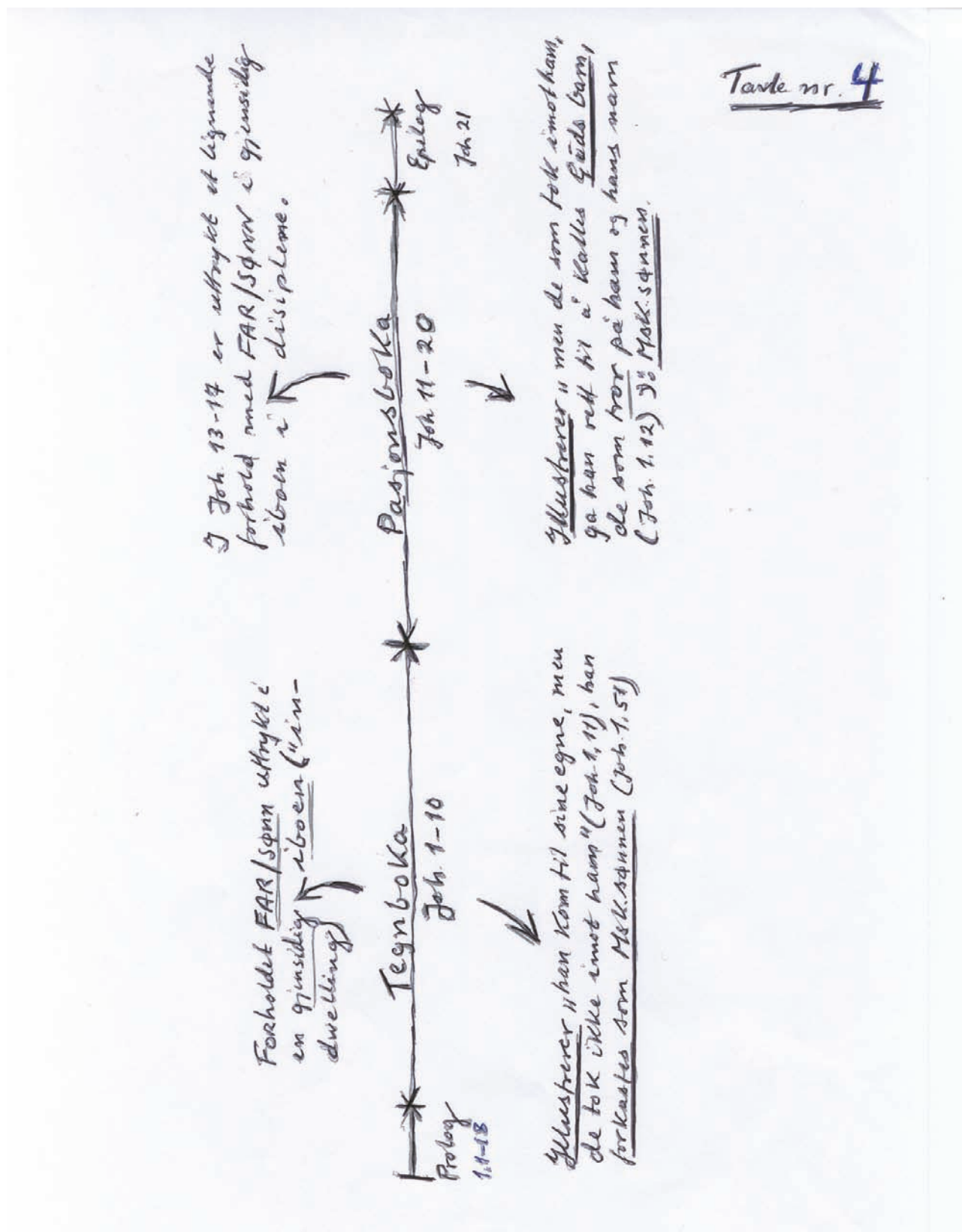
HOVEDTEMA I JOHANNES-EVANGELIET

TAVLE nr. 3

(Kap. for Kap)

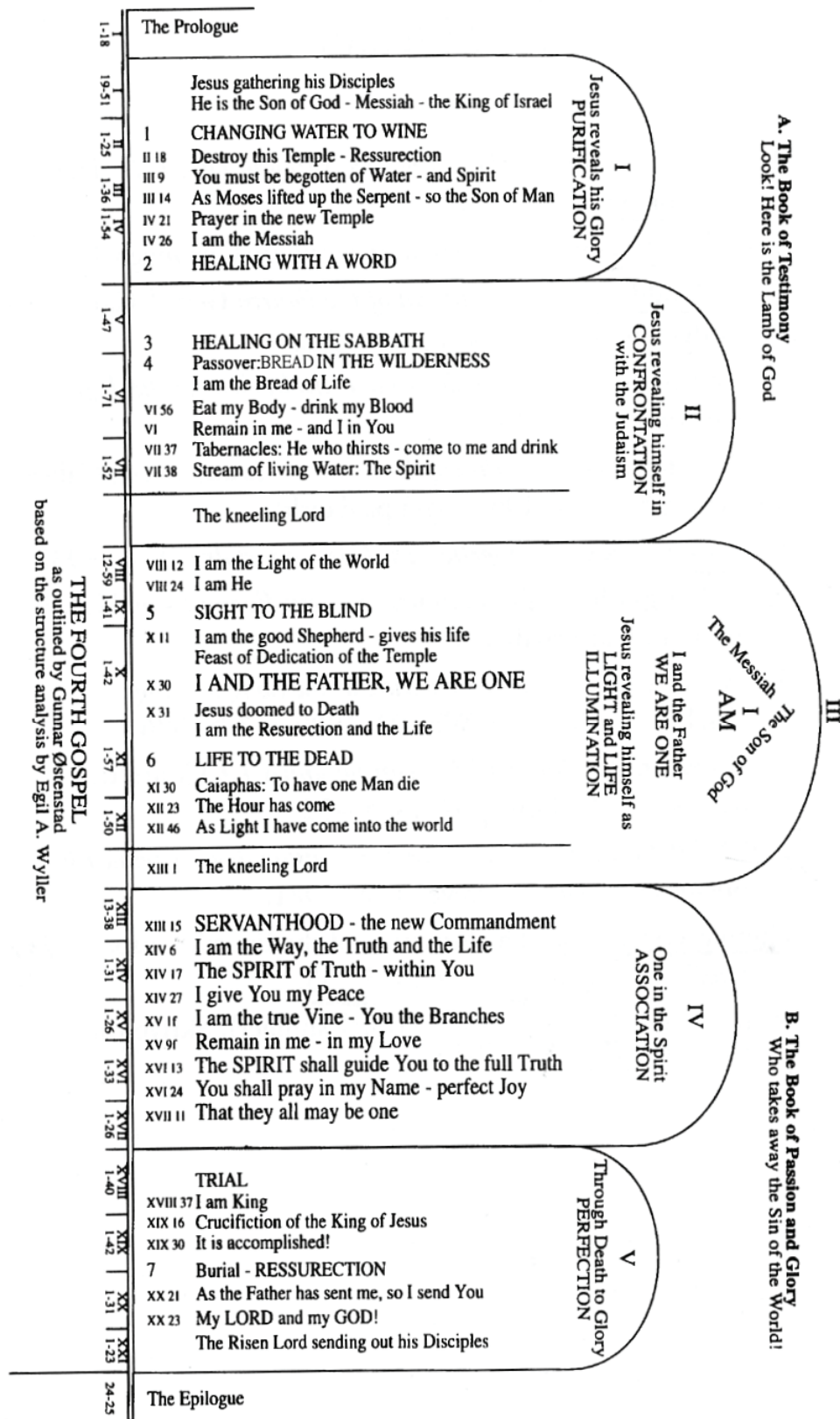
1	<u>MENNESKESØNNEN</u>	(Ordet, Skriftene, Vitnene)
2	<u>TEMPELBRYLLUP</u>	(Menneskekunnskap)
3	<u>DÅP OG DOM</u>	(Født på ny/ovenfra)
4	<u>GUDSBEGREPET</u>	(Brønnen, Kilden, Opphavet, Maten og Forkynnelse)
5	<u>DOM OG OPPSTANDELSE</u>	(Arbeid og Gjæringer)
6	<u>NATTVERD</u>	(Påske, Mat og Drikke)
7	<u>LÆRDOM OG ÅND</u>	(Levende Vann på Løvsalsfesten)
8	<u>SYND OG TILGIVELSE</u>	(Disputt i Tempelskolen i Salomos buegang)
9	<u>BLINDHET OG SYN</u>	(Sabbatsfest)
10	<u>HYRDEN OG HANS RØST</u>	(Fårene og Døren på Tempelinnvielsens fest)
11	<u>DØD OG OPPSTANDELSE</u>	(Påske, Venner og Gråt)
12	<u>KONGEN SALVES</u>	(Menneskesønnens inntog Palmesøndag)
13	<u>RENSEELSE OG TJENESTE</u>	(De Helliges Samfunn Joh.13-16)
14	<u>LEDELSE OG VEIEN</u>	(Gode Utsikter(12) med Talsmannen(26))
15	<u>SAMFUNNET</u>	(Vintreet og Grenene. Kirken)
16	<u>NYSKAPELSE</u>	(Bli Åndsfødt og Voksen)
17	<u>EVIG LIV OG BØNN</u>	(Kirken Skapes i Bønn)
18	<u>SKJÆRTORS DAG</u>	(Jesus som Sant Menneske dømmes til Døden)
19	<u>LANGFREDAG</u>	(Dom, Død og Grav)
20	<u>PÅSKEDAG</u>	(Jesus som Sann Gud, himmelført og Pinse)
21	<u>ÅPENBARING</u>	(Lederskapet i Kirken, Apostlenes gjæringer)

Tavle 3: Hovedtema i Johannes-evangeliet.

Tavle 4: Oversikt over Johannes-evangeliet med 1. og 2. bok, henholdsvis Tegnbooka (Joh. 1–10) og Pasjonsbooka (Joh. 11–20).

Østenstad – Tavle nr. 5

Tavle 5: Østenstad: The Fourth Gospel, tematisk oversikt og strukturer.

IV. Perspektiver

Det er viktig å være klar over at Johannes skiller seg markant ut fra Synopsen med en rekke viktige perspektiver som han har som de tre andre ikke har. Jeg rader i det følgende opp de fleste av dem og prøver og forklare dem etterhvert som vi møter dem.

1. "Sannhetens øyeblikk" eller oppstandelses-perspektivet

Nå vet vi at sannhet er et sentralt begrep i Joh. evg., og at Jesus bruker det bl.a. om sitt liv og sin lære når han sier at "Jeg er veien, sannheten og livet" i Joh. 14,8. Det fører til den ting at Johannes har skrevet sitt evangelium ut fra oppstandelsens synspunkt og ledd for ledd følger dette opp fra begynnelsen til slutten av evangeliet. Eller for å si det med andre ord: Hele Joh. evg. må leses i lys av Jesu oppstandelse. Hele veien gjennom evangeliet vises det til timen som ennå ikke er kommet.(eller lignende uttrykk). Med uttrykket "sannhetens øyeblikk" siktes det til både enkelt perioder og større hendelser som blir klarere for oss, ting "går opp for oss" når vi ser dem i lyset fra oppstandelsen, Jesu liv og lære baklengs, om jeg så må si. Her kan vi også nevne Jesu bruk av "Amen, amen" flerfoldige ganger i dette evangeliet.(*Amen* kan knyttes til *Amuna* som betyr sannhet.)

2. Nå-perspektivet er et annet viktig element i Johannes-evangeliet

På gresk *Nyn* = nå-perspektivet. Johannes bruker også, på gresk *arti* = just, nettopp nå, som i Joh. 5,17 "Min Far arbeider nettopp nå" = i dette øyeblikk mens jeg prater/forteller. Eller "Min Far arbeider inntil nettopp nå". I denne sammenheng kunne Dommen i Joh. 3,19 nevnes, som er nå, her og nå, ikke noe i en fjern framtid. "Jesus bringer i gjerning og ord fullendelsen nær til ett hvert menneske til enhver tid: NÅ kan du få del i fullendelsen – eller miste den. Tegn er gitt". (Kvalbein: 1970, s. 39) Her og Nå er sterkt i fokus med andre ord.

3. Det nye-perspektivet

Dette forekommer i flere sammenhenger. Jesus skaper ny vin av vann, han skal bygge det nye tempel (kap. 2, og kap. 10 – tempelinnvielsesfest). Det er videre snakk om den nye gudstjeneste i ånd og sannhet (kap. 4,24), og det gjelder å bli født på ny (kap. 3,3). Her er ordet ”anåten” brukt, som både betyr `på ny` og `ovenfra`. Ovenfra vil si av Gud (kap. 1,13) eller av ånd (kap. 3,5–8). Å fødes på ny betyr å ta imot det nye liv som Gud vil gi. Det er en gave. Ingen kan jo bestemme seg for å bli født, verken første gang i mors liv eller annen gang fra/i Fars skjød, som det heter i Joh. 1,18. Det greske ordet `kolpos` betyr både skjød, morsskjød, livmor, favn, men også klesfold og lomme foran, nedenfor beltet.

4. Prinsippet med ”In-dwelling” eller ”iboenhet”

”Far er i meg og jeg i Far” (kap. 10,38). Dette er ”In-dwelling”-prinsippet eller perspektivet er særeget for Johannes-evangeliet (Wyller:1997, 7, s. 146/ Joh. 17,21–23).

5. Tegn-perspektivet

I Joh.evg. finner vi 7 tegn (Kana 1, Kana 2, Betesda i kap. 5, Stormen i kap. 6, Mettelsen i ørkenen i kap. 6, den blinde i kap. 9 og Lasarus i kap. 11) Når vi hører ordet `tegn` kommer vi i tanker om et Alfabet. Og det er nok også meningen her. det dreier seg om 7 grunnleggende tegn i tegn-alfabetet. (Se min artikkel i Ingeborg Refling Hagenboka 1995/dertil Kvalbein ss. 37–38 flg.) Jesus snakker også om billedtale i Joh. 16,25–30. Ordet `paroimia` kan bety både lignelse, ordspråk, billedtale og gåte. Dette perspektivet skal vi merke oss og viser at det som ellers kalles underfortellinger, her sees under en annen synsvinkel. Det dreier seg om grunn-elementer i Jesu lære og grunnleggende tegn, ”bokstaver” i Jesu tegn-alfabet.

6. Innenfra/utenfra- eller ovenfra/nedenfra-perspektivet

På ”mytologisk” vis brukes disse begrepene. Jesus kommer ”ovenfra” (anåten, som betyr både ovenfra og på ny, se Joh. 3), fra den himmelske sfære, der hvor livet skapes og blir til. Det betones gang på gang i evangeliet at Jesus kommer ovenfra – eller skal vi også si innenfra? Se Joh. 3,31, 8,14 og 23. Han kan si det så enkelt og krast som: ”Jeg er ovenfra, dere er nedenfra”. Se steder som Joh. 13,3, 16,28, 17,5 og 24 etc. Her kunne en også trekke inn at han snakker om å være i verden, men ikke av verden.

7. Logos-perspektivet

Dette har vi sett på i en annen sammenheng. Men her vil jeg poengtere at Logos/Ordet identifiseres med Gud i Joh. 1.1: ”Ordet var Gud”. Og senere sies det, som vi kaller *inkarnasjonen*, at ordet ble kjød/kjøtt og blod og tok bolig i blant oss.(Se hertil Gunnar Stålsett:2003, s. 112 flg.) Når Logos/Ordet blir kjøtt og blod, da får vi *Menneskesønnen* (Joh. 1,51). Altså, når Gud kommer i kjøtt og blod kalles han ved dette siste navn. Men vi ser at han også kalles Jesus Kristus i Joh. 1,17, eller i 20,31 at ”Jesus er Messias” (= Kristus), Guds sønn. Over denne ”kristne Gud” som kommer i kjøtt og blod, stiger engler opp og ned, fra en åpen himmel, som det heter i Joh. 1,51. det vil si at han har det himmelske hjelpeapparatet i ordet, åndskraft så det suser etter. Ordet ånd kommer av det greske ordet `pnevma`, eller det hebraiske ordet `ruak`, som begge betyr: vind, luft, ånde, pust, ånd. Og en meget viktig ting ved Logos/Ordet er at i det er LIV og LYS, se Joh. 1,4. M.a.o.: Menneskesønnen, som er Logos/Ordet har liv og lys i seg som han kan gi til alle mennesker som vil ta i mot. Igjennom hele evangeliet ser vi at dette Logos/Ordet får ”ben å gå på” i så måte (se ellers Jacob Jerwell:1978, s. 13, 33 og 47). Disse tre begrepene går igjennom hele det Johannesiske corpus. Det er et perspektiv som er en rød tråd gjennom det hele, det er både innhold og ramme som holder alle skriftene sammen. Det sies også at Jesus/Menneskesønnen på en måte blir Fars ansikt i verden/kosmos (se Jacob Jerwell:1978, ss. 22–23).

8. Ego Eimi (= Jeg er) perspektivet

Det finnes en rekke utsagn i Joh. evg. der dette uttrykket brukes. det kalles ofte Exodus-prinsippet eller "Jeg er"-formularet. (Ex. 3,14) I Exodus står det "Jeg er den jeg er", det er hele formelen. (Men her finnes et bakteppe for å forstå, hvis en leser Exodus 3 og 4 i ett). I Joh. evg. finner vi ofte bare halve dette formularet, men da istedet for det siste "Jeg er", er satt inn andre ord, symboler, bilder. Jeg skal her peke på at det første "Jeg er" kan sees som Far og det andre "Jeg er" som sønn, slik at den hele formel uttrykker inkarnasjonen, det vi har lagt i Menneskesønn-begrepet. Eller det vi har lagt i "in-dwelling"-perspektivet. "Jeg er i Far og Far er i meg", det blir "Jeg er den jeg er". La oss nå se på hvordan inkarnasjonen konkretiseres ved de uttrykk som legges til istedet for det andre "Jeg er", fra evangeliets begynnelse:

- jeg er det levende vann, 4,26 flg
- jeg er den som taler til deg, 4,26 (eg. `den talende`)
- jeg er livets brød, 6,35
- jeg er verdens lys, 8,12
- jeg er døren, 10,7 og 9 (inn til sauene)
- jeg er den gode hyrde, 10,11
- jeg er oppstandelsen og livet, 11,25
- jeg er veien, 14,6
- jeg er sannheten, 14,6
- jeg er livet, 14,6
- jeg er det sanne vintre, 15,1

Og indirekte sies det i Joh. 3: Jeg er dommen 3,19 og jeg er det evige liv i 17,3. Men helt direkte har vi en annen form for identifisering i...

- jeg er, frykt ikke, 6,20
- jeg er han, 8,24 + 8,28 + 13,19
- jeg er fra før Abraham, 8, 58
- "jeg er" knytter han til Jesus fra Nasaret, 18,5 + 18,8

Uttrykket "Jeg er Han" brukes flere steder i Dt. Jesaja og Jesus/Johannes har det selvfølgelig fra ham. På hebraisk heter det `Ani Hu` = jeg er Han, `Anoki Hu` = Jeg er Han, det vil si Jahve i Gt, og hos Dt. Jesaja. Også i Synopsen kan vi finne steder der "jeg er" er brukt, så denne bruken er ikke enestående, men ingen evangelist har det slik og så mange ganger som

Johannes. Her er ”Jeg er” = Far. Og det annet ”Jeg er” lik Sønn (eller Men-neskesønnen); Ånd, den tredje i Trinitas, forbinder de to slik at vi får ”Jeg blir den jeg blir”. Når det gjelder de enkelte ord som i inkarnasjons sammenheng er satt inn for det andre ”Jeg er”, foretrekker jeg å komme tilbake til det under eksegese av evangeliet, skritt for skritt. På gresk står ”Ego eimi”(Jeg er) i den greske bibeltekst på følgende steder: 4, 26 (ad Messias), 6,20 (ad Msk.sønnen), 8,24 og 8,28 (ad Jahve), 8;58 (ad Abraham), 13,19 (Jahve), 18,5 og 8 (ad Jesu identitet), altså i alt på 8 steder i Joh.evg.

9. Fest-perspektivet

Påske er nevnt 5 ganger og Jesus må minst ha vært 3 ganger i Jerusalem under påsken, se følgende steder 2,23, 6,4, 11,55, 12,1, 13,1.

En høytid er nevnt i 5,1, men hvilken vet vi ikke. Kanskje `Skavuot` = Pinse?)

Løvhyttefesten/nyttårsfesten er nevnt i 7,2.

Hanukka/Engkainia-festen eller tempelinnvielsesfesten er nevnt i 10,22.

Bryllupsfest i Joh. 2 og berørt i kap. 3.

Himmelfartsfesten berørt i 20,17.

Pinsefesten berørt i 20,22.

Sabbat-festen i Joh. 5 o.a. steder.

Det er tydelig at festperspektivet bevisst er brukt av Johannes i evangeliet, og det ser ut til at de kommer inn som viktige pekere mot sentrale punkter i Jesu liv og lære.

Påsken m.h.t. selve frelsesverket i sin helhet.

Nyttår ad dette at en ny tid starter med Jesus, frelsestriden.

Tempelfesten knytter til det nye templet som skal reises i ethvert menneske, se Joh. 2 med en linje mot Joh. 10 og videre fram mot Joh. 20 og 21, ifr. Paulus i 1. Kor 3,16. Hf og pinse er mindre fokusert da Johannes har tatt vare på dette perspektivet – Hf og pinse – i Joh. 13–17.

10. Kathos-perspektivet

Dette er et etisk perspektiv som legges på Johanneiske tekster, særlig i 1. Joh.brev (Wyller: 1997, 7, ss. 214–215). Kathos oversettes med ”slik som”,

f.eks. ”slik som Far sendte Sønnen ut i verden, sender Sønnen disiplene ut i verden”. 17,18 og flere andre steder i Joh. 17. rekkefølgen blir: Far, så Sønn, så disiplene, så alle andre.

11. Kosmos-perspektivet

Kosmos = verden brukes gjentatte ganger hos Johannes. det gjelder ikke å være av verden, men i verden og for verden. Vår verden er en realitet, men vi skal ikke la oss styre av dette perspektivet. Vi skal virke i verden og for verden, men ikke på dens premisser. Vi skal ikke la oss styre av materielle verdier, men åndelige og etiske verdier, verdier som ikke er av denne verden, som ikke er natur, men kultur.

12. Åndskamp-perspektivet

Gjennom hele evangeliet står jødene i en skismatisk forhold til Jesus. Han kom til sine egne, men hans egne tok ikke i mot han, Joh. 1,11. Eller det heter: Han var i verden, og verden er blitt til ved ham, men verden kjente ham ikke, Joh. 1,10. Men det var også de som tok i mot ham, som det står i Joh. 1,12–13. Og de kalles ”ekte israelitter” som Natanael i Joh. 1,47 – ”som det ikke er svik i”. Wyller forsøker i sin oversettelse å skille mellom jøder idet han kaller en del av dem `judeer`, de fra Judea i sør, og bruker dette på en nøytral måte, liksom man bruker `galileer` om en fra Galilea i nord. Men der jødene stiller seg negativt og avvisende til Jesus bruker han `jøde`, men han bruker det også i omtalen av de `jødiske fester`. Denne ”åndskampen” som Jesus står i ”hele” livet, starter i Joh.evg. opp i Joh. 5, da han har helbredet ved Betesdadammen, men det skjedde på en sabbat og da begynner jødene å reagere, se 5,9–10. Denne åndskampen fortsetter i Joh. 6, og øker i temperatur fra og med 7–10. Det er en het ordstrid i Joh. 8 spesielt, og det hele toppe seg i Joh. 11,45 flg, da de lager planer om å drepe Jesus. Her kan det også nevnes Kolnes` omtale av terror og sinnets voktere (R.D. Kolnes:1998, s. 62 flg.).

13. Skriftforståelses-perspektivet

Den foran nevnte åndskampen dreier seg om skriftforståelse i videste forstand. Jesus viser flere steder hvordan Abraham, Moses og Jesaja skal forstås. Særlig hatsk er hans utsagn i Joh. 5,39–47: ”... dere gransker i skriftene.” (v. 39). Moses står sentralt både i Joh. 1 og her i kap. 5. Abraham i kap. 8. Jesaja særlig kap. 12. Ellers er det tydelig at Moses er en meget viktig profet og forløper for Jesus, selve Gudsforståelsen, ja, Exodusprinsippet i Ex. 3,14 har han fra ham, samt fra Dt.Jesaja når han bruker `Ani Hu` (Jeg er Han) som tidligere nevnt. Det ser ut til at jødene stiller seg helt uforstående til Jesus bruk av Bibelen, deres Gt. Og Jesus på den andre siden sier at de ikke har forstått noen ting av skriftene egentlig, for ”det er om meg han har skrevet” (om Moses i 5,46/ se tekststedet i Dt. 18,9, 15–22 mht Moses). I denne åndskampen er det full kollisjon. I alle fall med de fleste jødiske religiøse ledere, bortsett fra noen få, som Nikodemus og Josef av Arimatea, de jøder som her og der tror på ham, se f.eks. slutten av kap. 6 og 7, 32–52.

14. Tids-perspektivet

Det er noe som slår en når en leser Joh.evg. og det er at det er stadig snakk om noe som har med tid å gjøre. Det begynner allerede i kap. 1 når det står ”dagen etter”(vers 29 og 36), altså tre dager på rad: første, andre og tredje dag. I kap. 2 står det ”2 dager senere” 2,1. Andre uttrykk er: Det var like før påskefesten i 2,13 og 11,55 og 13,1. eller ”Påskan jødernes høytid, var nær”(6,4), eller det var ”midt i høytiden” 7,14, eller enda mer typisk i 10,22: ”Det var vinter”(da tempel innvielsesfesten = Hannukka fant sted).

Enda en ting er særmerket for Joh.evg., og det er at det her og der gjennom evangeliet er snakk om ”timen”. det begynner allerede i 2,4 ”Min time er ennå ikke kommet”. I 4,21: ”Tro meg kvinne, den time kommer.” eller: ”I går ved den 7. time” i 4,52, og 4,53: ”det var den time, da Jesus sa.”. I 5,25 sies det: ”den time kommer og er nå (jfr. Nå-perspektivet) da de døde skal høre”. Tilsvarende finnes også i 5,28. I 7,30 gjentas dette et ”hans time var ennå ikke kommet”. Og Jesus sier i 11,9: ”Er det ikke 12 timer i en dag”. Og så kommer i 12,23: ”Timen er kommet da Menneskesønnen skal få del i herligheten”. (Doksa = herlighet, glorie, lysglans, ære osv.) Og så hører vi Jesus ber i 12,27: ”Far, frels meg fra denne time”. Og

13,1: Jesus viste at hans time var kommet”. Ja, han ber disiplene huske ”når timen kommer” i 16,4. Og det er sterke og mektige ord i 17,1: ”Timen er kommet, herliggjør din sønn, så din sønn kan herliggjøre deg”. Ellers kan det også nevnes at det spilles på dette med dag og natt, lys og mørke som f.eks. i 11,9–10: ”Den som vandrer om dagen, snubler ikke, for han ser lyset i denne verden. men den som vandrer om natten, han snubler, fordi han ikke har lys i seg” (se S. Lomheim:2002, ss 248–251).

15. Kunst- og kulturperspektivet

Harry Fett snakker om ”Bildets folkehøyskole”, Alf Rolfsen om ”Bilde-språk”, W. Brede Kristensen om ”Hellige bilder”, Astrid Hognestad om ”indre bilder og gudebilder”, mens Rose Marie Køhn og Susanne Sønnerbo taler om ”levende gudsbilder”, Anselm Grûn tar fram 50 Jesus-bilder (til alle disse forfattere, se LL)... som (alt dette) viser oss at bilder og symboler er et fundamentalt grunntrekk i all forståelse av religion og kultur.

Samtidig skal vi være klar over at kunstbildet som regel er et ide-bilde, noe som bl.a. ligger i det greske ordet for bilde: `eidos`, som betyr både ide og bilde, ”noe en har sett”, da grunnbetydningen er å se. Det greske ordet `eidolon` kan bety både statue, gudsbild og ånd, slik at begge disse greske ordene forteller og peker henimot en åndelig virkelighet. Ja, W. Brede Kristensen kan uttrykke det på følgende vis:

Bildet opphever originalens bundethet til sted og tid og gjengir derfor snarere dens (originalens) usanselige vesen. Hvert bilde er, med andre ord, en minnelse om forbildets sted- og tidløse virkelighet; det vekker forestillinger om en ideell, ikke håndgripelig virkelighet.

(W. Brede Kristensen: 1954, s. 154)

Det er på denne bakgrunn vi både må forstå bildene, lignelsene, hendelsene i Joh. evg. og forstå samtidig hvorfor jeg har villet ha med en rekke kunst-bilder m.m. i denne boka. Jeg vil ha dem med som eksempler på hvordan teksten kan forstås, utdypes, synliggjøres og brukes i en pedagogisk sammenheng. Dette er også bakgrunnen for at jeg har illustrert, ved egen hånd, for å si at ord og bilde gjensidig befrukter og skal befrukte hverandre, og samtidig gi oss en ny og kanskje overraskende måte å møte

tekstene på. Du blir således også utfordret til å lage deg dine egne illustrasjoner.

Kunst og kultur er intimt beslektet med, ja, er en integrerende del av all religion, noe W. Brede Kristensen har kartlagt og klargjort i sine studier av ulike religioner. Jeg tenker særlig på bøkene: *Livet fra Døden* (1925) og *Religionshistorisk studium* (1954). Her er stoff med illustrerende bilder som kan hjelpe oss til å forstå tekster og bilder i bl.a. Johannes evangeliet.

Kunstbildene som tas med er selvfølgelig bare et utvalg av hva store kunstnere har sett i Johannestekstene, og de spenner over et nesten 2000-årig tidsrom, med høyst forskjellige uttrykksformer og stilarter. Men de aller fleste av dem formidler en dynamisk sprengkraft, en veldig intensitet og åndskraftig skaperglede som blir utfoldet i tilknytning til ordene og bildene i Johannes-evangeliet. De er alle uttrykk for kultur og skaperevne på et nesten guddommelig nivå!

I den følgende hoveddelen vil jeg si en god del mer om noen av disse perspektivene, i selve tekstkommentaren til Johannes-evangeliet.

1. gruppe bilder: Johannes selv

Johannes på Patmos. Gammelt ikon i Johannes-klosteret.

Bilde 1: Johannes på Patmos. Ikon (P. A. Bredvei: Johannes på Patmos. Drammen 1972, s. 81).

Fra Åpenbarings-hulen. Gitteret midt på bildet markerer Johannes' soveplass.

Bilde 2: Åpenbaringshulen på Patmos. Foto (Bredvei, ibid, s. 81).

Johannes dikterer sine syner til sin unge disippel Prokoros i hulen på Patmos.
Bildet er fra 1345.

Bilde 3: Johannes og Prokoros i hulen på Patmos. Ikon (Bredvei, ibid, s. 81).

St. John the Evangelist on Patmos. Titian

Bilde 4: Titian: Johannes på Patmos. Maleri (J. Campbell: The Mythic Image. New Jersey 1990, s. 367).

Piero di Cosimo: Evangelisten Johannes. Kress-samlingen i New York

Bilde 5: Piero di Cosimo: Evangelisten Johannes. Maleri (G. Ferguson: Tegn og symboler. Oslo 1956, figur 74).

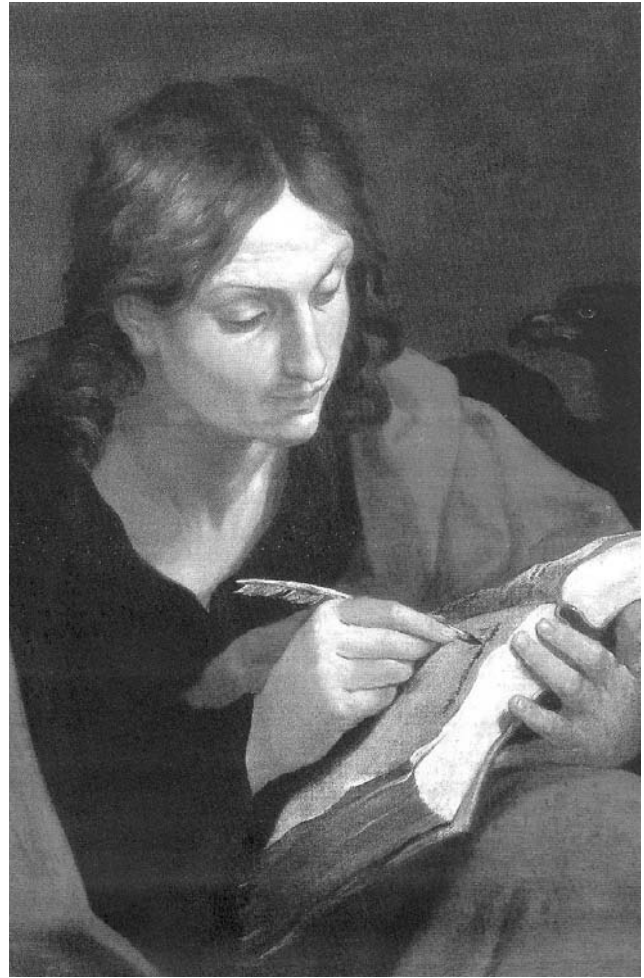
Jomfru Kathapyge og St. John: Ikon fra 1371 som henger i Sofia. Ikonet er til for å visualisere det usynlige, og for å åpenbare Guds gjennomskinnelighet i verden.

Bilde 6: Maria og Johannes. Ikon (reproduksjon i forfatterens eie).

Jakob. Død ca år 44

Johannes. Død ca år 100

Bilde 7: Jakob og Johannes av El Greco. Maleri (M. Mulvihill: Helgener og martyrer. Oslo 2000, s. 20–21).

II. DEL: HOVEDDEL SOM TEKSTKOMMENTAR

1. del: Joh. 1,1–4,54

(Pensum: 1,1–1,18; 3,1–21; og 4,1–30)

Nr. 1: Joh. 1,1–18: Prologen

Dette avsnittet kalles altså Prologen og kan betraktes som forord eller innledning til hele evangeliets tematikk. Epilogen finner vi i Joh. 21, som er det siste kapitlet i evangeliet (se tavle nr. 4). I denne prologen møter vi flere sentrale Johanneiske begreper, men aller først skaperordet LOGOS, som sies å ha LIV og LYS i seg. Noe vi kan skissere slik...(der FOS = lys og ZOE = liv: ¹)

Oppgave:

Hva kan en lede ut av en slik figur? Hva ser man eller hva kan man forestille seg i tilknytning til en slik figur? Før du ser på et forsøksvis svar i en fotnote nederst, se hva du selv kan finne!²

---

¹ ZOE går på liv som en prosess, med vekst, utvikling og modning. Mens BIOS går mer på avsluttede livsavsnitt.

² SVAR:

- a) En sirkel, en ring, en sol, en helhet
- b) Et egg, et frø, en kjerne, en spermie
- c) Et kors, et kryss, en korsvei, 'soter' ('frelser')

Det sies at KORS fra gammelt av er et uttrykk for LIV, (horisontalt sett) og LYS, (vertikalt sett.) Nå betyr det sentrale begrepet LOGOS flere ting, men først og fremst følgende: ord, tale, tanke, fornuft og vilje. Oftest er rekkefølgen mellom disse 3 begrepene (ord, liv lys) slik, ut fra Joh. 1,1–4

ORD ---	LYS ---	LIV ---	LYS ---	ORD
f.eks.	f.eks.	f.eks.	Dette kaster lys av seg, og	
”Du skal	<i>bevissthet</i>	det at en gjør	en kan sette ord på hva en	
tilgi!”	om det å tilgi	tilgivelsen	gjør – både for en selv og	
(Et bud!)			andre.	

Disse nevnte, sentrale, Johanneiske begrepene leder oss til Joh. 1,14, der MENNESKET (in casu: JESUS) introduseres. Der heter det – etter den gamle og korrekte bibeloversettelsen:

”OG ORDET BLE KJØD OG TOK BOLIG IBLANT OSS,
OG VI SÅ HANS HERLIGHET, DEN HERLIGHET
SOM DEN ENBÅRNE SØNN HAR FRA SIN FAR,
FULL AV NÅDE OG SANNHET.”

Oppgave:

I dette verset er brukt 10 sentrale begreper, hvorav de fleste går igjen flere steder i Johannes-evangeliet; finn de 10 begrepene! Vi skal komme tilbake til noen av dem i det følgende.

Når det i teksten står at ”Ordet (Logos) ble kjød” (= Sarks, det samme ordet som i 'sarkofag' = en kjøttspiser, en likkiste) betyr det, som det nå står i den norske oversettelsen av 1978, at ”Ordet ble menneske”, men dette er ikke den hele og fulle sannhet. For uttrykket sier oss at ordet blir ”fulgt opp” og ”satt ut i livet”, blir virkeliggjort og synliggjort, blir rett og slett til virkelighet, i Jesu liv som i våre liv. For i ordet ligger Guds vilje, da Gud selv er Ordet, som det står i Joh. 1,1. Jeg pleier å si det slik at ”ordet blir kjøtt og blod i livets blodbank, eller omsatt til kjøtt og blod (virkelighet) i livets blodbank.”

Dette var litt om ”prologen i prologen” (Joh. 1,1–4) og litt om ”epilogen i prologen” (Joh. 1,14), men til denne epilogen hører også Joh. 1,15–18. I versene 16–18 står det: (1978 utgaven)

”AV HANS FYLDE HAR VI ALLE FÅTT, NÅDE OVER NÅDE,
FOR LOVEN BLE GITT VED MOSES,
NÅDEN OG SANNHETEN KOM VED JESUS KRISTUS.
INGEN HAR NOENSINNE SETT GUD,
MEN DEN ENBÅRNE SØNN, SOM ER GUD,
OG SOM ER I FADERENS FAVN,
HAN HAR VIST OSS HVEM HAN ER.” (Se tavle 8b)

Oppgave:

I disse vers er brukt 10 sentrale begreper, hvorav de fleste går igjen flere steder i Johannes-evangeliet; finn de 10 begrepene! Vi skal komme tilbake til flere av dem i det følgende.

I uttrykket ”vis oss hvem ham er” (1978) ligger på gresk ordet ’eksegese’, det en gjør når en forsøker å forklare hva teologiske ord og uttrykk betyr. Det står ’eksegesato’ som noen oversetter med ”forklart”, eller ”tilkjennegitt”, eller ”vist” som i teksten foran. Å drive eksegese betyr jo at en forsøker å tolke en tekst. Alle disse betydningsnyansene ligger i den ”virkosomhet” som Jesus drev med.

La oss nå som neste skritt se på 5 oversettelser av Prologen i Joh. 1,1–18.

1. De norske oversettelser av 1930 og 1978. (Se tavle 8b)
2. Egil A. Wyllers oversettelse av 1997. (Se tavle 6) Jervells oversettelse av 2002. (Se tavle 7)
3. Og til slutt den nyeste oversettelse av 2004. (Se tavle 8a)

<u>WYLLER</u> 7/1994	I Begynnelsen (A)	<u>Tavle nr B</u> (A og B)	
	I Begynnelsen var logos, Ordet – og Ordet var hos Gud og Ordet var Gud Han var i Begynnelsen hos Gud.		1,1 Ordet – logos 2
	Alt ble til ved Ham, og uten Ham ble ikke noe til av det som er blitt til. I Ham var liv, og livet var menneskenes lys. Og lyset skinner i mørket, og mørket fattet det ikke.		3 4 5
	En mann stod frem, utsendt av Gud. Hans navn var <u>Johannes</u> . Han kom til vitnesbyrd, for å vitne om lyset, så alle skulle komme til tro ved ham. Han var ikke lyset, men han skulle vitne om lyset.		6 7 8
	Det sanne lys, som opplyser hvert menneske, <i>var</i> , i ferd med å komme til verden. Han <i>var</i> i verden, og verden ble til ved ham; og verden kjente ham ikke. Han kom til sitt eget, og hans egne tok ikke imot ham.		9 10 11
	Men alle de som tok imot ham, dem myndiggjorde han til å bli Guds barn, de som tror på hans navn. De er født ikke av blod – hverken av kjøds vilje eller av manns vilje – men av Gud.		12 13

Tavle 6a: Wyllers oversettelse av Prologen fra 1997.

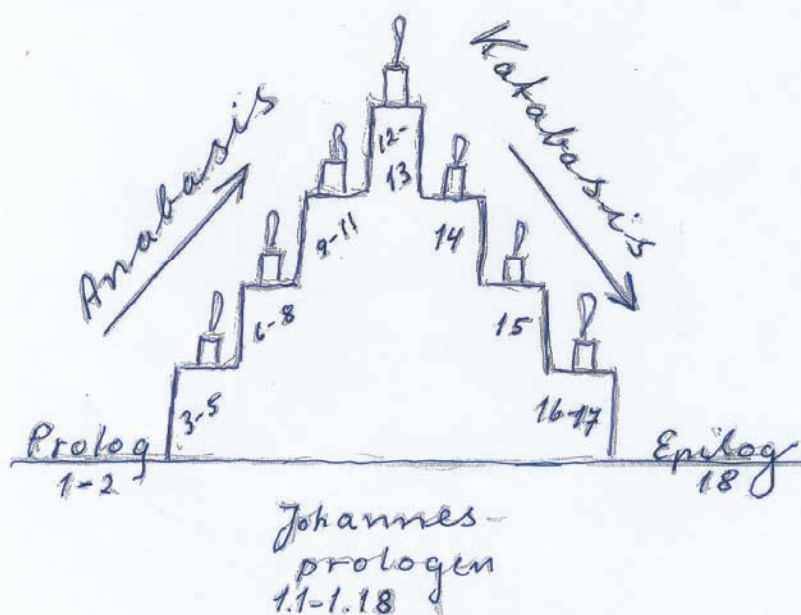
(B)

Og Ordet ble kjød og tok opphold iblant oss, 14
 og vi så hans herlighet – - ble
 som den en enbåren har ved sin far – kjød
 full av nåde og sannhet.

Johannes vitner om ham, og ropte de ord: 15
 Denne var det om hvem jeg sa:
 «Han som kommer baketter meg,
 ble til forut for meg,
 fordi han var først i forhold til meg!»

For av hans fylde har vi alle fått, og det nåde på nåde. 16
 Ettersom Loven ble gitt ved Moses, 17
 Nåden og Sannheten ble til ved Jesus Kristus.

Gud har ingen noensinne sett. 18
 Den enbårne, han som er
 i Faderens favn:
 Han har tilkjennegitt ham.

Tavle 6b: Wyllers oversettelse av Prologgen fra 1997.

Ordet ble i Joh. 1. TAVLE nr 7

© Jacob Jervell/2002

1	I BEGYNNELSEN var Ordet og Ordet var hos Gud,	1
	og Ordet var Gud.	
	Det var i begynnelsen hos Gud.	2
	Alt ble til gjennom det	3
	og uten det ble intet til av alt som er.	
	I det var liv, og livet var menneskenes lys.	4
	Og lyset lyser i mørket, men mørket overvant det ikke.	5
	Det kom et menneske sendt av Gud,	6
	hans navn var Johannes.	
	Han kom som et vitne for å vitne om lyset,	7
	så alle skulle komme til tro ved ham.	
	Han var ikke lyset, men skulle vitne for lyset.	8
	Det sanne lys, som gir alle mennesker lys,	9
	skulle komme til verden.	
	Han var i verden, og verden ble til gjennom ham,	10
	men verden kjente ham ikke.	
	Han kom til sitt eget, men hans egne tok ikke imot ham.	11
12	Men dem som tok imot ham,	
	gav han rett til å bli Guds barn,	
	alle som tror på hans navn.	
13	De er født, ikke av blod, ikke av legemets vilje,	
	ikke av manns vilje, men av Gud.	
14	Og Ordet ble menneske og bodde blant oss.	
	Vi så hans herlighet	
	som den eneste sønn har fått av sin far,	
	full av nåde og sannhet.	
15	Johannes vitner om ham og roper:	
	Om ham sa jeg: «Han som kommer etter meg	
	er kommet foran meg, for han var før meg.»	
16	Av hans fylde har vi alle fått, nåde og atter nåde.	
17	For loven kom ved Moses,	
	nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus.	
18	Ingen har noensinne sett Gud.	
	Den eneste sønn, selv Gud og alltid i Fars favn	
	har forklart ham for oss.	

Tavle 7: Jervells oversettelse av Prologen fra 2002.

TAVLE nr. 8a
Evangeliet etter Johannes

1

NTR/2004

Ordet ble menneske

¹ I begynnelsen var Ordet.
Ordet var hos Gud,
og Ordet var Gud.

² Han var i begynnelsen hos Gud.

³ Alt er blitt til ved ham,
uten ham er ikke noe blitt til.

Det som ble til ⁴ i ham, var liv,
og livet var menneskenes lys.

⁵ Lyset skinner i mørket,
og mørket har ikke overvunnet det.

⁶ Et menneske sto fram, utsendt av Gud. Johannes var hans navn. ⁷ Han kom for å vitne. Han skulle vitne om lyset, så alle skulle komme til tro ved ham. ⁸ Selv var han ikke lyset, men han skulle vitne om lyset.

---

⁹ Det sanne lys,
som lyser for hvert menneske,
kom nå til verden.

¹⁰ Han var i verden,
og verden er blitt til ved ham,
men verden kjente ham ikke.

¹¹ Han kom til sitt eget,
og hans egne tok ikke imot ham.

¹² Men alle som tok imot ham,
dem ga han rett til å bli Guds barn,
de som tror på hans navn.

¹³ De er ikke født av blod,
ikke av menneskers vilje
eller av manns vilje,
men av Gud.

¹⁴ Og Ordet ble menneske
og tok bolig iblant oss,
og vi så hans herlighet,
den herlighet som den enbårne Sønn
har fra sin Far,
full av nåde og sannhet.

---

¹⁵ Johannes vitner om ham og roper ut: «Det var om ham jeg sa: Han som kommer etter meg, er kommet før meg, for han var til før meg.»

¹⁶ Av hans fylde har vi alle fått,
nåde over nåde.

¹⁷ For loven ble gitt ved Moses,
nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus.

¹⁸ Ingen har noen gang sett Gud,
men den enbårne, som er Gud,
og som er i Fars favn,
han har vist oss hvem han er.

Tavle 8a: Revidert oversettelse av Prologen (NTR) fra 2004 og 2005.

Tavle nr. 8b ("Synopse")

JOHANNES' EVANGELIUM 1930 (1973)

1. KAPITEL

Johannes' forord om Jesus, hvem og hvad han er, 1–18: Guds Sønn, det evige Ord, ved hvem verden blev skapt, er menneskenes eneste liv og lys, 1–5. Etterat døperen Johannes hadde vidnet om ham, trådte denne Guds Sønn frem i verden, iblandt sitt eget folk Israel; bare noen få tok imot ham og blev derved Guds barn, 6–13. For således å kunne trede frem i verden blev Guds Sønn menneske; hans disipler skuet hans herlighet, og hvad døperen hadde vidnet om ham, det stadfestet deres alles erfaring, idet han ved å åpenbare dem sin himmelske Fader gav dem del i den nåde og sannhet som han selv var fylt av, 14–18. Døperens vidnesbyrd om Jesus, 19–34. Jesus kaller sine første disipler, 35–52.

I begynnelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.

1 Joh.1,1.2. Ap.19,13. 1 Joh.5,20.

2. Han var i begynnelsen hos Gud.

Ordspr.8,22fg.

3. Alt er blitt til ved ham, og uten ham er ikke noget blitt til av alt som er blitt til.

Salm.33,6. Ko1.1,16. Hebr.1,2.10.

4. I ham var liv, og livet var menneskenes lys.

1 Joh.5,11.

5. Og lyset skinner i mørket, og I mørket tok ikke imot det.

8,12; 9,5; 12,46; 3,19.

6. Det fremstod en mann, utsendt fra Gud; hans navn var Johannes;

Matt.3,1. Ma1.3,1; 4,5.

7. han kom til vidnesbyrd, for å vidne om lyset, forat alle skulde komme til troen ved ham.

8. Han var ikke lyset, men han skulde vidne om lyset.

9. Det sanne lys, som opplyser hvert menneske, var i ferd med å komme til verden.

10. Han var i verden, og verden er blitt til ved ham, og verden kjente ham ikke.

11. Han kom til sitt eget, og hans egne tok ikke imot ham.

12. Men alle dem som tok imot ham, dem gav han rett til å bli Guds barn; dem som tror på hans navn;

Rom.8,15fg. Gat.3,26. 2 Pet.1,3. 1 Joh.3,1.

13. og de er født ikke av blod, heller ikke av kjøds vilje, heller ikke av manns vilje, men av Gud.

3,5. Jak.1,18. 1 Pet.1,23.

14. Og Ordet blev kjød og tok bolig iblandt oss, og vi så hans herlighet – en herlighet som den enbåren sønn har fra sin far – full av nåde og sannhet.

Luk.1,31. Es.40,5; 60,1. Matt.17,fg. 2 Pet.1,16.17, Ko1.1,19; 2,9.

15. Johannes vidner om ham og roper: Det var denne om hvem jeg sa: Han som kommer etter meg, er kommet foran meg, fordi han var før meg.

V.27; 3,31. Matt.3,11. Mark.1,7.

16. For av hans fylde har vi alle fått, og det nåde over nåde;

V.14.

17. for loven ble gitt ved Moses, nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus.

18. Ingen har nogensinne sett Gud; den enbårne Sønn, som er i Faderens skjød, han har forklart ham.

2 Mos.33,20. 1 Tim.6,16. 1 Joh.4,12. Matt.11,27: Joh.6,46.

Evangeliet etter Johannes 1978 (1985)

Ordet ble menneske

1 I begynnelsen var Ordet. Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. ² Han var i begynnelsen hos Gud. ³ Alt er blitt til ved ham; uten ham er ikke noe blitt til av alt som er til. ⁴ I ham var liv, og livet var menneskenes lys. ⁵ Og lyset skinner i mørket, men mørket tok ikke imot det.

⁶ En mann stod fram, utsendt av Gud. Johannes var hans navn. ⁷ Han kom for å vitne; han skulle vitne om lyset, så alle skulle komme til tro ved ham. ⁸ Det var ikke han som var lyset, men han skulle vitne om lyset. ⁹ Det sanne lys, som lyser for hvert menneske, kom nå til verden. ¹⁰ Han var i verden, og verden er blitt til ved ham, men verden kjente ham ikke. ¹¹ Han kom til sitt eget, men hans egne tok ikke imot ham. ¹² Alle som tok imot ham, dem gav han rett til å bli Guds barn – de som tror på hans navn. ¹³ De er ikke født av kjøtt og blod, ikke ved menneskers vilje og ikke ved manns vilje, men av Gud. ¹⁴ Og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss, og vi så hans herlighet, den herlighet som den enbårne Sønn har fra sin Far, full av nåde og sannhet. ¹⁵ Johannes vitner om ham og roper ut: «Det var om ham jeg sa: Han som kommer etter meg, er kommet foran meg, for han var til før meg.» ¹⁶ Av hans fylde har vi alle fått, nåde over nåde. ¹⁷ For loven ble gitt ved Moses, nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus. ¹⁸ Ingen har noen gang sett Gud, men den enbårne, som er Gud, og som er i Faderens favn, han har vist oss hvem han er.

Tavle 8b: Autoriserte oversettelse fra 1930 (1973) og 1978 (1985) av Prologen ("Synopse").

Oppgave:

Finn de viktigste forskjellene mellom de tre oversettelsene... begrens deg til de 10 viktigste tingene. Skriv dem opp og tenk igjennom hva de ulike nyansene innebærer! Kan man tenke seg noen grunn til at det ene ordet er valgt og ikke et annet ord! Prøv å svare på denne oppgaven før du ser på svaret³.

Etter en slik ”synoptisk” (synopse = samsyn) sammenligning har vi fått et begrep om at ulike oversettelser kan vektlegge veldig forskjellige ting og at resultatet kan bli deretter! Vi kan vel si at Wyllers oversettelse på flere punkter er mer bokstavelig enn J. Jervells oversettelse, som igjen ligger midt mellom Wyller og 1930/1978-oversettelsene. Figurlig kan prologen framstilles ved hjelp av to begreper Wyller bruker, som henholdsvis ANABASIS og KATABASIS. Jeg har framstilt dette i en figur nedenfor, se denne! Anabasis betyr ”veien oppover fra basis” (fundamentet), mens katabasis betyr ”veien nedover fra topp-punktet til basis”. Wyller setter dette topp-punktet i Joh. 1,12–13. Topp-punktet er her å forstå som et mål, for målet med både Joh. evg. og Jesu virksomhet er at mennesket skal bli et Guds barn, ”født av Guds vilje” (vers 13). Wyller har forøvrig hentet de to nevnte begrepene fra antikk/Platonsk tenkning i Hellas, der han har funnet at disse brukes som et ”språklig/filosofisk” hjelpemiddel. Men de brukes også i Joh. 3,13 (f.eks.) ’anabainâ’ og ’katabas’. Se hertil tavle nr 9. Samtidig se på Wyllers innholdsoversikt over evangeliet (Tavle 10a og b) og min noe enklere oversikt over evangeliet i tavle nr 3.

Som nevnt er LOGOS et gjennomgående hovedbegrep i Joh. evg. Dette kan vi utdype ved å si at når vi snakker om Gud som FAR har vi med *skaperordet* å gjøre, FAR/LOGOS, som SØNN har vi med *frelsesordet*, SØNN/LOGOS, å gjøre, som ÅND har vi med skaper-, frelser- og forsvarsordet i ett, ÅND/LOGOS, å gjøre. Se hertil tavle nr 2. Logos-skjema/Logosstrukturen.

---

³ Svar: Det/Han, Fattet/overvant, en mann/et menneske, opplyser/gir lys, myndiggjorde/rett, kjøds vilje/legemetets vilje, ble kjød/ble menneske, baketter/etter meg, nåde, tilkjennegitt/forklart/vist, m.fl.

Hvem er så denne LOGOSSØNNEN?

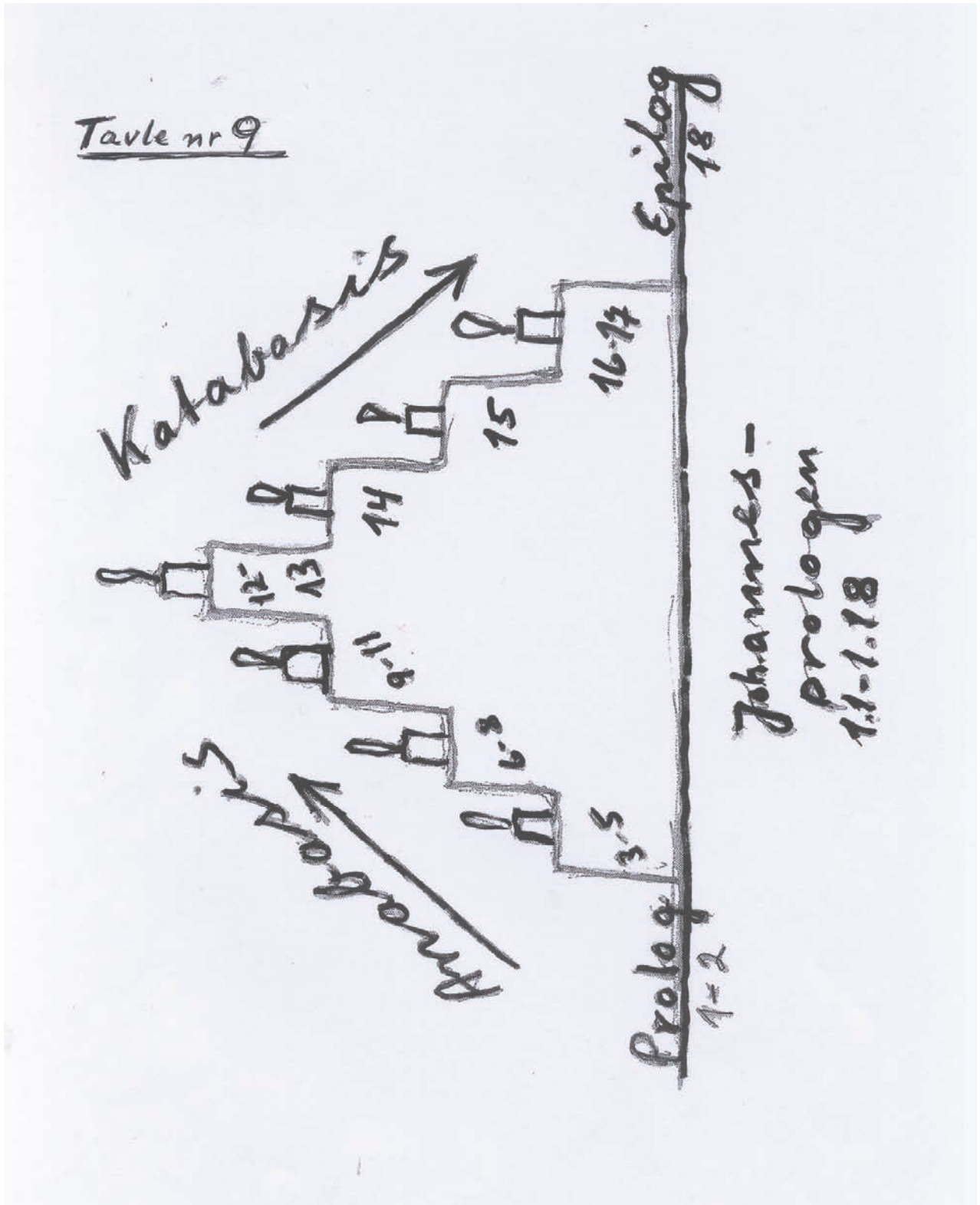
For å finne et svar på dette spørsmålet er det viktig å se i den Johanneiske kontekst – begrenset her til første kapittel. I Joh. 1 brukes følgende betegnelser:

- Logossønn i 1,1–5 og i 1,14–18.
- Jesus Kristus i 1,17.
- Guds lam i 1,29 og 1,36.
- Gus sønn i 1,34 og 1,49.
- Rabbi i 1,38.
- Messias i 1,41.
- Han Moses og profetene har skrevet om i 1,45.
- Josefs sønn i 1,45.
- Israels konge i 1,49.
- Menneskesønnen i 1,51.

Her finner vi uttrykk både for den historiske Jesus (”sant menneske”) og for troens Kristus (”sann Gud”).

Oppgave:

Hvilke av de 10 uttrykk passer til den historiske Jesus og hvilke til troens Kristus? Hva betyr Messias og Kristus? Og hvordan vil du kunne anskueliggjøre – på en lettfattelig måte – hva dette begrepet betyr for elever i grunnskolen? Er det forresten noen av betegnelse som kan brukes om både den historiske Jesus og troens Kristus?

Tavle 9: Wyllers Anabasis/Katabasis-oppsett av Prologen.

WYLLER   Tavle nr. 10
7/1997   (A og B)
Innholdsoversikt over Evangeliet
(A)

Prolog (1,1–18): I Begynnelsen

Innledende (1,19–51): Johannes-dåpen og de første disipler

Del I. Renselse og fornyelse (kap. 2–4)

Et bryllup i Kana (2,1–12)

Renselse av templet (2,13–25)

Samtale med Nikodemus (3,1–21)

Dåpsaktivitet: Johannes Døperen (3,22–36)

Møte med en samaritansk kvinne (4,1–46)

En embetsmanns syke sønn (4,47–54)

Del II. Konfrontasjon med Jødene (kap. 5–7)

Ved Betesda dam (5,1–18)

Jesu selv-vitnesbyrd (5,19–47)

Ved Galileas sjø oppunder en påske (bok 6)

Ved en løvsalsfest i Jerusalem (7,1–8,1)

Del III. Lys og Liv (kap. 8–12)

A. Lyset (8–10,21)

En kvinne grepet i hor (8, 2–11)

Jesu selvvitnesbyrd og identitet (8,12–32)

Jødene (Fariséernes) identitet (8,33–47)

Den kommende herliggjørelse (8,48–59)

En blindfødt gjøres seende (bok 9)

En hyrde-lignelse (10,1–21)

B. I Salomos buegang (10,22–39)

Jesus er –

Messias (10,24–29),

ett med Faderen (10,30–31)

Tavle 10a: Wyllers innholdsoversikt over evangeliet fra 1997.

(B)

Guds Sønn (10,32–39)

Ad Johannes Døperens vitnesbyrd (10,40–42)

C. Livet (11–12)

Lasarus' død og oppvekkelse (11)

I Betania før påske (12,1–12)

Jesu inntog i Jerusalem den siste påske (12,12–36)

Jødernes forblindelse (12,37–42)

En siste proklamasjon (12,44–50)

Del IV. Avskjed med disiplene (kap. 13–17)

Jesus vasker disiplenes føtter (13,1–30)

Jesu avskjedssamtale med disiplene (13,31–14)

Jesu tale ved oppbruddet (15–16)

Guds kjærlighet og verdens hat

Den Hellige Ånds komme

Utdypende kommentarer

Jesu enhets-bønn (17)

Del V. Lidelse og forherligelse (kap. 18–21,14)

I Getsemane have (18,1–11)

For de jødiske yppersteprester, Annas og Kaifas (18,12–27)

For den romerske stattholder Pilatus (18,28–19,16)

På Golgata (19,17–37)

Begravelsen (19,38–42)

Oppstandelsen (20,1–18)

Jesu tre åpenbarelses for disiplene (20,19–21,14)

Avslutning: (21,15–23) «Følg meg!»

Epilog (21,24–25): Evangelistens sluttord

Tavle 10b: Wyllers innholdsoversikt over evangeliet fra 1997.

Til slutt skal vi kort peke på noen viktige hovedbegreper i Joh. 1,1–18, som ikke før er berørt:

VITNE (jfr. Martyr = vitne, oftest 'blodvitne') 1,7–8 og 1,15. Om Johannes døpers virksomhet. I Joh.evg. Foretrekkes 'vitne' framfor 'forkynne', og Kvalbein sier at evangeliet burde hatt overskriften "Vitnesbyrdet etter Johannes".⁴

TRO ('Pistis' og pistologi = troslære) er et gjennomgående grunnleggende begrep i hele Joh.evg. 1,7 og 1,12. Det gis mange definisjoner av tro i NT, men den mest kjente er Hebr. 11,1: "Tro gir sikkerhet for det som håpes, visshet om ting en ikke ser." I Joh.evg. må særlig "den lille Bibel" trekkes fram i Joh. 3,16–18 m.h.t. tro, se der.

VERDEN (Kosmos) brukes også gjennom hele Joh.evg. Til dette kan vi knytte både **MØRKET** = (Skotia 1,5) og hans **EGNE** (det er Israel, jødene i 1,11.) Om alle som ikke tar imot **LOGOS**. Skotia må sees i forhold til **FOS** = lyset. Fra de i 1,11 til de som nevnes i 1,12 og 13.

VILJE (= **TELEMATOS**) brukes flere ganger i 1,12–13 og er selvfølgelig et sentralt ord i Jesu lære og kristen teologi. I ethvert **ORD/Logos** ligger det nedlagt en 'vilje', og i Guds **Logos** ligger Guds vilje. Jesus selv bøyer seg for denne vilje i dødskampen i Getsemane:

"FAR, OM DU VIL, SÅ TA DETTE BEGER FRA MEG!
MEN LA DIN VILJE SKJE, IKKE MIN" (Lk. 22,42)

DOKSA Oversettes til vanlig med 'herlighet' 1,14. Men det kan også oversettes med ære (f.eks. slutten av Fadervår). Ordet betyr også 'lysglans', og det henger sammen med det hebraiske ordet 'kabod' som betyr vekt, tyngde og kan bl.a. oversettes med 'pondus'. Når ordet blir oversatt til latin får vi 'gloria' og dermed 'glorie', som har blitt brukt mye i kunstneriske framstillinger av Jesus og apostlene.

ENBÅRNE (heter 'monogenes', den enfødte), det kan også oversettes med 'eneste' 1,14. Dette ordet understreker at det finnes bare *en*

---

⁴ Se Hans Kvalbein: *Hovedtanker i Joh. ev.* ss. 12–16.

enbåren sønn av Gud og ikke flere – som i andre religioner. Samtidig må vi huske at alle som tar imot denne enbårne, kan alle kalles Guds barn (= Tekna theu) Joh. 1,12, ja, de kan endog kalles ”guder” (med liten G i Joh. 10,35).

FYLDE (Heter 'Pleroma' og er et ofte brukt begrep i gnostisismen) Joh. 1,16. I Joh. 10,10 heter det: ”Jeg er kommet for at dere skal ha liv og overflod”. Samtidig minner det om et sted i Mt. 5,48 hvor det heter: ”Vær fullkomne (på gresk: 'Teleios'), slik deres himmelske Far er det.”Den som er fullkommen, han har gjort det han skal gjøre: Ordet har blitt kjøtt og blod i hans liv, som i Jesu liv i Joh. 1,14.

NÅDE (Kjaris eller Gratia/gratis fra latin) i 1,17. Her er ordet nærmest en gjentakelse av hva som er sagt i forbindelse med 'pleroma', når det heter ”nåde over nåde” (1978) eller ”nåde på nåde” (Wyller 1997) eller Jervell 2002 ”nåde og atter nåde”. Nåde er selve fundamentet i den kristne tro. Hit hører ”syndenes forlatelse, tilgivelse, det å gjøre svart til hvitt” osv.

LOVEN (Heter Nomos og sikter til Moseloven) 1,17. Her kan vi begrense oss ved å vise til Dekalogen (Ex. 20,1 flg.) satt opp på en litt spesiell måte i tavle nr: 11a og b. Hit hører også Joh. 5,39–47 der Moses får en mer utførlig omtale i Joh.evg.

SANNHET(Aleteia på gresk eller Amuna på hebraisk, derav Amen, Amen som Jesus sier gjentatte ganger i flere kapitler... 3 ganger i Joh. 5, og 3 ganger i Joh. 6. Det greske ordet betyr ”det som ikke er glemt” (Lethe = Glemsel jfr. Glemselens flod i dødsriket) og det hebraiske ”det som står fast” (som fjell). I Joh. 5 og 6 er det oversatt med ”sannelig, sannelig”. Når vi bruker Amen i gudstjenesten betyr det først og fremst ”det skje” eller ”la det skje”. Ellers bruker Johannes sannhet og lys omtrent som identiske begreper.

KOLPOS (Favn) 1,18. De tre nevnte oversettelsene har alle oversatt med favn, men det kan også bety 'skjød, morskjød, barm, ' ja endog bety en stor fold på kledningen, nedenfor beltet, og denne fold kan brukes som en lomme. Når det da heter at den enbårne sønn er i Fars fang el. Skjød eller fold, forstår vi at han er så intim med sin Far som en kan bli. Han sitter nærmest på ”Fars fang”, slik som

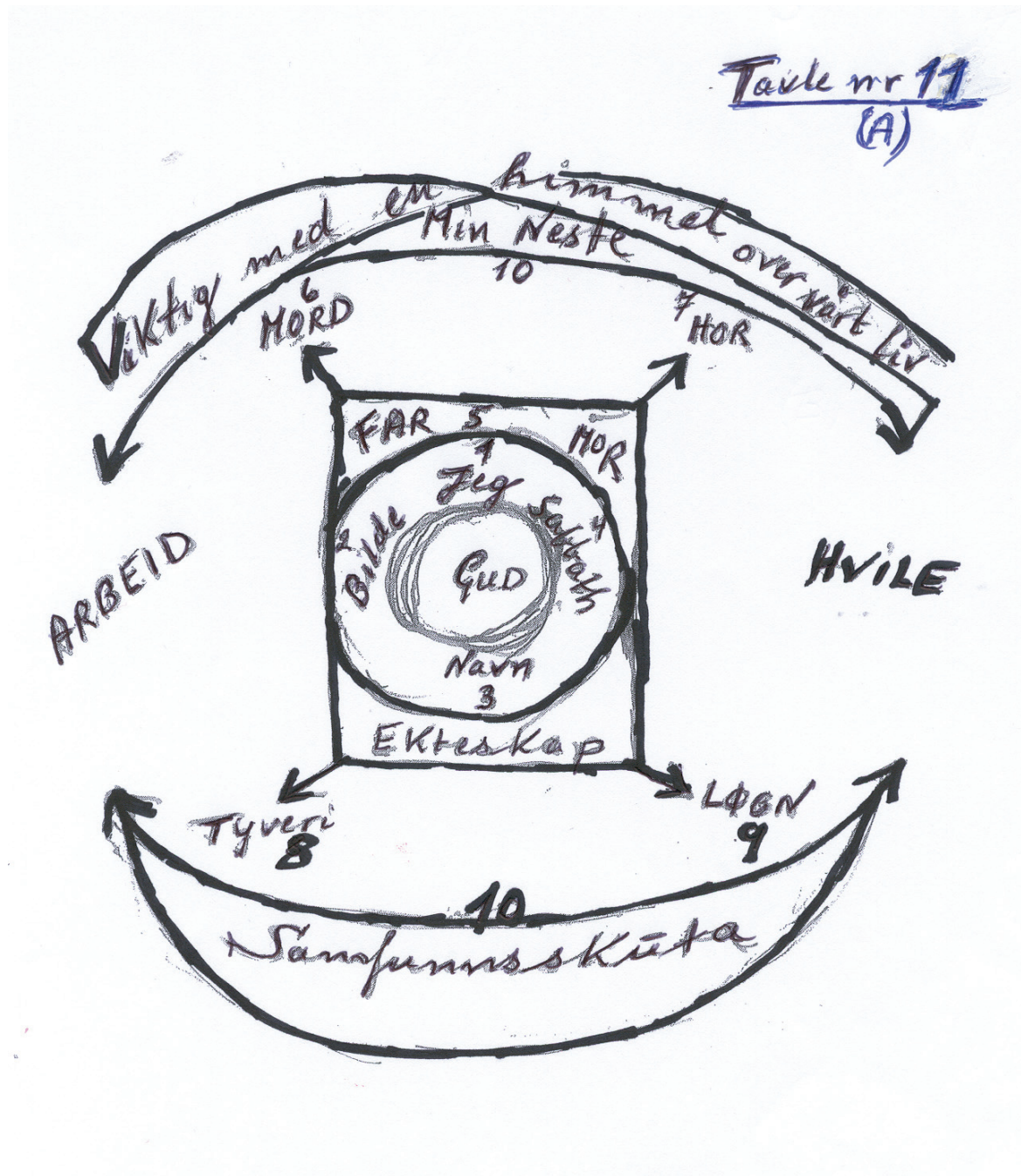

apostelen Johannes nærmest gjør i ”det siste måltidet” som Johannes forteller om i Joh. 13–17.

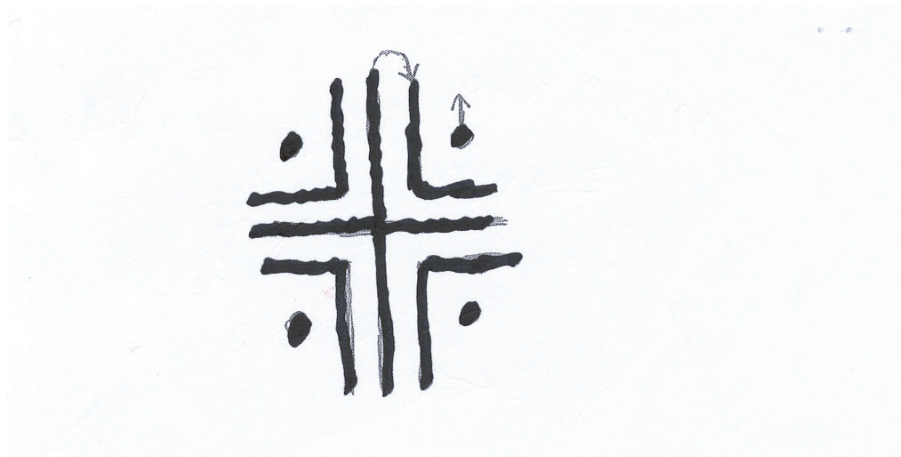
MENNESKESØNNEN er det siste hovedbegrepet vi tar med i denne sammenheng. Det greske ordet 'antropos tu theu' kan oversettes med 'Menneskesønn' eller rett og slett 'Mennesket' med stor M. Se Joh. 1,51 og det forekommer gjentatte ganger i Joh.ev., men også en del ganger i de andre evangeliene, særlig i Markus. Jesus bruker dette begrepet både om seg selv og om den som skal komme til ethvert menneske som tror. I Synopsen og ellers brukes en rekke begreper som dekker omtrent den samme betydning. Jeg nevner i fleng: Messias/Kristus, Guds sønn/Guds Hellige (Joh. 6,69), Immanuel (= Gud med oss, se Mt. 1,23). Hertil kunne vi nevne begrepet 'Følgesvennen' (Se både Tobias's bok med Rafael som denne Følgesvennen eller Asbjørnsen/Moes eventyr ”Følgesvennen”). Også begrepet 'skytsengel' hører med, se Mt. 18,10. I Joh.evg. selv finnes begrepet ”talsmannen”⁵ som Sigmund Mowinckel har vist kan forstås som en slik 'følgesvenn'.

---

⁵ Talsmannen forekommer begrenset til Joh. 14,15 og 16 (i Nt).

Tablle 11a: Apropos Jesu bud i Joh. 13,34 og Joh. 15,12 samt Loven i Joh. 1,18.

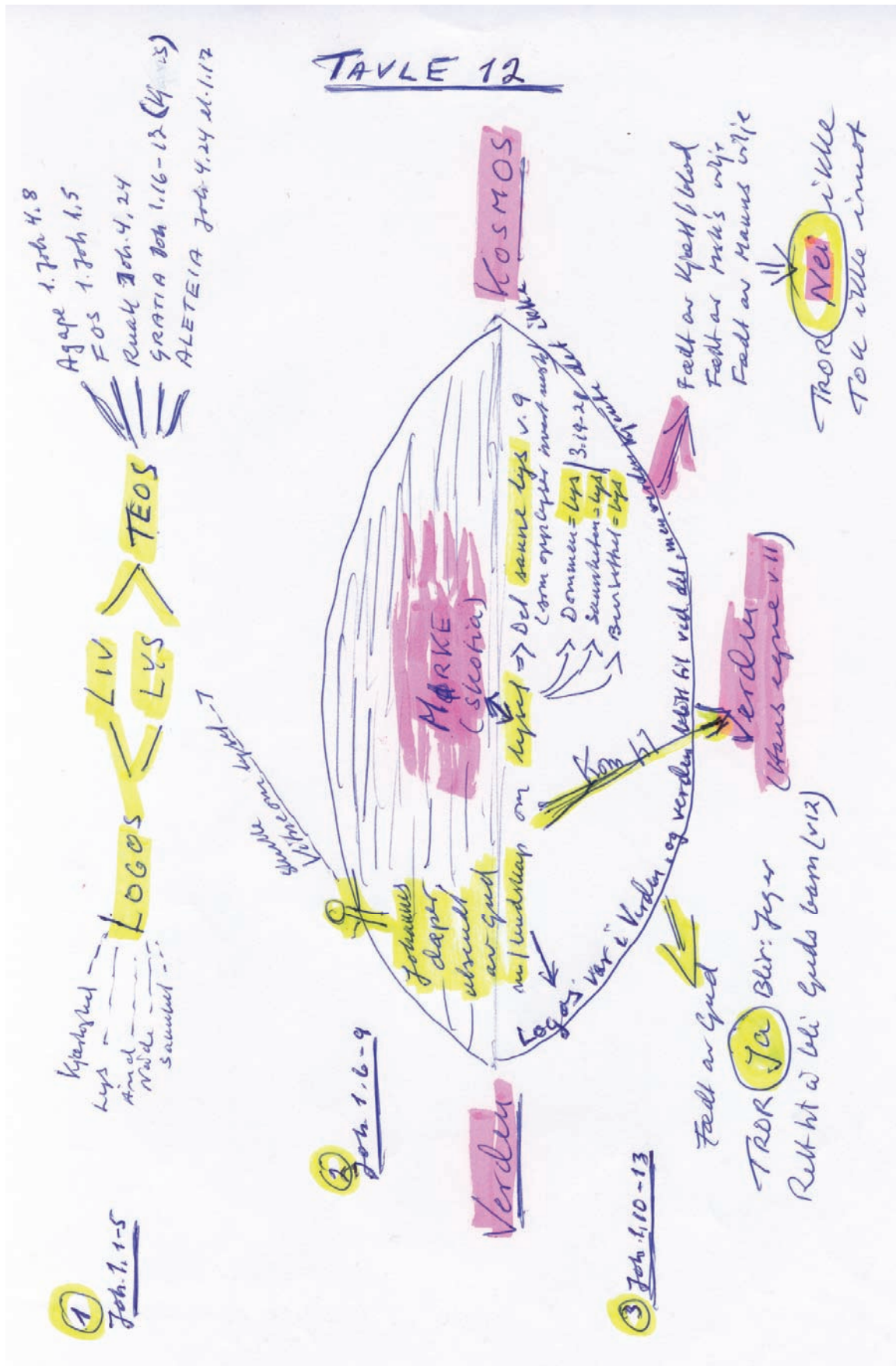

Tavle 11b: Labyrinten som skal tegnes ut fra korset.⁶

AVSLUTNING av nr. 1: Joh. 1,1–1,18

Vi gjør uttrykkelig oppmerksom på at det snakkes om en ”ORDSKAPELSE” i Joh. 1,1 flg. Helt på samme vis som i Genesis 1,1 flg. ”Gud sa, og det ble som han sa”. ORDET/LOGOS skaper hva det nevner. Derfor kan vi fra og med 'prologen' snakke om Guds skapende (og frelsende) virksomhet i, ved og gjennom ORDET/LOGOS eller Menneskesønnen som uttrykk for Guds skapende kjærlighetsvilje (Agape = kjærlighet). For Menneskesønnen er ordet som ble kjødt Joh. 1,14. Som avslutning oppsummerer vi 'prologen' ved å vise tavle nr. 12 (Joh. 1,1–13) og tavle nr. 13 (Joh. 1,14–18.) samt at vi trekker inn tavle nr. 14 der vi ser hvordan Johannes i sin visjon av Menneskesønnen (apropos Joh. 1,51) i Joh. Åp. 1,9–20 (særlig viktig) men også i Joh. Åp. 19,11–16 framstiller Menneskesønnen som en gedigen LYSSKIKKELSE, som selv utgjør og omgis av 21 lyspunkter. ($3 \times 7 = 21$). Om bruken av 7-tallet i Corpus Johanneum skal vi si noe mer om i en annen sammenheng. I alle fall er Menneskesønnen, som sagt, både knyttet til den historiske Jesus og til den ”lysskikkelse” – alle som tror – kan få som sin frelsende 'Immanuel' (Mt. 1,23).

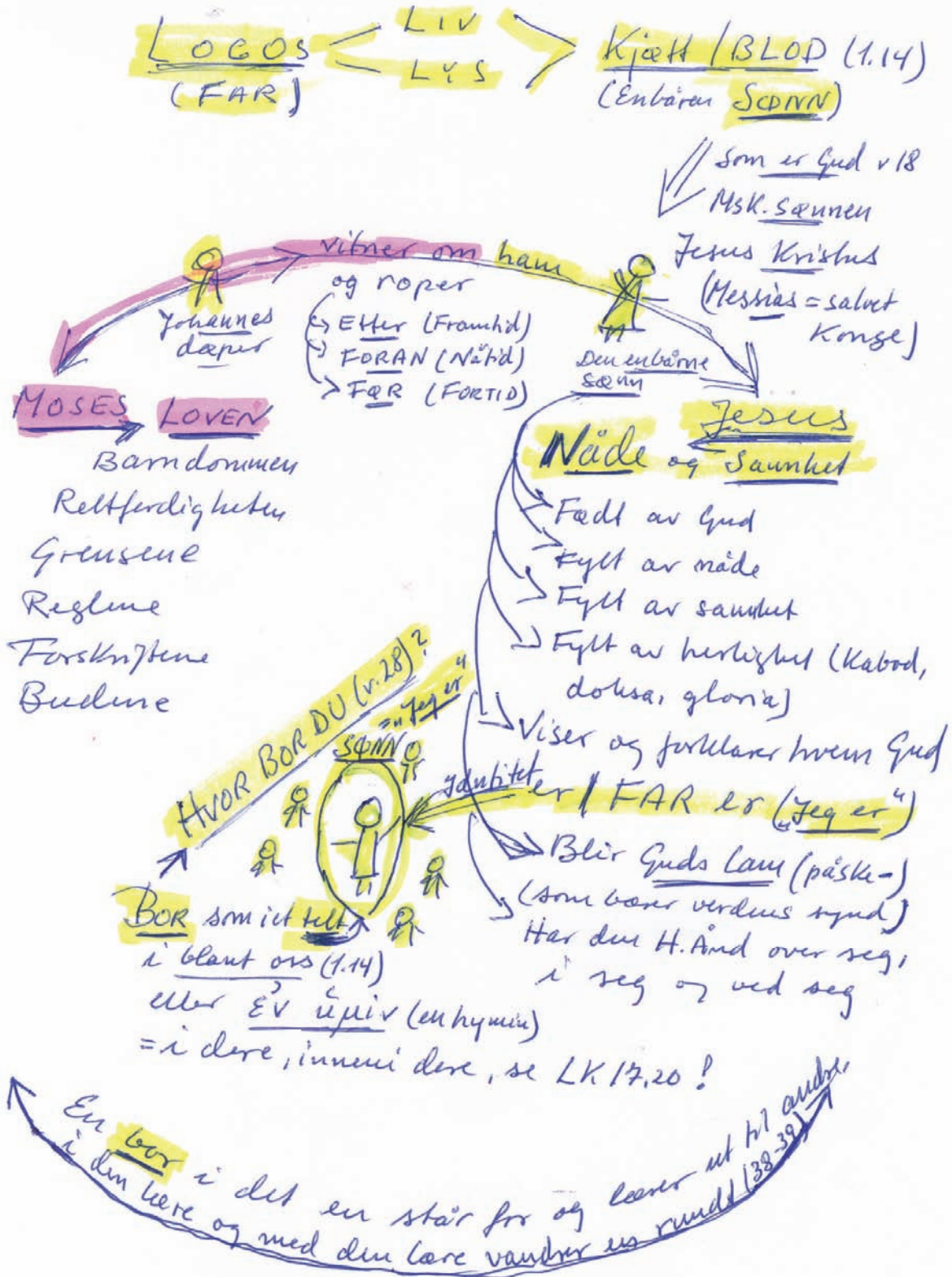
⁶ Korslabyrinten skal tegnes slik: som pila (på figuren) viser skal en trekke strek fra høyre til venstre, og neste gang fra venstre toppunkt til høyre, så høyre venstre, venstre høyre osv. helt til Labyrinten er ferdigtegnet, og inngangen til L nederst til venstre.

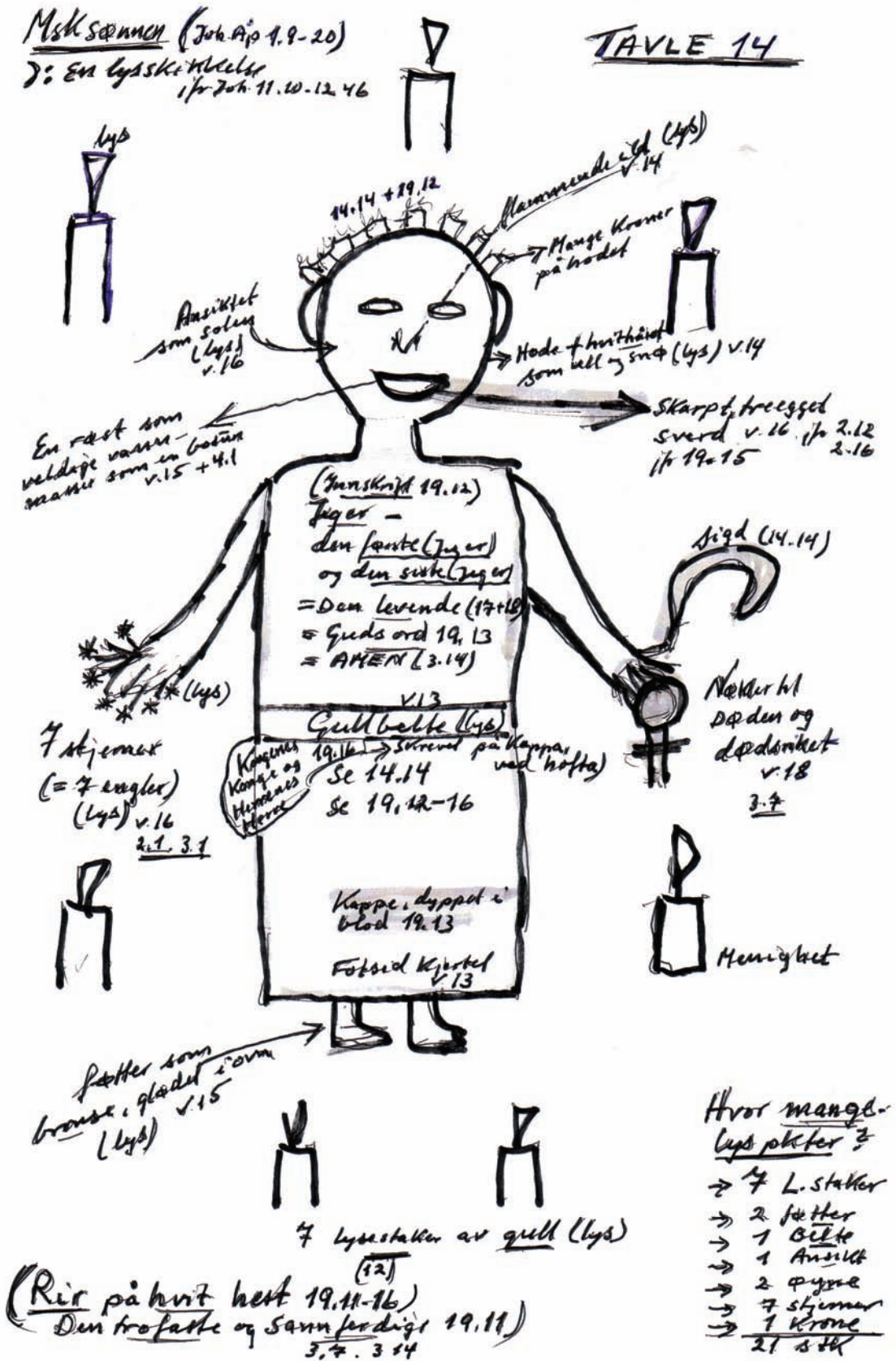
Tavle 12: Tegnet oversikt over Joh. 1,1-13.

TAVLE 13

④ Joh. 1,14-18

Tavle 13: Tegnet oversikt over Joh. 1,14-18.

Tavle 14: Menneskesønnen tegnet ut fra Joh. Åp. 1,9-20 til Joh. 1,51.

Nr. 2: Joh. 1,19–2,25: Den røde johanneiske tråd

(i resten av Joh. 1 og Joh. 2)

1. dag: Johannes døper i "forhørsretten", Joh. 1,19–28. Spørsmål om Joh. døpers identitet og misjon.
2. dag: Jesu dåp som et journalistisk referat, Joh. 1,29–34. Snakk om 'Guds lam', Ånden som Due og dåp med den Hellige Ånd.
3. dag: Jesu elevopptak, Joh. 1,35–42. De første disipler møter sin kommende lærer/rabbi.
4. dag: Jesu menneskefiskeri, Joh. 1,43–50, samt engleaktiviteten over Menneskesønnen i 1,51. Josefs sønn (1,45) møtes av flere støtteerklæringer!
5. dag og
6. dag: Som 4. dag med Jesu virksomhet der Guds engler (budbærere) stiger opp og ned (fra en åpen himmel) over Menneskesønnen, der ordet blir kjøtt og blod i ett sett.
7. dag: Etter en anstrengende uke kommer hviledagen/sabbaten, etter 2 dager Joh. 2,1. Det er bryllup i Kana (i Galilea) og bryllupsvinen skal serveres. Her er familie, slekt og venner, samt Jesu nyvunne disipler. Alt skjer i full offentlighet. 6 vannkar a' 120 liter = 720 liter står der. Som Ordet/Logos ble kjøtt og blod (Joh. 1,14), ble til virkelighet, blir nå VANN TIL VIN. Dette er 1. TEGN/Semeion (2,11) i JESU TEGNALFABET i TEGNBOKA i Joh.evg. 2–10. Som vi har bokstaver i et alfabet, og disse kan settes sammen og danne ord og begreper, kan Jesu 7 tegn i Joh.evg. settes sammen og utgjøre hans budskap til menneskeheten. Slik som det sterkt forkortet blir framstilt i "den lille bibel" i Joh. 3,16–18. Vi er, ved dette 'vinunderet', vitne til en viktig *symbolhandling* jfr. "Ny vin på nye skinnsekker" (Mt. 9,17). Den jødiske religion har vært som 'vann', den nye religion skal bli som 'vin'. Reformasjon/fornyelse av den jødiske religion er viktig for Jesus, og dette fortelles det enda mer om i neste avsnitt i Joh. 2.

I Joh. 2,13–25 nærmer vi oss PÅSKE (2,13), igjen møter vi en viktig *symbolhandling* i "tid og rom": "Riv ned dette tempel og jeg skal reise det opp på 3 dager", sier Jesus i 2,19–20. 3 dager er den tid det tar fra "bundethet" i det ytre tempel (det de hadde bygd på i 46 år) til de kan tre

inn i det nye, indre tempel, i mennesket selv; slik også Paulus sier i 1. Kor. 3,16:

”VET DERE IKKE AT DERE ER GUDS TEMPEL, OG AT GUDS ÅND BOR I DERE?”

Dette er også et TEGN/Semeion (2,18) i Jesu tegnalfabet; det dreier seg om oppreisningen av det NYE TEMPEL, i det han snakker om MENNESKEKROPPEN, ”sitt legemes tempel” (2,21). Her skjer en utrolig radikal vending i forståelsen av den nye ”vinreligionen”. Og en dramatisk avskjed med jødedommen! Dette er Jesu 1. opphold i JERUSALEM som voksen (jfr. Lk. 2 som 12 årig barn). I og med Joh. 2 er nå 'nattverdvinen' på plass: KANA-tegnet – dette er mitt blod! TEMPEL-tegnet – dette er mitt legeme! (Selve nattverdrødet får vi høre om i Joh. 6.)

Nr. 3: Joh. 3,1–21: Dåpsforelesning og religionsdialog

(Pensum-tekst)

Hele kap. 3 er særstoff for Johannes. Ingen av synoptikerne nevner Nikodemus eller denne natlige og private samtale. En samtale/dialog om himmelske/åndelige så vel som jordiske/kjødligere ting 3,11–12. Egentlig er Joh. 3 en slags dåpsforelesning og en religionsdialog mellom 2 religionslærere. Begge er jøder av avstamning. Jesus av Davids ætt via Josef (se stamtavlene Mt. 1 og Lk. 3), mens Nikodemus er en av rådsherrene fra Det Høye Råd (Synedriet på 70 + 1, som er leder og øversteprest). Hvis vi skulle sammenligne Synedriet med noe idag, måtte vi trekke inn flere ”høye råd”, som Storting, Regjering, Høyesterett og Kirkerådet. Og lederen har funksjoner som idag kan knyttes til Stortingspresident, Statsminister, Høyesterettsjustitiarius og Kirkerådsleder. M.a.o. Nikodemus var ikke hvem som helst. Han hadde stor myndighet bak seg. Nikodemus må ha blitt en slags ”hemmelig tilhenger” eller ”disippel” av Jesus, og han nevnes på tre avgjørende steder i Jesu liv:

a) Her i Joh. 3 om hva DÅPEN er for noe.

b) Videre forekommer han i Joh. 7 som *forsvarer av lov og rett* mot den anklagede Jesus. Ingen dom uten forhør hevder Nikodemus i Joh. 7,45–52.

c) Han opptrer også – sammen med Josef av Arimatea – når Jesu legeme skal tas *ned av korset og gravlegges* Joh. 19,38–42.

Ellers hører vi ikke mer om Nikodemus, bortsett fra et apokryft evangelium som er knyttet til hans navn, det såkalte NIKODEMUS-EVANGELIET⁷, som bl.a. forteller om Jesu nedfart til dødsriket.

De viktigste hovedbegrepene i Joh. 3,1–21 er:

IMMANUEL Joh. 3,22 har ”at Gud er med ham”. Her skjuler seg Immanuelbegrepet, se Mt. 1,23, som på en måte er en definisjon av Menneskesønnbegrepet som brukes ellers i 3,18–16 og 18, samt 30 og 35–36. Det er snakk om både ”nedkomst” (13) så vel som opphøyelse/korsfestelse eller oppstigning (jfr. de tidligere brukte begrepene 'Anabasis' og 'katabasis'). Samtidig minnes vi uttrykket i Joh. 1,51 ”engler som stiger opp og ned over Menneskesønnen”. (Se forøvrig hva jeg har sagt som kommentar til Joh. 1,51 tidligere i denne bok).

ANÅTEN Joh. 3,3 flg. har dette greske uttrykket som både betyr ”på ny” og ”ovenfra”. Vi må nesten si begge deler for å få med betydningen av begrepet ”født ovenfra og på ny”. At Nikodemus tenker på ”naturvitenskaplig vis” (3,4) viser at det ikke alltid er lett å forstå hva Jesus lærer fra seg.

GUDS RIKE Dette begrepet brukes kun to steder i Johannes-evangeliet, men er et gjengs uttrykk i Synopsen, Joh. 3,3 og 5. Her er det både snakk om å se og å komme inn i Guds rike. Disse uttrykkene sidestilles på en måte. For å forstå hva Guds rike betyr i Jesu munn, bør vi se på hva han sier i Lk. 17,20 flg. På dette stedet legges det også vekt på rom og tid og mennesket selv: Guds rike er ”innen” ('en hymin') ”iblant” (1978). Det greske uttrykket kan bety begge deler.

FØDSEL Dette synspunktet på dåpen er kanskje overraskende i Joh. 3,3–8. Men vi har allerede møtt det i Joh. 1,12–13. Og vi forstår at det ikke dreier seg om annet enn en åndelig fødsel /nyfødsel/fødsel for 2. gang eller hva man nå skal kalle det. Uttrykket ”født på ny” er etter hva vi foran har sagt, bare halve sannheten! Hvorfor det, kunne vi

---

⁷ Nikodemusevangeliet er oversatt i boka APOKRYFE EVANGELIER i serien ”Verdens hellige skrifter”, Oslo 2001, s. 207 flg.

spørre? Det dreier seg om en dynamisk fødsel for gammel som for ung (3,4).

VANN i dåpen er et symbol for alle kunnskaper og all den lære, alle erfaringer og opplevelser vi øser over våre barns hoder fra første stund av i dette liv.

Oppgave:

Utdyp nærmere hva *vann* konkret kan bety til daglig, i hjem og skole, i hverdag og til fest – ut fra det som er sagt foran!

Men også *ÅND* knyttes til dåpen, en må "bli født av vann og ånd" 3,5. På hebraisk heter ånd *RUAK* og på gresk *Pnevma* og begge uttrykk betyr: luft, vind, ånde/pust, og ånd. Jesus sier mye om dette begrepet i 3,5–8. Der han tegner et slikt "ånds-menneske" som er født på ny og ovenfra, av vann og ånd. Vi fødes på en måte og realiter to ganger: 1.) først av kjøtt, "det som er født av kjøtt, er kjøtt (og blod)", 3, 6 og 2.) annen gang, "det som er født av ånd, er ånd", 3,6. Her kunne man trekke inn hva LUTHER sier i katekismen om åndens funksjoner. Slå etter selv. Her nøyer vi oss med å si at *ånden* levendegjør det som *vann* står for slik at "ordet blir kjøtt og blod" i vårt liv. (Joh. 1,14). Jesus sier at han her – for Nikodemus – forklarer de 'himmelske' eller de 'åndelige' ting for ham, og ikke de jordiske ting (3,9–12). At dåpen sees under en annen synsvinkel hos Paulus i Romerbrevet 6, velger vi her ikke å ta opp.

SLANGEN Her er vi henvist til Num. 21,8 flg. Og andre steder i Gt., der den såkalte "KOBBERSLANGEN" omtales (Kalt 'Nehustan'). Joh. 3,14–14. I de fleste kulturer stiller man seg noe ambivalent til "slangesymbolet", de krefter og virksomheter som er knyttet til "slangekraften". I den jødiske kultur/religion har man stort sett sett på slangen som noe negativt, motsatt f.eks i den kananeiske og egyptiske kultur/religion. Dette fordi slangen i de fleste kulturer ble sett på som noe positivt, som "sanselig genialitet" (I.R. Hagens uttrykk). Men for jødene ble slangen særlig knyttet til en seksuelle/erotiske kraft (jfr. Gn. 3 og andre steder i GT) og det var en side ved livet som måtte styres og kontrolleres. Dette ser vi særlig i jødene kamp via profetene i GT mot f.eks. BAAL-dyrkelsen i landene omkring. (Uten at vi kan forfølge dette videre i denne sammenheng). At Menneskesønnen

skal løftes opp (vers 14) er en henvisning til korsfestelsen og Jesu ”frelsesverk”.

Oppgave:

Om kobberslangen i 4. Mosebok 21,9 står det at “ en berget livet ved å se (opp) på kobberslangen. I Joh. 3,15 står det “ at hver den som tror på ham, skal ha evig liv “. Drøft nærmere hva som ligger i disse to uttrykksmåtene – i forhold til trusselen “død eller liv”? Og hva betyr “død“ i disse sammenhengene? Og hva betyr liv?

TRO Har vi tatt opp tidligere, se under gjennomgåelsen av Joh. 1,1–18. Her i Joh. 3 nevnes tro i 3,3–8 og 3,36. Se også på Joh. 1,12 også til dette. Tro har først og fremst med ”tillit” å gjøre, og ikke “forsantholden“. Det du tror på, blir sant og virkelig for deg. Tror du på Gud, så blir Gud sann og virkelig og en instans for deg i ditt indre menneske/ditt åndelig så vel som ditt fysiske/konkrete liv. Vi ser også at Trosbegrepet er viktig i den såkalte “ lille bibel “ Joh. 3,16–18, og her settes FRELSE opp mot DOMMEN. Vi ser at Frelse også kalles “ EVIG LIV “ (3,15 og 16). Det er det uttrykket Johannes bruker, som regel, istedet for Guds rike. Jesus kalles 'frelser' (soter) utfra *navnet* Jesus, se Mt. 1,21–23. Jesus ('Jesua') betyr “ *Jahve* (Guds egennavn for jødene) *er frelse* “, og Jahve, vet vi fra tidligere i denne bok, kan omskrives som Moses lærte i Ex. 3,14 med “ Jeg er den jeg er “. Eller omskrevet her: Jesus betyr: ”Jeg er den jeg er er frelse”, eller ”jeg blir den jeg blir er frelse” (S. Kierkegaards uttrykk). Igjen er vi tilbake til Joh. 1,14: ”Ordet ble kjøtt og blod” ('inkarnasjonen'). Når dette skjer er 'frelse' et faktum. Og dette er 'evig liv' som ikke går på tid, men på et kvalitetsliv, et fylt liv og ikke et tomt liv, et liv fylt med ”liv og overflod” (Joh. 10,10). Fortapelse som nevnes i 3,16 er det motsatte av dette. Det greske ordet som ligger bak her: 'apolyein' betyr egentlig ”å gå i oppløsning”, å gå fortapt, bli borte, bli ingenting.

DOMMEN Dommen er å se og forstå alt det som nettopp er nevnt foran, for den er LYSET, sies det i 3,19 (Jfr. her Joh. 1,7–9). Den er her

og nå og ikke, noe skrekkelig langt fram i tiden eller eventuelt etter døden. Når Jesus sier dette, er dette også et drabelig oppgjør med jødiske og andre religioners tanker om noen skrekkelig domsvisjoner, som også – dessverre – har sneket seg inn i vårt Nt, på et par steder. Lyset er også her identisk med Sannheten (vers 21) og kan også oversettes med BEVISSTHET. Dette lyset settes her som i Joh. 1,5 flg. opp mot Mørket (Skotia). (Se kommentar til dette stedet foran).

NAVNET Nevnes særlig i 3,18. Dette har vi kommentert under TRO foran, se der. I Joh. 2,23 står det at ”de trodde på hans navn, når de så de tegn han gjorde”. Koblingen mellom NAVN, TEGN og TRO er viktig, både her og der i Johannes-evangeliet. Se til slutt tavle nr. 15 til noe av det som er sagt til Joh. 3,1–21.

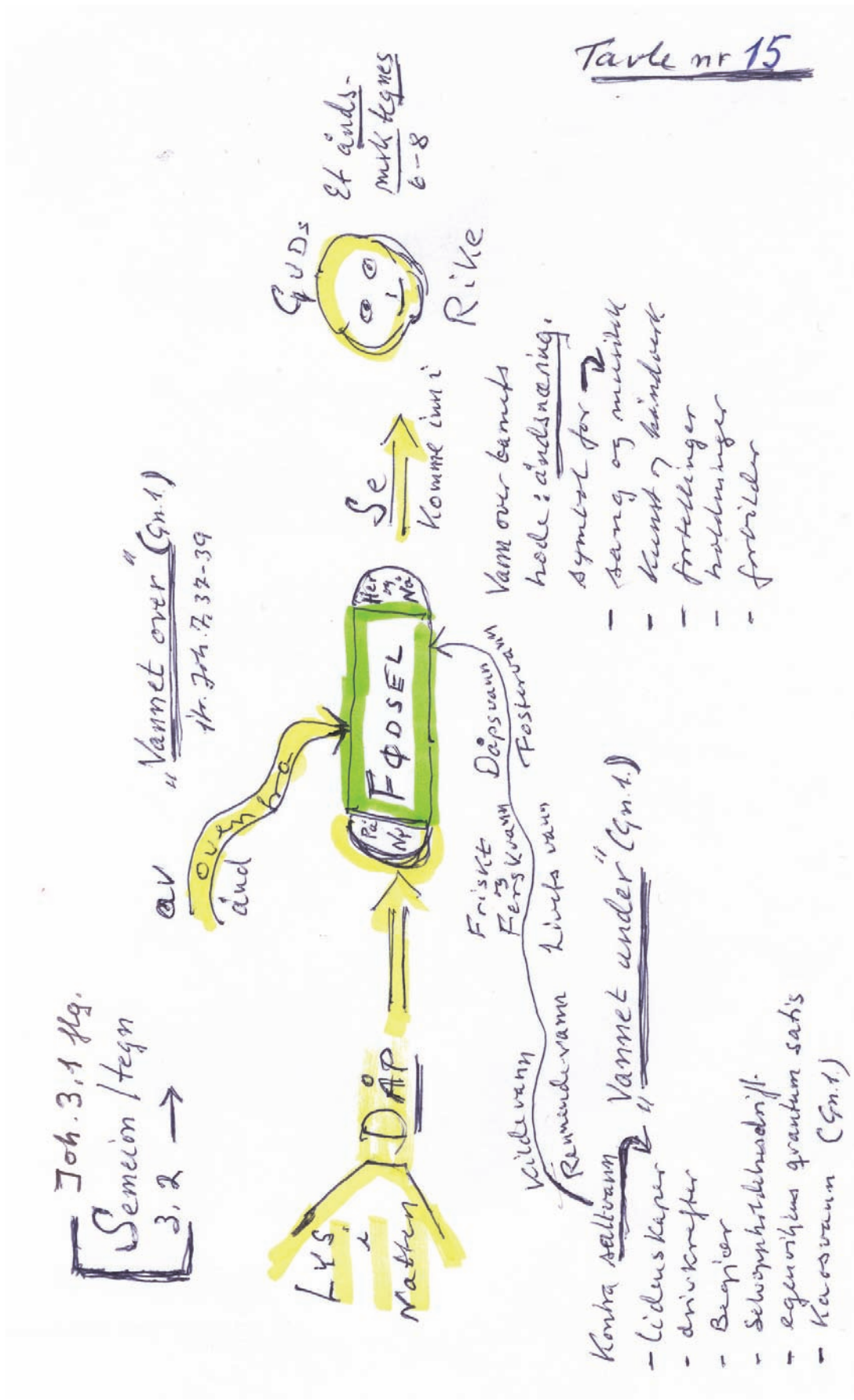

Table 15: Tegnet oversikt over Joh. 3,1 flg.

Nr. 4: Joh. 3.22–36: Den røde Johanneiske tråd i resten av Joh. 3

Johannes døper avviser all konkurranse og åndskamp i kultur- og åndsarbeidet for Guds rike mellom seg og Jesus. Han holder fast på hva han tidligere har sagt om Messias og Forløperen i vers 3,28 (Jfr. Joh. 1,20 flg.). Han peker tvert om på hvor viktig det er å prioritere rett: ”Han skal vokse, jeg skal avta.”(13,30). Han bruker også bildet av Brud, Brudgom og Brudgommens Venn (3,29). På mange måter viser Joh. 3 overgangen fra *bare* vanddåp, som er lik Johannes-dåpen, til Jesu åndsåd, med *både* vann og ånd. (Legg forresten merke til bemerkningen om Jesu dåp i Joh. 4,1–2. Jesus dømte ikke selv, men disiplene hans gjorde det!) Til slutt i dette avsnittet vil jeg gjerne ta opp noe jeg ikke har gjort før som kommentar til dette kapitlet. I en kulturell sammenheng er det ikke tilfeldig at *slangen* tas opp i dette kapittel. Vi sa at *kobberslangen* var et seksuelt/erotisk symbol. For det første var kobberet *erosmetallet* framfor noe annet metall. Det ble meget tidlig funnet og utviklet på øya Kythere utafor Peloponnes, sør for Hellas, og tidlig knyttet til den greske kjærlighetsgudinne Afrodite/Venus. For det andre er slangen knyttet til vann, til havet, og er ikke bare en ”eksponent for det jordiske/kjødelige”, men også knyttet til kreftene i vann/hav. Det at Moses plasserer en kobberslange på en trestokk eller for såvidt ”korsfester” den, er heller ikke tilfeldig. Han så hvordan disse kreftene var vanskelig å styre for israelittene og vil ikke at folk falt som fluer for denne kraften og ”døde”, åndelig talt. Det snakkes om giftslanger i Num. 21. Det viste seg som et probat middel det han gjorde. Når de nemlig så opp på kobberslangen, fikk de livet tilbake, heter det. De greide nå å plassere denne eroskraften. Slik skal den behandles. Kraften er vel og bra i seg selv... som atomkraften er det – men hva med det hodet, det liv, det mennesket som styrer/leder denne kraften i det daglige? Slik jevnfører Johannes det Moses gjorde – som et forbilde, for det som skjedde med Jesus. Så når Jesus henger på korset, får de livet ved å se opp til ham, da greier de å plassere hva som er viktigst i livet, de greier å prioritere! Og derfor heter det: ”... slik skal også Menneskesønnen løftes opp, for at hver den som tror på ham, skal ha evig liv”. (3,14–25). Plassere er å vite hva som er viktigst og hva som er mindre viktig, hva som er himmelsk/åndelig og hva som er jordisk/materielt. (Her er Joh. 3,31–35 viktig). Vekst tilsier at en vokser og til slutt blir voksen. Derfor er *vannet* i første omgang viktig, men bare å få vann er bare å få kunnskaper uten at en samtidig får

forståelsen av den (Jfr. Acta 19,1 flg.). Derfor må ånden knyttes til vannet, for da fylles kunnskapene/læren med liv, vett og forstand og en frelsende prosess tar til ved at ordet (læren) blir fylt med liv (kjøtt og blod), slik det bør skje med ordet etter Joh. 1,14: ”Ordet ble kjød”. Det er frelse og salighet på en gang! Vi skal huske det gamle ordet (fra Salomos ordspråk):

”KUNNSKAP ER MAKT, MEN VISDOM ER TJENESTE”
(DET er INKARNASJONEN).

Nr. 5: Joh. 4,1–30: Kvinnen ved Jacobs brønn i Samaria

(Pensum-tekst)

Hele denne delen av kap. 4 er *særstoff* for Johannes. Det er en privat samtale Jesus har med kvinnen ved byen Sykar ved foten av fjellet Garisim, samaritanernes hellige fjell. På mange måter er også dette en slags religionssamtale, selv om jødene til vanlig ikke omgås samaritanerne, som har sin egen religion, som kun bygger på Thora, de 5 Mosebøkene, men ikke noe mer. Jesus foretar i så måte et dristig møte, ikke bare i forhold til denne religiøse retningen (vers 9), men også at han har en dyptgående samtale med en kvinne uten at noen menn er tilstede, noe vi ser av reaksjonene til disiplene i vers 27. Det blir et spennende møte! Og det kommer spennende resultater ut av dette møtet: Kvinnen begynner å forkynde for sine trosfeller, som en annen kvinnelig prest, og mange kom til tro på Jesus, heter det, ”på grunn av det kvinnen sa da hun vitnet” (vers 39), forkynte. Motstandere av kvinnelige prester, i Norge i dag, har tydeligvis ikke tatt dette skriftstedet alvorlig innover seg! Vi snakker om ”ad fontes”, til kilden, når vi vil fordype oss og fornye oss. Og det ser ut til at Jacobs brønn er et stikkord for dette. Patriarken Jacob ble den endelige stamfar for isrealittene, og noe av bakgrunnen for dette må være hans møte med Gud, først i Gn. 28, da han ser Jacobsstigen (jfr. Joh. 1,51) med engler som stiger opp og ned (Gn. 28,12 flg.). Der grunnla han BETEL, Guds hus. Deretter har vi Gn. 32 der det fortelles at Jacob kjempet med Gud en natt, for å forstå gudsbegrepet, hvem Gud var og er. Det var da han fikk hofta ut av ledd, men samtidig fikk han sitt nye navn: Israel. I dette møte ansikt til ansikt med Gud, ble han velsignet av Gud og kalte stedet PENIEL, Guds ansikt. Gn. 32,21–32. Heller ikke denne kvinnen vet til å begynne med

hvem hun har å gjøre med, hvilket ansikt hun har foran seg. Men det blir et skjelsettende møte når hun skjønner at han vil ha noe annet enn vannet som dras opp fra Jacobs brønn i Sykar (Joh. 4,7–11); ja, det vil si – alt blir snudd på hodet – det er hun som omsider får tilbudet om ”det levende vannet” se Joh. 4,10–15, og som med begeistring (= fylt av ånd) sier: ”Gi meg dette vann, så jeg ikke blir tørst igjen, og slipper å gå hit og dra opp vann.” (vers 15). Også her setter Jesus jødedommen på hodet: Jacobs bønn var vel og bra, men nå er det snakk om en indre kilde i det enkelte menneske, som skal velle fram med vann og gi evig liv (vers 14). Hertil må vi trekke inn Joh. 7,37–39. Vi forstår at dette avsnittet i Joh. 4 dreier seg om en fornyelse av religionen, m.h.t. den sanne Gudstjeneste, det sanne Gudsbegrepet, ja, den sanne ”vinreligion” som vi nevnte i forbindelse med kap. 2. I alle disse sammenhengene er det viktig å få det levende vann ('aqua vitae'), det vannet som var en viktig ingrediens i kap. 2 (vann til vin) og m.h.t. å bli født på ny og ovenfra i Joh. 3. Likesom teologien sto i fokus imøte med den jødiske religiøse leder Nikodemus i kap. 2 (in casu: Dåpen), står Gudstjenesten i fokus i møtet med en representant for den samaritanske religion (in casu: Gudsbegrepet), Joh. 4,21–24.

De viktigste *hovedbegrepene* i Joh. 4,1–30.

LEVENDE VANN Vi har hørt om vann i Joh. 1,2 og 3, men først nå hører vi om at dette vannet blir ”kvalifisert” som 'levende' ('hydor Zån'). Hva som ligger i dette, forklarer Jesus først i Joh. 7,37–39, som er viktig å få med seg, der *Troen* gir en *Indre Kilde* med *Levende vann*. Jesus snakker her om *Den hellige Ånd*, sier han. ”Født på ny/ovenfra av vann og ånd”, heter det i Joh. 3,1 flg. Dermed har vi rekkefølgen: VANN, VIN og ÅND. Senere knytter Johannes også BLOD til denne temarekka, i 1. Joh. brev 5,6–8.

Oppgave:

Hvilke andre ”kvalifiserende” ord (som ”levende”) kan settes foran substantivet ”vann”? (Se fotnote⁸ ad en del forslag!)

---

⁸ Levende vann, rennende vann, vann i bevegelse, rensende vann....

(Katharsis) ferskt vann, friskt vann, dødt vann (jfr. Dødehavet), kildevann....

vannet ovenfra, vannet under hvelvingen, vannet over hvelvingen, livets vann....

Kaosvann, Betesdadamvannet, Siloavannet....

MANNSSYMBOL Kvinnen får i vers 16 beskjed om: ”Gå og hent din mann og kom så hit” Det følger en videre samtale om dette i Joh. 4,16–26 som klart viser hva det er snakk om! 'Mann' går på Gudsbegrepet. I kommentarene til dette stedet heter det at man snakker om at det står 5 folk med 5 forskjellige guder (jfr. 5 i vers 18) bak det samaritanske folket.⁹ Og vi ser at samtalen om mann uten videre glir over i samtale om Gudsbegrepet. Her kan vi også føye til at når det i Lk. 1 berettes at erkeengelen Gabriel kommer til Maria, så skal vi vite at ordet 'Gabriel' på hebraisk betyr ”Gud som mann”. (El = Gud og GBR = mann). Vi kan vel si at Gudsbegrepet justeres, utvides og defineres i 4,23–24, ”Gud er Ånd” (jfr. Hva som ble sagt om 'Ånd' i Joh. 3,5–8). Man skal tilbe Gud i ”ånd og sannhet”, og da skjønner vi at Gudstjenestens ”sted” ('topos') ikke blir viktig lenger, for denne gudstjenesten/tilbedelsen kan skje overalt og til alle tider. Og ikke lenger knyttet til Jerusalem eller Garisim. Dette er igjen opprørsk mot den jødiske ”tro og lære”.

MESSIAS Se versene 25 og 29, særlig, men hele avsnittet 4,25–30 er viktig. Her blir Kristus også brukt (vers 25), men Jesus sier med en gang i vers 26 ”Egå eimi” = ”Jeg er (den jeg er)” og viser således helt automatisk til Ex. 3,14. I norsk bibel er dette oversatt med ”Det er jeg”, men det er bare ”halve sannheten” i forhold til hva som står på gresk. Jesus viser til ”gudsbegrepet”, eller den 'Immanuel' (Mt. 1,23) eller 'Menneskesønnen' eller 'Følgesvennen' som skal komme å frelse (vers 22) enhver som tror.

Nå betyr både Messias og Kristus, den *salvede* konge. Han som skal være konge i Guds rike, og som i Joh.evg. blir salvet palmesøndag, se Joh. 12,1–11. Nå er salving en gammel skikk og symbolikken er at liksom man heller olje på en lampe for å få lys i et rom, slik skal kongen som er salvet være et lys for sitt folk, som bl.a. Jesaja sier (Jesaja 9,2 flg.) Ellers viser jeg til hva som er sagt tidligere om ”Jeg er den jeg er”.

VANN-SYMBOL Det kan kanskje her være på sin plass å si noe mer om vannsymbolet, for det er et sentralt symbol i Joh. 1–9. I alle

⁹ Se de store kommentarene til Barrett og Dodd. (Mer data i LL.)

disse kapitlene framstilles vann med ”flere sider”, med ulike betydningsnyanser, som satt opp i det følgende:

- *vann*dåp i Joh. 1 (jfr. Proselytt-dåp i jødedommen)
- vann til *vin* i Joh. 2 (jfr. Dionysos som gjør det samme i gresk mytologi)
- (dåps-)vann *med ånd* i Joh. 3
- *levende* vann i Joh. 4
- *Betestadamvannet* til frelse i Joh. 5
- *Gå på vann* i Joh. 6
- Som *indre kilde* med levende vann i Joh. 7
- (*Katharsisvann* i Joh. 8) Dette vann sterkt framme i Joh. 13 – fotvasken.
- *Siloavann* som gjør seende i Joh. 9

Oppgave:

Er det flere steder i Johannes-evangeliet som vann omtales, og eventuelt, pek på andre sentrale tekster i Synopsen der vann forekommer? (Se f.eks. Joh. 10,10; 10,40 eller 11,35)

Nr 6: Joh. 4,31–54: Den Johanneiske røde tråd: Åndsarbeid og Roma i sikte

I Joh. 4,31–38 er det snakk om åndelig næring og åndelig innhøstingsarbeid.

Teser:

- MAT (jfr. ”nattverdrbrødet”) er å gjøre Guds vilje og fullføre hans verk, sies det i vers 34. På stedet hvor nattverden er plassert i Synopsen, har Johannes i sitt evangelium plassert ”fotvasken” som et uttrykk for Guds Agapevilje.
- VI STÅR PÅ SKULDRENE TIL HVERANDRE i alt åndsarbeid, som Jesus sier det i vers 37, en problematikk Johannes tar opp igjen i EPILOGEN i Joh. 21,15 flg.
- KVINNEN FORKYNNER og samaritanerne kommer til tro, ja, ved den kvinnelige forkynnelse innser de at de har opplevd og møtt ”Verdens frelser” (4,39–42)

I Joh. 4,43–54 følges begrepet ”Verdens frelser” opp i forhold til en utsending fra kongen/keiseren i Roma/romerriket. Vi har med en ”distansehelsehelbredelse” ved ordet/LOGOS alene, ”ordet som var Gud” og som hadde liv og lys i seg (Se Joh. 1,1–5). Det rene LOGOS i sentrum, ordet helbreder bare ved å bli uttalt. Her blir ORDET LIV OG KJØTT OG BLOD på en gang (Joh. 1,14), ja, ordet levendegjør et menneske som tror. Dette skjer igjen i KANA/Galilea, som det 2. tegnet der (vers 54). Som sagt, skjer denne ”distansehelsehelbredelsen” i Kana, og den kobles ved Nr. (2) til Kana der tegn nr. 1 skjedde, da vann ble til vin. Dette andre tegnet er her et synlig tegn, et konkret tegn, ja, et eksempel på hvordan vann kan bli til vin, bare man har troen rede. Dette momentet med tro er sterkt understreket i vers 48–50. Hos Mt. 8,10 sier Jesus megetsigende: ”En slik tro har jeg ikke funnet i Israel.” Når tro på Jesu lære, ord og utsagn, kunnskaper, omsettes i ens liv, og blir til virkelighet, kjøtt og blod, da helbredes mennesker selv på avstand/distanse fra Jesus. Tro bringer Jesus tilstede og ”til stedet”, om en så må si!

Skjematisk kan vi sette opp dette med Kana 1 og 2 slik:

1. *tegn* (semeion) i Kana = Vann til Vin med TRO for *jødene*. (Joh. 2)
2. *tegn* i Kana = Ordet til Kjøtt/Blod/LIV med TRO for *romere*.) Joh. 4)

Og vi kan føye til:

SYKARtegnet i Samaria = Levende vann + Brød med TRO til Mat/Åndelig næring, for *samaritanerne*, (Joh. 4) og andre. Det er i alle disse tre sammenhengene snakk om ”Verdens frelser” (vers 42), med tanke på de tre folkeslagene som her er nevnt. Til slutt skal vi føye til at *grekerne* introduseres i Joh. 12,20 flg. Med ”kornsymbolikken” i forhold til Jesu død og oppstandelse. Alle disse tegn og folk er selvfølgelig bare 'forbilder' for alle andre folk og mennesker rundt om i den store verden...”Verdens frelser”.

2. del: Joh. 5,1–6,71

(Pensum: 5,19–47 og hele Joh. 6. kap.)

Nr. 1: Joh. 5,1–18: Betestadammen

Dette avsnittet preluderer et meget innholdsmettet og tungt teologisk avsnitt i resten av Joh. 5 og kap. 6. Her starter for alvor anklagene og motstanden mot Jesus med utgangspunkt i at jødene mener han overtrer *Sabbatsbudet* (vers 9 og 10,16–18), da en ikke skulle gjøre noe arbeid. Men Jesus repliserer og svarer at ”åndsarbeid kan en ikke hvile fra”, om det er sabbat eller ikke (Joh. 5,17.) Igjen ser vi hvordan han setter jødedommen på ende. ”Distansehelbredelsen” i Joh. 4,46 flg. og ”Nærværshelbredelsen” her i Joh. 5,1 flg. må på en måte sees under ett, fordi disse helbredelsene viser ulike sider ved Ordet/LOGOS. Her i kap. 5 understrekes ”viljens betydning”: ”Vil du bli frisk?” (Joh. 5,6 og 30) for at ”ordet skal bli kjøtt og blod” i dette menneskes liv, som det blir når Jesus sier Ordet: ”Stå opp, ta båret din og gå!” Selv etter ”sykdom i 38 år” hører vi om en helbredelse som er mulig når mannens vilje (og tro) kombineres med Jesu ord og ånd. Jesus gjør her en ren velgjerning, en barmhjertighetsgjerning. Jesus opptrer her som en ren åndsarbeider på Sabbaten i Jerusalem, dit han nå er kommet for 2. gang etter hva Joh. forteller.

Nr. 2: Joh. 5,19–30: Eksusia eller spørsmålet om Jesu 'eksusia'

(myndighet, fullmakt, autoritet)

I dette avsnittet indikerer 3 ganger 'Amen,Amen' (19,24,25) at det er 2–3 lærepunkter som Jesus vil avklare, ut fra den provokasjon som han har vært for jødene. Se de meget viktige versene 5,16–18. For det første:

A) ÅNDSARBEIDSDIMENSJONEN (Første 'Amen, Amen' i vers 19)

Jesu svar på anklagene om at han bryter sabbaten (16 og 18) er at FAR arbeider, derfor arbeider også jeg (vers 17). Han sier at Far arbeider 'eås arti' (17) som betyr ”inntil dette øyeblikk, i dette nå, ”noch immer” (som tyskerne sier).” Altså: støtt og stadig, hele tiden. Og det gjør også Jesus for han har FAR som FORBILDE og

OPPDRAKSGIVER (19–20). Og dette forholdet eller relasjonen viser seg i 2 meget bestemte ting:

1. Tema: FRA DØD TIL LIV, det å reise opp mennesker (eller ”gjenreise dem”) slik at de kan stå og gå (jfr. Joh. 5,1 flg.).

Det dreier seg om mennesker som har mistet all tro (på livet) og er åndelig døde mennesker (som i tilfelle med 'Betesdamannen' foran omtalt, han som hadde vært 'lammet' i 38 år, Joh. 5,5). For det gjelder å gjøre dem levende. (21).

Oppgave:

Hva forstår vi med ”åndelig døde”? (Jfr. f.eks. Mt. 8,22)

2. Tema: DOMMEN, det å dømme (Joh. 3,19) og samtidig plassere æren ('DOKSA') der den hører hjemme (22–23).

Både FAR og SØNN tilkommer 'doksa' som det sømmer seg. Regelen er: ”ÆRE VÆRE SØNNEN = ÆRE VÆRE FAR (23).

For den som *ikke* ærer Sønnen, ærer heller *ikke* FAR. (Jfr. vers 41–42). I disse ting er FARS VILJE og SØNNENS VILJE ett (vers 30), liksom FARS ÅNDSARBEID er lik SØNNENS ÅNDSARBEID (17 og 19), og liksom FARS drivkraft er AGAPE (= kjærlighet) er SØNNENS drivkraft det samme: Agape (Jfr. Joh. 3,16 og 35).

Vi kan oppsummerende si:

1. Tema: Fra Død til LIV. Det gjelder å reise opp døde mennesker, så de blir levende (Jfr. 'levende vann' i Joh. 4,10 og 7,18). Dette gjøres av FAR så vel som av SØNN. Her er det LIKHET og IDENTITET (20–21). Resultat i begge til felle: EVIG LIV (24).

2. Tema: DOMMEN, at LYSET er kommet til verden (3,19) overlater FAR til SØNN. Her er det 'makt'- ('eksusia') fordeling. Her er det FORSKJELL og ikke IDENTITET (22), jfr. 5,27. At det er slik henger sammen med at ”Logos ble kjøtt og blod” ('Sarks') i Joh. 1,14. For når Ordet ble til LIV og LYS, ble virkelighet ”omsatt i livets blodbank”, som når mennesket gjør det ordet sier eller ikke gjør det ordet sier, da er det dom til LIV eller dom til DØD, eller som det heter i vers 29 ”stå opp til LIVET eller stå opp til DOM”.

B) FRELSESVERKET (Annet 'Amen,Amen' i vers 24)

Her har vi på en måte ”frelsesverket i en slags kortversjon”:

- Først utsender FAR SØNNEN til oss! (Det er deres åndsarbeid!)
- Vårt åndsarbeid er:
  - + å høre ORDET
  - + å TRO på FAR
- Resultatet: da har vi EVIG LIV, og er i GUDS RIKE (For Guds rike er 'en hymin' i dere, innen i dere og iblant dere, Lk. 17,21).

Det vil altså si at når Guds vilje skjer i vårt liv, viser vi fram 'Guds bilde' som vi alle er skapt i (Jfr. Gn. 1,26–27). Slik var det med Jesus, Menneskesønnen, slik kan det bli med oss hvis vi sier ja til Jesu lære, slik hans ”frelsesverk” her er framstilt i en kortversjon i vers 24. Hvis vi ikke sier Ja til dette, er det enda en sjangse som vi får, i og med Jesu lidelse, død og oppstandelse, slik som Paulus og andre i NT. framstiller det. Der får vi nemlig konsekvensene av at mennesker ikke tror i første omgang! Derfor er det ingen DOM for disse – som gjør dette åndsarbeid (vers 24), for de er gått over fra DØDEN (Åndelig Død) her og nå ('hic et nunc') til LIV (Åndelig liv eller ”åndsliv”) her og nå, med det 'levende vann' som en daglig og stadig flytende indre kilde i deres liv (Joh. 7,37–39).

C) Frelsesverket utdypes enda mer – som vi allerede har berørt – i det tredje 'Amen,Amen' i vers 25

Det innvarsler det dramatiske og det revolusjonerende høydepunktet i Jesu lære, i den kristne tro:

SLIK GÅR DET MED ALLE SOM TROR:

- De DØDE hører (vers 25) i sine graver (28) eller i sine kister (se Brede Kristensen 1954, s. 17–19).
- Og de som hører (Ja, virkelig hører hva som blir sagt...), skal LEVE (25), stå opp til LIVET, ha LIV i seg selv (29 og 26). For liksom FAR har åndsliv i seg, har SØNNEN åndsliv i seg, og slik skal også vi alle ha åndsliv i oss.
- Og Menneskesønnen holder DOM (3,19) vers 27: og de som da altså hører og har gjort godt, skal stå opp til LIVET, uten DOM,

vers 29. Legg merke til at det faktisk står: ”som har gjort godt” eller gjort det gode. Vi er altså ikke bare ”syndere”! **MEN SLIK GÅR DET MED ALLE SOM IKKE TROR**: De hører også i sine graver (25 og 28) eller kister.

- De hører, men hører allikevel ikke (virkelig hører hva som blir sagt...).
- De står også opp, men de står opp til DOM (29) fordi de ”har gjort det onde, eller gjort ondt”. Jesus utdyper egentlig dette mer i Joh. 3,19–21... Det er de som ”elsket mørket” (Jfr. Joh. 1,5) – ”fordi deres gjerninger var onde – for den som gjør det onde, hater lyset – vil ikke komme til lyset, for at hans gjerninger ikke skal bli avslørt.”

3. tema: GUDS VILJE, står også sentralt i Joh. ev. Og ikke minst i 5,30.

FAR taler og SØNNEN hører og dømmer, og dommen er rettferdig. Her er FARS VILJE via SØNNENS VILJE som skjer i sammenhengen. Jesu egenvilje og menneskets egenvilje er utelukket i vers 30. Oppsummerende til denne delen av Joh. 5, kan vi si at det understrekes at det eksisterer en veldig INTIMITET (Jfr. 'Kolpos' = skjød, fang, morsliv i Joh. 1,18–ja, at han nærmest ”fødes” ut av FARS skjød) mellom FAR OG SØNN. Og denne intimitet uttrykker også IDENTITETEN mellom FAR OG SØNN, selv om det er en arbeidsfordeling dem i mellom, men alltid slik at FAR er først og at SØNNEN kommer deretter. Sønnen er alltid villig til å gjøre hva FAR sier, viser ham eller hva han hører, fra FAR, i ett og alt.

Nr. 3: Joh. 5,31–47: Martyria eller vitnesbyrdene

I resten av Joh. 5 får vi høre en rekke vitnesbyrd om Jesus/MENNESKESØNNEN. Vi kan sette dette opp i en rekkefølge slik:

1. EGET vitnesbyrd er ikke gyldig (31).
2. Døperen JOHANNES' vitnesbyrd teller heller ikke (33–36).
3. Han tar ikke imot vitnesbyrd fra noe menneske (34).
4. GJERNINGENES vitnesbyrd er gyldig og teller (36).
5. FARS vitnesbyrd teller og er gyldig (32 + 37–38).

6. SKRIFTENES vitnesbyrd teller og er gyldig (39–40).

7. MOSES vitner (45–47).

Gjennom det hele går en understrøm av tilliten mellom FAR og SØNN, for de har ”Ørekontakt” og ”Øyekontakt” (vers 37), for det gjelder om å ha tid og (hjerte-) rom og plass for Ordet i sitt liv (38), ja, for kjærligheten ('agape') i sitt liv, kjærligheten til Gud (42) og samtidig tro, tro på skriftene (39 + 46), tro på Gud (44) og tro på MENNESKESØNNEN og hans ord (46–47). Vi kan på mange måter si at det er FAR/SØNN-forholdet som kartlegges og klarlegges i Joh. 5,16–47, der....

FAR = rot, røtter, forbilde, oppdragsgiver, opphav, igangsetter

SØNN = Guds bilde, ikon, identitet, myndighet, fullmakt, autoritet, gjerningene, vitnesbyrdet, den som gjør og gjennomfører Guds vilje...

Noen hovedbegrep i Joh. 5,19–47:

AMEN Kommer av 'amuna' som regel oversttes med sannhet, men selve grunnordet, henger sammen med et verb som betyr ”stå fast, som fjell eller grunnfjell”. Amen oversettes av og til med ”sannelig” eller ”La det skje!” som en slags imperativ som avslutning f.eks. på en bønn. Sannhetsbegrepet har jeg tatt opp tidligere til det greske ordet 'aletheia', se der. Amen i Joh. 5,19 og 24 og 25.

GRAV I vers 5,28 forekommer dette uttrykket, som finnes særlig i de Gt. Psalmer. Men her er det mer nærliggende å vise til Jesus utsagn i Mt. 23,27, der heter det:

”Ve dere, skriftlærde og fariseere! Dere hyklere!

DERE LIGNER HVITKALKEDE GRAVER, de som utvendig er vakre å se til.

MEN INNVENDIG er fulle av DØDNINGEBEN OG ALL SLAGS URENHET.”

Dette er noe av det Jesus legger i ”åndelig døde”, Mt. 8,22. Vi må huske at mennesket både har en innvendig (innvortes) og en utvendig (utvortes) side. Eller et liv i den ytre sosiale verden, i

omgangen med andre mennesker og en indre liv, der tanker og følelser, ord og gjerninger blir til, Ja, der en rett og slett blir til som menneske eller som medmenneske.

Forfatterinnen Aslaug Groven Michaelsen snakker om den første verden som "Herr Adams verden"¹⁰ eller også "Adams og Evas verden", med gode allusjoner til Gn. 1–3.

MAKOM Er et meget viktig begrep i tilknytning til Joh. 5, samt Joh. 10 og 20. Det er et substantiv som er laget av det hebraiske verbet 'Kom' som betyr "å stå opp, reise seg, og kunne bevege seg rundt omkring på egne føtter." Makom blir da det stedet (= 'topos') du har reist deg som menneske, slik som Jacob opplevde det på det "stedet" som senere ble hetende 'Betel'. Det 'stedet' ble hans Betel = "Guds hus", som det betyr. (Se Gn. 28). Og dette stedet ble et hellig sted, slik forsåvidt alle opplever det, som en gang har hatt opplevelsen av å "reise seg", bli vekket til Menneske og Medmenneske. På gresk heter det 'anastasein' som betyr det samme: å reise seg, bli oppreist, stå opp, bli vekket. Og substantivet 'anastasis' kan da oversettes med både "oppreisning, oppvekkelse, oppstandelse". Vi ser jo av grunnordet at "det å stå" ligger i 'stasis', som bl.a. vårt ord "statue" kommer av. Og det lille ordet 'ana' betyr "opp". Egil A. Wyller har trukket fram et annet viktig begrep, nemlig 'anabasis' = opp fra basis, fundamentet og 'kastabasis' = ned fra toppen og ned til basis, fundamentet, ut fra en Platonsk tankegang, som han gjennfinner i Joh. Evangeliet.¹¹ I Joh. 5,29 brukes 'anastasis Zoe (liv)' og 'anastasis kriseås' (dom). Våre ord "krise" og "kritikk" er laget av dette greske ordet for dom.

MOSES Når det gjelder Moses så nevnes han flere steder i Joh.evg. Jesus tenker nok da ikke primært på den historiske "Moses", men først

---

¹⁰ Aslaug Groven Michaelsen: *Memoarbok* nr. 6/2004 fl.steder.

¹¹ Egil A. Wyller: "Johannes 11. Evangeliet og brevene". Oslo 1997. (nr. 7 i *Den Henologiske serie* på 20 bind) fl. steder.

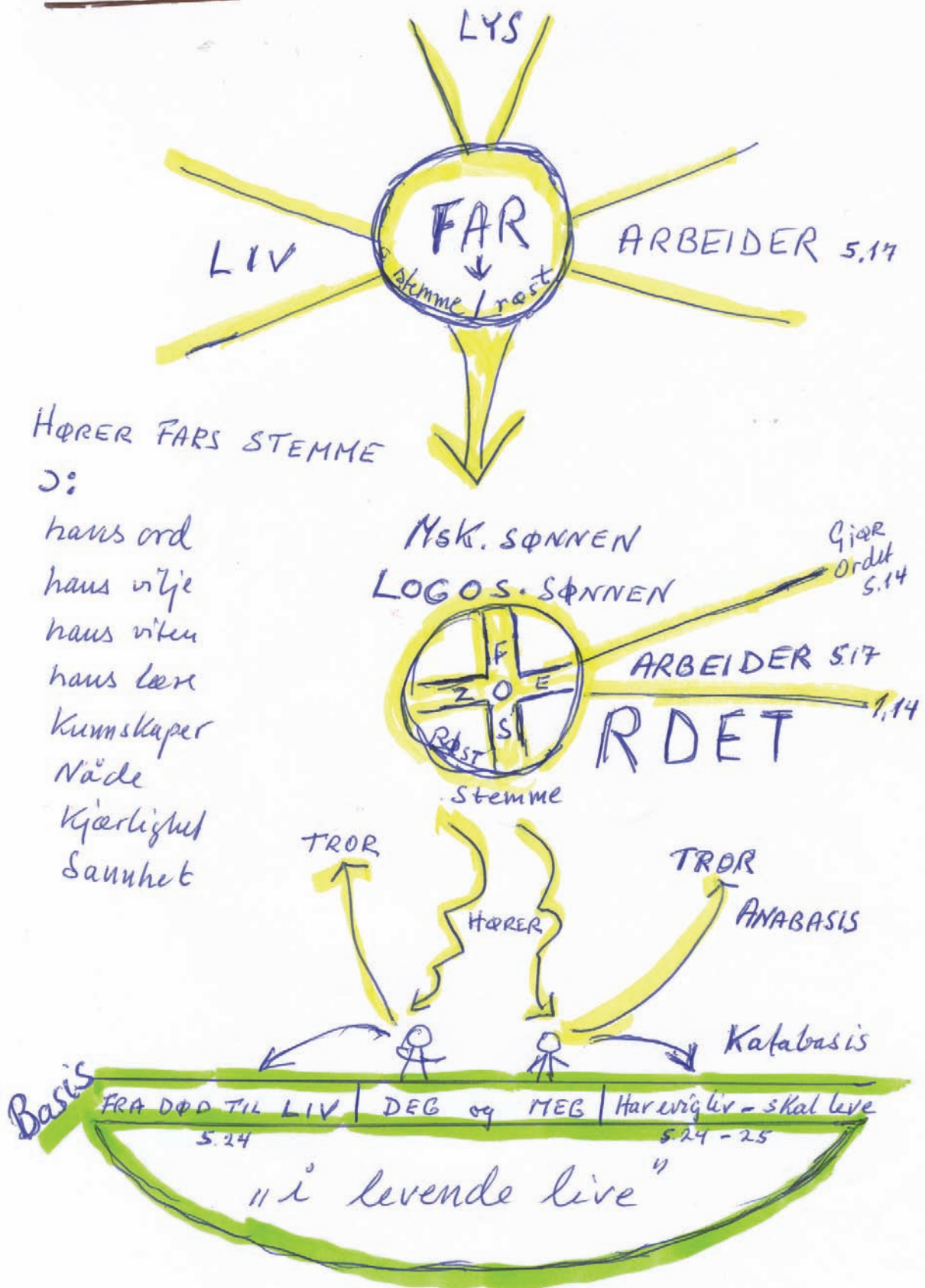
og fremst på de skriftene som tillegges ham, nemlig Penta-teuchen, de 5 Mosebøker.

- Joh. 1,17 Moses og Loven (Thora)
- Joh. 3,14 Moses og Kobberslangen ('Nehustan'). Det er 'fristelsene'.
- Joh. 5,45 Moses og Skriftene (Thora, Mosebøkene).
- Joh. 6,32 Moses og MANNA i ørkenen. Det er Guds ord og vilje.
- Joh. 7,19 Moses og Loven.
- Joh. 7,22 Moses og Omskjærelsen.

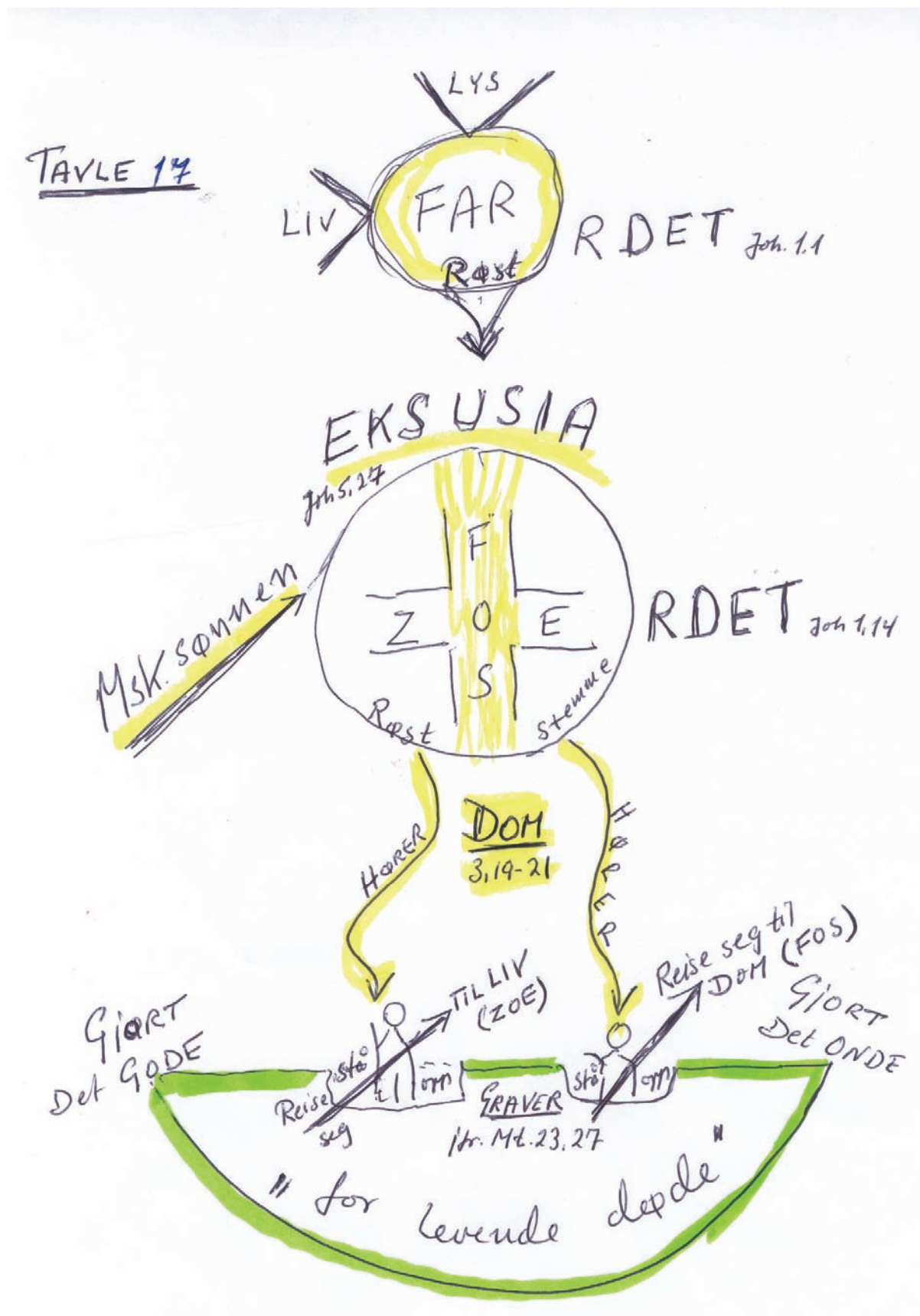
Når det står i Joh. 5,46 at Jesus sier: "Hadde dere trodd Moses, hadde dere også trodd meg. For det er om meg at han har skrevet" (se også vers 47), så vises det i kommentarer til 5. Mosebok 18,15–18. Og det er riktig nok, men samtidig må vi ha med at det like gjerne kan vises til 2. Mosebok kap. 3 der Moses får vite Guds navn, Jahves navn, eller en slags definisjon på dette navnet, som vi mer utførlig har tatt opp tidligere: "Jeg er den jeg er". Det er "Menneskesønnen" det her er snakk om, og det er dette stedet Jesus gjentatte ganger viser til i hele Johannes-evangeliet, men også her og der i Synopsen.

Til Joh. 5 har jeg oppsummerende laget tavle nr. 16 og tavle nr. 17, se disse og drøft det som er satt opp. Trengs noe supplement? Er alle begreper klare og forståelige?

TAVLE 16

Tavle 16: Tegnet oversikt til Joh. 3 og Joh. 5.

Tavle 17: Tegnet oversikt til Joh. 3,19-21 og Joh. 5.

Nr. 4: Joh. 6,1–21: Kongen i Guds rike åpenbarer seg

Vi har kommet fram til et meget sentralt og viktig avsnitt i Joh. ev. der vi møter Jesus i 3 skjelsettende episoder, der han viser MENNESKE-SØNNENS VESEN og MULIGHETER i en verden med vanlige folk, tilhengere, disipler, skeptikere og motstandere. Men vi får ta episode for episode, og vi følger i dette kapittel et mønster der vi trekker fram 3–4 forskjellige ting:

1. Signalord.
2. Tegning med tolking og teser.

Ad signalord har vi å gjøre med:

- *Fjellopphold* (3) jfr. Bergprekenen hos Mt. 5–7, der det står i Mt. 5,1 ”gikk han opp i fjellet” og her i Joh. 6,3 står det ”Jesus gikk opp i fjellet”. Fjellet har i alle religioner hatt en viktig betydning, for det var der GUD (eller gudene) holdt til, som på Olympos i gresk religion. Moses gikk opp i fjellet for å møte GUD JAHVE på den tredje dag (Ex. 19 og 20) og fikk de to lovtavlene, med de ti bud. M.a.o. det er et budskap fra Gud de alle sammen skal motta i dette kapitlet. Det får vi ta ad notam!
- *PÅSKEN, jødernes høytid, var nær* (4), er et annet viktig signalord. M.a.o. det budskapet vi nå skal møte har sammenheng med de hendelser som senere skulle hende i Jesu liv, nettopp i påsken i Jerusalem. Indirekte sies det derfor at påskehendelsene ligger under forståelsen av det vi får høre om i dette kapittel, ta det med som et medfølgende tolkingsprinsipp.
- *'Peirasmos', fristelse, prøvelse* (6), er et tredje viktig signalord i denne kontekst. Både Matteus og Lukas har egne store avsnitt om Jesu tre fristelser: i Mt. 4,1 flg. og i Lk. 4,1 flg. – riktignok i noe forskjellig rekkefølge. Helt klart gjenfinner vi 2, kanskje alle Jesu tre fristelser i Joh. 6. – noe vi skal komme tilbake til etter hvert.
- *'Semeion', tegn, kjennetegn, varseltegn, signaltegn* m.m.¹² Tegn finnes også som et viktig signalord i vers 2,14, 26, 30. Liksom vi lærer 24 eller 28 eller 29 bokstaver i vårt ”ALFABET”, og slik kan sette

¹² Se avsnittet ”Tegn og symbol” s. 48–49 i boka: *Ingeborg Refling Hagen: Uklar myte eller bevisst pedagog* Artikler, Hamar 1995.

bokstaver sammen til ord, så at vi kan kommunisere med andre mennesker, slik lærer Jesus oss 7 slike grunnleggende TEGN i sitt TEGNALFABET for at vi skal forstå hva hans LÆRE består i og går ut på. Vi skal komme tilbake til disse 7 tegn senere.

- '*Eskjate Hemera*' = *siste dag*, ytterste dag, som det hette i den gamle oversettelsen, er et femte signalord (39, 44, 54) vi støter på. Her er det snakk om noe som har vært, et tidligere liv, eller livet til nå, som snart skal ta slutt, dets siste dag er nær, og den nye dag skal opprinne med sol over horisonten (som er en grense mellom før og nå, da horisont = grense). Og i alle sammenhengene i Joh. 6 knyttes "den siste dag" nettopp til at mennesket reises opp, vekkes opp, oppstår til et nytt liv. Og som vi sa på 1980-tallet: "Dagen idag skal du se på – og ta i mot som en gave – som den første dagen i ditt gjenværende, kommende liv!"
- *Mye gress på stedet* (10) heter det hos Joh. Ingen av de andre evangelistene har det slik, Matteus snakker om å sette seg ned i gresset (Mt. 14,19) eller på bakken (Mt. 15,35/Mk. 8,6.) Det er tydelig at her i Joh.evg. understrekes det at her er GROBUNN for noe nytt, en mulighet for fruktbarhet over alle grenser. Nå er det også snakk om en enorm mengde mennesker, i Joh. 6,10 står det 5000 menn, men Matteus føyer til "5000 menn, FORUTEN KVINNER OG BARN" (Mt. 14,21). Hvis vi regner at de fleste var gift og hadde koner og barn med, kan det dreie seg om en mengde mennesker fra 10 000 til 20 000 i alt. I datiden en ufattelig mengde mennesker, som vitner om Jesu popularitet og suksess. Det var et 6. viktig signalord i Joh. 6. ('Kjortos polys' på gresk).
- Så kan vi spørre: Johannes er veldig glad i 7-tallet, noe vi kan se av hele Corpus Johanneum, da spør det – kan vi finne et 7. signalord i Joh. 6? Den som leter han finner, sier Jesus et sted, men det kunne være en passende

Oppgave:

Finne det 7. viktige signalordet i Joh. 6 – og finner dere flere, drøft hvilke av dem som kunne passe som det 7. og viktigste signalordet?

Ad Tegning med tolking og teser:

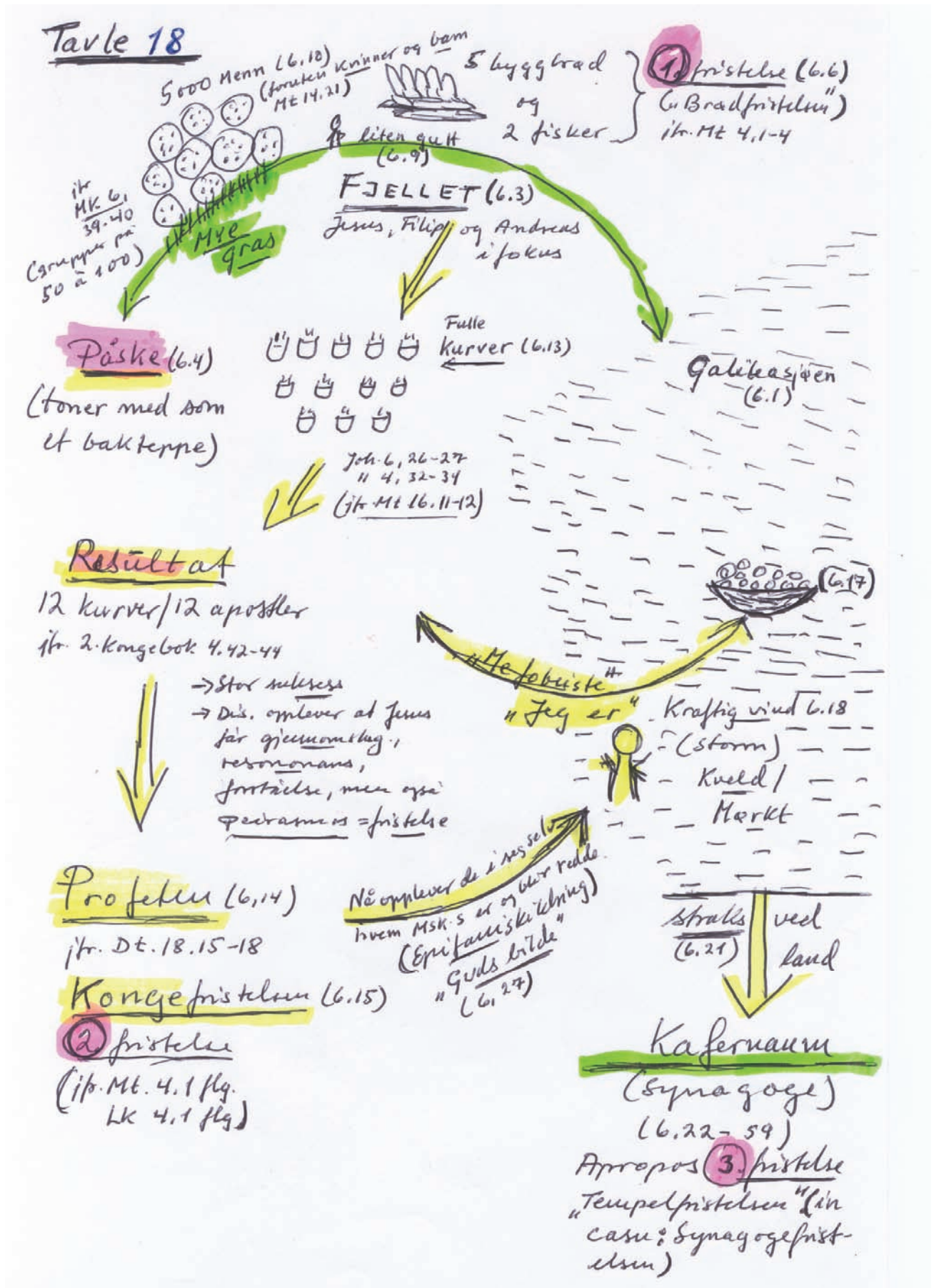
Jeg nevnte foran tre skjelsettende episoder. Vi tar dem fram etter tur.

1. episode:

Joh. 6,1–15: **1. fristelse**. Ordet friste/prøve er brukt i vers 6. Se tegning til denne episoden, se tavle nr. 18.

Selv om det står i vers 6 at Jesus ville prøve Filip *m.h.t.* mat til så mange mennesker, fungerer denne episoden i sak som de to fristelsesfortellingene hos Matteus og Lukas.... det med å gjøre steiner til brød (Mt. 4,3 og Lk. 4,3)... som er første fristelsen hos de to synoptikerne. Videre 3. fristelse hos Matteus med ”alt dette vil jeg gi deg” (Mt. 4,9), Mens det er 2. fristelse hos Lukas ”makten over alle verdens riker” (Lk. 4,5–7), altså kongefristelsen, som hos Johannes kommer som nr. 2, se Joh. 6,15. Her er det utvetydig at det dreier seg om makt/kongefristelsen. M.a.o. begge disse fristelsene er knyttet til første episode i Joh. 6, både 1. og **2. fristelse**.

Et viktig element i denne ”brødepisoden” er en liten gutt som dukker opp med 5 byggbrød og to fisker. (Joh. 6,9). Ingen andre har dette med, av synoptikerne. Dette med byggbrødet minner om en episode i Kongebøkene, der det opptrer en *tjener* (jfr. Gutten i Joh. 6,9) og som hjelper til med maten, når profeten ELISA ber profetdisiplene sine til måltid, se 2. Kongebok 4,38. Den samme *tjeneren* opptrer også i neste episode i Kongeboken, se 2. Kongebok 4,42–44. Her er det snakk om 20 byggbrød til 100 menn. Og det heter: ”De spiste, og det ble mat til overs” (”som Herren hadde sagt”) 4,44. Som Filip og Andreas i 1. episode hos Johannes er skeptiske, slik stiller også tjeneren seg skeptisk til Elisa i Kongeboka.

Tablle 18: Tegnet oversikt over Joh. 6,1 flg. (1. og 2. og 3. fristelse).

Tolkning:

Johannes beskriver egentlig her hva som skjer når 'Berg-prekenen' ("Jesu lære") serveres som *fast føde* ("Brød og fisk"). Jfr. Hebreerbrevet 5,12 der det er snakk om "melk og fast føde". I nattverden er det snakk om "brød og vin". Det er mulig at vi skal se "fisk" komparativt med henholdsvis "melk" og "vin" i de to andre eksemplene. I alle fall er fisk nøye knyttet til vannsymbolet, jrf. vann som blir til vin. Og det er helt klart at vann, melk, vin er viktige for at den faste føde skal "meltes", bearbeides og tas opp i mennesket. Det heter at alle blir mette (12), og de kan sanke inn 12 *fulle* (Sic!) kurver med det som ble til overs (jfr. 2. Kongebok 4,43–44). Maten, brødet, har øket ved delingen ("Budskapet, Jesu lære" gitt til kanskje 20 000 mennesker på en gang.) Nå er det engang slik at "Åndelige verdier" øker ved delingen av dem. Materielle verdier minker ved delingen: En loff minker ved deling! Det følger en enorm begeistring (Geist = ånd) ved denne delingen fordi alle blir mette, fylt av Ånd og Kraft ved dette ÅNDSMÅLTIDET. Ja, det står at "de ville komme og føre ham bort med makt for å gjøre ham til KONGE." (15) konge heter på gresk 'Basilea'. Folket hadde m.a.o. fått "åndelig næring" så det forslo. Men påsken er bare nær (4), den må komme først, før han kan bli den konge som de trenger i hjertet eller menneskesinnet, og som de fortjener engang å få. Og som både FAR og SØNN vil de skal ha. Det ser vi tydelig av resten av Joh. 6.

Oppgave:

Finne ut eksempler på hva "åndelig næring, åndelig føde" kan være for noe? Og forklar hvorfor denne føde, næring er vel så viktig som den næring, den føde kroppen trenger, til daglig?

Ellers kan vi jo nevne at "Fisk-symbolet" er et uttrykk for det sprell levende livet som alltid finner sted når en blir begeistret for noe eller opplever en indre glede som gir seg uttrykk i det ytre som jubel og sang og dans!

TESE: "Åndelig verdier øker ved deling."

"Overflod på godt kan komme når du minst aner det!"

2. episode:

Joh. 6,16–21: **3. fristelse** (som må knyttes opp til neste Joh.avsnittet, se 6,22–27).

Ad *signalord* i dette avsnittet:

- det er mørkt ('skotia'), det er kveld, det er skummelt (16 og 17)
- sjøen gikk høyt, det var storm, for det blåste en kraftig vind (18)

Her er *kaoskrefter* i funksjon (Jfr."hulter til bulter" i Gn 1,2 "øde og tom", lyder nå oversettelsen), *mørke krefter*, *lidenskapene* (Jfr. havhestene Poseidon og Ægir som rir på disse lidenskapelige drivkreftene...), men det er også det enorme "*folkehavet*" (som de hadde møtt, kanskje 20 000 mennesker) som skremmer. Her er veldige *åndskrefter* på gang, her kan det skje noe, de er som vannet "opprørte" (Jfr. Betesdamannen... som ikke kom ut i vannet hver gang det ble "opprørt" Joh. 5,4...). Kan det skje et under? Slik som det heter i Mt. 4,6 (2. fristelse hos Matteus) eller i Lk. 4,9–12. (3. fristelse hos Lukas). Begge steder avviser Jesus denne fristelsen til religiøs mystikk og mirakuløs undertro. Ser disiplene syner eller hva er det de opplever? (19) I alle fall blir de grepet av frykt, står det (19–20). Og det brukes hver gang Gudsnavnet Jahve blir brukt. Og det brukes også her. For det står egentlig på gresk i vers 20: "Jesus sa: JEG ER (DEN JEG ER), altså navnet på eller definisjonen på hvem Jahve, Gud, er. Dette er det 2. og 3. viktige signalordet i dette avsnittet:

- Guds frykt (19–20)
- Gudsnavnet "Jeg er den jeg er" (20)

Tolkning:

Etter at alle har spist og blitt mette av Jesu liv og lære, må det nye LIV, den nye TRO prøves (6) og settes ut i livet, så å si "sjøsettes". Da merker de at de er ute for kraftige vinder, mye motbør, og mange slags viljer på folkehavet, og de kan komme til å falle dypt (i dypet), omkomme, drukne, gå til grunne. For det skal "hestekrefter" til for å klare "gode dager", som de hadde opplevd oppe i fjellet. (Se igjen tavle nr 18.) Disiplene innser at de må ha med Jesus/Menneskesønnen på livets seilas, både i samfunns-skuta der vi alle kollektivt er med og i den enkeltes lille båt (Båt er symbol for sjel og sinn). De må ha med Menneskesønnen som vet hvem han er, og

hvor han kommer fra og hvor han farer hen, idet han slår fast at ”Jeg er den jeg er” og ingen ånd eller spøkelse (Se Lk. 24,37). De gjør *troens bevegelse* som de gamle sa, de sier ja til ham og tar ham til seg, opp i deres lille båt, på det store havet. Og når det skjedde, står det, kom de raskt og straks til målet (21). Uttrykket som brukes for denne ”troens bevegelse” er å ”gå på vann”, noe jødene gjorde ved Sivsjøen (da de flyktet fra Egypt med Moses), og noe de gjorde tilsvarende ved Jordan da de skulle inn i det lovede land. Ellers kan vi si at det er en *epifaniskildring* vi har foran oss her. Jesus viser seg, for sine egne, for første gang, som den han virkelig er, som sønn (Menneskesønn) av FAR: ”Jeg er den jeg er”, dette forholdet han snakket så mye om i Joh. 5. Vi kan også si det slik: Det er en fortelling om at Menneskesønnen i Jesu liv, åpenbarer seg for disiplene. M.a.o. de ser hvem Jesus er, men de forstår ennå ikke fullt ut, hva dette innebærer. Men hans VESEN og IDENTITET klarer, i alle fall for de 12 (se Joh. 6,67).

TESE: Å gå på vann er å gjøre troens bevegelse.

Å si ja til Menneskesønnen er å få ”drivkreftene i livet” under kontroll.

Nr. 5: Joh. 6,22–59: Jesu nattverdlære

Vi har kommet fram til 3. viktige episode i Joh. 6. Og vi skal aller først se på noen *signalord* i dette avsnittet:

- 'Amen, Amen' brukes her, som i kap. 5, på 4 viktige steder: 26,32,47 og 54. De ser ut til å innlede 4 viktige lærepunkter i Jesu lære om nattverden. Hvilke lærepunkter det er, kan vi si på denne måte:
  1. Hvilket *åndsarbeid* de skal gjøre. (26 flg.)
  2. Hvilken *åndelig næring* de skal ta til seg. (32 flg.)
  3. *Nattverden* er MENNESKESØNNENS LEGEME OG BLOD, (47 flg.) *troens prøvesten*.
  4. Prinsippet om ”*indwelling*” slås fast (”Jeg i dag og du i meg”, 54 flg.)
- *Guds segl* eller Guds bilde (27) poengterer hvordan dette begrepet fra Gn. 1, 26–27 skal forstås.
- Her blir det knyttet til Menneskesønnen som framstår med LIV og LYS for alle som tror: Liv for alle som omsetter ordet i livets blod-bank, og Lys for alle som forstår at dette finner sted.

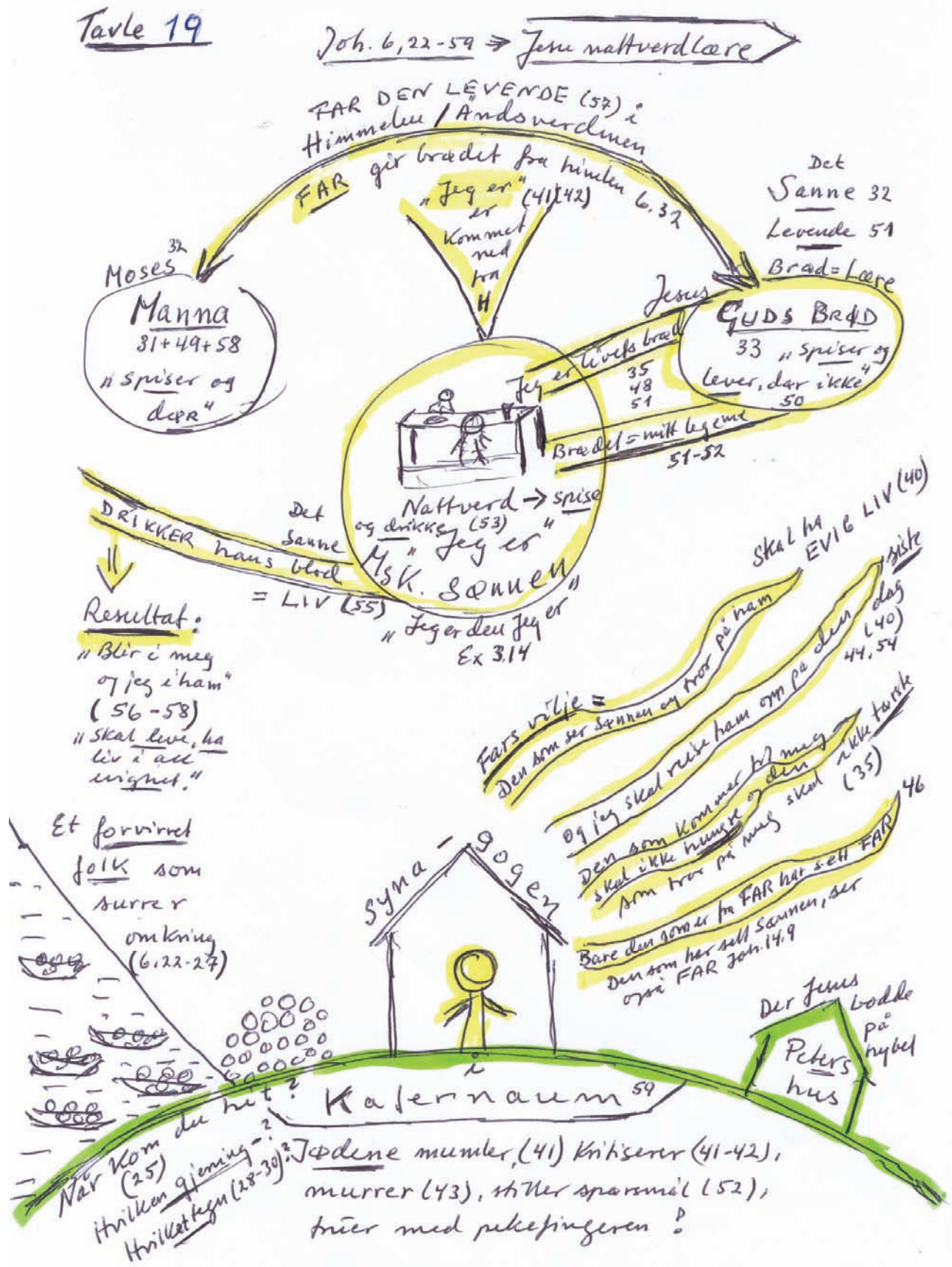
- *Manna og brød* er selvfølgelig hovedbegreper i dette kap. 6. Manna kommer av et aramaisk ord som egentlig betyr: ”hva er det?” Et spørsmål jødene stilte til Gud og Moses da de befant seg i ørkenen på vei til det lovede land – og ikke fikk den (åndelige) næring de ville ha. Da nå Gud kom med noe uventet, som de ikke forsto hva var eller skulle tjene til, stilte de dette spørsmålet. Nå sier Jesus at den næring de den gang fikk, ikke var brød fra himmelen (32). Brød = 'Artos' settes opp som motsetning til 'Manna'. Artos er Guds brød som gir verden liv (33). Vi skal komme tilbake til dette begrepet senere.
- *Josefs sønn* setter jødene opp mot denne Jesus/Menneskesønnen, hans far og mor kjenner vi da (42) Jesus sier et annet sted: ”Ingen blir profet på sitt hjemsted”, se Lk. 4,22–25. Jesus omtales forøvrig som Josefs sønn også i Joh. 1,45. Mens Marias navn forblir unevnt i Joh. ev.
- *Læreren Jesus* med sin lære fra synagokekateteret. Dette understrekes til slutt i Joh. 6,59 at Jesus kom med hele dette læreforedraget med innbakt dialog med spørsmål og svar i synagogen i Kafernaum.

Tolkning og tegning

Se tavle nr. 19.

Det er flere ting som kontrasteres i dette avsnittet:

- To slags mat eller åndelig næring: Manna og Artos.
- To slags sønner: Josefs sønn og Menneskesønnen.
- To slags arbeid: for den mat som forgår og for den mat som består (27)
- To elementer i nattverden: legeme og blod (55) som skal gå opp i hverandre som en symbiose og blir den Menneskesønnens legeme (som vi alle skal få i nattverden) og Menneskesønnens blod, som skal flyte rundt og gi dette legeme liv i våre liv, ved at ordet, læren, brødet skal omsettes i livets blodbank ved at vi gjør det ordet sier, slik at det blir virkelig, synlig og konkret for meg selv så vel som for kreti og pleti. Den som da ”spiser meg (”Jesu lære”), har liv ved meg”, heter det i Joh. 6,57. Eller ”spiser mitt legeme og drikker mitt blod, blir i meg og jeg i ham”. 6,56. Vi summerer dette avsnittet i Joh. 6,22–59 i følgende 10 teser.

Tablle 19: Tegnet oversikt over Jesu nattverdlære i Joh. 6,22-59.

10 teser

1. *Arbeid* ikke for den mat som *forgår*, men for den som *består* og *gir evig liv*. (vers 27) Den mat som *Menneskesønnen* gir dere (vers 27).
2. *Hva slags arbeid* er det snakk om vi skal gjøre, spør folk (vers 28). Jesu svar er: *Tro* på ham – *Menneskesønnen* – som Gud har sendt (vers 29, 35, 47 jfr. vers 64.)
3. *Hvilkt tegn* gjør du da så *vi kan tro*, som du ber om? (vers 30) *Mannetegnet* fra himlen via *Moses*? spør folk (vers 31) Jesu svar Det var ikke brødet fra himlen *Moses* ga...”mye av brødet i Gt er ikke brød fra himlen for oss i dag!”...
4. *Guds brød* ('Artos') er det sanne brød fra himlen (vers 32), det kommer ned fra himlen og gir verden *LIV* (33), og det er *FAR* som gir det! (vers 32) Folk sier: Herre, gi oss alltid dette brød! NB. En bønn til *Far* i himlen!
5. ”*Jeg er (den jeg er) livets brød*”. ”Her skjærer Jesus gjennom... det som i vers 60 blir kalt ”harde ord”, og forteller rett ut at den som kommer til (vers 35) eller ser (vers 40) *Menneskesønnen* eller spiser *Menneskesønnens* legeme, skal *ikke hungrer mer* (35) og den som tror på *Menneskesønnen* (35) eller drikker hans blod, som er den sanne drikk (53–54–55), skal *ikke aldri tørste mer* (35) *Altså*: Ikke *HUNGER* og ikke *TØRST* når en kommer til, ser og tror på *Menneskesønnen*! Og alt det han står for, hans liv og lære, hans ord og sakrament! Tror på ”*Jeg er den jeg er*” i ditt liv!
6. *FARS (hans) VILJE* er å reise mennesker opp, på den siste dag, som blir den første dag i deres *NYE LIV*! (vers 38–39–40) eller *EVIG LIV* (vers 40). For de som ser (*Menneske*) *SØNNEN* og *TROR* får *EVIG LIV* (40,47,51,54). Det vil si *GUDS RIKE* (Jfr. ”komme ditt rike” i *FADERVÅR*) *blir en realitet til daglig*.
7. De som kommer til *Menneskesønnen* blir *dratt dit av FAR* (44) (slik at de kan reises opp, bli oppreiste mennesker, som står og går om-

kring som Medmennesker i denne verden) for å gå i *GUDS SKOLE*, Fars skole: Da HØRER de på FAR og LÆRER av FAR, ja, endog får SE FAR... og alle disse kommer til MENNESKESØNNEN (45–46).

8. *De som tror har evig liv* (vers 47), de lever i ”Guds rike”, her og nå, og for alltid (51/58).
9. Den som spiser mitt legeme og drikker mitt blod, *blir i meg og jeg i ham* (vers 56). Dette kalles ”indwelling” = å bo i hverandre. Når Ordet/Logos blir i meg – og blir til kjøtt og blod i mitt liv (Joh. 1,14), da er han i meg og jeg i ham.
10. Den som spiser *Guds levende brød*, skal leve i all evighet (vers 58). For FAR er levende og gir SØNNEN LIV og vi får LIV ved Ham, Menneskesønnen. (57–58).

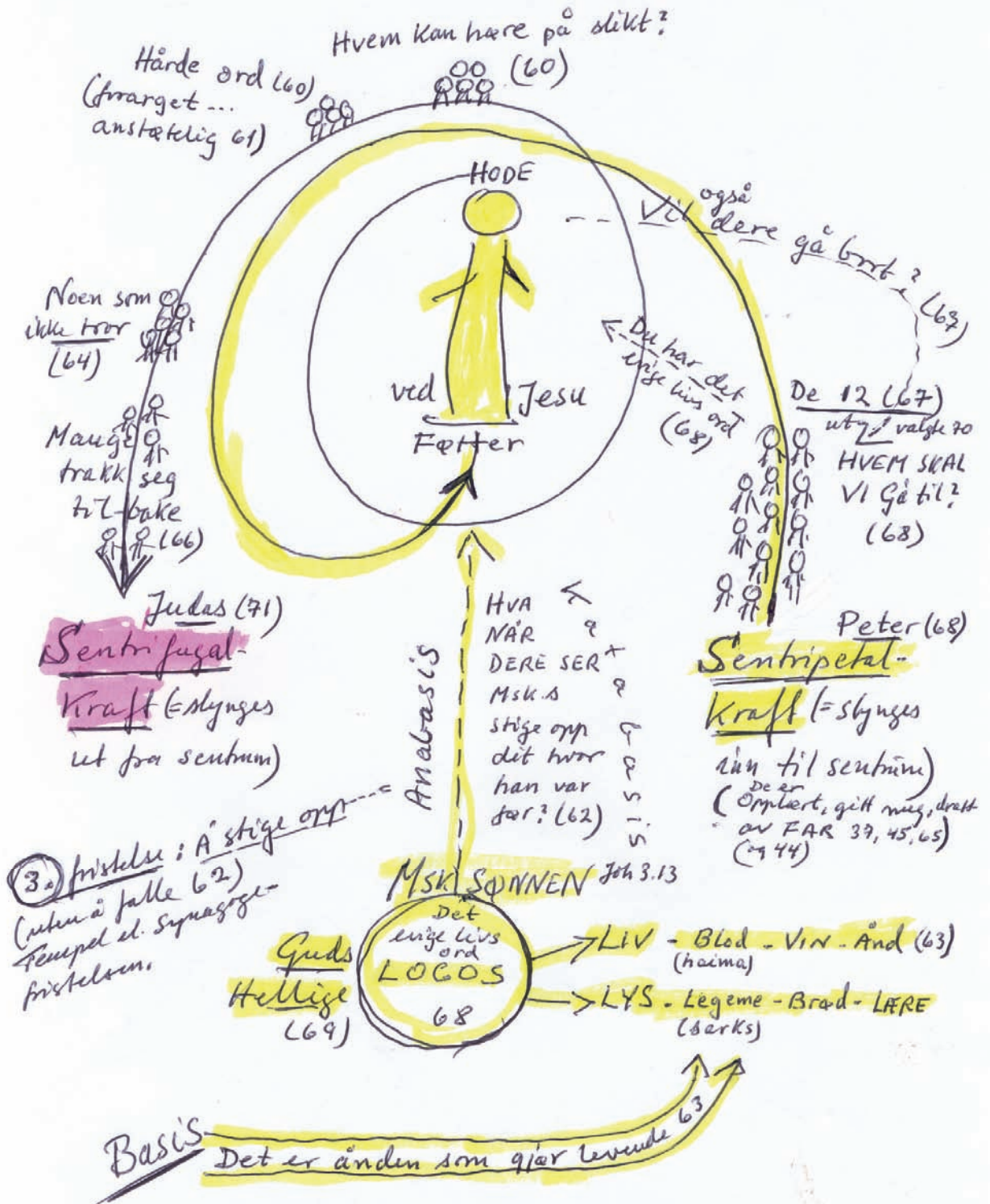
Nr. 6: Joh. 6,60–71: Reaksjoner

Skisma og spalting av ”menigheten” i etterfølgere og forfølgere (Se fra og med Joh. 7 av, og særlig i kap. 8–12). Her er KRISE, OPPGJØR og BRUDD og FRAKSJONSDANNELSER. Se tavle nr. 20.

Tablle 20

LÆRE-
Joh. 6.60-71 : Reaksjoner/SKISMA

(Krise, oppgjør, brudd, spaltning i etterfølger
og forfølgere (Joh. 7-12))

Tablle 20: Tegnet oversikt over reaksjoner, læreskisma i Joh. 6,60-71.

Ad *signalord* eller hovedbegrep i dette avsnittet, som på mange måter er en epilog til hendelsene i og rundt Kafernaum:

ÅND På hebraisk RUAK og på gresk PNEVMA, som begge betyr omtrent det samme, som før berørt: Vind, luft, pust/ånde og ånd. M.a.o. det "bærende prinsipp" i all kommunikasjon mellom mennesker og fra sinn til sinn. Her introduseres virkelig den 3. person i Treenigheten I både Joh. 5 og 6 ellers har vi hørt masse om FAR og SØNN. Nå kommer ÅND for alvor inn i bildet. Vi har allerede fått en beskrivelse av "åndsbegrepet" i Joh. 3. Særlig versene 6–8, der et ÅNDSMENNESKE beskrives av Jesus. Her i Joh. 6,63 flg. får vi høre at det er "ÅNDEN SOM GJØR LEVENDE", jfr. fra avsnittet like foran der FAR ble kalt LEVENDE (vers 57), at SØNNEN har LIV ved ham (FAR) og at vi får LIV ved Menneskesønnen (57). Ja, det sies at det er ÅNDEN som gjør ordene til LIV (63). Det er Ånden som gjør at vi forstår ordet, og som hjelper oss til å få det til LIV og virkelighet i vårt daglige LIV. ("Kjøtt og blod" Joh. 1,14).

HELLIG Her kaller Peter Jesus for 'GUDS HELLIGE' i vers 69. Hellig heter på hebraisk 'Kadosj' og betyr noe som blir innviet til en annen funksjon enn den f.eks. en stein hadde tidligere, der den lå ute i naturen. Nå skal den innvies f.eks. til et ALTER, da har den fått en ny og annen funksjon. Den har blitt til noe nytt, skapt eller omskapt i tjeneste for Guds rike, om jeg så må si! Ordet 'innvie' som ble brukt, betyr jo 'vie' = via = vei, m.a.o. veien innover, veien inn i oss. Det hellige skal hjelpe oss på veien innover til oss selv, til innerst inne i oss, akkurat som når vi går opp alteret i en kirke. Det er et bilde på at vi går innover i oss selv for å møte Gud der, i vårt indre liv, kan vi også si. Hellighetsbegrepet spiller en sentral rolle både i Gt. og Nt, og vi finner det utallige ganger i vår Bibel. Hellig er også et meget brukt religionshistorisk begrep, vi finner det i alle religioner på jorda! Det har vært urgammelt. Og i dette begrepet kan de fleste religioner ha et møtested.

Oppgave:

Finn mange steder der *hellig* er brukt i Nt – slå gjerne opp i en Bibelordbok og se og prøv å forstå hvorfor dette hellighetsbegrepet i den konteksten du finner det i, er brukt og hva det der betyr!

Tolkning:

Vi har allerede tolket en god del, men vi kan si noe mer, jfr. Tavle nr 20. Vi hører om FRAFALL. Og Jesus virker forundret over disse reaksjonene han møter: ”Dette er harde ord. Hvem kan høre på slikt” (60). Han skjønner at de er forarget og tar anstøt av hans tale (61). Men hva, spør han når Menneskesønnen stiger opp dit hvor han var før? (62) ”Før Abraham”, som det heter i Joh. 8,58. I dette øyeblikk, tror jeg, ingen av dem forstår hva han snakker om. Og han utdyper det heller ikke i denne sammenheng. Om Jesus her mener ”tempeltindbestigning” jfr. 3. fristelse tatt opp til Joh. 6,16–21 sett komparativt med Matteus 4 og Lukas 4 på dette punktet, eller om han snakker om ”korsfestelsen” eller ”å sitte ved Fars høyre hånd i himlen” (Ps. 110) det kan ingen vite, så langt kommet i evangeliet. Alle disse mulighetene ligger der i hans utsagn! Denne uklarhet spiller også inn i forhold til det frafall som nå finner sted! Men Jesus rydder på mange måter opp i denne uklarheten i den følgende samtale med Peter, ja, med alle tolv (67,70 og 71). Selv om de ikke forstår alt Jesus har sagt, forstår de i alle fall at ”Du har det evige livs ord” (68). Uklarheten blir borte når han sier: ”En av dere er en djevel” (70). Derfor tyder det på at han tenker på det endeliktet som kan knyttes til det Johannes kaller 'opphøyelsen' eller korsfestelsen, jfr. Joh. 3,13–14. For å tydeliggjøre utsagnet helt, føyer evangelisten Johannes til: ”Han tenkte på Judas” (71).

Tese

Den som stiger høyt, kan også falle dypt! (jfr. Judas). Det er Ånden som gjør levende, her kan mennesket intet utrette! (vers 63)

MENNESKESØNNEN skal stige opp dit han var før! (62)

Ingen kan komme til MENNESKESØNNEN uten at det er gitt ham av FAR (65)

Du har det evige livs ord, du er Guds hellige (68,69).

Utvalgt er ingen garanti mot frafall. (70)

Djevelen kan finnes i de beste omgangskretser!

3. del: Joh. 7,1–10,42

(Dette er en del *uten pensum*, men med et *ekskurs* til Joh. 10)

Nr. 1: Joh. 7: Løvhyttefesten i oktober

('skenopegia'-festen)

Dette er 3. gangen Jesus drar opp til Jerusalem (Joh. 2 + Joh. 5 tidligere)

1–13 *Trusselbildet* som rammefaktor (1 og 13) som får et *klimaks* i 11,45–53. *Kjendisfaktoren* skyves til side for '*incognito*'-opptreden (3–9). han vil *dra alene*, noe som minner om Askeladden (ad Per og Pål) i norske eventyr.¹³ *Jesu identitet* i fokus (12) flere steder i Joh. 7,25–27, 31–32, 40–43, 45–52): Hvem er denne mannen? Hvor kommer denne mannen fra? Hva driver denne mannen med?

14–52 *Jesu lærervirksomhet* (14–16, 28, 37–39, 46) vekker mange slags reaksjoner, fra kritikk og motstand til tilslutning og tro på hans budskap. Og mange tema på gang: Guds vilje (17), Guds ære (18), Moses og loven (19), Moses og omskjærelsen og sabbaten (22/23). Messias som et gjennomgangstema i 26–27, 31, 40–42, 52 i tilknytning til forventningen om en profet (jfr. 5. Mosebok 18,15–18), hans "bortgang" ("Til grekerne?") (34–36), Åndens utspring og kildevell (37–39). Vaktene i tempelet og rådsherren NIKODEMUS (Joh. 3) gir uforbeholdne vitnesbyrd om denne mannens troverdighet og integritet (45–52).

Nr. 2: Joh. 8: 'Ani Hu Prin Abraham' eller Gudsbegrepet i teori og praksis

1–20 *Jesu lærervirksomhet* (fortsatt) (2 og 20): Først en eksempelfortelling/eksempelhandling (1–11) ad hor (6. eventuelt 7. bud, jfr. 41). Deretter Jesu "opplysningsvirksomhet" ved tempelkisten (20): "Jeg er verdens lys" (12).

21–59 *Harde konfrontasjoner* med lederskapet i jødedommen omkring sentrale stridsspørsmål (ofte kalt "stridssamtaler") som *synds-*

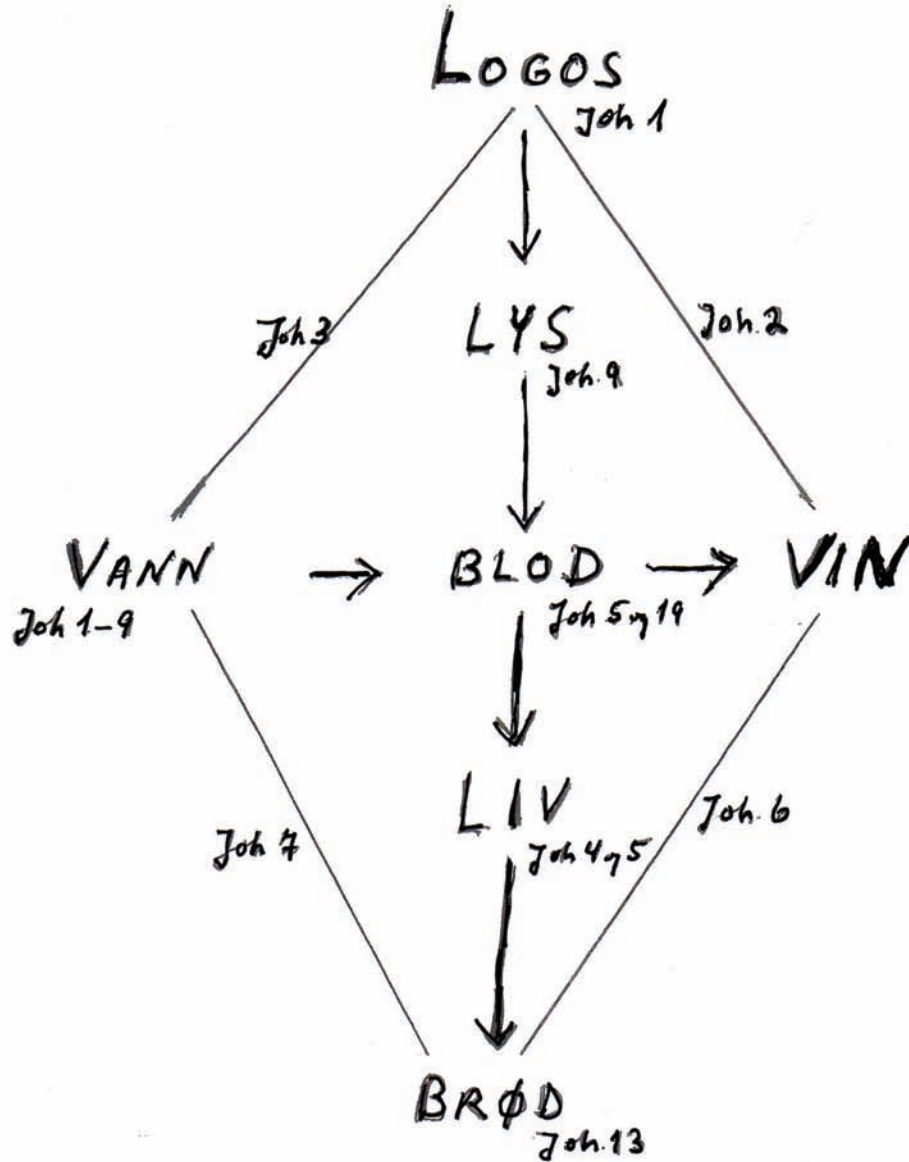
13 M.h.t. å dra/gå alene og Askeladden, se Aslaug Groven Michaelsen: "På vegne av livet", Oslo 1971, s. 44.

begrepet og død (21,24,34,40,46 og 52), om ”*opphavet*” og lydhørhet for *opphavet* (23,47).

FARSbegrepet (18–19, 26–27, 28–30, 42 og 55), MENNESKE-SØNN/Sønnebegrepet (28,35–36) mens MESSIAS ikke er berørt i Joh. 8 (NB), men derimot begrepet 'ANI HU' (24,28 og indirekte 58) som Dt. Jesaja bruker i 43,8–12 og det finnes i Dt. 32,39, se også Ex. 6,2–3. Det betyr: 'Ani' = jeg er Han/Hu = Jahve. Det er et meget sterkt uttrykk for ”JEG OG FAR ER ETT” (Joh. 10,30) og som må ha provosert jødene enormt, nesten ufattelig for oss i dag! Andre tema: Sannhetsbegrepet (32,45–46), Guds ære ('Doksa' 49,54), FARS GODE VILJE (29), mens påberopelse av ABRAHAMS ÆTT er et refreng gjennom hele denne delen av Joh. 8,21 flg. (33, 37, 39–52–53. 56–58). Dette ”belegget” bringer Jesus i harnisk og beskylder dem for å ha *Djevelen til FAR*, se vers 44 (Jfr. Joh. 6,70), og jødene svarer med ”Besatt” om Jesus (48,52). (Jfr. 7,20 og ellers i evangeliet). Ellers finner vi 'Amen, Amen' 3 ganger på viktige steder her som i Joh. 5 (3 ganger) og Joh. 6 (4 ganger). At Jesus etter denne konfrontasjonen trekker seg ”incognito” tilbake fra tempelet (59) er meget forståelig.

Til slutt legger vi merke til at Jesus i Joh. 8,57 betegnes som en ca 40 årig *mann*: ”Du er ennå ikke femti år og har sett Abraham”. Da svarer Jesus ytterst provokativt: ”Før Abraham var er jeg”, eller som det står på gresk: ”Jeg er (den jeg er) Prin (= før) Abraham.” Og det stemmer jo, når vi husker at Moses og gudsnavnets betydning (i Ex. 3,14: Jeg er den jeg er) knyttes til Abraham, Isak og Jacob i Ex. 3,6. At Jahve var kjent for jødene fra før Abrahams tid. (Se også Ex. 3,15–16) FOR NOEN VIKTIGE HOVEDBEGREPER se tavle nr. 21.

Tablle nr 21

ÅNDSLIV FOR ET ÅNDSFRISKT ÅNDSMENNESKE
 (♯) (Signalord/Hovedbegrep som Korresponderer)
Joh. 8

Tablle 21: Åndsliv for et åndsfriskt åndsmenneske, til bl.a. Joh. 8

Nr. 3: Joh. 9: 1. Forhør i Jerusalem eller Siloaepisoden med den blindfødte

- 1–7 En *symbolhandling* der Jesu *kulturskapende* virksomhet i og med Ordet med LIV og LYS ("Jeg er verdens lys" vers 5) i seg utretter på dagtid (4) en *velgjerning*, en Guds gjerning, mot den *blinde natur* (1 og 3) med klare allusjoner til Jesaia 6,9–10: "Gjør hjertet sløvt hos dette folket, gjør ørene tunghørte, *klin øynene til*, så de ikke kan se med øynene og ikke høre med ørene, ikke forstå med hjertet og ikke vende om å bli leget." Og Jesaja 8,6: "Fordi dette folket forakter SILOAS VANN, som renner så stille..." og som i Jesaja 8,8 og 10 knyttes til 'Immanuel' (jfr. Jes. 7.14) sier dette oss at vi alle er *født blinde av natur*, født åndsblinde, og vi må få hjelp til å vaske vekk "jordkaka" av våre øyne så vi kan se, se på en ny måte, se ting ovenfra, fra åndens stade. Det er dette som ligger i SILOA = utsendt. Ånden er sendt oss ovenfra, fra Gud, fra FAR, fra himmelen, og via 'Immanuel' eller Menneskesønnen. Det er denne "utsendte" den blindfødte møter, han som har det rensende vannet i sin makt som han snakker om i Joh. 7,37–39. Det rensende vann er det samme som det levende vann i Joh. 7,38, som han får via Immanuel/Menneskesønnen/Jesus, og han kom tilbake SEENDE (7).
- 8–41 Den foran nevnte symbolhandling blir utgangspunktet for det jeg kaller *1. forhør i Jerusalem*. Vi møter etter tur først...
- *disiplenes* undrende spørsmål (2), som må utredes, så
  - den *blindfødte* som blir en slags igangsetter av det hele (1,6–7)
  - *naboene og andre* i heftig diskusjon og forhør av den blindfødte (8–12)
  - *fariseerne* bringes så inn i bildet med sitt forhør (ad sabbat, synd, tegn og profet (13–17))
  - *jødene generelt* vil vite mer (18), de tilkaller
  - *foreldrene*, som også grundig forhøres, samtidig som de avvisende sier "Han er gammel nok, spør ham selv" (18–23, særlig vers 21 og 23).
  - Den *blindfødte* kalles for 2. gang inn på teppet: "Gi Gud ære og tilstå. Vi vet at denne mannen er en synder" (Jfr. Vers 22). Men det ender opp med at den blindfødte "hugger tilbake" og stadfester sin nyfødte tro (24–33), eller status.

- *Fariseerne* kaster ham ut i det de roper: ”Du er født som en synder tvers igjennom” (34).
- *Jesus* kommer etter dette inn og bekrefter mannens nyfødte tro på Menneskesønnen i sitt liv, og samtidig *avsier dommen*, som avslutning på dette 1. forhøret i Jerusalem: De som ser, skal bli blinde, og de som ikke ser, skal bli seende! (39–41.) Denne dommen gir tolkningsnøkkelen til hele denne fortellingen i Joh. 9.

Nr. 4: Joh. 10: Enkainiafesten i Jerusalem/Tempelinnvielsesfesten/vinterstid

Se vers 22 hvor dette poengteres.

- 1–10 Jesu lignelse ('paroimia') i vers 6 om ”JEG ER (DEN JEG ER) *ER DØREN*”,
- 11–21 samt hans utsagn knyttet til denne lignelse at ”JEG ER (DEN JEG ER) *ER DEN GODE HYRDE.*” (11) Her understrekes *flere viktige momenter*:
- en må gå inn til sauene *gjennom døren* (1) og ikke klyve over gjerdet eller muren etc. andre steder (som tyver, røvere o.a. som gjør)
  - sauene *hører og kjenner* stemmen til *hyrden/vaktmannen* (3–5) og 8)
  - og denne stemmen *følger de etter* (4) og de skal gå ut og inn og *finne beite* (9).
  - Ja, de skal bli *frelst* og ha *liv og overflod* (9–10).
  - Og en slik hyrde *setter livet* inn for sine sauer (11–15)
FAR elsker Menneskesønnen og *frivillig* følger han *FARS OPPDRAG* (17–18). Dette siste utsagn avstedkommer uenighet og heftige diskusjoner blant jødene: Noen mener han er ”*BESATT OG GAL*” (Jfr. Mk. 3,30–35), mens andre sier: Slik taler ikke en besatt. En ond ånd kan ikke åpne øynene på en blind! (20–21)”
- 22–42 Her møter vi '*peripatetiker*' Jesus (23), han som går omkring og tenker høyt og filosoferer, i Salomos bueganger, enda det er vinter (22–23). Nå er jødene rak på sak: *Er du Messias*, så si oss det rett ut! (24) De er *utålmodige* (24), Som svar viser Jesus til den lignelsen han har fortalt foran (25–29). Og konkluderer med å si: JEG

OG FAR ER ETT (10,30). Dette utsagnet fører dem til ”steinbruddet” (31/33) for å si dette, var for dem blasfemi (gudsbe-spottelse: ”Du som er et menneske, gjør deg til Gud!” (33) Jesus viser til Skriften (Ps. 82,6) og samtidig påberoper han seg sine ”gode gjerninger” (25,32,37–38). Ut fra dem burde dere skjønne at ”Jeg er i FAR og FAR er i meg” (”Indwelling”, som dette kalles, å bo i hverandre) (38). Men til ingen nytte (39). Til slutt hører vi at Døperen Johannes (Joh. 1) får rett i det han sa om denne mannen Jesus. Han er sannspådd og mange kom til tro på Jesus. (40–42) Se hertil tavlene 22, 23 og 24 oppsummerende til Joh. 10.

1. Bok: TEGNBOKA (Joh. 1 til Joh. 10) rundes av på den måte at den starter med Døperen Johannes i Joh. 1 og avsluttes også med Døperen Johannes i Joh. 10,40–42.

2. Bok: PASJONSBOKA (eller OPPSTANDELSESBOK) begynner nå i Joh. 11,1 med Oppstandelse (det er LASARUS ' oppstandelse) og avsluttes med JESU KRISTI OPPSTANDELSE i Joh. 20,1 flg.

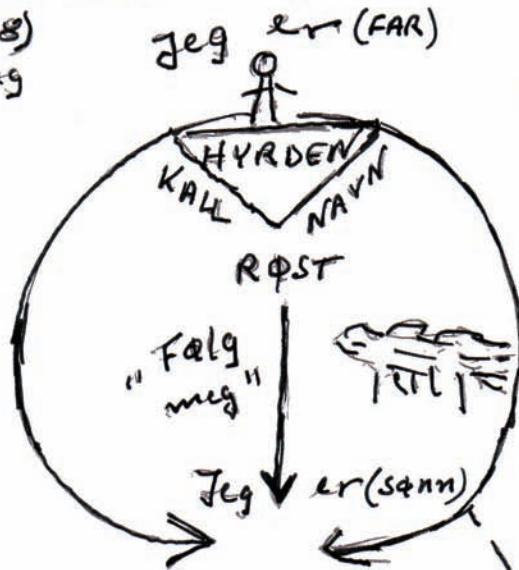
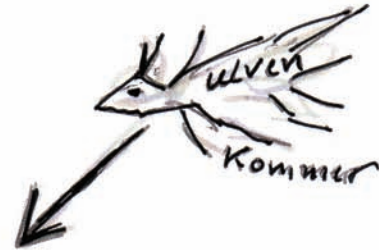

Joh. 10. 1-30

Det sanne/ekte lederskap

Tablle nr 22

- Jeg er døren (7. 9)
- Jeg er den gode hyrde (11)
- Jeg kjenner mine og mine kjenner meg (14)
- Gir sitt liv for sauen (11.15)
- Gir liv og tar livet tilbake (17-18)
(FRIVILLIG 18)
- Hans oppdrag Joh. 10. 18

TYV
RØVER
Fremmed
LEIEKAR
(stiler, doper, ødeligger Joh. 10. 10)
(er ikke sauen, for-
latet flykter fra
flokken 12)

LOGOS-DØREN

ifr Paradisporten
ifr Fåreporten i Jerusalem

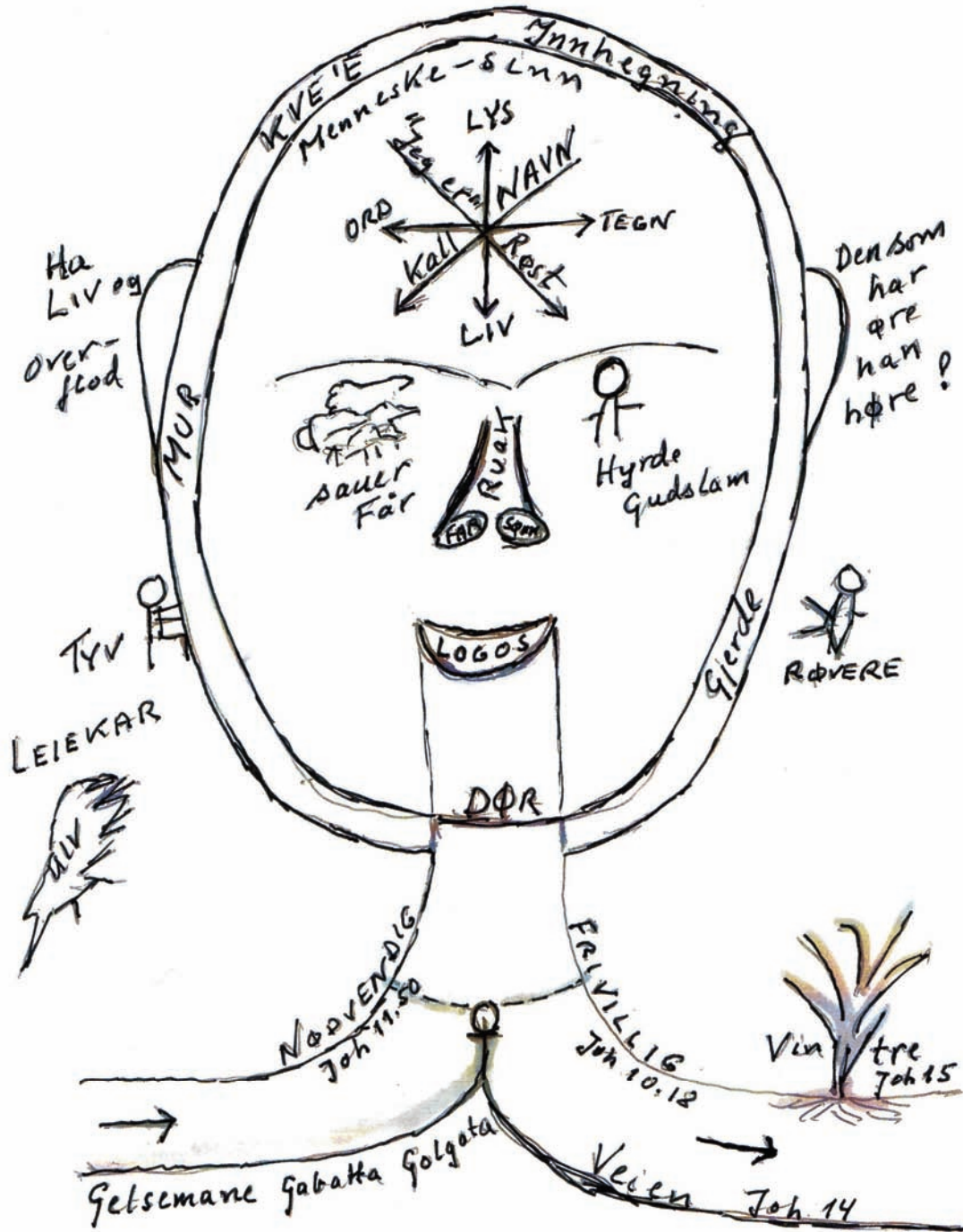
- Kun en inngang/utgang ⇒ å gå gjennom
Maksammen ⇒ Jeg er den jeg er ⇒ Frelte (9)
- Kan gå inn og ut og finne beite ⇒ føde,
åndelig næring (9)
- Målt for arbeidet (ifr Joh. 5. 19)
- "HA LIV og OVERFLØD"
Joh 10. 10

Joh 10. 16
Joh 17

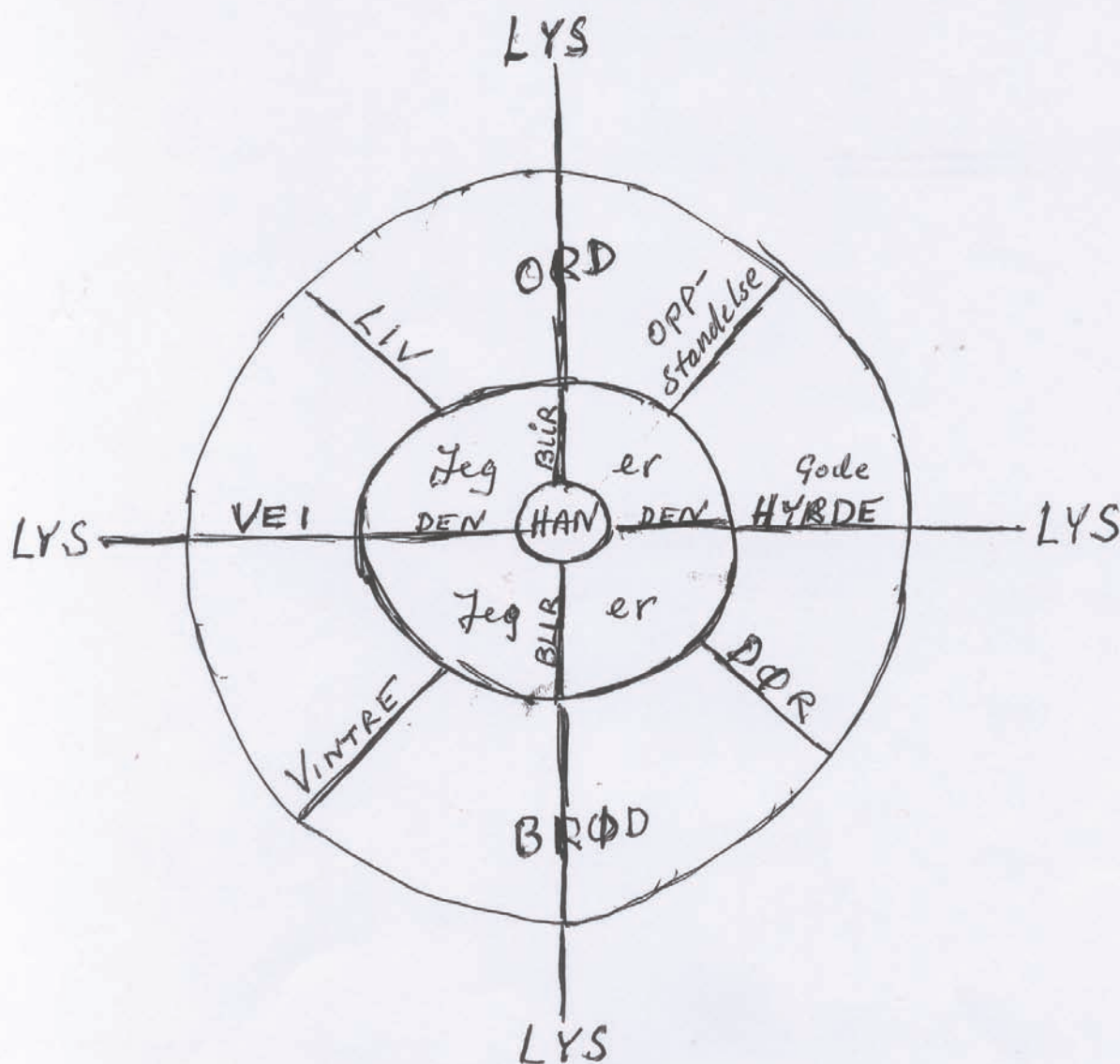
Tablle 22: Det sanne/ekte lederskap i Joh. 10,1-30.

Joh. 10.6 LIGNELSE Tab. nr 23
 PAR-OIMIA

Tab. 23: Apropos lignelsen i Joh. 10,1–16, tegnet oversikt.

Tablle nr 24.

Menneskesinnet som en dør for "Jeg er den jeg er" (Msk.sønnen) og et roterende hjul Shekina --- Kan gå ut og inn for å finne føde. Joh. 10, 9

Tablle 24: Menneskesinnet som en dør for Menneskesønnen, jfr. Joh. 10,9.

Her følger nå et *ekskurs*, særlig knyttet til Joh. 10 i sin helhet (se dette).

Ekskurs: Hvorfor er Johannes-evangeliets Jesus så påståelig og selvbevisst?

Johannes-evangeliets Jesus er så påståelig og selvbevisst – ved sine provoserende taler og handlinger – at han vinner gjenklang og blir forstått av mennesker først i vår tid.

Det jeg prøver å si med tittelen på dette ekskurset, er noe som i hele mitt voksne liv har forundret meg, nemlig at ingen i særlig grad har sett på Jesus som det selvbevisste, kraftfulle og provoserende menneske han må ha vært i sin samtid. Jeg konsentrerer meg i det vesentlige om hans sanne, konkrete og menneskelige side, slik det står å lese i evangeliene. Jeg trekker ikke inn formhistorie eller forfatterspørsmål, men lar teksten tale for seg.

Innledningsvis kommer jeg til å ta utgangspunkt i Johannes-evangeliets tiende kapittel, og kommer underveis til å vende tilbake til dette kapittelet, for å gi en forholdsvis utførlig kommentar til flere av de ting som sies der. Til slutt vil jeg forsøke å oppsummere det hele, og samtidig prøve å svare på den problemstillingen jeg har reist i og med ekskursets tittel.

1. Den gode hyrde (Joh. 10:11)

Når Jesus i Joh. 10 sier han er den gode hyrde, var det egentlig meget provoserende sagt. Enda verre er det at han faktisk peker på seg selv og sier dette: ”Jeg er den gode hyrde” (i vers 11). Han var en forholdsvis ukjent, selvlært mann fra Galilea, et sted på kartet med et blandingsfolk, og med få sant troende jøder. Hør bare på den spott og hån som er knyttet til Galilea-navnet i Joh. 7:40–52:

Noen i folkemengden sa da de hørte hans ord:

Dette må være profeten.

Nei, det er Messias, sa andre.

Da sa noen: Messias kommer vel ikke fra Galilea. (I versene 40–41)

Nikodemus ... sa da:

Vår lov dømmer vel ikke en mann før han er blitt forhørt og en vet hva han har gjort?

Er kanskje du også fra Galilea? svarte de.

Gransk etter, og du vil finne at ingen profet kommer fra Galilea. (i versene 50–52).

Vi ser også av dette stedet i Johannes at det var fariseerne og rådsherrene (i versene 47–48) som var hyrdene for det jødiske folket, ikke en plutselig opptredende og spontant provoserende mann fra provinsen! Og det var ingen tvil om at `overhyrden` var Gud Jahve, som det heter i Jesaja 40:10–11:

Som hyrden skal han gjete sin hjord
og samle lammene i sine armer.
Han skal bære dem ved barmen
og lede deres mødre varsomt.

Eller vi kan se på den profeten som var meget viktig for Jesus, eksilprofeten Esekiel. Han profeterte mellom 590–570 f. Kr. Det ser nesten ut til at Jesus har ”pugget” hans kapittel 33 og 34. I vår sammenheng er det særlig kapittel 34 som er viktig. I dette kapittelet tar Esekiel opp hvem som er dårlige hyrder, og hvem som er gode hyrder for jødefolket. Han har noen harde ord mot de dårlige hyrdene, de jødiske lederne, som skal bli stilt til ansvar for `overhyrden` Gud Jahve. Vi kan også se på salme 23 i Gt, hvor det heter: ”Herren er min hyrde, jeg mangler ingenting”. Dette er en av de mest siterte salmene fra Gt i våre gudstjenester, andakter, bryllup og begravelser.

2. De jødiske lederes raseri (Joh. 10:20–21)

Jødernes raseri mot Jesus må sees mot dette bakteppet fra Gt, som er skissert foran. Mot dette bakteppet blir Jesu ord, ”Jeg er den gode hyrde”, mer enn provoserende. Det lyder blasfemisk for jødene. Dette kan vi se ut fra den betegnelsen jødene bruker for å omtale Jesus. De bruker ordet demon og mener med dette at Jesus er besatt av en demon, en ond ånd. (Det

greske ordet for demon er `daimon`, som også kan bety `stemme`.) Ut fra dette forstår vi at Jesus må ha uttrykt seg meget sterkt for å vekke slike reaksjoner, noe det er en rekke eksempler på i Johannes-evangeliet. La oss for eksempel se på kapittel 9:35–38. Her levner Jesus ingen tvil om sin identitet, hvem han anser seg å være. Han er ”Menneskesønnen”. Det er menneskelig talt meget sterkt gjort av ham. Men legg også merke til at han sier: ”Den som har sett meg har sett Menneskesønnen”. I kapittel 10:36 går han så langt som å si ”Jeg er Guds sønn”. Vi kan godt forstå at jødene ble rasende på ham (som vi kan lese i kapittel 8:59 og 10:31), ja, at de vil steine Jesus til døde på grunn av hans uttalelser.

Etter alle disse provokasjonene er det ikke rart at jødene raseri kommer helt opp i dagen, og at de anklager ham for gudsbespottelse. Der sier de til ham: ”Du som er menneske, gjør deg til Gud” (i vers 33). I kapittel 5:16–18 står nemlig dette å lese om Jesus: ”.. han kalte Gud sin egen Far og gjorde seg dermed lik Gud”. Her er vi inne ved kjernen til det raseriet Jesus vakte rundt seg i datiden, ja, inne ved selve ”pulsene” i det som skjedde, i det han sa og gjorde. (På gresk heter Jesu ord og gjerninger ”logia”.)

Nå var det slik at Jesus så på de jødiske lederne som ”blinde” (Jfr. Joh. 9:40–41). Og i og med det som er sagt i Joh. 10, har det blitt prekært og farlig for Jesus, han kan ikke gå fritt hvor han vil lenger. Det var mange som i lengre tid hadde murret og knurret mot ham. Det kan vi lese i blant annet Joh. 6:41–43. Jesus ber dem holde opp med denne murringen, ser vi på det nevnte stedet. Men det hjalp ikke. Jesus ville heller ikke gi seg uten sverdslag, som det heter. Det ser vi på hans påståelige, selvbevisste og overlegne holdning i Joh. 10.

3. Jesus som sant menneske og lærer (Joh. 10:6, 34)

Her må vi huske på at jødene ut fra det som nå er trukket fram, selvfølgelig hadde rett i at han var et menneske. Eller et sant menneske, som vi pleier å si. Og Jesus benekter heller ikke dette i Joh. 10. Dette med sann menneskelighet skal vi i denne sammenheng gjøre til et viktig poeng. Jeg vil fremheve det følgende:

- han var et menneske som deg og meg på alle vis

- med foreldre (som jødene kunne navnene på) og minst 6 søsken. (Mt. 13:53 flg.)
- han hadde blitt avlet som oss (ellers ville han ikke vært sant menneske)
- han lå i mors mage og ble født på naturlig vis, som alle andre
- er ikke dette Jesus, Josefs sønn? sier de i Joh. 6:42...
- allerede i Joh. 1:45 hadde det blitt sagt: ”Det er Jesus fra Nasaret, Josefs sønn”
- Maria er nedtonet mht. å nevne hennes navn i Joh.evg. – i Joh. 2 hører vi om `Jesu mor`, ja, selv ved korset i Joh. 19:25 nevnes hun `bare` som `hans mor`

Derfor, rent menneskelig talt, kunne jødene ha rett: Han var et menneske. Jesu provokasjon topper seg i Joh. 10:30 når han sier: ”Jeg og Far er ett”. Men før dette hadde han sagt mange andre ting som allerede hadde vekket adrenalinet hos de jødiske lederne. Jeg nevner noen av de viktigste: ”Jeg er det levende vann” (i Joh. 4:10–14), og ”Jeg er livets brød” (i Joh. 6:35). Som kommentar til disse to utsagnene kunne vi si at vann og brød er grunnleggende symboler, helt fra Moses av. De fremstår som bilder på `læren`. Vi husker vannet fra klippen (Jahve)... eller manna, brød fra himmelen, fra Gud Jahve, i ørkenen. Manna er for øvrig tatt opp av Jesus i Joh. 6. Han hadde flere slike utsagn:

- Gud er ånd (og skal tilbes i ånd og sannhet) i Joh. 4:23–26, eller altså: Far er ånd, og når Far er ånd er også han, altså Jesus, fylt av fars ånd. (En liten kommentar her: Det greske ordet `pnevma`, som det hebraiske `ruak`, begge betyr `luft, ånde, pust, ånd`)
- Jeg er verdens lys, i Joh. 8:12.

Som kommentar kunne vi si at egentlig kunne ingen annen enn Gud Jahve være `verdens lys`. Dette utsagnet kom han med like etter at han hadde skrevet med fingeren i jorda, og således vist sin solidaritet og sin samhørighet med den kvinnen som jødene hadde grepet, som de sa, i hor (Joh. 8). Her hadde han vist sin solidaritet med kvinnen, `synderinnen`, eller med synderen i oss, ja, og vist sin samhørighet med det jordiske i oss alle, vårt kjøtt og blod, vårt `sarks` og `haima`, for å snakke med Jesus (Jfr. til Peter i Mt. 16:17).

Her ser vi det forunderlige at læreren Jesus er på høyde med det greske i samtiden, ja, på en forunderlig måte ser han på seg som en representant for de 4 grunnelementene: jord og lys (kap. 8), vann og luft (kap. 4). Hertil kunne vi ha tatt opp Sigmund Mowinkels forklaring på prest, eller `komær` som det heter på arameisk (Jesus eget morsmål). Men vi kan nøye oss med å si at dette ordet `komær` betyr en som er `brennende, het, hissig, ivrig og engasjert`, slik faktisk Jesus er her, spesielt i Joh. 10.¹⁴ Vi kunne også ha trukket inn Jacob Jervells Ingen har større kjærlighet, fra Johannes-evangeliets Jesusbilde, der han sier: ”Jesus er hvor hans ord er. Han er ett med sitt ord”, for ”hvor Jesus er, der er han selv.”¹⁵

De foran nevnte utsagn av Jesus kunne kanskje være greie for en fra den gresk/hellenistiske verden å ta til seg; verre var det nok for jødene, for de tenkte i helt andre baner når Jesus sa slike ting. De syntes nok han ble vel stor av seg som en ”jeg-sentrert” lærer! Som gjorde seg lik Gud!

4. Exodus-prinsippet i jødisk lære (Ex. 3:14)

Her må vi skyte inn at når Jesus bruker alle disse ”Jeg er”-utsagn, så refererer han til Exodus 3:14 der Gud Jahve for og til Moses sa at han er å forstå som ”Jeg er den jeg er”. Dette kalles Exodus-prinsippet. På en måte har Jesus sagt dette på en enklere måte i Joh. 10:30 når han sier: ”Jeg og Far er ett”. Eller i Joh. 10:38: ”Jeg er i Far og Far er i meg.”

Nå er det slik at Jesus – gjennom hele Johannes-evangeliet – suverent bruker ”jeg er”-formularet eller Exodus-prinsippet. Han plasserer seg slik suverent, egenmektig og meget selvbevisst inn i dette formularet eller prinsippet. Dette gjør han ved å bruke det første ”Jeg er” fra Ex. 3:14 på seg selv, og så fylle ut med ulike bilder og symboler i den andre delen av formularet, i det andre ”Jeg er”. På denne måten gjør han et pedagogisk grep (som vel er både psykologisk og teologisk velfundert fra hans side), som anskueliggjør `hans liv og lære`, det som på gresk kalles `logia`.

---

¹⁴ Sigmund Mowinckel i en artikkel i *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* (ZAF) 36, 1916 ss. 238–239.

¹⁵ J. Jervell: *Ingen har større Kjærlighet... fra Johannesevangeliets Jesusbilde*. Oslo 1978, s. 72.

Vi har allerede berørt noen av disse ”bildene” eller symbolene han ”putter” inn. Bilder som vann, brød, ånd, lys, og vi kan tilføye 7 forskjellige andre utsagn:

- Jeg er døren
- Jeg er den gode hyrde, begge i Joh. 10

Det er to nokså konkrete bilder i denne hans lignelse (Joh. 10:6), men Johannes føyer til: ”De skjønnte ikke hva det betydde” (vers 6). For lignelsene brukes her ordet `paroimia`, som kan bety `ordspråk, bilde, lignelse`, men grunnbetydningen er at det er ”noe som finnes ved siden av veien”.¹⁶

Jesus sier også:

- Jeg er veien.
- Jeg er livet.
- Jeg er sannheten.

Alle er å finne i Johannes-evangeliet 14:6. De er noe mer abstrakte, men begrepet `veien` kan være konkret nok, og kristendommen ble jo i urkirken bare kalt men dette navnet. (Se Acta 9:2 og 22:4.) Veien omtales der som ”denne lære”. Men Jesus er også i en annen sammenheng ganske konkret:

- ”jeg er vintreet, dere er grenene” (Joh. 15).

Til slutt skal vi nevne at han også sier:

– ”Jeg er oppstandelsen og livet” (Joh. 11:25), her brukes de greske ordene `anastasis` og `Zoe`, i Joh. 1:4 brukes også `Zoe`). Når derfor jødene anklager ham – som i Joh. 10:34 flg.– svarer han noe nonchalant på dette ved å vise til at ”står det ikke skrevet i deres egen lov, at dere er guder” (Psalme 82:6). M.a.o., de som mottok Guds ord, de kan kalles guder, og så sier Jesus: ”Skriften kan ikke settets ut av kraft” (i vers 35). Og således mener han at både han og de andre, som tar imot Guds ord, de har rett til dette navnet. Vi forstår at dette er en jødisk religionsdebatt på denne religions premisser! Men Jesus er ingenlunde en taper i denne åndskampen, i lære-spørsmål er han et ess, en ener!

---

¹⁶ Denne forklaringen finnes i ”Sprachlicher Schlüssel zum Griechischen Neuen Testament”, s. 223 til Joh 10:6.

5. Jesu identitet (Joh. 14:8–9)

En ting vil jeg klart poengtere før vi går videre. Og det er at Jesus ikke blir mindre ved at vi så sterkt har understreket hans menneskelighet og hans medmenneskelighet i Joh. 10. Tvert imot blir han større ved det. Hans selvbevissthet som menneske var enorm, slik kan en også se det når han sier: ”Jeg og Far er ett”. Eller som han sier i Joh. 14:8–9: ”Den som har sett meg, har sett Far.” Han snakker selvfølgelig i disse sammenhengene om sin åndelige/himmelske Far. Her kan vi si han har lært oss å be til ”Far vår”, altså Fadervår, i Lukas 11. Far, hvis egennavn altså var ”JAHVE”, og hertil bør vi sette inn den definisjonen som Moses har gitt til ettertiden i og med Exodus-prinsippet, Ex. 3:14: ”Jeg er den jeg er”. Søren Kierkegaard oversetter det på sin måte slik: ”Jeg blir den jeg blir”. En oversettelse som er fullt mulig ut fra det hebraiske språket.

Jesus bruker denne ”identitetssetningen” skjult eller åpenlyst en rekke steder i Johannes-evangeliet. Det er også nedslag av denne Jesu bruk av Gudsnavnet i Synopsen, se f.eks. Mt. 11:25–27: ”Ingen kjenner Sønnen uten Far, heller ikke kjenner noen Far uten Sønnen og den som Sønnen vil åpenbare det for.” Dette Matteus-sitatet bekrefter at det først og fremst er ”Jesu egen tale, egen røst” vi hører via Johannes-evangeliet, som hans nære venn og slektning (Joh. 15:13–14), ”han som Jesus hadde kjær” (Joh. 13:23), nemlig Johannes, har formidlet det til oss. For det er denne røsten vi hører på det nevnte Matteus-stedet og andre lignende steder i Synopsen.

I selve navnet Jesus ligger også hans identitet skjult. Fordi navnet betyr: ”Jahve er frelse”, og når Jahve defineres som ”jeg er den jeg er” (etter Moses), så sier Jesusnavnet oss at det er når ”jeg er” blir ”jeg er” at frelse, helhet, enhet og identitet i eget vesen, er til stede i Jesus-skikkelsen. Derfor er det så å si et program som ligger i ”navnet” Jesus. Programmet at ”Fars vilje” (”Jeg er”, jfr. i Fadervår, ”... skje din vilje”) skal bli konkret og synlig i sønnen (”Jeg er”, jfr. bruken av Menneskesønnen i Mk. og Joh. evg.). Denne identiteten bekrefter Jesus også på andre steder i Johannes-evangeliet når han f.eks. i Joh. 13:19 sier at ”Jeg er Han” (og i Joh. 8:28). Det er en rett fram måte å slå fast sin identitet på. Dette er sann kristendom, slik Jesus har lært oss den. Jesus Kristus betyr ”Jeg er den jeg er”, slik jeg har forklart det foran, nemlig at ordet (”logos” Joh. 1:1 flg) blir kjøtt og blod i vårt liv (Joh. 1:14), slik det ble det i Jesu liv. Det er det vi

tror på når vi tror på Jesus Kristus. Derfor kan Jesus i Joh. 14 si at ”den som har sett meg, har sett Far”.

6. Jesu erga (Joh. 10:25, 32 og 37)

`Erga` er det greske ordet for gjerninger eller handlinger, som altså går på dette at vi ”gjør Guds vilje”. For det er nå en gang slik at når Gud får slippe til i vårt liv, at hans vilje blir synlig og konkret i det vi gjør, ”legemeliggjort” så å si, det er da Gud blir virkelighet, for oss selv og alle andre. En blir ”døråpner” (som Jesus i Joh. 10 ”Jeg er døren”), en blir et forbilde og en leder (som hyrden i Joh. 10 ”Jeg er den gode hyrde”), en vei å gå (Joh. 14:6 jfr. Acta. 9:2 ”veien” eller 22:4 ”læren”), et lys som tennes og som tenner andre (Joh 8), et brød å spise, å leve av og ved. Og m.h.t. sannhet sier Jesus i Joh. 7:16–17: ”at om en gjør det Gud sier, av kjærlighet, vil en kunne få vite om det er sant eller ikke.” Det er veien å gå, det er ”handlingsprøven” en kan stille seg selv på. Og det er dette som er agape, kjærlighet, hovedordet bak Jesu lære i hele Nt. Og dypest sett er dette drivkraften bak alle Jesu `erga`, altså hans gjerninger. Han viser til disse erga i forbindelse med hvem han er (identitet), om han er Messias/Menneskesønnen eller ikke (i versene 24–25), og når det gjelder stening eller ikke, ”hvilke gode erga som jeg har vist fra Gud, vil dere stene meg for” (sier han i vers 32). Og til slutt brukes erga i forbindelse med beskyldningene om `blasfemi` (i versene 37–38). Her formulerer han seg så kraftig at han sier: ”Tror dere ikke på meg, så kan dere i det minste tro på mine erga!”

7. Gud/Jahve er agape (1. Joh. 4 og 8)

`Agape` brukes ofte i Nt. Det er det ordet som gjennomgående brukes når det er snakk om Guds kjærlighet eller den guddommelige kjærlighet. Den som kommer ovenfra (Joh. 3:16 ”For så høyt har Gud elsket verden...”), en kjærlighet som er av ånd og vilje. Den setter alltid ”andre i sentrum” og ikke en selv, sin egen vilje.

Jesus er gjennom hele Johannes-evangeliet en meget aktiv og initiativrik herre.¹⁷ Han understreker sterkt i Johannes-evangeliet at det er kun ett bud som gjelder, og det er budet om agape, at vi skal elske hverandre. (I Joh. 13:34 og som gjentas Joh. 15:12.) Egentlig setter Jesus fram dette budet allerede i Joh. 10:17–18, der han sier at dette er budet som han har fått fra sin Far. Her vil jeg gjerne oversette direkte fra den greske teksten, for dagens norske oversettelse av Nt er ikke helt ordrett. Ordrett står det:

- Far elsker meg. (Vers 17, og her brukes agape.) På grunn av dette at jeg setter inn min sjel (gresk: psyke = sjel).
- For at jeg kan ta eller få den tilbake (sjelen altså).
- For ingen har tatt min sjel (Psykje = sjel i vers 18). For jeg setter den inn av meg selv ("frilvillig" i den norske oversettelsen).
- For jeg har `eksusia` (makt, myndighet, autoritet osv) til å sette den inn og jeg har `eksusia` for igjen å ta eller få den tilbake (vers 18).
- Dette er det bud (jfr. Joh. 13:34 og 15:12), `entole`; jeg har fått av min Far (sier han til slutt i vers 18).

Her brukes tre viktige hovedbegreper som mer eller mindre blir borte i den norske Bibelen. Agape har vi allerede forklart. Deretter Psykje (sjel), som det står på gresk, og ikke liv, `Zoe` (Joh. 1:4), som det står i den norske oversettelsen. Det gjør nemlig en stor forskjell, selv om de to ordene i noen sammenhenger kan bety det samme. Her har oversetterne latt seg påvirke av Jesu lidelseshistorie, og valgt ordet `liv` i stedet for det ordrette, og mest korrekte, `sjel`.¹⁸ "Å sette sjelen inn", eller "å legge sin sjel i et arbeid" og lignende uttrykk er ikke uvanlig i norsk språk. Det vitner, kan vi si, alltid om stort og sterkt engasjement for noe. Å være ivrig eller å brenne for noe. Jesus var i høyeste grad en slik "ildsjel" med "flammende taler", en brennende hug og kraftfulle gjerninger.

Eksusia har blitt oversatt med `makt`. Det er i og for seg riktig, men det er noe som blir borte i en slik oversettelse, for det er snakk om en indre autoritet som tillater en dette. ("Far", "Jeg er") Og denne indre instans, denne indre autoritet, får en bare når "ordet blir kjøtt og blod", blir

---

¹⁷ J. Jervell: *Ingen har større kjærlighet... Fra Johannesevangeliets Jesusbilder*. Oslo 1978, ss. 56–57.

¹⁸ J. Jervell: *Jesus*, 2002 s. 257. Han har fortsatt å oversette `psykje` med `liv`, og ikke med sjel.

virkelighet i ens liv, omsatt i ”livets blodbank”. Eksusia betyr at en er noe ”tvers igjennom”, fra innerst inne i eget vesen til ytterst ute der en treffer andre mennesker, i den sosiale sammenheng.

La oss summere dette punktet med et sitat fra 1. Joh. 4:7–8: ”Min kjære, la oss elske hverandre. For kjærligheten er fra Gud, og den som elsker er født av Gud og kjenner Gud. Den som ikke elsker har aldri kjent Gud, for Gud er kjærlighet” (Agape).

8. Agape på det menneskelige plan (Joh. 10:10)

Jesu ”kjærlighetsbud” kan sees i mange sammenhenger. La meg bare nevne en del av de menneskelige ting som kommer inn her:

- Når du har skjønt noe, har du straks å gjøre det, sier Søren Kierkegaard i tilknytning til en utleggelse av Jacobs brev (Jesu bror), kapittel 1. Han kaller sitt essay ”ordets speil”; en må ikke bare bli ordets hører, men først og fremst ordets gjører.
- Ordet må bli ”kjøtt og blod” i ditt liv (Joh. 1:14). Det er som Søren Kierkegaard sier; ”straks at gjøre det”. Theodor Hovda sier det slik: ”Ein lærer aldri å kjenne Gud om ein ikkje bryr seg om hans vilje”. Han legger veldig stor vekt på det han kaller ”Gudsviljetileigninga” i si bok om Johannes-evangeliet.¹⁹
- ”Jeg er jeg” sier vi når vi vil understreke at jeg er den samme tvers igjennom. Det har med identitet å gjøre. Eller vi kan si at ”jeg er” må bli ”jeg er”, Far må bli sønn, Fars vilje må bli min vilje, for at jeg skal bli ekte sønn av min Far eller Menneskesønn, for at ordet skal bli inkarnert (”kjøtt og blod”), for det er bare når du gjør Fars vilje (som er kjærlighet/agape) at du blir en ektefødt sønn av din far.
- Jesus kan si det slik: ”Den som gjør min Fars vilje, er min far og mor, søster og bror” i Mk. 3:31–33. Her går på en måte ”åndsbånd” og blodsband over i hverandre.
- Eller han kan si: ”Den som gjør min Fars vilje, er en som bygger sitt liv, sitt hus på fjell” i Mt. 7:24–29.

---

¹⁹ T. Hovda: *men det finst inga grense for kjærleiken*, Stavanger 2001, ss. 30–32.

- Eller han kan si: Det gjelder å bære frukt som varer ved, i Joh. 15 og 16, og hvert tre som ikke bærer god frukt blir hogd ned og kastet på ilden, i Lk. 3:9.
- Nei, et Guds barn må man bli, en som er født av Gud, av ånd, ovenfra (Joh. 3) med et nytt, himmelsk, åndsperspektiv på livet, da blir det stadig å forsøke å gjøre ordet, eller den Guds vilje som er nedlagt i ordet, det å gjøre dette er å oppfylle at vi er skapt i Guds bilde, det å gjøre som Gud – ”bli et sant menneske”.

Vi kunne ha forfleret disse utsagn, nesten i det uendelige, for agape, eller det å gjøre Guds vilje i kjærlighet er den røde tråd gjennom alle skriftene i Nt. (Se f.eks. 1. Joh.brev 4:7–21.) I denne sammenheng kunne vi ha valgt å ta opp andre viktige begrep som tar opp ulike sider ved kjærlighetsbegrepet, som `filia, eros, caritas, sexus` m.fl., men vi velger ikke å gjøre det.

Vi skal avslutte dette avsnittet med å peke på Joh. 17:2–3, hvor det sies noe grunnleggende om det evige liv, som hos Johannes er en betegnelse for ”kvalitetsliv”. Der heter det at det evige liv er å kjenne deg ”den eneste sanne Gud, og han du har utsendt, Jesus Kristus”. Det vil si å kjenne ”jeg er den jeg er” (Far og Sønn), at ”Jeg er” skal bli ”Jeg er”, at ordet skal omsettes til liv i livets blodbank. Det er kjærlighetens grunnlov (Agape).

9. Hyrden og fåreporten (He probatike kolumbate` i Joh. 5:2)

Vi vender nå tilbake til lignelsen i Joh. 10:1 flg, der agape står i sentrum for hyrdens gjøren og laden. Den agape vi her snakker om – som en grunnlov i kristendommen – skal være virksom når en ”går inn til et annet menneske”, for da er det viktig at en går inn gjennom døren, hans eller hennes dør, bevisstheten, og ikke kommer inn på annet vis. En skal ikke tre noe ned over hodet på han/henne, for det er å hoppe over ”gjerdet, muren”. Nei, gjennom døren er det snakk om. For det er å gi han/henne selv autoritet (eksusia), som vi tidligere har tatt opp i dette ekskurset.

Vi vet at døren er inn til et hus (det er ordbilde), inn til et sinn, der bevisstheten holder til. Og kommer en inn gjennom denne døren, kjennes ens røst, da blir det et møte sinn til sinn, og ikke noe maktovergrep utenifra, men noe ”demokratisk”, på den enkeltes betingelser. For går en fram slik, gjør en ikke vold, og alle som ser og opplever dette vil følge en slik

hyrde/leder. De vil følge en som har skapt en slik respekt for menneskeverdet, og vist en slik fremgangsmåte som er både pedagogisk og psykologisk troverdig og eksemplarisk.

Jesus viser denne eksemplariske framgangsmåte nettopp i Joh. 5:6: ”Vil du bli frisk?” sier han til ham som ligger i fåreporten i Jerusalem, og som nettopp mangler det indre driv til å komme seg ut av sin fastbundethet, hva det nå måtte være. En som går slik fram via sinnet, bevisstheten, er den ekte og gode hyrde og leder. Det er da en går via navn, den enkeltes vesen og egenart – og spør ”vil du bli frisk?”. Med hensyn til det nevnte ”demokratiske” ved denne framgangsmåten, blir Jesus en gang irritert og sier ”Hvorfor dømmer dere ikke ut fra dere selv og hva som er rett?”, i Lk. 12:57.

Tilbake til Jesus og hans lignelse i Joh. 10:6 flg. Her sier han at den som går gjennom `døren` skal bli frelst, eller helet/helbredet. Fordi frelse jo nettopp er at ”jeg er” blir ”jeg er”, at ordene blir inkarnert i kjøtt og blod, i vårt liv. Da blir det helhet og enhet i eget vesen, fra innerst inne til ytterst ute, som nevnt tidligere. Da, heter det, kan en gå ut og inn for å finne føde, i den indre åndelige verden så vel som i den ytre sosiale verden, og da får dere ”liv og overflod” som det heter i 10:10.

Men Jesus hever også en pekefinger mot dem som ikke går via døren, bevisstheten, ”jeg er den jeg er”, men hopper over dette, denne framgangsmåten. Han bruker skarpe ord mot dem, og kaller dem ”tyver, røvere, voldsmenn, overgripere, ulver, drapsmenn” – uttrykk som svarer med hva han har lest hos profeten Esekiel i kap. 34.

Den nevnte fåreporten i Jerusalem karakteriseres som `kolumbate`, som betyr ”å dykke ned, å gjøre et dypdykk”. Og det er nettopp det en gjør når en går inn i et menneskesinn via bevisstheten, eller ”jeg er”-døren. Han som hadde ligget der i 38 år, hadde ikke fått til dette dypdykket før Jesus kom. Nå hjelper Jesus ham med det, og mannen blir ”straks” helbredet og frisk (Joh. 5:9).

Vi forstår etter hvert – i vårt liv – at det gjelder å forstå Jesu lære, som han stadig forsøkte å gi fra seg, til folket og disiplene, men han var ikke lett å forstå bestandig. Men gjennom vår historie har vi sett at mange har forstått hans lære og satt sin sjel / sitt liv inn på den, på å gi den videre til nye og kommende slekter.

Vi har allerede sett at Jesus bruker sin sjel (psykje) på dette å sette alle kluter til, og fra jødisk lære vet vi at de så det slik at "sjelen var i blodet" (Gn. 9:4 el. Lev. 17:10–16). Så dette å sette sjelen inn er å sette "blodet" inn, "ofre sitt blod", som det heter, og da kan det selvfølgelig gå på livet løs. Men dette er den eneste måten å vinne sin sjel på, gjenvinne den til stadighet, for ellers vil en dø daglig, når en ikke setter sjel, blod og liv inn for noe en tror på. Jesus hadde virkelig noe han trodde på. Dette gjelder også hos en selv og for andre, en får eller har makt, eksusia, til å gi og ta, går ut og inn for å finne føde for sjel, sinn og ånd, for sitt "innvortes menneske", noe som i neste omgang blir synlig som det "utvortes menneske" som vi til daglig stort sett er. Et slikt menneske, som Jesus selv, er et menneske som tar vare på ordene – i sitt hjerte (som det heter om hans mor Maria Lk. 2:51) – og grunner på dem mens de "oppbevares i bevissthet". Dette er et viktig punkt i Jesu lære, som vi har skissert foran, i den åndelige grunnlov, han har vist oss i liv og lære (logia). Dette er Fars oppdrag og bud, grunnloven i medmenneskelig samvær, på det indre åndsplan, og som får konsekvenser på det sosiale plan, i fellesskapet og på samfunnsplanet. Dette vises særlig i Joh. 10:1–21.

10. Det nye tempel. (Joh. 2:21 og Engkainia i Joh. 10:22)

Hvorfor nevnes det i Joh. 10:22 at det er en tempelinnvielsesfest (til minne om innvielsen av det andre tempel i 167 f.Kr.) – som heter engkainia på gresk, og på dagens hebraisk Hanukka (som er dagens jøders lysfest. Den holdes i desember).²⁰ Har dette noen sammenheng med tempelrensningen i Joh. 2:13 flg? Der det var snakk om det nye tempel som skulle reises på tre dager.

Teksten i Joh. 10 minner oss om at vi nærmer oss denne tredagersfesten. Men det er motstand og kald atmosfære rundt Jesus ("vinter" i vers

---

²⁰ Se artikkel av S. Mowinkels anmeldelse av en bok av R. Kittel i NTT 1925, s. 205, der det heter: "I arbeider over Epifanifesten gjør Kittel rede for den vidt utbredte forestilling... om gudebarnets fødsel av en himmelsk jomfru (særlig i mysteriereligionene) og viser at den er eldre enn kristendommen; dette gudebarnet er ofte en lysgud, en solgud; hans fødsel faller da omkring vintersolverv (oftere på den 25. desember), hans fest er en lysfest (i jødedommen omtydnet til Hanukka-festen), han er en "frelser" og en "forløser", en bringer av en ny tidsalder (aion)..."

22). Det sies at Jesus holder til – med disiplene og sin undervisning – i Salomos buegang i templet, og at han åpenbarer seg som en ”peripatetiker” i vers 22.²¹

Dette med Salomos buegang sier noe om sted, tid og overgang. Bro over til noe nytt, til den nye Messias. Dette med templet var også meget provoserende for jødene, for det sies i Joh. 2:20 av dem at de har drevet og bygget på dette tempel i 46 år, og så sier Jesus at det nærmest ikke betyr noe som helst. I stedet sier han ”riv ned dette tempel og jeg skal reise det opp på tre dager” (i Joh. 2:19). Dette var meget sårende for en jøde å høre, tempelet var deres viktigste helligdom, i den by som de så på som selve ”jordens navle”. Men han snakket altså om sitt legemes tempel, heter det forklarende i Joh. 2:21. Dette stedet i Joh. 2 er viktigere å ha i bakhodet når vi ser på det som fortelles i Joh. 10, dette kap. 10 som Wyller kaller for `omfalos`-avsnittet i Johannes-evangeliet, fordi her avsluttes 1. del eller 1. bok av Joh.evg. og 2. del eller 2. bok begynner i og med kap. 11. Her er det noe som avsluttes, her er det noe som begynner, i og med dette ”navle”-avsnittet.²²

Jeg nevnte templet som en helligdom for jødene, og det var det. ”Hellig” var også et viktig begrep for Jesus, noe vi ser av hva han sier i vers 36, der han bruker ”hellig” om Menneskesønnen/Guds sønn, som Gud/Jahve har sendt til verden. Nå vet vi at ”hellig” kommer av det hebraiske ordet ”Kadosj”, som egentlig betyr å innvie noe til en ny funksjon. Det å plassere noe dypt i oss, er noe som ligger i begrepet ”innvie”(`via` = vei, som altså betyr ”veien innover, veien inn i oss selv”). Dette vi plasserer innerst i oss, er utrolig viktig, og har med dette en enorm kraft i seg. Denne kraften kan gjøre seg gjeldende i vårt daglige liv. Det ligger også farlige krefter i dette som plasseres som hellig innerst inne i oss – som vi ikke skal skusle med. Inn i denne betydningen av hellig, kommer ”Jeg er den jeg er”, fra innvielse innover innerst inne i oss (Jeg er) og ut-over, ytterst ute (jeg er). Det er når ordet (fra Far, ”Jeg er”) blir til ”kjøtt og

²¹ Peripateå` er gresk, og betyr ”gå omkring mens en underviser”, slik ”disiplene” til Platon og Aristoteles gjorde det.

²² E. A. Wyller: *Johannes 11. Evangeliet og brevene*. ss. 142–160. Om Johannes-evangeliets ”arkitektonikk”. Han kan her snakke om en ”sentrumspassasje”(s 155) eller som han sier på s. 205: ”Følgelig bestemte vi kap. 10:22–39 som en `omfalos` (navle)-seksjon”.

blod”, til konkret virkelighet for vår neste (ad sønnen, ”Jeg er”). Dette er noe vi allerede flere ganger har vært inne på tidligere. Da blir menneskesønnen det nye tempel, ”han snakket om sitt legemes tempel” eller som Paulus sier i 1. Kor. 3:16: ”Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds ånd bor i dere.” Dette ble et faktum i og med oppstandelsen, som er ”ene og alene” det grunnleggende fundament for kristendommen. Uten den ingen kristendom, kun en reformert jødedom!

11. Jesu språkbruk (f.eks. Mt. 5:21–22)

I Bergprekenen i Mt. 5–7 sier Jesus noe meget dramatisk: ”Dere har hørt det er sagt til fedrene... men jeg sier dere” (i versene 21–22). Noe lignende finner vi i Joh. 10, 24 og 25 der jødene spør om han er Messias. Da svarer Jesus: ”Jeg har sagt dere det, men dere tror meg ikke”. Vi møter her rake, rett på svar i Jesu munn. Samtidig som dette svaret uttrykker hans sterke selvbevissthet og menneskelige påståelighet, som kunne få hårene til å reise seg på noen hver.

Det er stimulerende å se på Jesus som menneske, som vi her har gjort, og vi må også se denne hans språkbruk i en slik kontekst. Vi kan vel si det slik at hans menneskelighet vokser på denne måten, og han blir stor som menneske. Han våget å si det han sa, og var rett på sak. Han var dristig og velformulert i sin språkbruk. Ja, han vokser som person, og hans guddommelige natur forringes slett ikke på denne måte. For Jesus viser oss hvordan det blir når Gud blir menneske (jfr. `inkarnasjonen`).

Det motsatte av dette – at mennesket blir Gud – blir det heldigvis aldri. De som har forsøkt på dette gjennom historien, blir tyranner, despoter og terrorister! Men Jesus viser oss at hvis mennesket gjør Guds vilje, kan det oppleve noe vidunderlig stort, godt og gledesfylt. Livet blir fruktbart – for en selv og andre – og ingen tom ørken.

12. Forsøk på svar på ekskursets overskrift

Jeg satte som overskrift over dette ekskurset: Hvorfor er Johannes-evangeliets Jesus så påståelig og selvbevisst? Hvorfor ville han være ”Fars stemme og hånd?” Aller først må vi si at egentlig går denne Jesu selvbevissthet, overlegenhet og hans suverene framreden og holdning igjen-

nom hele evangelielitteraturen. Vi har f.eks. pekt på Bergprekenen, men aller tydeligst kommer denne holdningen til orde hos Johannes, som jeg mener har tegnet det mest korrekte bilde av den historiske Jesus. Her finner vi det sanneste, historisk riktige og menneskelige sanne bilde av hvem Jesus var. Hvorfor det, kunne vi spørre. Hva er det han oppnår og vil? La meg sette opp noen punkter:

- Jesus løfter opp menneskeverdet så høyt som det først er blitt gjort i vår egen tid. Tenk på FN-erklæringen i 1948 og 1989. Likestilling mellom kjønn er nå f.eks. en selvfølge. Slavehold er for lengst avskaffet (1830). Alle kan få skolegang. Alle er likeverdige uansett hudfarge, kjønn, utdanning, alder, bosted, sosial status osv. Dette er en gjenklang (som jeg sier i overskriften) av Jesu liv og lære.
- Jesus vil ha det myndiggjorte menneske som først for alvor har kommet opp og fram i vår egen tid. Tenk på den tyske teolog D. Bonhoeffers skrifter fra 1930-tallet og hans kamp mot nazismen under den 2. verdenskrig. Den som er myndig, har en autoritet (jfr. `eksusia` som nevnt tidligere), en hellig instans i eget vesen (jfr. `hellig` foran), som hjelper en til å si fra, sette foten ned, gi lyd fra seg og reagere.
- Han appellerer til hver og en om å ha en slik forpliktende instans i eget vesen, det Jesus kaller ”Far”. Dette er noe vi for alvor skjønner konsekvensene av i vår tid, som på mange måter har parolen: ”Alt er tillatt” eller ”du er din egen herre” eller lignende uttrykk. Vi ser hvordan det går der hvor denne instansen er skjøvet til side. Etikk og moral, samfunnet med all kriminaliteten, raser i fullt monn sammen!
- Han vil at liv og lære (`logia`) skal gå hånd i hånd. dette er alltid det store problemet både før og nå, og ikke minst i dag. Får vi det til eller ikke!
- Videre påstår Jesus at det bare finnes ett bud, budet om kjærlighet (agape), at vi skal elske hverandre, som Gud/Jahve har elsket ham, og han har elsket disiplene og oss. Hvis vi levde etter dette, ville det bli slutt på all slags krig, ondskap og mord – ja, de ti bud ville igjen bli rettesnor for mennesker over alt, til alle tider.
- Jesus ville avskaffe all slags formalisme/byråkrati på alle plan, det dogmatiske, stive regler og forskrifter, alle tilstivnede meninger; for det gjelder – som barnet (Mt. 18) – å begynne på nytt, på ny frisk, og

stryke vekk alle gamle, forherdede holdninger, som f.eks. i Joh. 8:1–11 (Kvinnen som jødene hadde grepet i ekteskapsbrudd), ”skriften i sanden, eller på jorda” blir borte av seg selv, i vær og vind.

- Jesus ville at vi skal arbeide med oss selv, vise empati (Jesu gråt i Joh. 11), sympati (se den Samaritanske kvinne i Joh. 4), men også antipati der det er nødvendig for å sette ”ting på plass”, som han viser mot de jødiske ledere i Joh. 8–9.

Dette er sju punkter til svar på problemstillingen i overskriften til eks-kurset, men vi kunne ellers nevne i fleng en rekke ting han har vist oss:

- at han var herre over Sabbaten, hviledagen, Mk. 5:40.
- han kunne kaste ut folk der det var nødvendig, Mk. 5:40
- han stilte de riktige diagnoser, Mk. 5:38–43.
- han viser hele veien hva han ville, over alt i Johannes-evangeliet.
- han visste at jødene ville ta livet av han i Joh. 10
- han levde som ”et Guds tempel” (i 1. Kor. 3:16), der gudskunnskap fløt fritt, for han gikk både ut og inn for å finne føde (Joh. 10:10), ja, han øste av de hellige kilder (bl.a. i Gt.) både til seg selv og andre (Joh. 4). Kilder som også vi kan få tilgang til og bli mette og utørste av, og enda få til overs til alle rundt oss.
- han veide sine ord på gullvekt, noe R. Steiner mener vi også bør gjøre når vi har med Jesu ord å gjøre, men selvfølgelig også for de ord vi bruker i hverdagen.²³

I motsetning til Jesus er det flere ting som karakteriserer dagens mennesker. Og som regel står det i fullstendig kontrast til det Jesus har vist oss som vi bør gjøre. Vi kan lage en lang liste over våre synder i så måte:

- vi vil hevde oss selv i motsetning til Gud
- vi vil være frie mennesker som gjør det vi vil
- det er vi som har fått åpenbaringen, ikke Jesus
- vi alene vet best
- ”mer vil ha mer”, en enorm kravmentalitet over alt
- vi er blitt ”ha-mennesker” og ikke ”være-mennesker”
- med vold og makt trenger vi oss fram, hopper over køer og andre gjerder

---

²³ Dette er noe Rudolf Steiner sier i *Johannes-evangeliet*, Oslo 1950, s. 77.

- vi har blitt rene materialister som stadig vil gjøre ”kupp”
- materielle verdier er viktigere enn åndsverdier, som vi knapt vet hva er
- alt er blitt lettvent og overfladisk, ingen går i dybden lenger
- vi er stadig på flukt fra Alvoret i livet
- vi lever i en rastløs tid, uten rist og ro, det finnes snart ikke annet enn hyperaktive mennesker
- vi spør som Pilatus: Hva er sannhet?
- Jeg og meg først og sist (egoisme) er den nye Gud på Gimle, den nye trosbekjennelse, slik F. Dostojevskij skarpt sa det på slutten av 1800-tallet (i Brødrene Karamasov): ”Når mennesket mister troen på Gud, blir alt tillatt, alt til og med menneskeeteri.” Her kunne vi også ha trukket inn A. Hjeresen som i Det moderne menneskes dogmer rader opp ti slike moderne dogmer for det moderne menneske.²⁴

Avslutning

Jeg vil påstå – ut fra det jeg har trukket fram – at Jesus først i vår tid fullt ut kan bli forstått og vinne gjenklang blant mennesker. Se bare på den suverene måten han opptrer på gjennom Johannes-evangeliet, men også i de andre synoptiske evangeliene.

På mange måter kan vi si at hans påståelighet og selvbevissthet, ja, hans selvopphøyelse, er og bør være et forbilde for vår tid, for oss alle. Bare at man ikke tar det opp på en negativ måte, slik at det bare blir til egoisme. Dette er en fin balansegang. Det skal sees på som positivt. Mennesket skal stå på, ”stå han ut” som de sa i Nord-Norge når stormen kom. Vi skal hevde vårt menneskeverd, for barn, kvinner, funksjonshemmede og alle som har havnet på kanten av samfunnet.

Jeg tror det er den historiske Jesus som taler i Johannes-evangeliet, i tekstene har vi hans ord og handlinger, liksom vi ”her og der” også kan høre hans stemme i de andre evangeliene, selv om de ofte mer er som ”avisreportasjer” enn Jesu egne ord. Det at vi ”hører Jesu egen stemme” i de andre evangeliene, bare bekrefter at vi virkelig hører Jesu egen røst i

---

²⁴ Hjeresen, A, 1954. Har med dogmene om: ”Menneskene er gode på bunnen”, ”Vi tror på fremskrittet”, ”Alt er relativt”, ”Enhver blir salig i sin tro”, ”Religion er en privatsak”, ”Vitenskapen sier”, ”Religion er opium for folket” m.fl.

Johannes-evangeliet. Det er min faste tro. Derfor må Synopsen leses i lys av Johannes-evangeliet og ikke omvendt. Slik var han, slik sto han fram, slik snakket han. Evangelisten Johannes sto ham meget nær og har, etter min mening, klart å videreformidle Jesu egen egenartede og særpregede stemme og budskap. Verken Jesus eller Johannes var mannsjåvinister, men ekte og troverdige Herrens tjenere.

Med andre ord, når det gjelder Jesus (hos Johannes):

- Han var et flott menneske!
- Han var et engasjert og dynamisk mannfolk!
- Han levde som en uteligger og snakket som en gudbenådet dikter og kunstner!
- Han var en revolusjonær lederskikkelse i sin tid!

Og kanskje også for vår tid! Som flere og flere har sansen for, og som gir gjenklang i 1000-vis av menneskehjerter hver dag over hele verden! Et troverdig, tillitsvekkende og sant menneske på alle vis!²⁵

Litteraturliste

Alstrup Dahl, Nils: Kristus, jødene og verden etter Johannesevangeliet. NTT 1959, s. 189 flg.

Eidsvåg, Inge: *Jeg er – fordi vi er. Tanker om skole, samfunn og fellesskap.* P2 Akademiets bokserie, bok xxx, Oslo 2004, s. 49 flg.

Floden, Halvor: "Et livssyn", i *Et livssyn*, Oslo 1939, s. 35 flg.

Hjeresen, Axel: *Det moderne menneskets dogmer.* Oslo 1954.

Hovda, Theodor: *-men det finst inga grenser for kjærleiken.* Stavanger 2001.

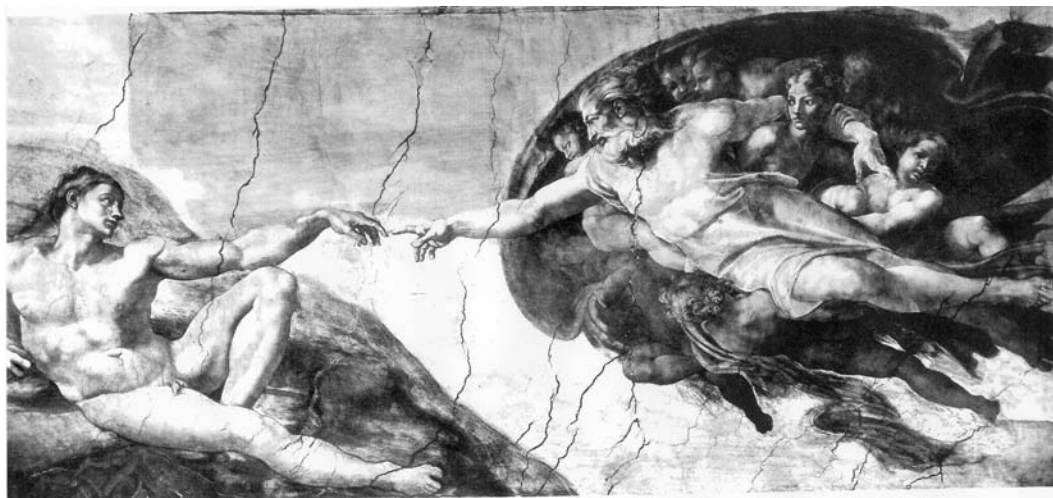
Jervell, Jacob: *Ingen har større kjærlighet... Fra Johannesevangeliets Jesusbilde.* Oslo 1978.

---

²⁵ Biskop Kristian Schjelderup har skrevet om Jesu "mektige kalls- og selvbevissthet" (s. 32) i en klargjørende artikkel om Jesuskikkelsen i boka *År 1928 efter Kristus*.

- Jervell, Jacob: Jesus. Evangeliene etter Markus, Matteus, Lukas og Johannes. I *Verdens hellige skrifter*. Oslo 2002.
- Moan, Johan: "Lyset i mytologi, religion og vitenskap", Artikkel i P2 Akademiets bokserie, bok xxx, Oslo 2004, s 168 flg.
- Kieffer, Rene: *Johannesevangeliet 1 og 2*, Uppsala 1978 og 1988.
- Kvalbein, Hans: *Hovedtanker i Johannesevangeliet*. Oslo 1970.
- Lindholm, Dan: *På menneskevei*. Oslo 1981.
- Ljørdal, Gunner: "På jakt etter kunstneren og dikteren i den historiske Jesus – med særlig vekt på Lukas- og Johannes-evangeliet". I: *Krysspeilinger III. Artikler fra forskningsdagen 2003*, s. 5 flg.
- Mowinkel, Sigmund: *Profeten Jesaia. En bibelstudiebok*. Oslo 1952 s. 80 flg.
- Sprachlicher Schlûssel zum Griechischen neuen testament*. Göttingen 1960.
- Steiner, Rudolf: *Johannesevangeliet*. Oslo 1950.
- Wyller, Egil A.: *Johannes 11. Evangeliet og brevene*. Bok nr. 7 i den henologiske serie. Oslo 1997.
- Wyller, Egil A.: Artikkel om Johannes-evangeliet og Johannes-brevene, i *TTK* nr1. 1996.
- Wyller, Egil A.: *Enhet og annethet. En historisk og systematisk studie i Henologi 1-3*, Oslo 1981 s. 285 flg.
- Østenstad, Gunnar: *Patterns of Redemption in the fourth Gospel*. USA 1998.
- År 1928 efter Kristus. En artikkelsamling*. Utgitt av landslag for frilynd kristendom. Oslo 1928.

2. gruppe bilder: Illustrasjoner til 1. bok (Joh. 1–10)

Creation of Man. 1511. Section of the Sistine Chapel Ceiling.

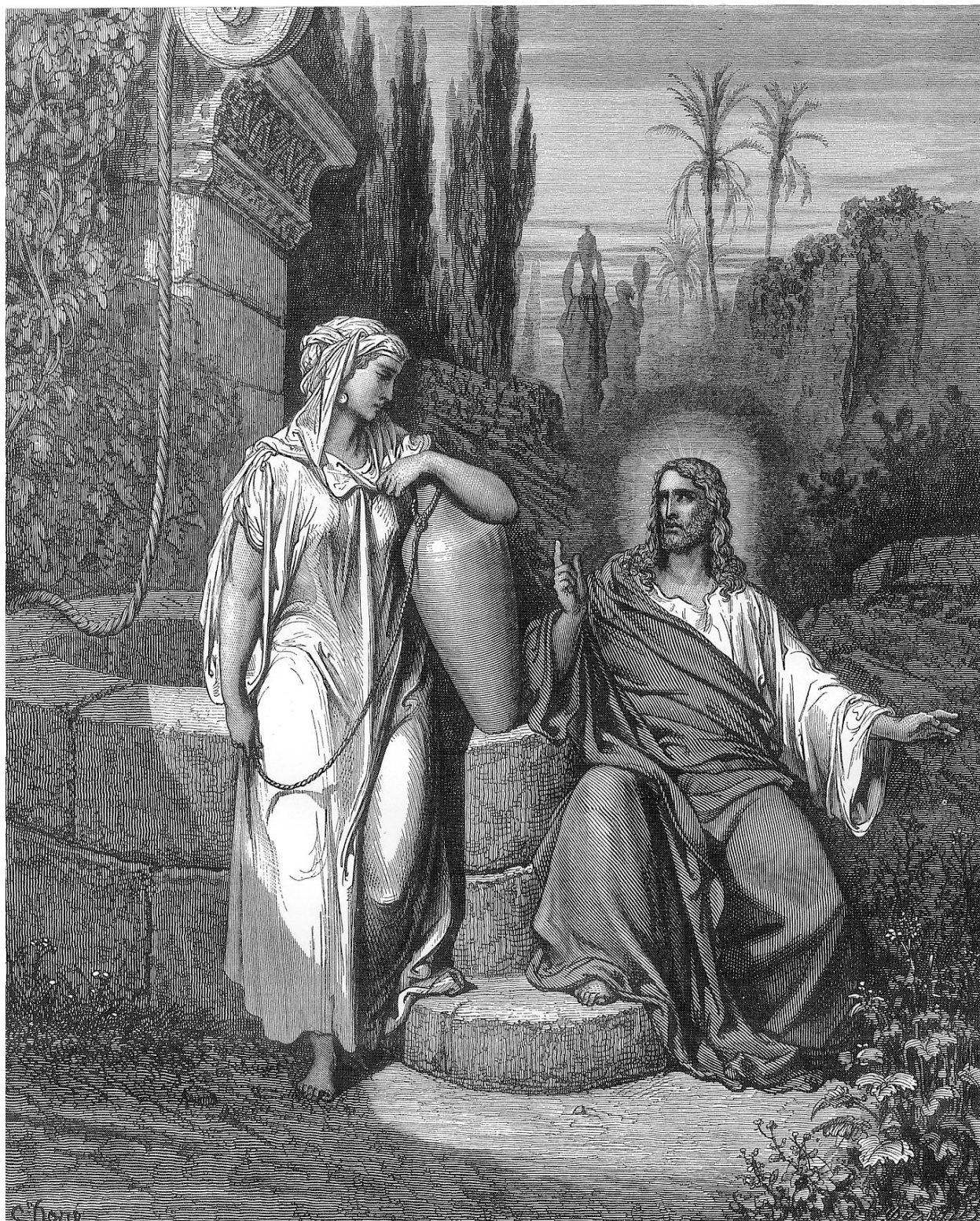
Bilde 1: Skaperen Gud Jahve Logos. Maleri (Michelangelo. London 1964, figur 60). Til Joh. 1.

Jesus blir døpt. Bysantinsk mosaikk, ca. 520. Arianerkapellet, Ravenna, Italia.

Bilde 2: Jesu dåp. Bysantinsk mosaikk (Jesu liv i kunsten. Oslo 1996, s. 60). Til Joh. 1.

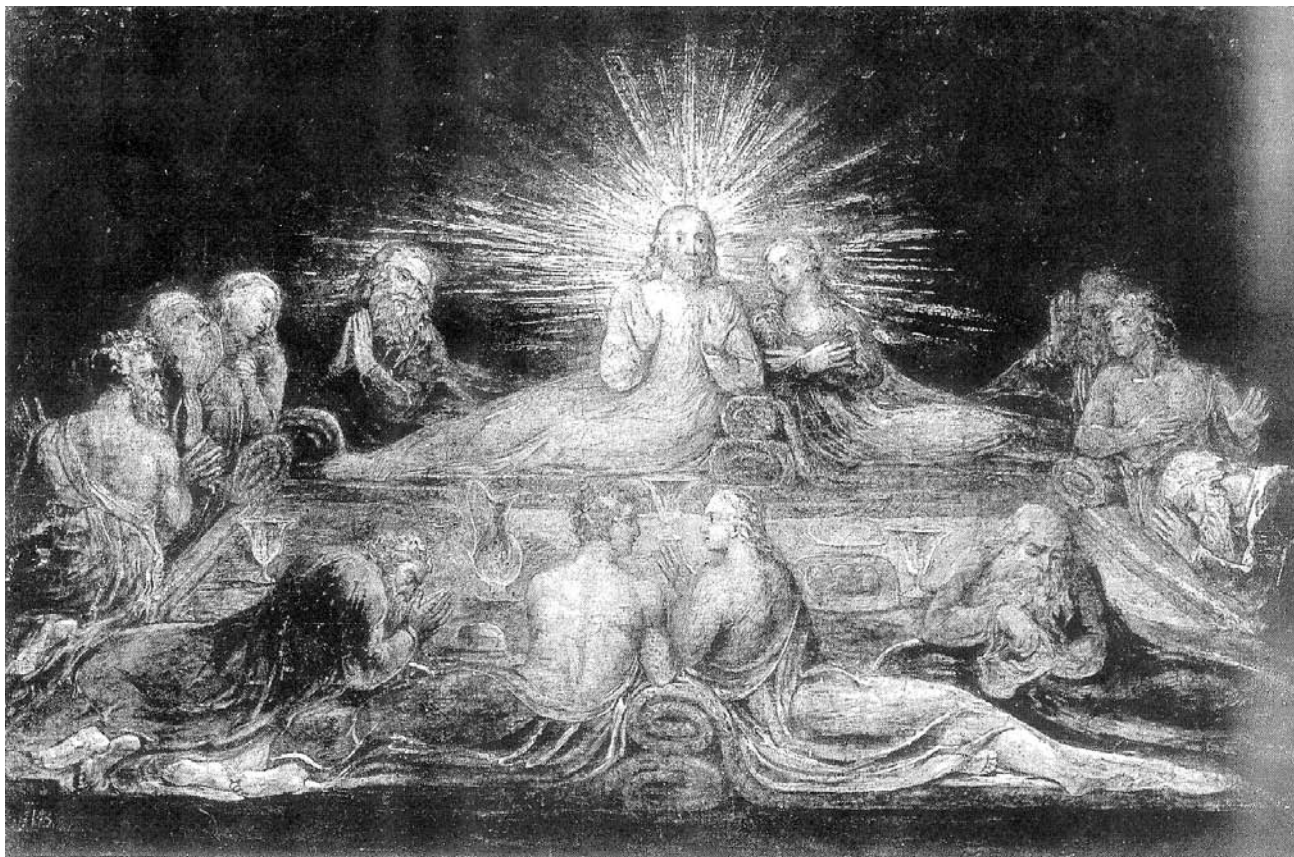

Jesus og den samaritanske kvinnen

Bilde 3: Dore: Den samaritanske kvinnen (Gustave Dore: Bibelen i bilder. Oslo 1977, s. 172). Til Joh. 4.

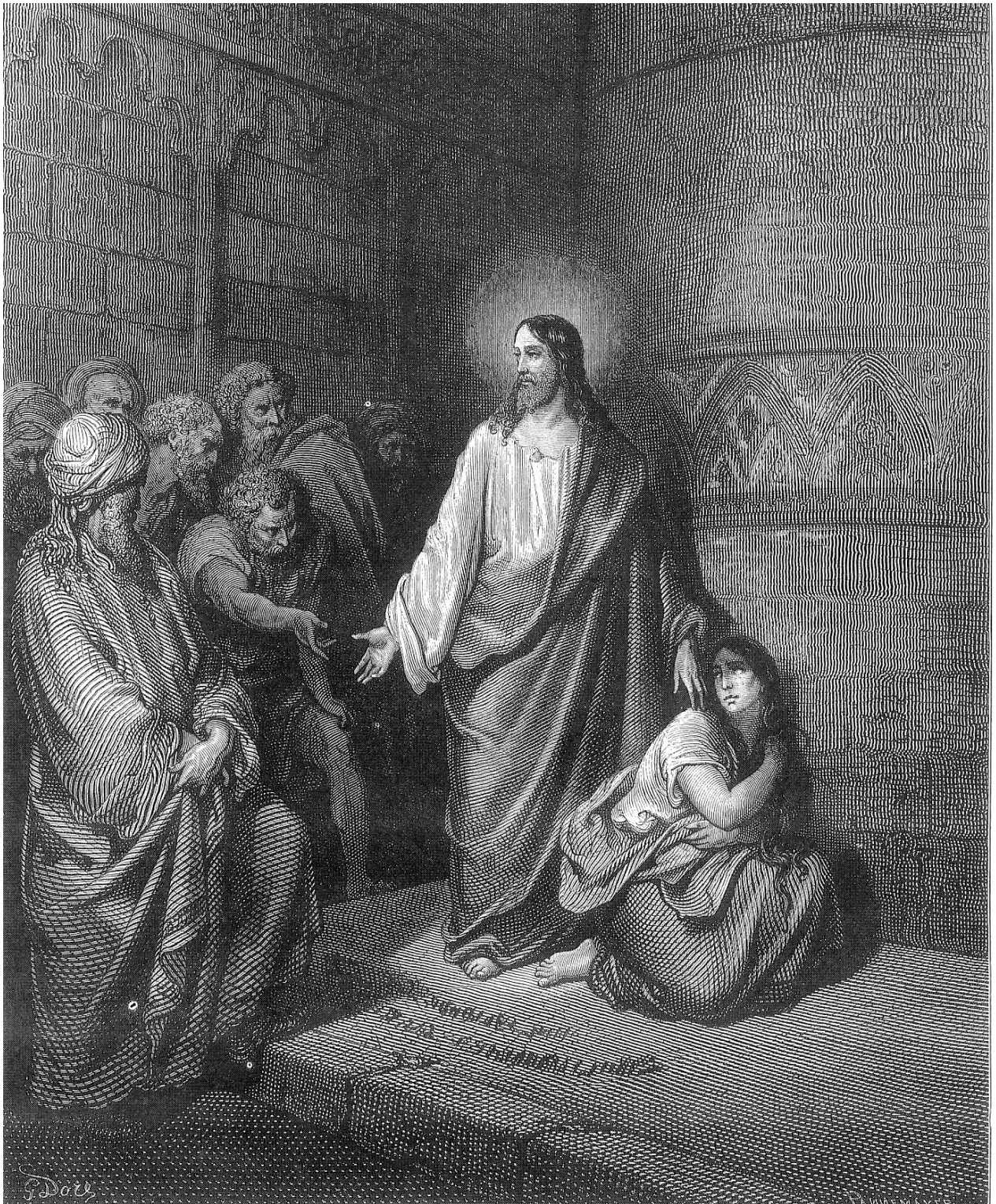

Moses. 1513–1516. Rome, San Pietro in Vincoli (cf. Plate 238)
Bilde 4: Moses (Michelangelo, ibid, figur 145). Til Joh. 5.

The Last Supper

Bilde 5: Nattverden (K. Raine: William Blake. London 1996, s. 130). Til Joh. 6.

Kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd.

*Bilde 6: Dore: Kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd (Dore, ibid, s. 196).
Til Joh. 8.*

Den gode hyrde. Bysantinsk mosaikk, ca. 520. Galla Placidias mausoleum, Ravenna, Italia.

Bilde 7: Den gode hyrde (Jesu liv i kunsten, ibid, s. 8). Til Joh. 10.

4. del: Joh. 11,1–20 31

(Pensum: 11,1–44, 16,5–15 og Joh. 20,1–31.)

Nr. 1: Joh. 11,1–44: Lasarus' oppvekkelse

Innledning: Teksten er særstoff for Johannes (som Enkens sønn i Nain er særstoff for Lukas.) Joh. 11 må sees i lys av Joh. 1, Joh. 5 og Joh. 20... som den vide konteksten. Se tavle nr. 25. Joh. 11 er særlig en utdypelse eller *eksemplifisering* av Joh. 5,24–29, og samtidig en forklaring/tolkning/eksegese av Joh. 20, Jesu oppvekkelse eller oppstandelse. Sammenhengen her kan vi se ved Johannes bruk av dagene som "bindeledd" mellom Lasarus' oppvekkelse og Jesu oppstandelse. Se tavle nr. 26 med utgangspunkt i utsagnet om "6 dager før påske" i Joh. 12,1. Det er et utsagn som på en måte kommer i teksten – i tid – "dagen etter" Lasarus' oppvekkelse.

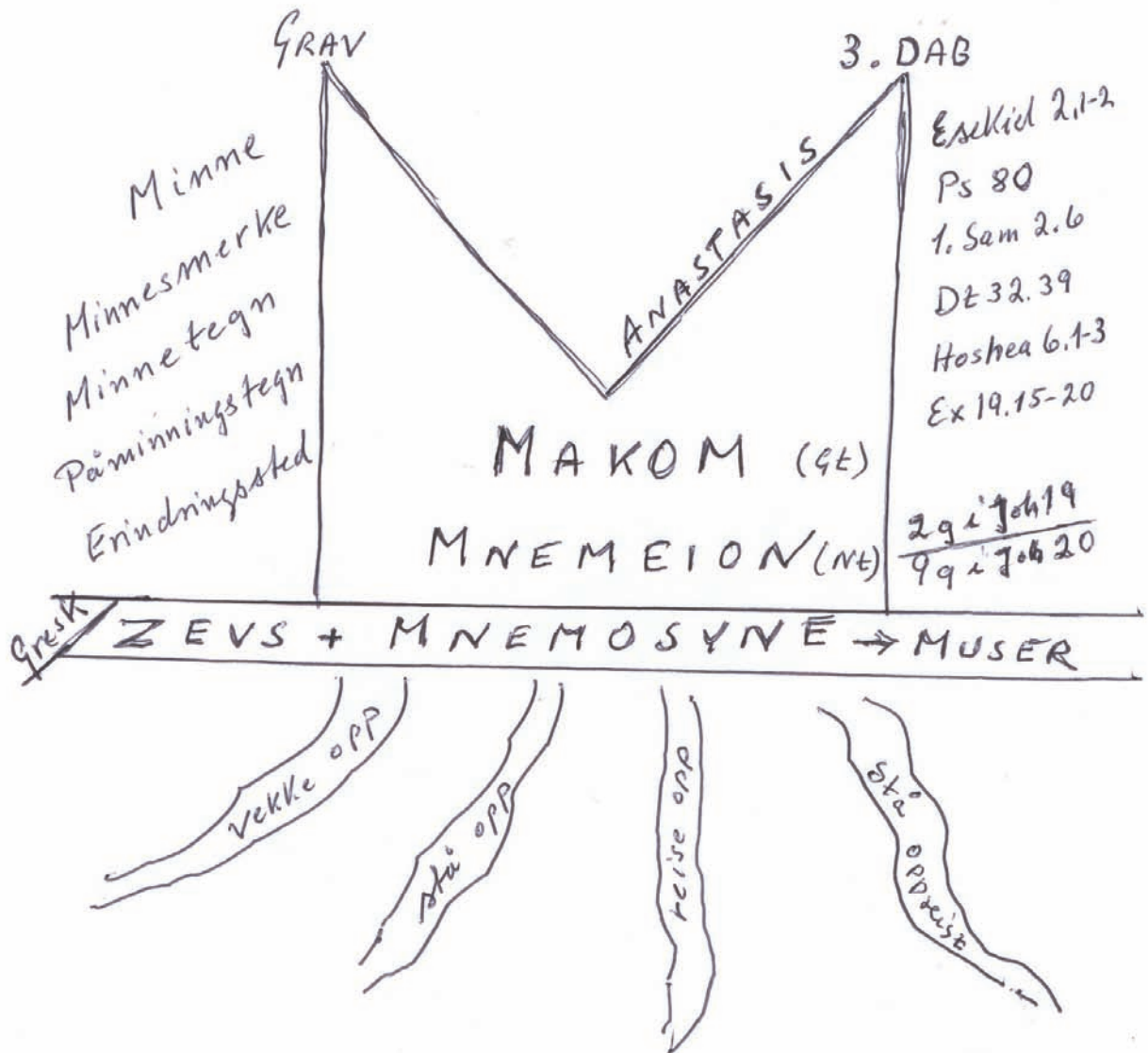
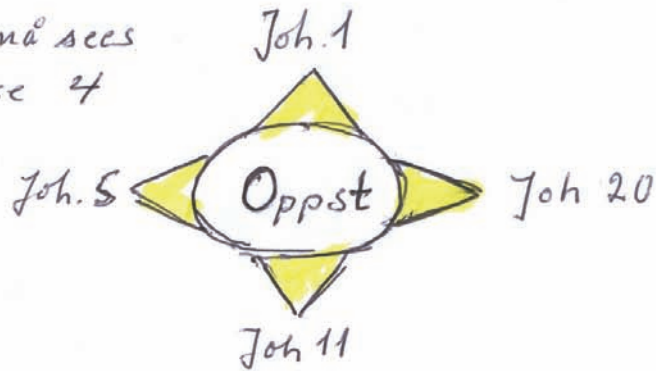
Videre må Joh. 11 sees i sammenheng med Gt. steder som Esekiel 2,1–2, Ps. 80,1 Sam. 2,6, Dt. 32,39 og ikke minst Hoshea 6,1–3, men vi må heller ikke glemme Moses i 2. MB 19,15–20.

BETANIA heter i dag EIZARIYA, som er laget av ordet LASARUS – navnet, som jo betyr "GUD HJELPER". Lasarus brukes i Joh. 11,1 og 43. Betania, ca. 3–4 km øst for Jerusalem.

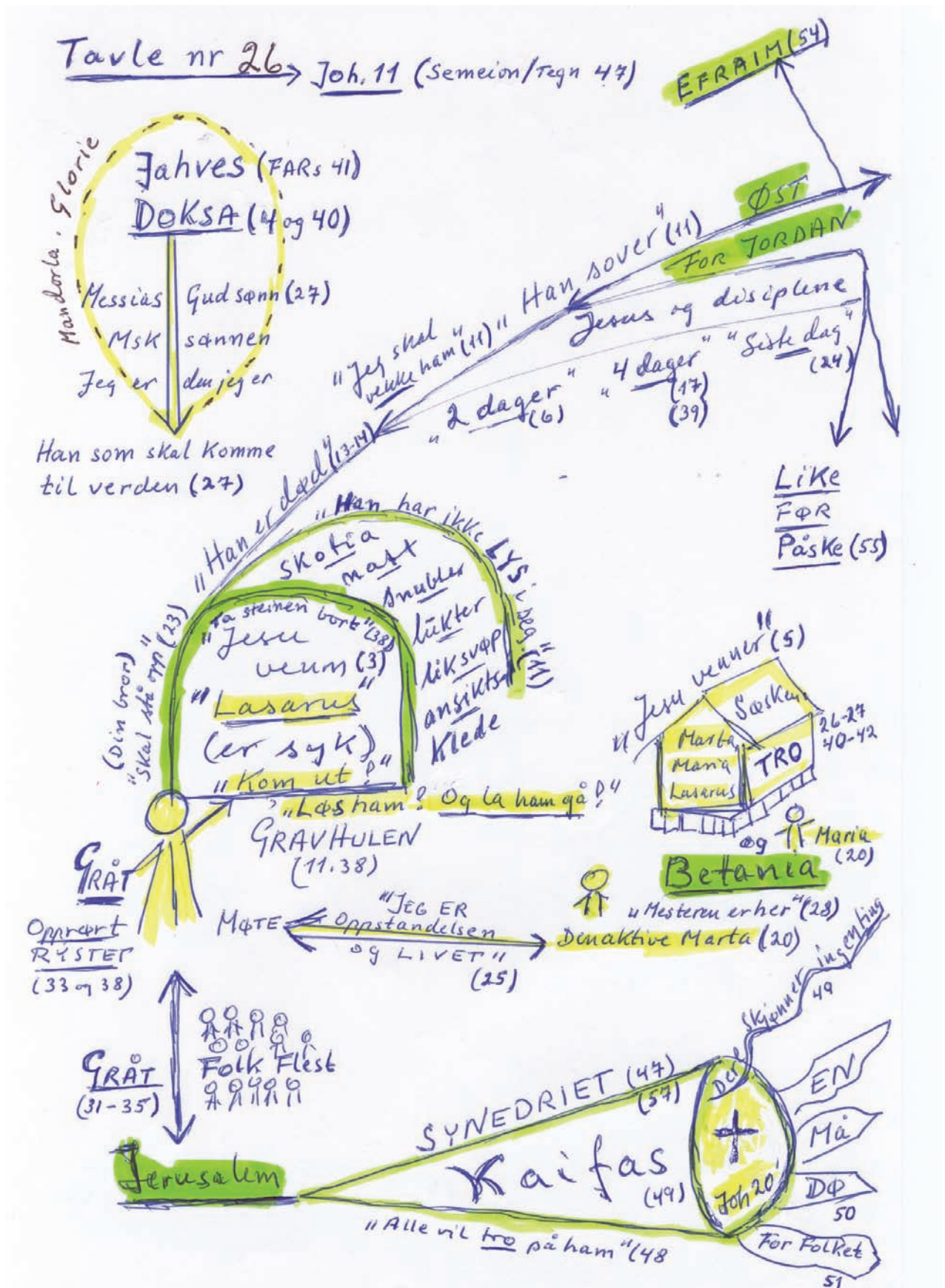
EFRAIM (Joh. 11,54) heter i dag TAYIBA og ligger ca. 2 mil nord for Jerusalem. Efraim var Josefs nest eldste sønn (i Gt), og navnet ble senere en betegnelse på en stamme og til slutt en betegnelse på Nord-riket og der-til en by, som nevnt foran.

TAVLE NR 25

Oppstandelsen må sees
i lys av disse 4
Joh. steder →

Tavle 25: Oppstandelsen i lyset fra Joh. 1 og 5 samt 11 og 20, tegnet oversikt.

Tavle 26: Tegnet oversikt over hendelsene i Joh. 11,1 flg.

SIGNALORD:

Sykdom, søvn og død 3–6, 11–16, 21,25–26, 32,37,43. ”Denne sykdom betyr ikke død” vers 4.

Dag/natt, *mørke/lys* 9–10. ”Har ikke dagen 12 timer?” spør Jesus i Joh. 11,9.

Vekke, stå opp 11,23–24. ”Din bror skal stå opp”, sier Jesus Joh. 11,23.

Siste dag 24, se tidligere omtale av dette begrepet.

Doksa (ære, herlighet) 4,40, om både Sønnen og Guds/Fars doksa.

Tro/Pistis 15,25–27, 42,45,48, som alltid i Joh.evg. et sentralt begrep, viktigst. ”Den som tror på meg, skal leve om han enn dør” (25) og ”Hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø”. TROR DU DETTE? (26)

Vi legger også merke til *GRÅT* i 31 og 33, og spesielt ”*Jesus gråt*” i 35. Det er vel bare Lukas som har at Jesus gråt over Jerusalem, et sted...

Tegn vers 47.

Tolkning med tegning (se hertil tavle nr. 26)

Aller først vil jeg henlede oppmerksomheten på det faktum at det snakkes om ”dager” med andre tall foran enn 3 som vi er vant til å snakke om når det gjelder Jesu oppstandelse. Vi har 2 *dager* i Joh. 11,6, *dagens 12 timer* i 11,9, videre *siste dag* i 11,24, 4 *dager* i 11,17 og 11,39, men ingen steder ”på 3. dag”!

Er dette for å understreke forskjellen på Lasarus' oppvekkelse og Jesu oppstandelse på 3. dag? Antagelig, selv om det også er en sammenheng mellom dem. I alle fall er ”oppvekkelse” (Lasarus) knyttet til 4 dager, mens ”oppstandelse” er knyttet til 3 dager. Men det er også klart at det er en indre sammenheng mellom de to fortellingene, i og med at Lasarusfortellingen forbereder, ja, foregriper også Jesusfortellingen. Eller vi kan si det på en annen måte, at Jesu oppstandelse kan tolkes/forklares/eksegeres ved hjelp av Lasarusfortellingen. Disse to fortellingene er den ytre/vide ramme for denne 2. boka i Joh.evg., som sagt. Begynnelse og slutt, om en så må si. På den annen side er det klart at hele Joh. evangeliet, fra begynnelse til slutt, sees i lyset fra Jesu oppstandelse, og derfor må vi også her primært se det slik.

Spørsmålet om Lasarus virkelig har blitt oppvekket fra de døde, er en ren avsporing, særlig hvis vi tenker oss dette rent fysisk og ”naturvitenskapelig”. Å vekke opp rent fysisk/biologisk etter 4 dager er en ren umulighet. Dette er dokumentert av mange innenfor vitenskapen, som bl.a. Olav Hilmar Iversen i sin lille bok ”Konsept”, på Credo forlag, Oslo 1970. Bare minutter etter at et menneske er død begynner nedbrytingen av hjernecellene, og etter noen dager er hele hjernen totalt ødelagt. Se ellers litteraturlista ad flere bøker. Nei, det dreier seg om ”åndelig død” som vi tidligere har sagt i forbindelse med gjennomgåelse av Joh. 5. I vårt språk har vi mange uttrykk som antyder en slik ”død”: Vi sier at noen er ”grav- alvorlig”, ”bleik som et lik” (likblek), han var døden nær, eller fra G.t. psalmer: ”han var mer død enn levende” osv. I de nevnte psalmene kan det også sies at man allerede har et ben i grava og lignende uttrykk. Også Jesus sier noe om dette når han sier han går for å vekke opp Lasarus (11), men Jesus snakket om hans åndelige død, understrekes det i verset etterpå (12). Vi skal komme litt tilbake til dette litt senere. Vi kan se på kap. 11 som 3 faser:

1. Fase/trinn: Østenfor Jordan 11,1–16. (jfr. 10,40)

Vi har her en slags situasjonsbeskrivelse, eller rapport før oppvekkelsen. Jesus (og disiplene) forkynner sin lære der borte og mange kom til tro, heter det i Joh. 10,40–42. De er midt inne i sitt ”misjonsarbeid” og har tydeligvis nok å gjøre, og Jesus har vansker med å rive seg løs, da det kommer et bud til ham fra Jesu venner i Betania (ca. 3 km. øst for Jerusalem). (Det snakkes om 15 stadier, der en stadie er 185 meter). Hans venner er Marta, Maria og deres bror Lasarus, hos hvem han – som regel – overnattet når han var i Jerusalemområdet. Budet eller budskapet til Jesus var: ”Herre, din venn er syk”(3). Legg merke til at Lasarus omtales som Jesu 'venn'. Jesus selv poengterer jo i Joh. 15,13–17 at ”dere er mine venner, så sant dere gjør hva jeg sier”.

Altså at ”ordet blir kjøtt og blod i deres liv (Joh. 1,14). Filia = vennskap er altså også et sentralt begrep i kristendommen, ikke bare i gresk/romersk/humanistisk tradisjon. Jesus ”holdt meget av” denne familien (5). Og han presiserer straks at denne sykdommen ikke er til døden, men til Guds ære (doksa), ja, den skal vise Sønnens (”Jeg er den jeg er”) Doksa (4).

M.a.o.: Jesus tar det med ro og blir enda i 2 dager i sitt arbeid øst for Jordan, før han sier ”La oss dra tilbake til Judea” (7). Disiplene er riktignok bekymret for at Jesus skal bli steinet (8, jfr. 10,31 og 39). Ja, Thomas ser for seg at de også må dø sammen med Jesus hvis de drar til Jerusalemområdet (16). Men Jesus er full av optimisme og mener de skal rekke mye i løpet av dagens 12 timer, for de har jo både lys i seg og rundt seg (9–10). Nå får også disiplene vite hvorfor de skal dra, nemlig for å vekke opp den ”døde” Lasarus, men det viser seg jo at dette blir et farlig oppdrag for Jesus: ved at han oppvekker Lasarus, dømmes han samtidig til døden selv, noe vi ser av 11,45 flg. Videre får vi høre at Jesus er glad for at han ikke var der da ”Lasarus ble syk” (11,1) for at de nå skal få sjangsen til å tro, ”så dere kan tro” (15).

2. Fase/trinn: Betania 11,7–44

Her følger nå dialog på dialog i møte med Logossønnen/Msk.sønnen, da Lasarus hadde ligget 4 dager i graven (17). Rundt Jesu vennefamilie er det mange jøder som vil trøste søstrene. Da Marta (*'Martadialogen'*) hørte at Jesus nærmet seg, gikk hun ut av huset for å møte ham, mens Maria ble igjen hjemme ”for å passe huset” (19–20). Tema i hennes dialog med Jesus blir straks ”død og oppstandelse” (21–27):

- ”hadde du vært her, hadde min bror ikke dødt”
- ”din bror skal stå opp”
- ”ja, i oppstandelsen på den siste dag” (tenker ”naturvitenskaplig”?)
- ”Jeg er den jeg er”, ”er oppstandelsen og livet”, (tenker ”åndsvitenskaplig!”)
- ”Den som tror på meg, skal leve om han enn dør”,
- ”Og den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø”,
- ”Tror du dette?”
- ”Ja, Herre, jeg tror at du er Messias, Guds sønn...”
- ”HAN SOM SKAL KOMME TIL VERDEN” ('kosmos')

Så følger episoden med Maria (*'Mariadialogen'*), da Marta henter ut Maria fra huset:

- ”hadde du vært her, var min bror ikke død” (gjentar Martas replikk (21 og 32). Da Jesus så at både hun og jødene som fulgte med gråt,

ble han opprørt og rystet, heter det i vers 33, 'en pnevmati' = i ånden, som ikke er oversatt i den norske Bibel. Her følger en *dialog med omkringstående jøder...*

- "hvor har dere lagt ham?"
- "Kom og se" – også Jesus gråter nå (35)...
- "Se, hvor han holdt av ham", sa de.

Og de anklager ham at han ikke har gjort at denne mannen ikke var død (37). Da ble igjen Jesus opprørt og gikk bort til ('mnemeion') gravstedet som var i en hule ('spelaion') med en stein ('lithos') foran og befaler hva som skal gjøres. Igjen er det Marta som er *den aktive* i dialogen med Jesus:

- det lukter av ham, sier hun...
- hvis du tror, skal du få se Guds herlighet, svarer Jesus...

Jesus løfter blikket mot himmelen og sender en takkebønn til sin FAR (41–42):

Deretter roper han ut:

- "Lasarus kom ut". Guds *logos med liv og lys* i seg har talt, og det skjer, som han har sagt: døden
- er beseiret og Lasarus kan frigjøres fra alle vederheftigheter, som hører dødsriket til.
- "Løs han og la ham gå". Guds *logos* taler på ny og det skjer. Guds rike har seiret. Ordet har blitt kjøtt og blod i et menneskes liv.

At Jesus kunne oppvekke et menneske som var dømt og forlatt, opprører jødene, som vi ser av 11,45–54, der det som ble en livsdom for Lasarus vendes til en dødsdom for ham som gjorde Lasarus frisk fra hans sykdom (11,1 flg.)

Teser

- Sykdom til døden og sykdom til Guds ære (Doksa) er to forskjellige ting (vers 4).
- Det er viktig å ha lys i seg (vers 10) så en ikke snubler.
- Å stå opp i oppstandelsen er alltid på den siste dag (vers 24).
- "Jeg er den jeg er" er oppstandelsen og livet (vers 25).
- Den som tror på meg/Menneskesønnen skal leve om han enn dør (vers 25).

- Hver den som lever og tror på meg/Menneskesønnen, skal aldri i evighet dø (vers 26).
- Viktig å tro på Messias, Guds sønn, han som skal komme til verden (vers 27).
- En kan bli sterkt beveget, opprørt og rystet helt inn i sjela når en skal redde/frelse et menneske ut av dødelige lenker, liksvøp om hender og føtter, og til og med med bind for øynene og ansiktet, Ja, Jesus ble sterkt beveget når han skulle frigjøre Lasarus, slik som Jesus snakker om frigjøring i Joh. 8,31–32:

”Hvis dere blir i mitt ord (logos)... skal dere kjenne sannheten, og sannheten skal gjøre dere fri”. Se også på de følgende vers 8,33–flg.

- Når en blir oppvekket fra den dødelige (synde-)søvn, reiser en seg, gjør seg fri fra alt som binder, og går sin egen vei videre i livet (vers 44.)

Nr. 2: Joh. 11,45–57 og 3. fase: Dødsdommen

Etter Lasarus-hendelsen kom mange til tro på Jesus som Menneskesønnen, men da de religiøse ledere fikk greie på hva som hadde hendt, kalte de sammen det Høye Råd (Synedriet) og på sakskartet sto ”JESUS”. Hva skal vi gjøre? En ting er alle tegn, en annen ting er at det vil provosere romerne og de vil komme og ta både det hellige stedet og folket (45–48). Kaifas, øverstepresten (18–36) etter svigefaren Annas (6–15) visste råd:

- Dere skjønner ingenting.
- Ett menneske må dø for folket, slik at folket ikke går til grunne (49–51).
- Fra denne dag la de opp planer om å drepe ham og derfor gikk ikke Jesus lenger omkring åpenlyst, men dro til Efraim.
- Et påbud hadde gått ut at den som fikk vite hvor han var, skulle melde fra så de kunne gripe ham. (53–57).

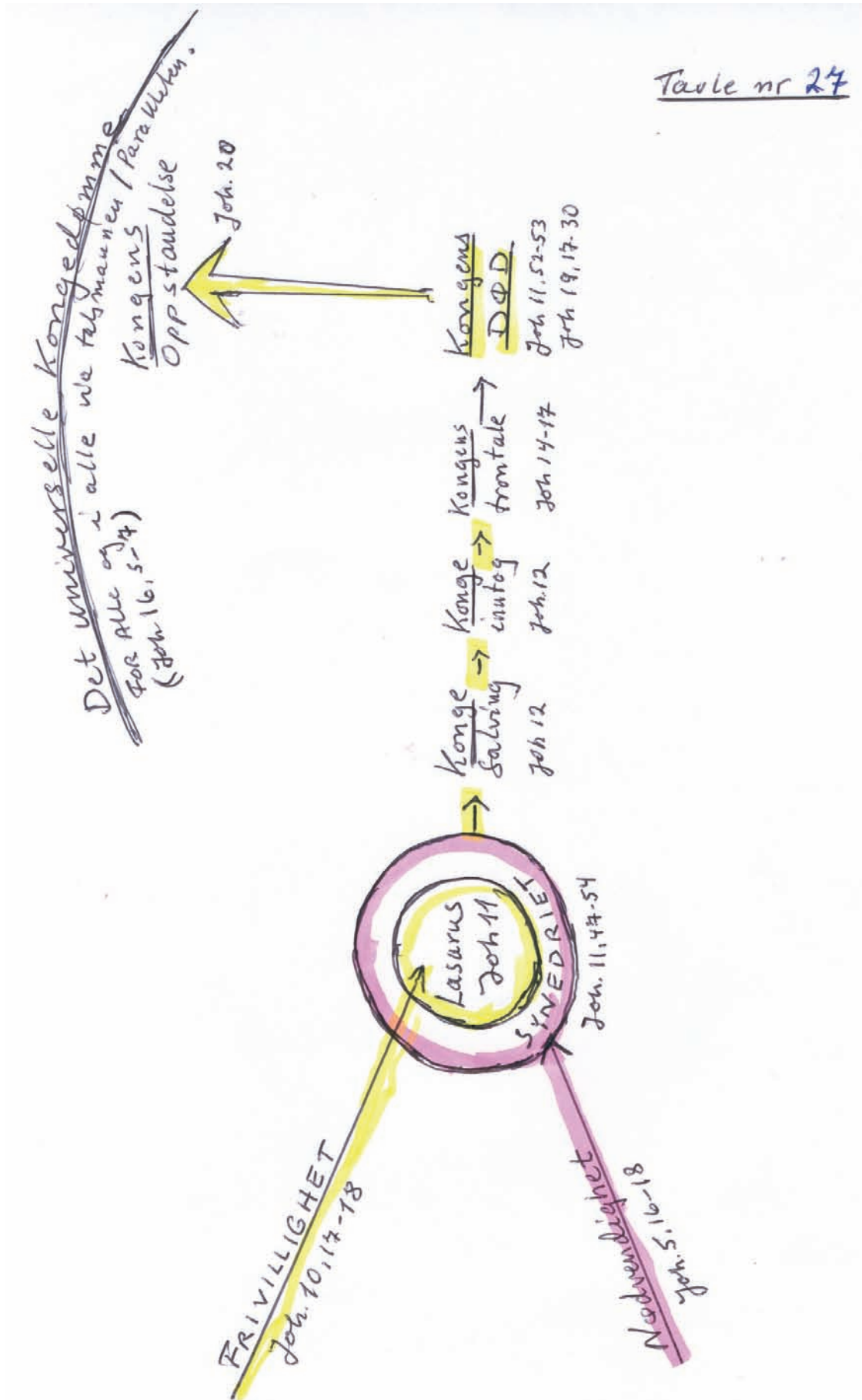
Evangelisten føyer til en kommentar:

- Kaifas hadde talt profetisk: at Jesus skulle dø for folket.
- Men ikke bare det, han skulle også samle alle til ett, alle fra diasporaen. (51–52).

Til dette med Jesu død har vi to linjer som peker inn mot Lasarus' oppvekkelse:

1. Frivillighetslinjen ut fra Joh. 10,17–18 og
2. Nødvendighetslinjen ut fra Joh. 5,16–18 og Joh. 11,47–54. Se tavle nr. 27.

På denne tavlen har vi også tatt med KONGESYMBOLIKKEN som også egentlig starter opp fra og med Joh. 11 i og med at de jødiske religiøse ledere frykter for at han vil stå fram som en ”jødenes konge” og kanskje tilrane seg makten, og dermed vil et slikt opprør bli hardt slått ned av romerne og både det hellige stedet – Jerusalem med templet – samt folket vil da gå til grunne. Dette er en ”politisk frykt” som viser seg i utsagnet i Joh. 11,48. Og vi vet at når Jesus senere blir utspurt av Pilatus (prokurator 26–36) om han regner seg som en ”jødenes konge”, svarer Jesus i 18,37 ”Jeg er konge”, men samtidig skal vi huske at han også sa: ”Mitt rike er ikke av denne verden ('kosmos').”

Tavle 27: To linjer fra Joh. 11 til Joh. 20, tegnet oversikt.

Nr. 3: Joh. 12,1–17,26: Gudsrikekongen, Menneskesønnen, siste måltid

Jeg følger i det følgende en oppdeling av stoffet som på en måte gir seg naturlig ut fra utsagnet i Joh. 12,1: ”Seks dager før påske, kom Jesus til Betania”. Fra Lasarus' oppvekkelse til Jesu død og oppstandelse er det en tidsakse som er helt avgjørende og skjelssettende: Nå begynner nedtellingen til det store drama som påsken er i Jesu liv.

1. DAG: PALMELØRDAG Joh. 12,1–11

(Kl. 18 fredag til kl. 18 lørdag)

Det er fest/gjestebud med 'KONGESALVING' i Betania – der Jesus hadde vekt Lasarus opp fra de døde (1)...(9)

- Marta varter opp
- Lasarus sitter til bords
- Maria salver Jesus
- Judas Iskariot kritiserer (salve- og pengesløsingen) (5)
- Lasarus trues på livet og Betania blir et *valfartssted* (Joh. 12,11)

SUM: Om Jesus i Joh. 11,52 ble bestemt for døden, blir han her bestemt for graven.

2. DAG: PALMESØNDAG Joh. 12,12–19

(kl. 18.00 lørdag til kl. 18.00 søndag)

Det er fest med palmegrener med 'KONGEINNTOGET' (triumftoget) i Jerusalem (Jfr. Sakarja 9,9 og Dt. Jesaja 40,9), men altså ikke noe Demonstrasjonstog mot den jødiske religion som i Joh. 2 eller hos de synoptiske evangelister. Her er det GUDSRIKEKONGEN som kommer (13–15). Igjen blir vi minnet om Lasarus' oppvekkelse og som her omtales som et TEGN, (12,18 JFR. 12,37.) I Joh. 12,17–18 (jfr. Joh. 12,1 og 9)

SUM: Fariseerne ser at ”All verden renner etter ham” p.g.a. Lasarus-hendelsen. Allerede i neste avsnitt møter vi 'grekere' som representanter for ”all verden”! (vers 19 og 20)

3. DAG: PALMEMANDAG Joh. 12,20–36

(kl. 18 søndag til kl. 18 mandag)

På en måte kan vi si at 'grekerne' (20) er fortroppen for Menneskeheten som søker Messias/Kristus, de vil se/møte Jesus (21), og samtalen i det følgende spenner fra det *ene* frø ('hvetekornet') i vers 24 til Menneskesønnen som drar *alle* til seg i vers 32. I denne strukturelle form av bønn og svar, blir selvhengivelsen brakt fram som en *indre* handling som korresponderer med synedriets beslutning (Joh. 11,52) som en *ytre* handling. "Kjendisen" Jesus blir brakt inn i en 'Getsemane-angst' (27) fordi han vet at "Timen er kommet" (23), da Menneskesønnen (23) "Jeg er den jeg er" (26) skal få del i herligheten (doksa 23) løftes opp fra jorden ('korset' vers 32) og dø (33). Dette stadfestes ved Guds tordnende domsrøst (29–31), mens noen ennå er i villrede: "Hvem er denne Menneskesønnen?" (34) Jesus svarer: Han er LYSET som er hos dere, bli Lysets barn, 34–36

SUM: Jesus blir her "bekreftet, godkjent, *stadfestet*" som *KONGE*, som verdenshersker, en slags intronisasjon til Guds rike.

4. DAG: PALMETIRSDAG Joh. 12. 37–50

(Kl. 18.00 mandag til Kl. 18.00 tirsdag)

I dette avsnittet oppsummeres (GUDSRIKE-) KONGENS BUDSKAP før han går sammen med disiplene til det "siste måltidet":

- først kommenterer Jesus alt han har sagt og gjort (37–43):
- hans virke har vært en serie med TEGN (37)
- samtidig er det en historie om *menneskets avslag*, nei til LIV/LYS/ORDET/LOGOS (mange så og hørte, men de fryktet konsekvensene!)
- *Jesaia trekkes inn som et forsøk på å forklare folkets avslag*, ja, hele Joh. 1–12 er et belegg for, eller et eksempel på Joh. 1,11: "Han kom til sitt eget, men *hans egne* tok ikke imot ham". (Jesaia-sitatene er fra Dt. Jesaia 53,1 og Jesaia 6,9). Folk er *blinde* (Joh. 9,1 flg.) *forherdet* (Joh. 10,31 'steining') og vil *ikke vende om* (Joh. 8,31 'frigjøring'), se Joh. 12,38–41. hadde mange "hemmelige tilhengere" (42–43)

SUM: Jesu avsluttende buskap til folket (44–50) dreier seg om: Ha tro, LYS/Mørke-metaforen. Dom på siste dag, og FARS VILJE = EVIG LIV.

Jesus sier han har sagt det FAR har sagt ham, befalt ham å si da han sendte ham til verden. Alt i alt et resyme av hovedting i Jesu forkynnelse i 44–50.

5. DAG: ONSDAG FØR PÅSKE Joh. 13,1–38

(kl. 18.00 tirsdag til kl. 18.00 onsdag)

FOTVASKEN OG SISTE MÅLTIDET før Avskjedstalen.

Det heter innledningsvis at det var ”like før” (påske) og at ”timen var kommet”: Jesus er seg bevisst hva forestår (1/3).

1–17:

- de holdt *måltid* (2) men allerede hadde Judas fått sine innskytelser fra Djevelen (2): tanken om å forråde Jesus! (jfr. Vers 11)
- imens finner *fotvasken* sted under Peters protester (4–11)
- og Jesus bruker dette *forbilde* (15) til å peke på den *tjeneste* de alle er satt til å gjøre (”Tjenerbuskapet”). Ordet 'Hypodeigma' (jfr. 'paradeigma') brukes i vers 15 (”eksempel, mønster, forbilde”).

Vi vil her understreke at på dette stedet – hos synoptikerne – har de innvielsen av nattverden og ikke denne forvasken, som er særstoff for Johannes.

SUM: Vi hører her om KONGEN SOM FOLKETS TJENER.

18–30:

- Eller et eksempel på at ”*Ordet ble kjøtt og blod*” (Joh. 1,14) eller at ”Jeg er den jeg er” (Ex. 3,14), og det er dette Jesus vender tilbake til 13,19: ”Jeg er HAN”...”Han” = Jahve = ”Jeg er den jeg er”.
- Samtidig peker han på sin sårbarhet i denne situasjonen: BRØDET og HÆLEN (jfr. 1. MB 3,15), han er sterkt beveget og rystet i sitt indre: utpeker forræderen, ved hjelp av Peter og Johannes i den innerste sirkel, og et stykke brød, som dyppes i vinen, og som Judas Iskariot får... da for SATAN i ham, nå blir den foran nevnte djevlelske tanke virkelighet og han går ut i natten, med Jesus ord ”Gjør det snart” i nakken eller bakhodet! Ingen andre skjønnte noe! (18–30)

Egentlig tror jeg vi nå er kommet over på 6. DAG. Jeg tror dette skjedde i overgangen til forræderiet i dette avsnitt.

6. DAG: SKJÆRTORSDAG

Utsagnet i 13,30 sier at det er natt, det vil si at vi har kommet over til SKJÆRTORSDAG (Kl. 18.00 onsdag til kl. 18.00 skjærtorsdag). Og dette er tydeligvis en natt full av ”frafall og svik og forræderi”.

31–38:

- Først har vi møtt *Judas*, knyttet til forræderi mot Jesu lære, som jo brødet symboliserer (se tidligere utsagn om dette), og som nå blir bakgrunnen for eller bakteppet for at Jesus utmynter sitt nye BUD: ”DERE SKAL ELSKE HVERANDRE. SOM JEG HAR ELSKET DERE, SKAL DERE ELSKE HVERANDRE.” (Joh. 13,34–35) 29

Budet om 'nestekjærlighet'. AGAPE, som gjentas senere i Joh. 15,12–17.

- Deretter *Peters* svik. Peter heftet seg opp i at Jesus sa: ”Dit jeg går, kan dere ikke komme (vers 33)”, noe Jesus gjentar i vers 36. Men Peter er sta og sier ”Jeg vil gi livet mitt for deg”. Da er det Jesu nevner ”hanen og fornektelsen” (38). Hanegalet er jo et symbol på at samvittigheten våkner!

SUM: Peter forstår at Jesus kan komme til å dø (jfr. 13,33) og ønsker selv å sette livet inn for å redde ham. På en måte er denne splittelsen i disippelkollegiet tankevekkende: Den som vil gjøre Jesus noe vondt/hans død ”ønskes velkommen”, den som vil gjøre noe godt, avvises!

Joh. 14–17: Avskjedstalen

Følger deretter, med Jesu oppadvendte bønn til slutt.

På mange måter er det en ”forelesning”, Jesus holder her, om TRINITAS, treenigheten, ved måltidet skjærtorsdag før påske, etter at JUDAS har forlatt forsamlingen rundt Jesus. Vi kan tydelig dele avskjedstalen i 3 faser knyttet til Gud som FAR, SØNN og ÅND; disse tre personene av Guds-begrepet tas opp fortløpende i 14,15 og 16, selv om de også går litt over i hverandre når vi ser det i kapittelsammenheng.

I. FAR Joh. 14,1–31

(Rot, røtter, opphav, igangsetter, skaper)

Særlig i Joh. 14,1–12 blir FAR identifisert og karakterisert med:

- Rom, *romslighet* ('Mone' på gresk) "plass for alle", som J. Jervell har i sin nye oversettelse, "i min Fars hus er det mange rom", Joh. 14,1–3.
- Og VEIEN TIL FARS HUS, vet dere, sier Jesus. På spørsmål fra Thomas sier Jesus "JEG ER ("DEN JEG ER") ER VEIEN, SANNHETEN og LIVET" (4–6), m.a. ord via MENNESKESØNNEN er VEIEN til FAR.
- Enda et spørsmål melder seg: "Kan vi se FAR?" Her er det ikke bare snakk om rom, men også *tid*, se FAR her og nå, i tiden! Ja, svarer Jesus, den som har sett meg, har sett FAR, konkret og synlig, da Ordet har blitt "kjøtt og blod i hans liv" (Joh. 1,14) Joh. 14,7–10.
- Og Jesus legger til at *hans gjerninger* ('erga') viser at FAR står bak ham, (10–11) og han tilføyer noe helt eksepsjonelt: "Den som tror, skal gjøre de gjerninger jeg gjør, Ja, endog større gjerninger enn de jeg har gjort." (vers 12).
- *BØNN i Jesu/Menneskesønnens navn er allmektig*, sier han også, for det er å ville følge opp Joh. 1,14: "At Ordet skal bli kjøtt og blod" for i navnet ligger både vilje og kraft til å bli det en ber om. (Joh. 14,13)
- HOLD MINE BUD (13,34–35), hold mine ord (14,23), da vil FAR gi dere en annen talsmann, sannhetens ånd – som gjør at dere ikke skal bli som foreldreløse barn – og da skal den lære og minne dere på alt det jeg har sagt (21–26).
- Og husk FAR GIR DERE FRED (ikke angst og motløshet 14,27) for FAR er større enn Menneskesønnen (14,27–31), og samtidig skal han gi dere å forstå oppstandelsens hemmelighet, når jeg åpenbarer meg (21), for den dagen skal dere skjønne at "jeg er min FAR, og at dere er i MEG (Msk.sønnen) og JEG (er den jeg er) i DERE. Joh. 14,19–20, ja, "vi skal ta bolig ('mone')" i dere. Altså både FAR og SØNN BOLIG ('mone') i dere! Det er oppstandelsen i en sum!

II. SØNN 15,1–16,4

(Identitet). Guds vilje synliggjort og konkretisert, som i jul og påske, Joh. 1,14 eller Joh. 10,30 "Far og jeg er ett", det er "Jeg er den jeg er", slik Jesus levde med FAR og (Menneske)SØNN i seg! *Særlig i Joh. 15,1–17 i*

form av et BILDE med VINTREET og GRENENE utmyntes ”sønnebegrepet” for ”gud og hvermann”, med følgende trekk:

- ”Jeg er (”den jeg er”) er det sanne VINTREET” (Joh. 15,1)
- og FAR er vingårdsmannen/gartneren som passer på og ordner alt
- grenene, om de bærer frukt eller ikke, med beskjæring og rensning, så de bærer mye frukt som varer ved (16). Hvis dette ikke skjer, kastes grenene utenfor og visner og brenner opp i ilden (2–8).
- HUSK. JEG ER VINTREET OG DERE ER GRENENE! (vers 5). Som grenene må bli i vintreet for å bære frukt, må vi bli i kjærligheten (agape), bli i ordet, bli ”i meg” (Menneskesønnen, ”jeg er den jeg er”), da blir vi i ”stammen” og ”venner” (13–14), og da holder vi sammen ut i kampen mot ”Verdens hat” (9–17), og 'talsmannen', sannhetens ånd skal hjelpe dere, for ”de hater oss uten grunn” (25), hjelpe dere med å vitne om alt, for dere har vært hos meg fra begynnelsen av. (18–27)

III. ÅND Joh. 14,15–26 og 15,26 og 16,5–15

(Våkenhet, ”vekkeklokke”, Samvittighet, Bevissthet, oppmerksomhet, fantasi, vekker og levendegjør som i pinsen). Vi har allerede hørt om denne ÅNDEN i Joh. 14,15–26. og Joh. 15,26 og nå i Joh. 16,5–15 (= **Pensum**).

Ånden omtales som: *sannhetens* ånd 14,7; 15,26 og 16,13 eller *Hellig* Ånd 14,26 eller som ”en *annen* talsmann” (enn Jesus in konkreta) eller som bare *talsmannen* 14,26 eller 15,26; 16,7. Samtidig som vi minner om det ”åndsmenneske” Jesus skildrer i Joh. 3,1–8.

Talsmann het på gresk 'Parakletos', som kan bety: hjelper, trøster, advokat, han som er tilkalt til å stå ved ens side eller ”språkrør”.

Liksom vi hørte om ”Verdens hat” i Joh. 15,18–27, hører vi nå at forfølgelser vil komme, de skal bli utstøtt fra synagogen, bli slått ihjel og ”hånet” som om de gjorde en tjeneste for Gud. Jesus gir her sine tilhengere en advarsel! (Joh. 16,1–4)

Joh. 16,5–15 følger så opp dette tema ved at han sier at det er best for dere at jeg går bort, slik at dere kan få TALSMANNEN, for han skal hjelpe dere i de situasjoner dere havner i i denne verden (5–7):

- talsmannen skal vise verden *hva som er SYND* ('hamartia' som betyr at en ikke treffer målet, men "bommer" på målet en har satt seg) det at en ikke tror "på meg", på Menneskesønnen, at en ikke tror på det en tror på slik at det kan bli til kjøtt og blod i ens liv. Dette er den første av de tre oppgavene talsmannen har gjennom disiplene.

Den andre oppgaven dreier seg om (9)

- RETT OG RETTFERDIGHET ('dikaiosyne' som betyr det som er rett og rimelig og rettferdig, for den som har målet klart for seg) det at Menneskesønnen går til FAR, "så dere ikke lenger ser meg" (10) for at han fra Fars stade kan utvirke alt han har sagt.."talsmannen som jeg skal sende fra Far" (16,26)... "for at dere skal *lære alt*"... "og at han skal *minne dere om alt* jeg har sagt dere." (14,26). Og hvis alt dette skal skje i deres liv, må verden forstå at "jeg må sitte ved Fars høyre side" (Jfr. Ps. 110,5), og da kan dere ikke fysisk se meg lenger, i denne verden (vers 10). Slik blir det når Msk.sønnen skal komme inn i vårt liv, vårt hjerte. Da ser en ikke lenger Jesus/Msk.sønnen i det ytre (rom) men LYSET har en i seg (i det indre rom), se Joh. 11,10, og Joh. 12,34 flg, samt Joh. 12,44 flg.
- DOM (på gresk 'Krisis', som er bakgrunn for våre ord "kritikk, og Krise".) er jo etter Joh. 3,19 at "lyset er kommet til verden" (jfr. Joh. 1,9), til kosmos-fyrsten (vers 11) slik at han blir dømt. Hvem denne fyrste er har Jesus røpet mange steder: DIABOLOS (Joh. 6,70) som knyttes til Judas Iskariot i 6,70). I Joh. 8,44 går han enda lenger og sier til de jødiske ledere at de har DIABOLOS til FAR (en morder, en løgner og løgnens FAR 8,44). Judas er framme igjen "med sitt nebb" i Joh. 12,3–7, og at *DIABOLOS før måltidet hadde gitt Judas hans "djevleske" og onde tanker* om å forråde Jesus (Joh. 13,2), ja, at SATANAS for i ham, som det heter i Joh. 13,27. Han omtales altså også som denne *verdens fyrste* ('Kosmosfyrsten') i Joh. 12,31 og 14,30 og likeledes her i 16,11. Vi ser at han kommer igjen og igjen (egentlig helt fra "fristelsene av", se Mt. 4,1 flg. Og Lukas 4,1 flg. samt Joh. 6,1 flg.), er egentlig dømt nå (11), en gang for alle, avslørt i lyset fra Herrens (Jahves) hellige trone.

Diabolos er (det motsatte av *symbolos*) den som adsplitter det som skulle høre sammen, som i symbolet.

Satanas er anklageren i motsetning til *parakletos*, talsmannen som hjelper den som blir anklaget og satt til veggs.

Det er ennå mye som kan sies, sier Jesus (16,12), men nå har dere nok å tenke over, ”dere kan (rett og slett) ikke bære mer nå” (12). Men når dere får TALSMANNEN/PARAKLETEN skal han:

- *veilede dere* til den fulle sannhet (13)
- *formidle Fars budskap* til dere (13)
- *forherlige meg*, Menneskesønnen (14)

SUM: DET ER BARE PÅ ÅNDELIG VIS MAN KAN VÆRE I HVERANDRE (Jfr. Indwelling) og SKAPENDE!

Det er ånden som beforder dette, ånden i oss og gjennom oss, når Far og Sønn har tatt bolig i oss (14,23).

Slutten på Avskjedstalen: Joh. 16,16–33: ”OM EN LITEN STUND” (Tema: ny-, åndsfødsel)

Dette uttrykket går igjen flere steder, 13,33 ”Ennå en liten stund er jeg hos dere”. 14,19–20 ”Om en liten stund ser ikke verden meg mer”, og han føyer til: ”men ser meg, for jeg lever, og dere skal også leve”, dette uttrykket gjentas nå i 16,16–22 og blir tema i tilknytning til TALSMANNENS KOMME (5–15)... her er noe de ikke skjønner (18) og som Jesus selv betegner som ”gåtefull tale” (25), men så er det egentlig *oppstandelsen* og *parusien* han snakker om, men han prøver å gjøre det tydeligere, det at Menneskesønnen skal fødes i menneskets hjerte, ved at han trekker inn bildet av en kvinnes fødsel (16,20–22), og hennes veer, smerter, forut for fødselen ”Slik er det også med dere”(22). Det er snakk om den ”fødsel ovenfra, av vann og ånd”, som Jesus snakket med Nikodemus om i Joh. 3,1 flg. En ny-fødsel, en åndsfødsel, at en blir et nytt menneske, styrt og ledet ovenfra, av ånd, av FAR i himmelen. Indirekte sier Jesus her og ellers at Åndens/Talsmannens komme er hans oppstandelse hos det enkelte menneske, i det enkelte menneskes hjerte, se 14,20–21 og her i 16,16–22.

Det er mange aspekter knyttet til denne ”nyfødsel”:

- tidsaspektet 16–19,32

- Farsaspektet 17, jfr. 14,1–10; 28 og 32.
- gledesaspektet 21–22 (23)
- bønneaspektet 23,26
- taleaspektet (gåtefull, gåter, klar tale 25–30)
- trosaspektet 27–31
- fredsaspektet 33

Så avsluttes denne avskjedstalen med en henvisning til *Sannhetens Ånd* (3. person i Trinitas), samt *FAR* og *SØNN* i dette 16. kap. hos Johannes. (1. og 2. person i det Treenige gudsbegrepet). Og etter denne utredning i Joh. 14–16, avslutter Jesus avskjedstalen med en ”himmelvendt fredsbønn” i Joh. 17,1–26. Se tavlene nr. 28 og 29.

JESU FREDSBØNN, Joh. 17,1–26

Denne bønnen har blitt kalt Jesu yppersteprestlige bønn, i alle fall er det en bønn, som på en måte, sammenfatter hele Jesu liv og virke, fra begynnelse og til slutt (15,27) og med et blikk mot kommende tider (17,20). Vi gjør et lite forsøk på å systematisere hva han sier i det følgende: (med viktige poenger).

1. *Exordium* (= forord, innledning) m/tidsaspektet: ”Timen er kommet” vers 1.Joh. 17,1–5.

+ Viktig å *plassere DOKSA* (”ære og herlighet”/riktig (1,4–5 og 22/24)

+ *MENNESKESØNNENS EKSUSIA* (”makt, gjennomslagskraft og autoritet”) over msk. (2)

+ *EVIG LIV-aspektet*, det er kjennskap til *FAR* og *SØNN*. (2–3)

2. *JESU LOGIA* (”Liv og virke”) i en sum: Joh. 17,6–8.

+ *Gudsnavnet* (Jahve: ”JEG ER DEN JEG ER”) er åpenbart (6,11,26)

+ De har fått *GUDS ORD* ('logos') og sagt JA, og fått *GNOSIS* (VITEN) og *TRO* (6–8 samt 14 og 20)

3. ”*FORMANING*” eller Forbønn for samtiden m.h.t. disiplene i verden etter Jesu død. Joh. 17,9–19.

+ Måtte de fortsette arbeidet (18) og være ikke av verden (16) men hatet i denne verden (14), måtte de bevares fra det onde (11 og 15), helliget og innviet i sannheten (17 og 19) og bli ett (likesom vi er ett, som *FAR* og *Sønn*) vers 11, og samtidig ha fullt opp av glede (13).

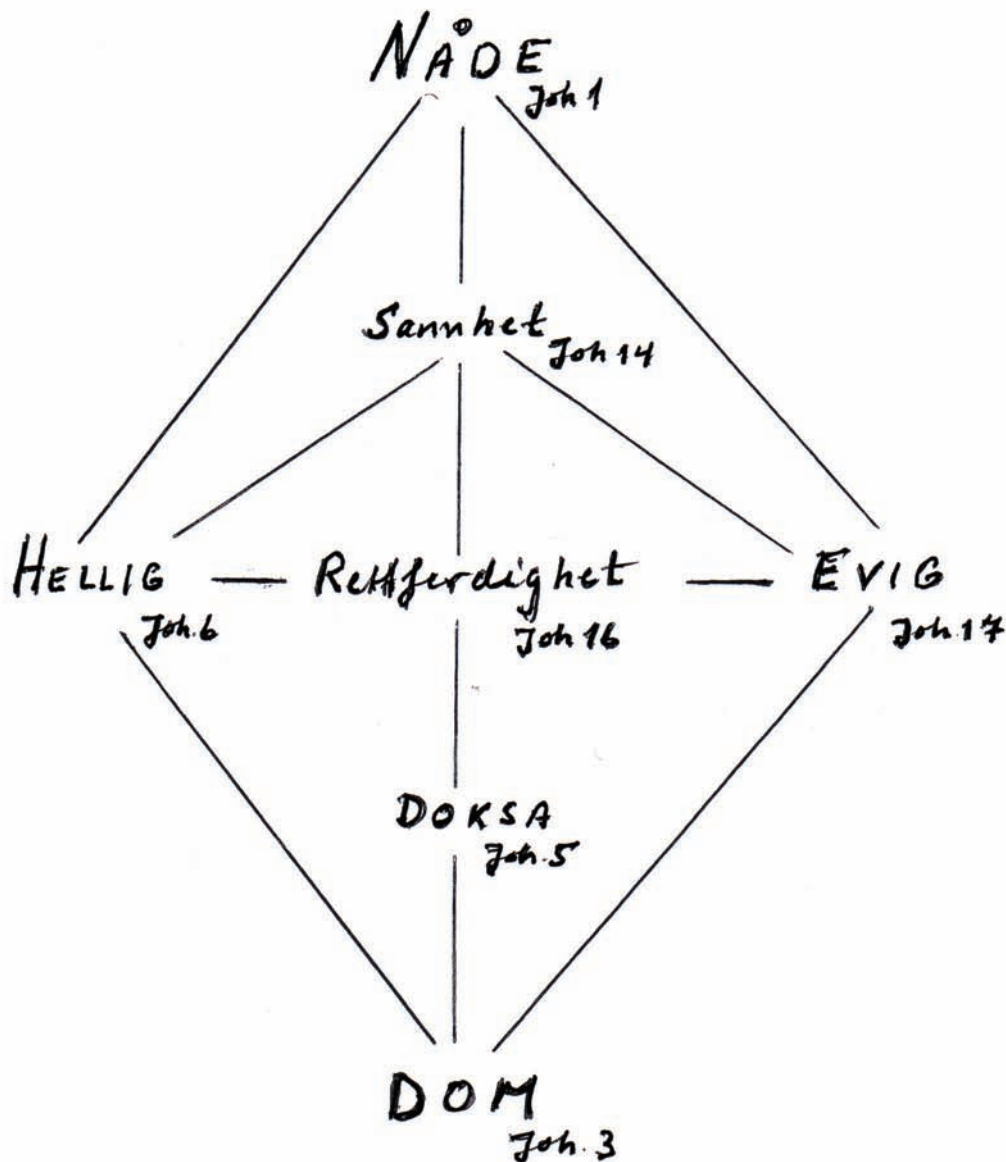
+ ”Hellige dem i sannheten, ditt ord er sannhet” (17)

4. *EN FORBØNN FOR ALL FRAMTID*. JOH. 17,20–26.

+ EN bønn om *ALLES ENHET* (”nå og alltid”).(20–23)

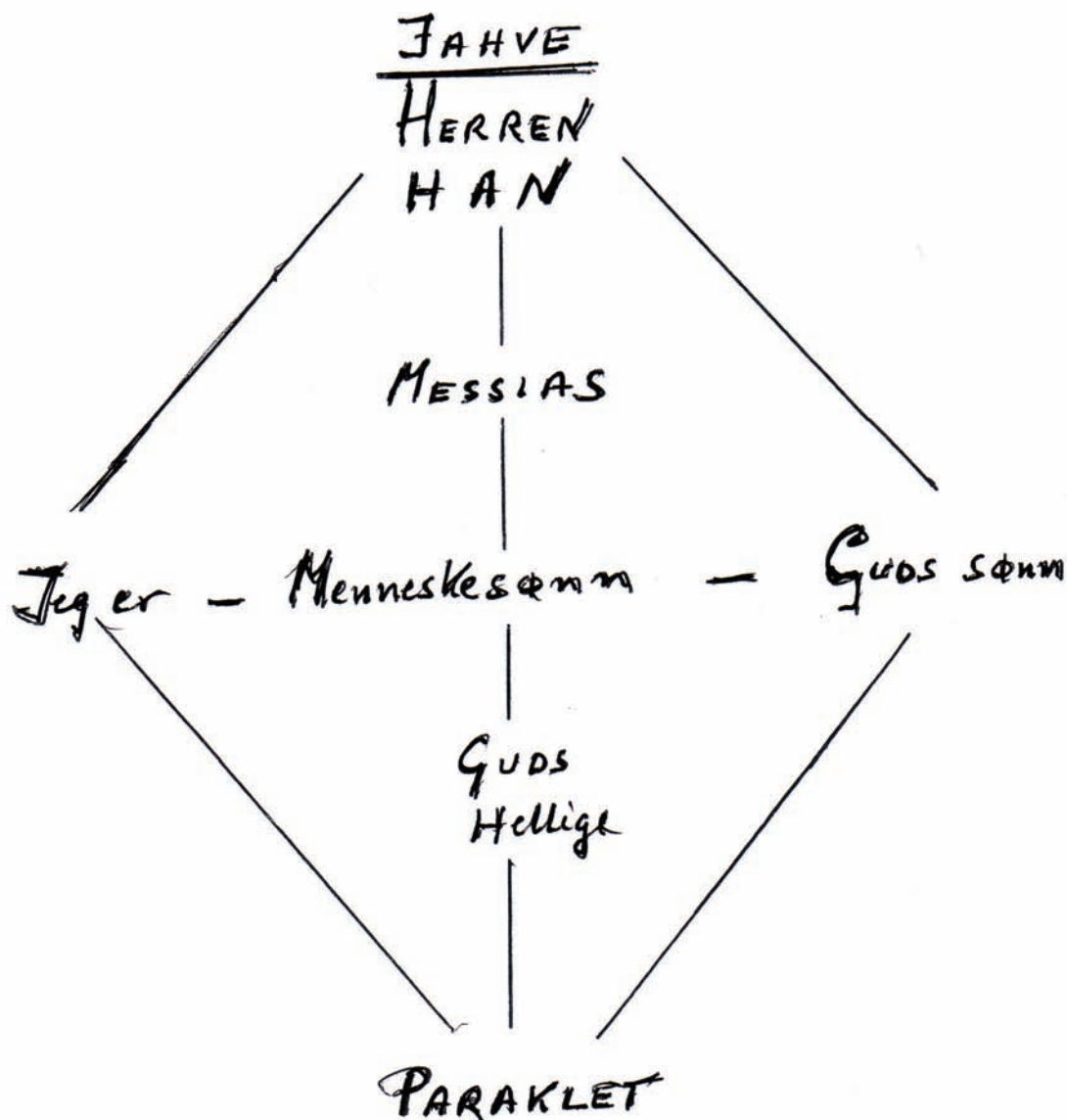
+ *MENNESKESØNNENS MANIFESTASJON* for verden (23), for hans egne disipler (24), og de vil da se og erfare *GUDS DOKSA* (24), *FARS RETTFERDIGHET* (25) og Guds *AGAPE* (26)

SUM: SØNNENS reise til FAR er ikke en fysisk bevegelse i rommet (som en kroppslig oppstigning til himmelen), heller ikke den fysiske akt å dø, men det er den åndelige oppstigning til Gud... som er den innerste realitet i all sann bønn. Vi har tidligere innført uttrykket ”indwelling”, og som sterkt er understreket i Joh. 17, for å få med at det bare er på åndelig vis man kan være i hverandre og skapende, se vers 11,21–23 og 26. Hertil tavle nr. 27 og 28.

TROSLIV FOR ET GUDSRIKE-
Menneske i AGAPELAND
 (7) Signalord/Hovedbegrep

Tavle 28: Trosliv for et Gudsrikemenneske i Agapeland, tegnet oversikt ad Joh. 1 til Joh. 17.

④ Jesu titler eller vesens-
 karakteristikkler og egenskaper,
 som gjelder Immanuel / Følgesvevnen.

Tavle 29: Jesu titler eller vesenskarakteristikkler og egenskaper som gjelder Immanuel/Følgesvevnen, tegnet oversikt ad Joh. 1 til Joh. 17.

Nr. 4: Joh. 18 og 19: Jesu lidelseshistorie, langfredag Getsemane, Joh. 18,1–11

Lidelseshistorien begynner i en hage ('Kepos') 18,1 og ender i en hage ('Kepos') i 19,41 og siden hagen hos Johannes ikke er navngitt (som hos Markus 14,32 og Matteus 26,36 som GETSEMANE = oliven- el. Oljepresse), kan den henspille på PARADISHAGEN, der Adam "falt" (Gn. 3). Jesus blir stående og faller ikke. Jfr. hos Lukas heter det: "I dag skal du være med meg til Paradis" (til en av forbryterne som ble korsfestet samtidig) Lk. 23,43. Og likeledes utsagnet i Lk. 22,53: "Dette er deres time og mørkets makt" kan vise til slangen i hagen. 3 steder i Joh.evg. stiller Jesus spørsmålet: HVA, HVEM SØKER DU/DERE? Det er hans *første ord*, i det hele tatt i Joh.evg. 1,38, når han begynner å knytte disipler/studenter til seg, og det er hans "*siste ord*" i Joh.evg. 20,15 når oppstandelsen blir en levende realitet for Maria Magdalena, idet hun opplever selve oppstandelsen i sitt eget liv. Men dette spørsmålet stiller Jesus hele to ganger i 'Kepos' – hagen når han går mot sin *siste time*. På gresk 'Ti zeteite, tina zeteite, tina zeteis', der 'zetein' går på å søke etter, lete etter, eller være på jakt etter noe eller noen ('ti, tina'). Det er helt klart at dette spørsmålet står sentralt i Jesu lære. Når de ved arrestasjonen spør etter Jesus fra Nasaret, svarer Jesus med "definisjonen" av hvem Menneske-sønnen er: "Jeg er den jeg er". Både i 18,5 og 8. At dette er en rett tolkning viser det faktum at "de vek tilbake og falt til jorden" (18,6) når EXODUS – formlen brukes av Jesus, som jo også er en definisjon av hvem Gud/Jahve er. Arrestasjonen foregår ikke uten problemer da Peter griper til sverdet og hogger til øret til Malkus, og Jesus som ikke vil ha disiplene innblandet i bråk sier: "Stikk sverdet i sliren" (11), samtidig som Jesus igjen framhever sin frivillige linje mot døden: "skulle jeg ikke drikke det beger ('Poterion' = drikkebeget, på latin 'calix' som har blitt til vårt ord 'kalk' ved nattverden) FAR har gitt meg (11)? Kedron-bekken og Malkus – navnet finnes bare nevnt hos Johannes! Ikke hos de andre evangelistene.

1. Forhør, Joh. 18,12–27

Hos øverstepresten ANNAS (6–15), svigerfar til KAIFAS (18–36). "Gamle" og nye øversteprester utgjorde et slags kollegium, samtidig som

disse to var i familie med hverandre. Det var Kaifas som hadde gitt sitt råd til SYNEDRIET (Joh. 11,49–50), mens det her er Annas som ”tar imot”, Kaifas bare nevnes så vidt i vers 24 etter at Annas ”har gjort forhørsjobben”. (12–14) Det tegnes først en *ytre scene* i og med gårdsplassen utenfor øversteprestens bolig, hvor tjenerne og vaktene hadde gjort opp et bål ('antrakia') og sammen med tjenestepiken sto og varmet seg siden det var ganske kaldt. Johannes og Peter slutter seg til disse. Det er da Peter på tjenestepikens spørsmål benekter at han er Jesu disippel/student. Så tegnes det en *indre scene* med Jesus foran øverstepresten Annas inne i hans bolig: På spørsmålet om sin virksomhet og lære, svarer Jesus:

- ”Jeg har talt åpent og fritt til alle” (20)
- ”Jeg har alltid undervist i synagoger og templet” (20)
- ”I det skjulte har jeg ikke talt” (20) Altså: ikke drevet med noen form for konspirasjon eller sammensvergelse.
- ”Hvorfor spør du meg? Spør heller dem som har hørt meg, hva jeg har talt til dem”(21)

Ved dette spørsmålet ”renner det over” for en av vaktene, som gir ham et slag i ansiktet, mens Jesus noe forurettet spør 'hva han har gjort galt! Og ber samtidig om bevis, og hvis ikke bevis kan fremkomme, stiller spørsmålet: ”Hvorfor slår du meg da?” (22–23).

Etter dette er vi igjen tilbake på den *ytre scenen* hvor Peter nå to ganger benekter sitt disippelforhold til Jesus og hanen galer (*Hanegal* var mellom kl. 00 og 03, og deretter *morgen* fra 03.00 til 06.00) (25–27).

Natten var forøvrig delt inn i 4 nattevakter: *Kveld* (18.00 til 21.00), *midnatt* 21.00–00.00 osv.

2. Forhør, Joh. 18,28–40

Hos landshøvdingen ('prokurator') PILATUS (26–36).

I møte med den øverste romerske myndighet i dette landet ser vi at Pilatus er i ”forhandlinger” med den ”øverste jødiske myndighet” samtidig som han gjennomfører et forhør av Jesus. Hva er anklagene mot denne mannen, spør Pilatus (29)

- Jesus er en forbryter, svarer de Pilatus (30)

- ”Døm ham etter deres egen lov”, sier Pilatus (31)
- ”Vi har ikke rett til å henrette noen” svarer de (31)
Pilatus går inn i borgen og spør Jesus:
- ”Er du jødenes konge?” (33)
Jesus prøver å forklare at hans rike ikke er av denne verden (34–36)
- ”Så er du da konge”, sier Pilatus (37)
Og Jesus innrømmer det:
- ”Du sier det. Jeg er konge. HVER DEN SOM ER AV SANNHETEN HØRER MIN RØST (37)”
- ”Hva er sannhet?” svarer Pilatus, og han konkluderer med at han ikke finner noen skyld hos Jesus (38),
- men da han spør:
- ”Vil dere at jeg skal frigi jødenes konge?” (39), roper alle:
- ”Ikke ham, men Barabbas”. Men Barabbas var en røver, en forbryter (40)

Pilatus på Gabbata, Joh. 19,1–16 (Gabbata = Helleplassen)

På dommersetet, langfredag kl. 12,00, da man begynte å slakte påskelammene. Man regner at det kunne gå med 15 000 lam til dette påskemåltidet.

- Jesus som ”Gudsrikekongen” med 'tornekrone' (2) og kongekappe ('purpurkappe') piskes (1) hånes (3), blir slått i ansiktet og med Pilatus' kommentar: ”Se det menneske!” (Ecce Homo”)
- -Det hagler av skjellsord og anklager mot Jesus:
”Han har gjort seg selv til Guds sønn” (7). Pilatus forsøker gi ham fri, men forgjeves, men han blir virkelig redd når de roper:
- ”Gir du denne mannen fri, er du ikke keiserens venn (Keiser Tiberius 14–37)”, og nye anklager følger:
- ”Den som gjør seg selv til konge, setter seg opp mot keiseren.” (7–12)

Da setter Pilatus seg på dommersetet, på helleplassen Gabbata... og dødsdommen faller kl. 12.00, ved den sjette time:

- ”Se, her står deres konge”, og de roper:
- ”Vi har ingen annen konge enn keiseren”.

Da overga han Jesus til dem, for at han skulle korsfestes (13–16).

Johannes gjør tydelig et poeng av dette at ”Guds lam” skulle slaktes som de andre påskelam kl. 12 langfredag. (jfr. Joh. 1,29 ”Se, der er Guds lam”)

Korsfestelsen på hodeskallen: Golgata, Joh. 19,17–30

Jesus korsfestes mellom to andre (18)

Innskriften på korset (INRI = jødernes konge) settes opp (19–22)

På hebraisk, latin og gresk for alle folk (20)

Hans klær deles av 4 soldater og kjortelen kastes det lodd om (23–24).

4 kvinner sto ved korset og Johannes ”adopterer” Jesu mor på Jesu befaling (25–27)!

”Fra den stund tok Johannes henne hjem til seg (27)”.

Jesu ”dødskamp” via tørst og eddikvin til godkjentstempelet på sin gjerning:

'TETELESTAI', alt er nå oppfylt, fullkomment i ”tidens fylde”.

Jfr. Jesu utsagn i Matteus 5,48: ”Vær fullkomne liksom deres himmelske FAR er fullkommen.” ”Jeg er nå blitt Jeg er” helt og holdent. Menneskesønnens jobb på jorda er tilendebrakt, nå kan hans universelle herredømme begynne, i det enkelte og i alle menneskehjarter til alle jordens ender, og til alle jordens tider. Fra Gud/Fars høyre hånd i himmelen, i ditt og mitt hjerte. Jesus dør ved den 9. time (så også Matteus 27,45), kl. 15.00, 3 timer etter korsfestelsen. (28–30)

Jesus gravlegges i en 'kepos', Joh. 19,31–42

(= hage), i en ny grav ('*mnemeion*').

Først et *etterspill* etter korsfestelsen: om ben som brytes og spyd som stikkes og blod og vann som kommer ut av Jesu kropp. Johannes vitner om dette, noe de andre evangelistene ikke har (31–37).

Josef fra Arimatea og Nikodemus ordner *begravelsen* med myrra og aloe (barksaft og knuste plante/trefibrer) på hele 33 kg. Alt skjedde etter jødisk skikk med linklær og etter kl. 15.00 og før kl. 18.00 langfredag. Og hagen

('kepos' og 'mnemeion') var så nær så de greide det. (38–42) Gordons Golgata i dagens Jerusalem har alle de rette ingrediensene: Hagen/Kepos, graven/mnemeion, brønnen/pegos og ”hodeskallen” like ved. Her kan en gjenoppleve hele scenariet den dag i dag.

Nr. 5: Joh. 20,1–31: Oppstandelsen på 3. dag

(Pensum)

Innledning: Vi har kommet fram til siste kap. i 2. bok av Joh. evg. (Joh. 11–20), som altså startet med Lasarus' oppvekkelse i Joh. 11 og nå ender med Jesu/Msk.sønnens oppstandelse (Lk. bruker denne betegnelsen i Lk. 24,7). Det er første dag i uken, altså *søndag og 3. dag* etter Jesu død. Man regnet inklusivt i den romerske kultur. Det vil si man regner fra og med ”hele” langfredag og til og med 1. påskedag. Etter vår tidsregning er tiden fra langfredag til påskesøndag to dager, men etter antikk tellemåte 3 dager. (Se hertil NTR/Joh. evg. 2004, s. 66) Se tavle nr. 30.

Hvorfor 3 dager kunne vi spørre?

3. dag er et symbol ut fra flere elementer i datidens natur- og kulturforståelse. Her må vi nødvendigvis ta opp en del symboler for oppstandelse i ulike sammenhenger.

MÅNEN er et slikt symbol. Det regnes å ta 3 dager fra Månen i ne til Månen i ny. Samtidig vet vi at det er himmellegemet Månen Påsken regnes etter: Påskedag er 40 dager etter første søndag etter første fullmåne etter vårjevndøgn 20. mars. Månen er et urgammelt (i mange religioner og kulturer) oppstandelsessymbol.

HVETEKORNET er også et slikt symbol. Vi kjenner det fra Demeter og Dionysoskulten i det gamle Hellas. Og vi kjenner det fra Jesu ord i Joh. 12,24 der bl.a grekere introduseres som vil snakke med Jesus. Det tar 3 dager fra frøet er lagt i jorda, til det begynner å spire. Hvetekornet er også et urgammelt oppstandelsessymbol fra Middelhavsområdet.

Fra dette nevnte området har vi også tre fugler som oppstandelsessymboler:

FØNIKS fra f.eks. Katakombene i forbindelse med et palmetre. Et palmetre heter på gresk 'føniks'. Palmen er samtidig et seierssymbol. Det fortelles at når denne fuglen skulle dø, bygde den et rede i en palme og ble deretter oppbrent av solens stråler, for ut av asken igjen å gjenoppstå.

ØRNEN er likeledes et slikt symbol, knyttet til bl.a. Ps. 103,5..”han gjør deg ung igjen som ørnen”, eller Dt. Jesaja 40,31...”De som venter på Herren får ny kraft, de løfter vingene som ørnen...” Det heter også om ørnen at den fløy mot solen, så vinger og øyne brennes av, men så dukker den ned i en klar kilde, dukker tre ganger under og kommer opp forynget og frisk: slik forynges mennesket ved dåpen”. Interessant er å huske på at evangelisten Johannes er ØRNEN blant evangelistene, med sitt ørneblikk over begivenhetene.

SOMMERFUGLEN brukes som oppstandelsessymbol på gravstener. Meningen er at liksom sommerfuglen utvikler seg fra en tilsynelatende død puppe (som ligger i jorden), slik er det med sjelen og legemet. Noe dør og noe oppstår.

ATHENE i Hellas er også knyttet til oppstandelse 3. dag. På 3. dag etter at Athenebilde var båret ut av templet og begravet et stykke vekk, ble det igjen tatt opp 3. dag og i prosesjon brakt tilbake til templet. Altså et oppst.symbol.

I det gamle Hellas, i den greske mytologi, har vi 'gudesønnen' *HERAKLES* som i 3 dager befant seg i hvalfiskens buk, en fortelling som er beslektet med fortellingen om *JONAS i Jonaboka* i GT som også – som straff – var 3 dager, i hvalfiskens buk. Og vi husker at Jesus viser til denne hendelse, når han sier: ... dere ”skal ikke få annet tegn enn Jonategnet. For som profeten Jona var tre dager og tre netter i den store fiskens buk, slik skal Menneskesønnen være tre dager og tre netter i jordens dyp.” (Mt. 12,38–41). Når det foran var nevnt i ”jordens dyp” sier vi jo i *vår bekjennelse*: ”for ned til dødsriket, sto opp fra de døde på den tredje dag”. Dette hans besøk i dødsriket er utførlig beskrevet i det såkalte ”Nikodemus” – evangeliet, et apokryft skrift fra Urkristendommen.

Profeten HOSHEA 6,1–3 er viktig i vår sammenheng. Der det står ...”Han vekker oss til liv etter to dager, den 3. dagen reiser han oss opp, så vi kan leve for hans ansikt.” Det er nok bl.a. dette stedet Paulus viser til i 1. Kor.brev 15,4 der han sier: ...”at han sto opp på den tredje dag, etter skriftene.” Det står videre hos Hoshea: ”La oss lære å kjenne Herren (det er: Jahve), la oss jage etter å kjenne ham. Han kommer like visst som lyset om morgenen.” (vers 3).

EXODUS 19,9–24 en fortelling som er bakgrunn for at de ti bud blir gitt til Moses og folket. Her er det snakk om ”å holde seg rede/ferdige på den 3. dag. For da vil Herren (Jahve) stige ned...” (vers 11) og likeledes i vers 15: ”Hold dere ferdig den tredje dagen”. Dette stedet er kanskje også viktig for Paulus i 1. Kor. 15,4.

At en slik ”profet” som *Msk.sønnen* skulle framstå, har vi bl.a. belegg for i 5. MB (Dt.) 18,15–22.

Vi skal heller ikke glemme at *Jesus hele tre ganger* har sine lidelsesforutsigelser og sier at ”han skulle bli slått ihjel, og den 3. dagen skulle han oppstå” (Mt. 16,21–23). I Mt. 17,22–23 sier han det samme, bare at han nå sier ”Msk.sønnen” istedet for å

vise direkte til seg selv. For 3. gang uttaler han seg mer utførlig om Msk.sønnens skjebne og siste dager i Jerusalem (Mt. 20,17–19). i alle tre lidelsesforutsigelser sier han ”på 3. dag” m.h.t. Oppstandelsen.

Johannes 11 og Johannes 20

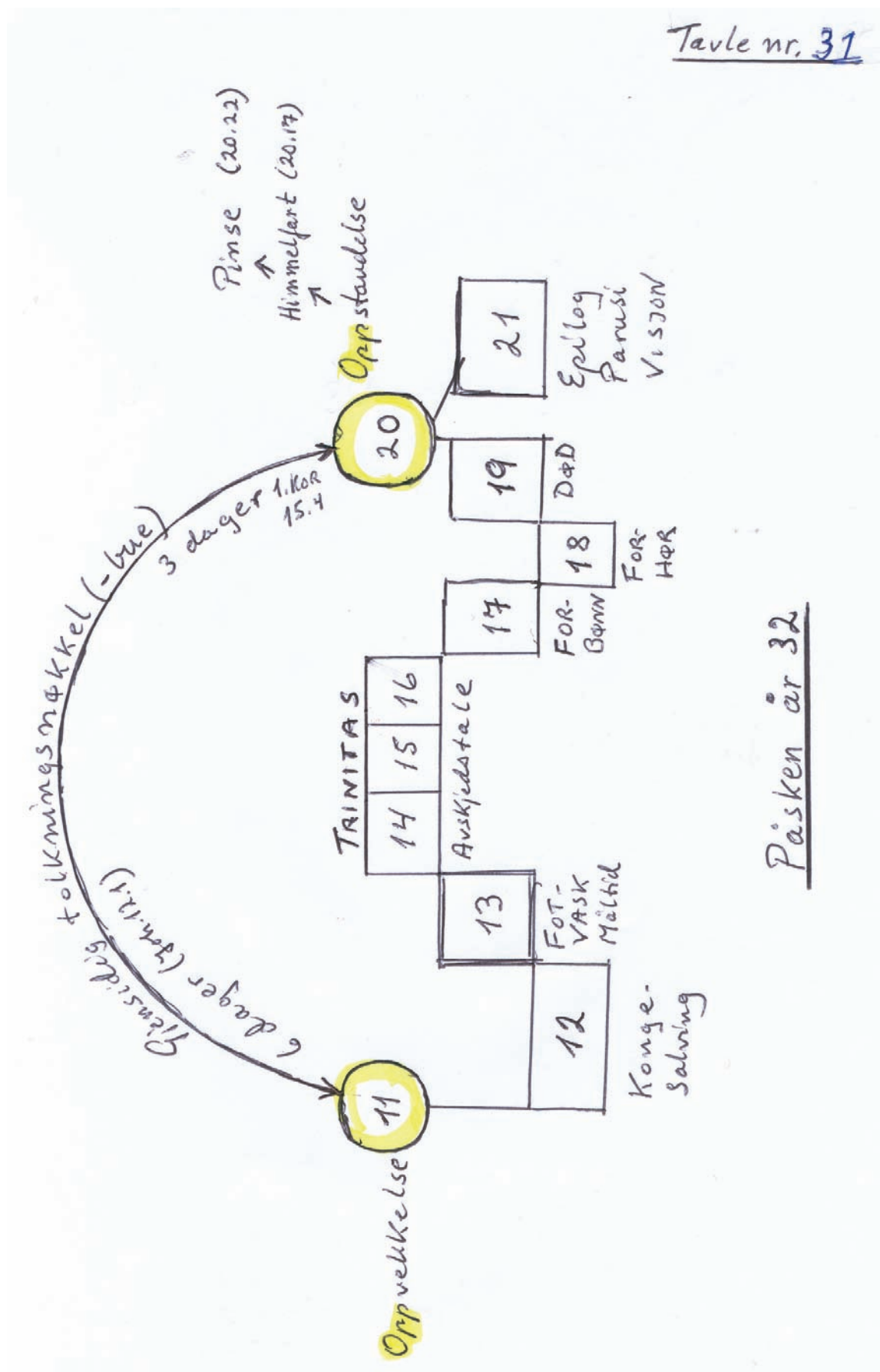
Vi nevnte i gjennomgåelsen av Joh. 11 at Lasarus' oppvekkelse og Jesu oppstandelse i Joh. 20 gjensidig belyser hverandre. Det er liksom slik at Jesus med Joh. 11 – Lasarus' hendelsen – vil forklare hva som kommer til å hende i og med hans død og oppstandelse. Nå har ikke Johannes 3 slike lidelsesforutsigelser som de tre andre evangelistene, og på mange måter fungerer Joh. 11 i deres ”fravær” i dette evangeliet, samtidig som det går – som sagt tidligere, en linje fra Joh. 5 til Joh. 11 og som ender opp i Joh. 20. La oss peke på noen av de viktigste stedene:

- Joh. 5,24–25: Det gjelder å HØRE LOGOS og å TRO på LOGOS for å få EVIG LIV. De som gjør det har gått over fra DØDEN til LIVET her og nå. Ja, de døde som hører Guds Sønnens røst, skal leve. Altså: ”Linjen” fra DØD til LIV.
- Joh. 5,28–29: ”De som er i gravene, skal høre hans røst. De skal komme fram, og de som har gjort det gode, skal stå opp til livet osv.”

Denne linjen – fra Død til Liv – med at ”oppstandelsen er å komme ut av gravene”, den utvikles videre i Joh. 11,25–26:

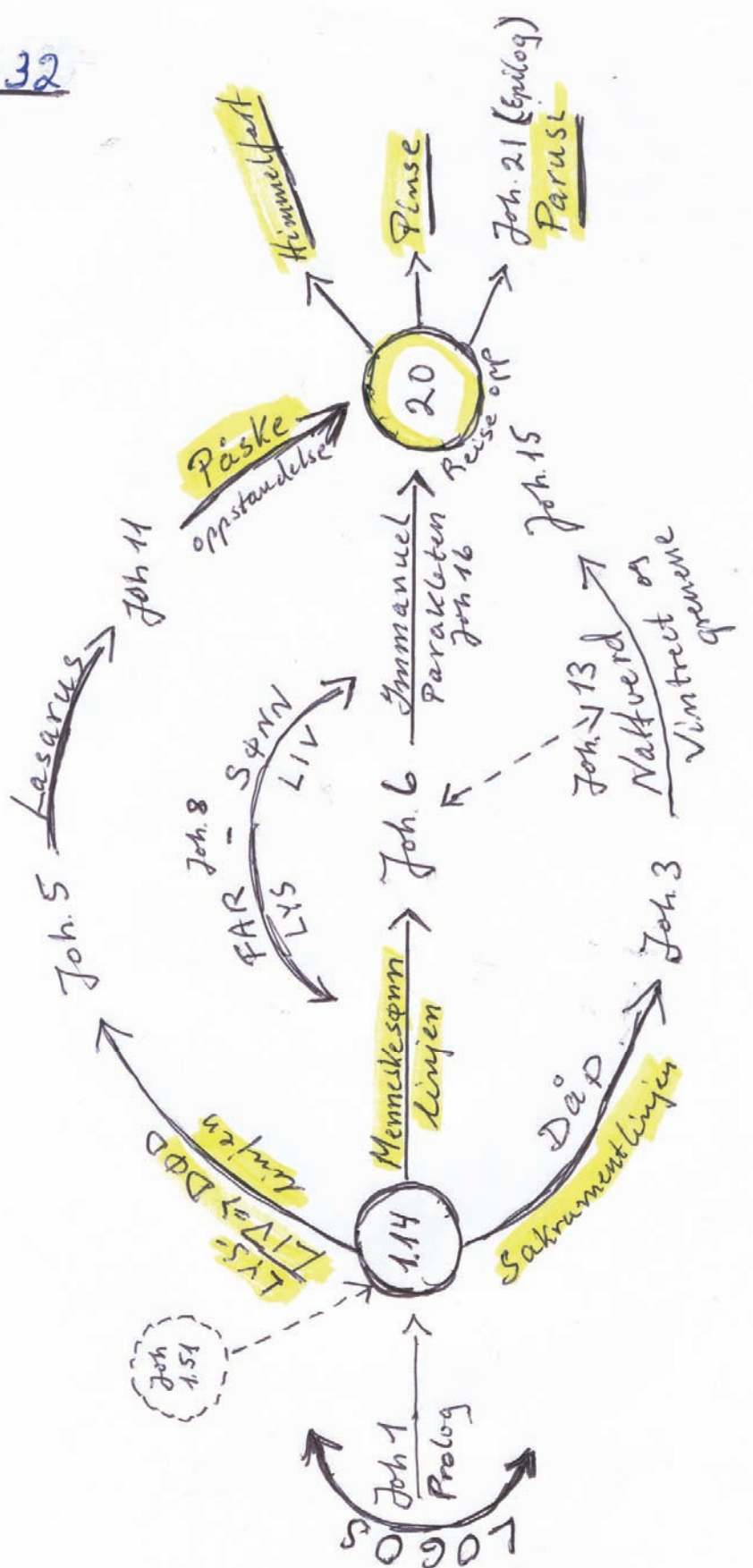
Allerede i vers 11,24 står det om...”Oppstandelsen på den siste dag”, det er etter den kontekst vi foran har trukket fram, den 3. dag, identisk med den 3. dag, etter skriftene. 'Anastasis' (oppstandelse) begrepet står sentralt i dette avsnittet i Joh. 11. Først dette at det er ”Jeg er (den jeg er) er oppstandelsen og livet”, det at Msk.sønnen kommer inn i vårt hjerte, vårt liv, vårt legeme, vår kropp, som vi tok opp under gjennomgåelsen av Joh. 11. For det andre er det slik at ”hver den som tror på meg ('Msk.sønnen'), skal leve om han enn dør” – i levende liv, skal han aldri dø. Og for det tredje, sier Jesus på dette kardinalstedet for å forstå oppstandelsen: ”De som lever og tror på meg (Msk.sønnen), skal aldri i evighet dø.” Og han legger til ”Tror du dette? Da svarer Marta: Ja, hun tror...”du er Messias ('den salvede'/ konge”, det er Msk.sønnen), Guds sønn, ”HAN SOM SKAL KOMME TIL

VERDEN”... det er han som kommer til verden, i oppstandelsen i Joh. 20, som Maria Magdalena opplever å møte i, ved og rundt seg selv, slik som det beskrives med hennes visjon eller SYN. Hun er hovedpersonen hos alle de fire evangelistene, men mest utførlig i Joh.evg. Vi kan si det slik: Den som TROR på LOGOS, har LOGOS i seg, og har han LOGOS i seg, har han etter Joh. 1,1 flg. LIV OG LYS i seg, det LYSET som ”opplyser hvert menneske” (Joh. 1,9) og som gjør at en ikke frykter 'SKOTIA' (mørket) mer, for ”han skal oppsluke døden for evig” som det heter i Jesaja 25,8. Og den som ”har lys i seg” (Joh. 11,10) han snubler ikke i mørke om natten. (Joh. 11,9–10) Vi kan også si det slik: Ved Lasarus-hendelsen sa Jesus at ”Jeg er oppstandelsen og livet”. Oppstandelsen er uavhengig av tid og sted. Det som teller er Jesu Kristi ”gave på 3. dag/den siste dag” (nevnt 4 g. i Joh. 6,1 og i Joh. 7 og 1 g. i Joh. 11) ”den frigjorte Adam” eller Msk.sønnen til alle som tror, slik vi ser det i Joh. 20. Om Johannes heter det ”Han så og trodde” (Joh. 20,8). Se tavlene 31 og 32.

Tavle 31: Gjensidig tolkningsnøkkel for Joh. 11 og Joh. 20, tegnet oversikt.

Tavle nr 32

Tavle 32: Ulike linjer gjennom evangeliet: Lys/Liv-linjen, Menneskesønnen-linjen og Sakramentlinjen, tegnet oversikt ad Joh. 1 til Joh. 21.

Joh. 20,1–10: Den åpne (åpnede) eller tomme grav

Først må vi bemerke at alle graver, for deg som for meg, er ”tomme graver”. Vi finner egentlig ikke eller aldri den avdøde der. Da må vi lete andre steder. Og Jesus forteller i Synopsen hvor de skal søke, f.eks. Mt. 28,10: ”Gå og si....at de skal dra til Galilea. Der skal de se meg.” Eller i Markus ev. ”Han går i forveien for dere til Galilea. Der skal dere få se ham...” Mk. 16,7. Jfr. LK 24,1 flg.

Til dette som her er sagt skal vi føye en bemerkelseverdige ting, nemlig ordet som i den norske Bibel er oversatt med grav i Joh. 19 og 20. Det heter på gresk: 'Mnemeion', en ordstamme som går igjen i 'mnemoteknikk' og 'Mnemosyne', som Zevs (i gresk mytologi) fikk de 9 musene med, menneskets 9 grunnleggende evner, som går på kunst, kultur, ”vitenskap” og religion.

Når man slår opp i en gresk ordbok, så finner man ut at dette ordet ikke først og fremst betyr grav, men har en rekke tilleggsbetydninger som er betydningsfulle i vår sammenheng. 'MNEMEION' betyr foruten grav, gravmæle, minnesmerke, erindringstegn, erindring, *hukommelse og minne*, og det er denne siste betydningen som er hovedbetydningen av dette ordet. Ordet er brukt to ganger i Joh. 19, vers 41 og 42, og hele 9 ganger i Joh. 20, i alt 11 ganger i disse to kapitlene. Det er også det samme ordet ('ordstammen') når vi snakker om ”nattverden som et MINNEmåltid.” På hebraisk heter ordet 'zakar' og betyr det som bringes inn i minnet for at det skal kunne omsettes til virkelighet og liv for den enkelte. Når vi nevnte Mnemosyne og Zevs kan vi si at de 9 musen blir skapt når ”den høyeste bevissthet” (= Zevs) formæles med erindringen, minnene, da blir det kunst av ulike slag, da blir det kultur, religion og ”vitenskap”, ja, da blir noen hver dikter og kunstner.

(Oppgave:

Finn selv ut hva de 9 musene heter og hva de står for og hva slags symboler som er knyttet til hver og en av dem.)

Tilbake til Joh. 20,1–10

Alle snakker om den *tomme grav*, men i 20,1 står ikke annet enn at Maria Magdalena så at steinen foran graven var tatt vekk eller skjøvet til side. Om hun så noe i graven eller ikke står det ingenting om. I alle fall er det *en kvinne* som først kommer til graven og oppdager den *åpne eller åpnede grav*. Alle de 4 evangelistene samstemmer i at Maria kom først. Det er bare hos Johannes hun kommer helt alene. Hos Mt er ”den andre Maria” (Mt. 28,1) med, altså 2 kvinner, som møter Herrens ('Jahves') engel som stiger ned fra himlen (Mt. 28,2). Hos Markus er det 3 kvinner, ved siden av MM, Maria Jacobs mor og Salome (Mk. 16,1) og disse møter ”en ung mann inne i graven”, kledd i hvit, lang kjortel. Nå har Markus med et sted til hvor en ”ung mann” blir nevnt, i Mk. 14,51, som flykter naken vekk da Jesus ble fanget og de også ville gripe ”den unge mannen”, som de fleste kommentarer mener er evangelisten Markus selv. Det er hans måte å sette sin autograf under evangeliet. Ingen andre evangelister har med den episoden, så den virker absolutt selvopplevd. At en slik ung mann så en annen ung mann inne i graven er et interessant trekk ved Markus ev. Kanskje vi kan si en ”ungdommelig engel.” Men det er ingen steder sagt at det er en engel. Mk. 16,5flg.

Hos Lk. møter vi igjen 3 kvinner, MM, Johanna og Maria, Jacobs mor (Lk. 24,10). De møter to menn i skinnende klær (Lk. 24,4).

Tradisjonen er alle enige om at en eller flere kvinner kom først til graven og observerte forskjellige ting, og Maria Magdalena står suverent i spissen for kvinnene rundt Jesus. Tradisjonen er også enige om at det er en eller flere engler tilstede i graven. Hos Johannes er det også to engler, en ved Jesu hode og en ved hans føtter, for det står på gresk i 20,12: 'Hena (en) pros te kefale (ved hodet) og /kai Hena pros tois posin (ved føttene, hopu (hvor) ekeito (lå) tå soma (legemet) tu Jesu.' (Jesu legeme eller kropp lå). Dette står bare hos Johannes slik. Dette har aldri blitt oversatt slik ordrett som jeg har gjort her. Slå etter i din egen bibel!

20,2 Da Maria oppdaget den åpne grav, springer hun straks avsted med budskapet om dette til Simon Peter og Johannes (”den andre disipleren som Jesus hadde kjær”) og sier (”heseblesende”): ”De har tatt Herren bort fra graven og vi vet ikke hvor de har lagt ham”. Nå vet vi at en kvinne i jødedommen ikke kunne være vitne i en rettssak. Hun

sier dette bare utfra at steinen var rullet til side. Vi kan si at det som sies i vers 1–2 er *første skritt* for å forstå hva oppstandelse er for noe. Den åpne grav, det åpne minnesmerke!

3–7 Siden *kvinner ikke var å stole på som vitner* (Lk. bruker endog uttrykket 'leros' som kommer av det greske ordet 'lereå' som betyr snakke, skvaldre, sladre, vrøvle o.l. Og ordet 'leros' da kan oversettes med "tåpelig snakk, løs tale, tomme ord, vrøvl o.l. Lk. 24,11") måtte de to mannlige lederskikkelsene i apostelkollegiet springe avsted, ja, de springer nærmest omkapp, som på en 60 meter eller noe lignende. Johannes vinner løpet men velger ikke å gå inn i graven, han bøyer seg bare inn og ser linklærne ligge der. Peter derimot ruser inn og finner linklærne på et sted, og svetteduken liggende sammenrullet et annet sted, helt for seg selv, svetteduken 'sudarion' som var på hans hode ('hå en epi tes kefales autu'). (7) I den norske Bibel er "var/en" oversatt med "som Jesus *hadde hatt* over hodet". Det snakkes i teksten om klær, men ingenting blir sagt om Jesu 'såma' = kropp, legeme (Og dessuten er imperfektum brukt og ikke perfektum i verbformen).

8–10 Etter "Peters romstering" inne i graven, fortelles det at han som egentlig kom først fram til graven av de to, gikk inn, og så står det megetsigende: "HAN SÅ OG TRODDE". For de hadde ikke til nå forstått Skriftens ord om at det var nødvendig ('dei' på gresk: det er nødvendig) at han sto opp fra de døde. Det er liksom at LOGOS med LYS og LIV i seg går opp for Johannes, eller sagt på en annen måte: Et lys går opp for Johannes, han forstår plutselig Skriftens ord, at han skulle stå opp fra de døde, som f.eks. er omtalt i Hoshea 6,1–3 eller som Jesus hele tre ganger hadde sagt til dem mens de var sammen. Johannes er den første som forstår "Skriften", forstår oppstandelsen med hodet. Men han har ennå ikke møtt den oppstandne. Vi kan si at versene 3–10 er det *andre skritt* for å forstå oppstandelsen: SE OG TRO.

11–18 Egentlig har Maria Magdalena (= MM) gjort begge disse to første skritt på oppstandelsesveien, men nå skal hun komme til å gjøre *det tredje og avgjørende skritt*: MM er nemlig den første som

opplever oppstandelsen og den oppstandne ”på kroppen”, åndelig, psykisk og fysisk. Hun hadde startet det hele (1–2), så kommer intermezzoet med ”apostelfyrstene” (som hun har satt fart på), og så kommer MM igjen i fokus, i det neste avsnittet 11–18. Ja, hva skjer? Mens de to disiplene gikk hjem, ble hun stående gråtende utenfor graven. Først nå bøyer hun seg gråtende fram og våger å se inn i graven. Hun er altså like forsiktig som Johannes.

Altså: 1. Hun står oppreist og gråter ved 'Mnemeion'

2. Så bøyer hun seg gråtende – mens hun gråter – inn i 'Mnemeion'

3. Får så en ”visjon”, ”epifani”, åpenbaring, syn av to engler i skinnende hvite klær, som sitter der... det står ikke ”i Jesu sted” eller ”der Jesu legeme hadde ligget”, som det står i den norske Bibel, men det står, ordrett oversatt, som satt 'Hena/den ene pros te kefale/ved hodet, kai/og Hena pros tois posin/ved føttene, hopu/hvor ekeito/lå Jesu legeme/tå såma tu Jesu'. Dette er ”innholdet” i 'Mnemeion' for MM så langt. (11–12)

Hva skjer?

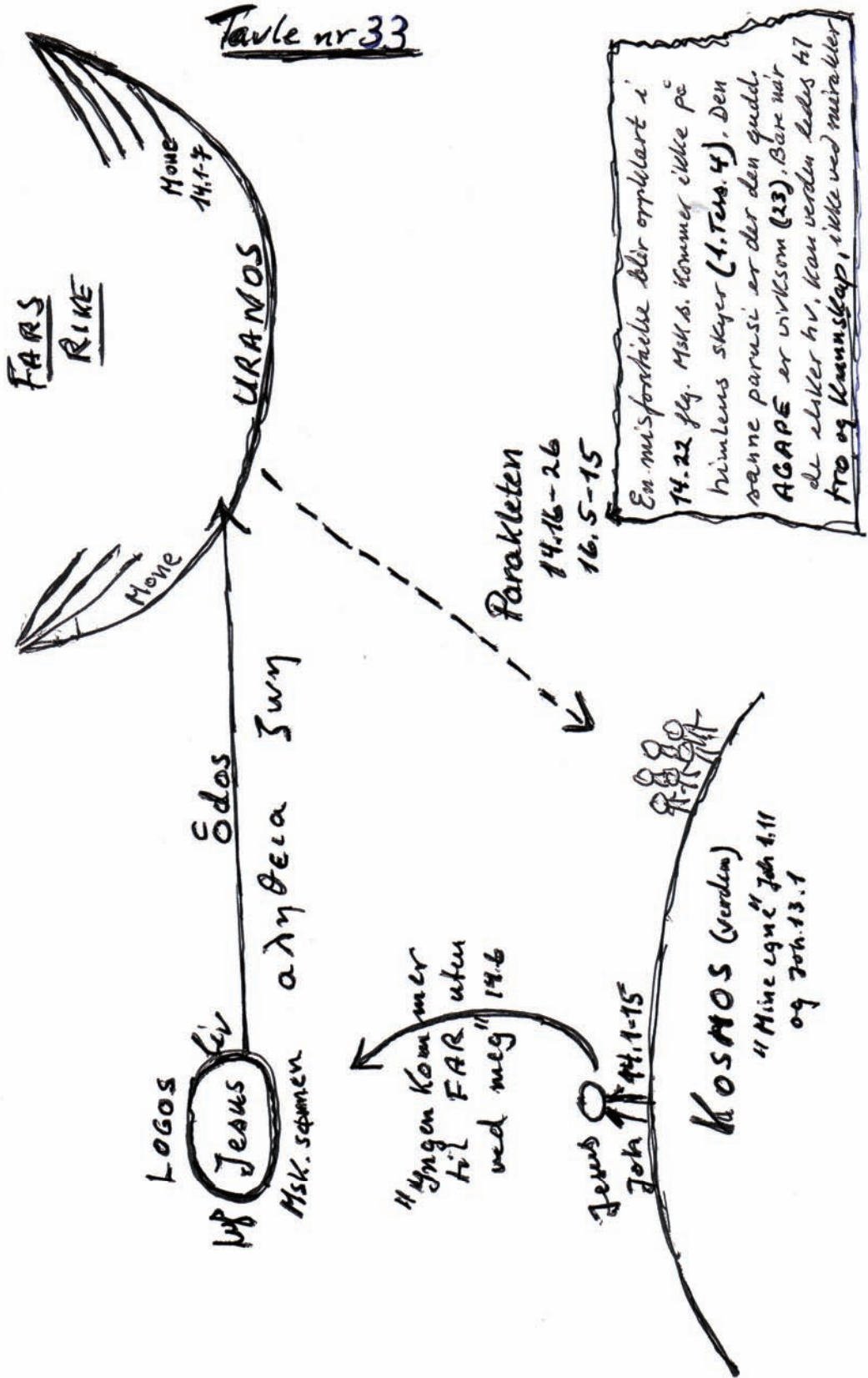
MM gråter, hun er ennå bundet av det som har vært, hun henger fast i det jordiske, Jesus av kjøtt og blod. Så bryter et annet perspektiv inn, det åndelige/himmelske perspektiv, det å se tingene ovenfra ('anåten' Joh. 3,3) og utenifra, 'ekså Mnemeion' (vers 11), det å se på 'Mnemeion' utenfra ('ekså'). Og det er englene ved Jesu hode og føtter som under hennes gråt – i visjonen – hjelper henne til å formulere ”hvorfors hun gråter” (vers 13) og sin søken etter hvor Herren er, for han er jo ikke der lenger, men hvor er han da å finne? Hvor skal hun søke og lete? Så langt hjelper englene henne i *første omgang*. Men når hun har greidd å formulere dette, og fått det klart for seg, at hun vil vite hvor Herren har blitt av, da hjelper Jesus henne direkte fra det nevnte åndelig/himmelske/ovenfra-perspektivet. Han står bak henne omtrent som vi sier at et menneske kan stå bak et annet menneske og støtte det i en eller annen sammenheng... det vil si at han er i ferd med å ta plass i hennes liv for alvor, men hun har ennå ikke klart for seg hvem han er, hvilken identitet han har, derfor må hun for 2. gang formulere spørsmålet om sin søken etter Herren, for

han er jo ikke der lenger, men hvor er han da å finne. Dermed har hun igjen greidd å sette ord på hva hun er på jakt etter, Herren som hun har mistet, Herren som har blitt tatt bort fra henne... men i det samme står han der og vekker henne opp til bevissthet, hun hører sitt navn og våkner: MARIA... for å nevne navnet til noen, det er å bevisstgjøre en om tid og sted og hva en vil og ikke vil, komme til bevissthet som om en var sovende, sløv eller bevisstløs. Hun kvekker til, snur seg og vil favne sitt syn, sin opplevelse av oppstandelsen og den oppstandne, idet hun identifiserer Herren som 'Rabbuni' (min lærer, min mester). Det har tatt tid å forstå at Jesus/Msk.sønnen/Herren kan komme til en selv på en annen måte enn rent fysisk, som en gartner, eller som den "historiske" Jesus som hun har fått lov å følge som en kvinnelig disippel i årevis. (Dette er "spranget" fra naturvitenskap til åndsvitenskap.)

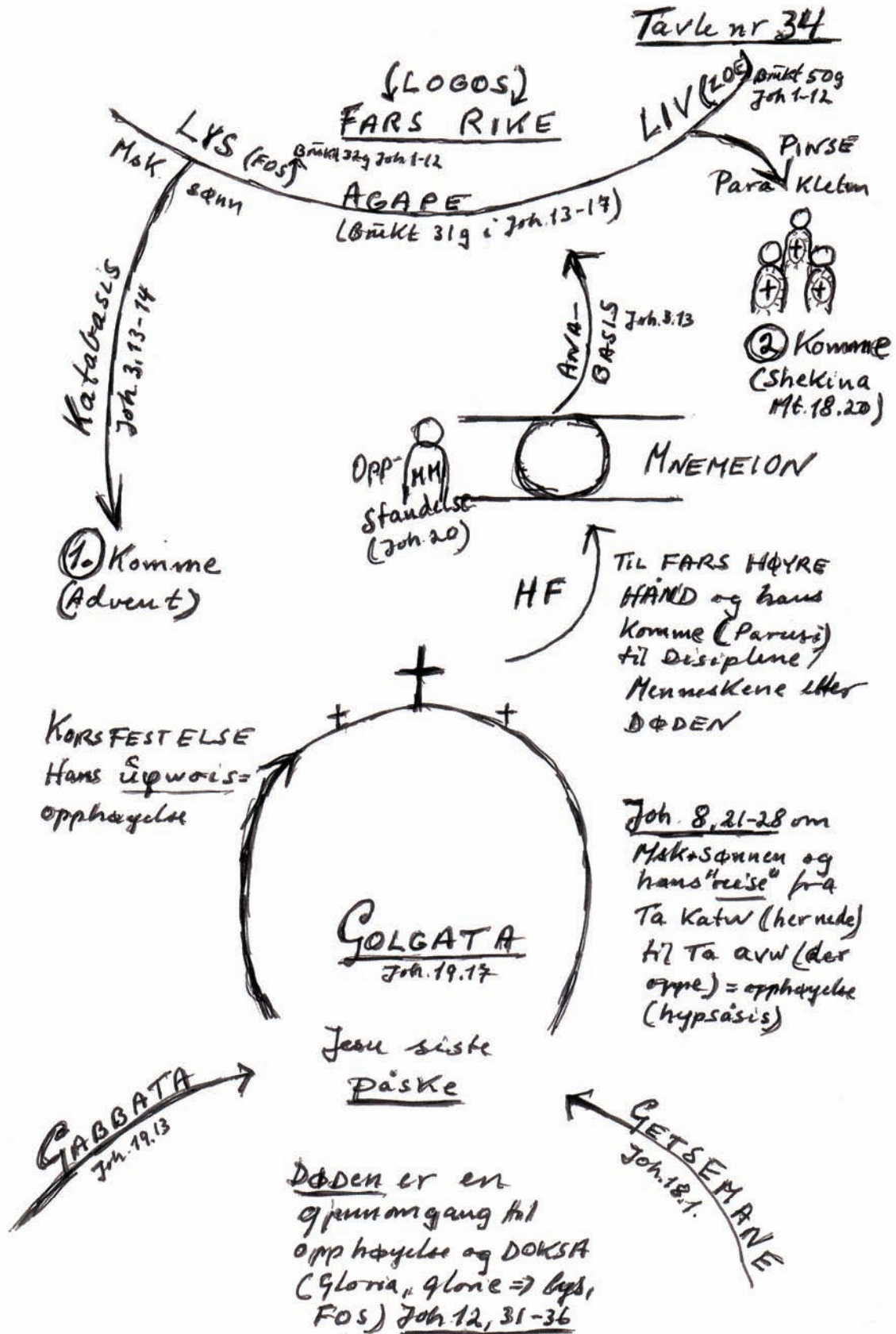
Vi kan her snakke om både Jesu oppstandelse og *Marias oppvekkelse* som korresponderer med (Lasarus-fortellingen i Joh. 11) i ett og samme kapittel, i ett og samme åndedrag, for det er det som finner sted... Når Herren roper ut hennes navn, hvem vil ikke da sprette til når navnet blir nevnt (som om du f.eks. skulle stå i en bankkø i Washington og navnet ditt plutselig blir ropt opp: GUNNER..., som jeg faktisk selv har opplevd). For han roper egentlig i hennes eget sinn og vesen, slik opplever hun det, for at hun ikke lenger skal være opphengt i "fysisk naturalisme" og utvendighet. Derfor avvises nå å favne og røre, for det er ikke lenger det utvendige som skal telle, men det innvendige, det åndelige/himmelske perspektiv. Det må være fantastisk å oppleve Jesu oppstandelse på denne måte, men samtidig må hun roe seg ned og ikke gripe til uforstand. Herren som hun nå har gjenfunnet, må få sin rette plass. Han må plaseres på tronen hos sin FAR, i det åndelige/himmelske, der han kommer fra (Joh. 3) for dit skal han tilbake, der hører han hjemme. "*Himmelfarten*" må finne sted før han kan komme tilbake, helt og fullt, i hennes sinn og i alle menneskers sinn og hjerte, det som kalles det universelle herredømme. Nå kan hun gå med dette budskapet, om himmelfarten, til alle de andre og begrunne det med at "Jeg har sett Herren" (Jesus/Msk.sønnen, Immanuel.) Og forteller alt hva han har sagt til henne, om alles FAR som er alles Gud (Jahve), om opplevelsen av oppstandelsen og den oppstandne og sin egen oppvekkelse. Vi

sier jo at 'himmelfart' er kongens tronstigning i ditt og mitt hjerte, det som kalles det universelle herredømme. Før kom han bare til de mennesker han traff på sine vandringer i Israel, nå kan han komme til alle mennesker, uavhengig av tid og sted, ubunden av geografi og landegrenser. De kan møte ham i Galilea (Mt. og Mk.) så vel som i Jerusalem (Lk. og Joh.) på en og samme tid. Se tavlene 33, 34 og 35)

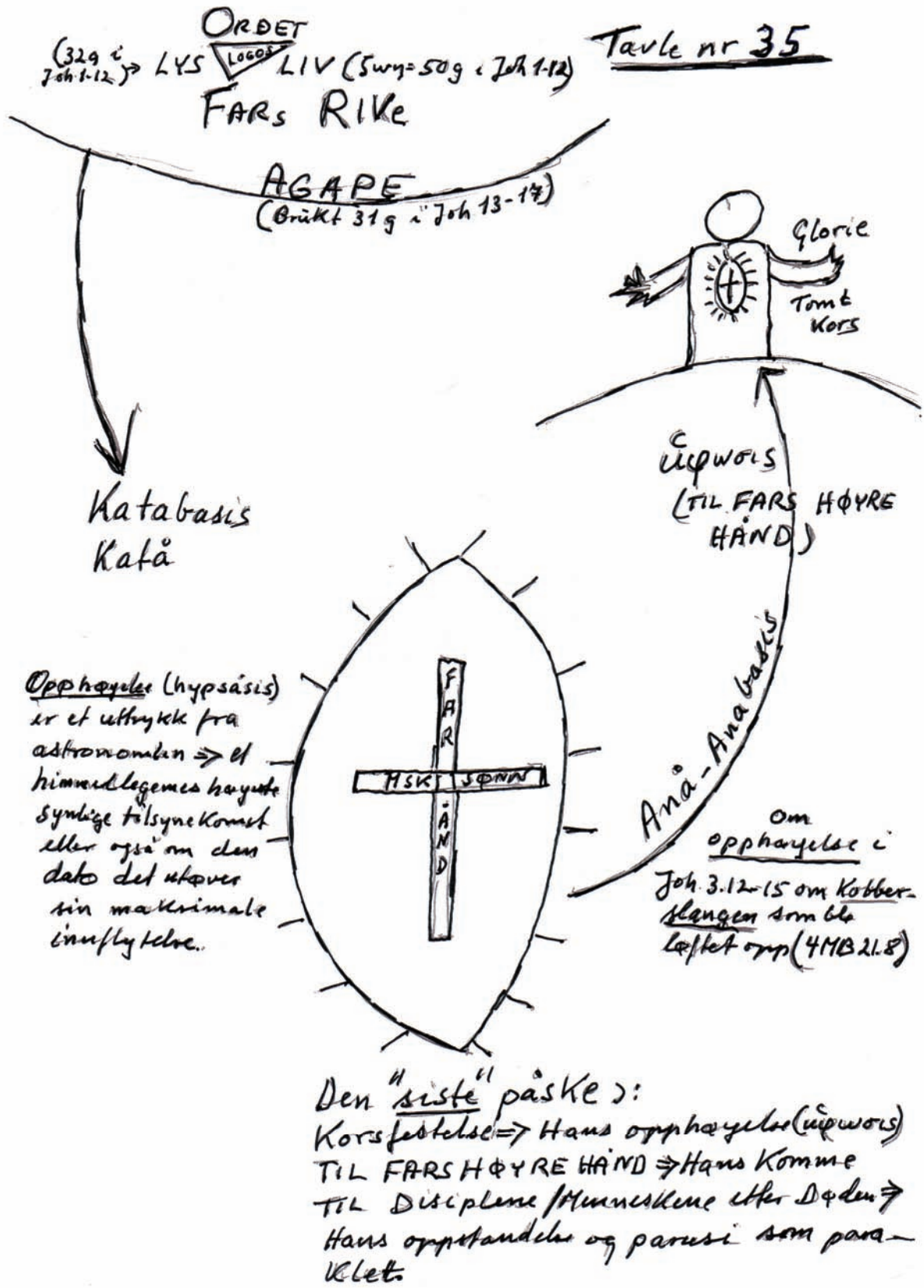
For den som lever i LOGOS, lever i AGAPE - for ham blir det verdt et sted (mone, topos) hos FAR 3: hos ham forblir FAR, sønn, AND (Trinitas). De har og et mone hos ham (23)

Tavle 33: Parakleten i kosmos/verden og i Fars rike/uranos, tegnet oversikt.

Tavle 34: Oversikt over Getsemane, Gabbata, Golgata samt 1. komme (Advent) og 2. komme (Pinse, Paraklet, Parusi), tegnet oversikt.

Tavle 35: Tegnet oversikt over Trinitas samt Katabasis (= nedstigning) og Hypsasis (= opphøyelse) ad Joh. 11 til Joh. 20 (hele 2. bok).

Joh. 20,1–18 i en sum

Som sagt er det en kvinne som ifølge Joh.evg. som først opplever oppstandelsen og den oppstandne, samt Himmelfarten, selv om det var en nær venn, som Jesus hadde kjær, som var den første som "så og trodde", nemlig Apostlen og evangelisten Johannes. Jesus hadde allerede i Joh. 16,20–22 foregrepet dette at det kom til å bli en kvinne som først opplever oppstandelsen, da han viste til hvordan en kvinne har det ved den smertelige fysiske fødsel av et barn. Slik er det også med gjenfødselen som han snakket om til Nikodemus i Joh. 3,1 flg. En kvinne som føder er nærmest til å forstå også hva den åndelige fødsel ("en jomfrufødsel") er for noe, når Msk.sønnen skal fødes i det enkelte menneskehjerte. Maria Magdalena er beviset for hans utsagn i Joh. 16, og Johannes som først "så og trodde" framstilt hennes opplevelse av oppstandelsen på en makeløs insiktsfull måte. Disse to står sentralt i opplevelsen og forståelsen av oppstandelsen og forplantningen av dette kristne budskapet videre til oss. Det tok 3 dager. Fra å være i dyp sorg og kanskje depresjon (for apostlene/disiplene/kvinnene) før det gledelige budskapet kan få tid og rom i deres sinn og hjerte. Nå forstår de også hans ord i Joh. 16,5–7 som starter med et spørsmål: "Hvor går du hen?" (Joh. 16,5) Dette er forøvrig et spørsmål som har versert flere ganger, uten at vi skal gå nærmere inn på det her. Nå forstår de i alle fall at når han dør, går han til FAR, og fra FAR kan han komme tilbake til hver og en, som Talsmannen/Parakleten, Msk.sønnen, Immanuel, sannhetens ånd Joh. 16,13, og Følgesvennen. I og med at Jesus i levende live har gitt oss LIV ved LOGOS, og LYS gjennom sin LÆRE, har vi fellesskap med ham, så sant vi tror på hans 'logia', hans liv og lære. Og tror vi, så har vi hans logia i oss. Når han dør mister vi ikke dette fellesskapet, men det blir på en ny måte. For han blir oppreist i oss, eller vi kan også si at han oppreiser oss og således har han overvunnet døden både for seg selv og oss. Dette er det glade budskap, dette er evangeliet, fra oppstandlsen av.

Joh. 20,19–23: 1. disippelsammenkomst etter oppstandelsen

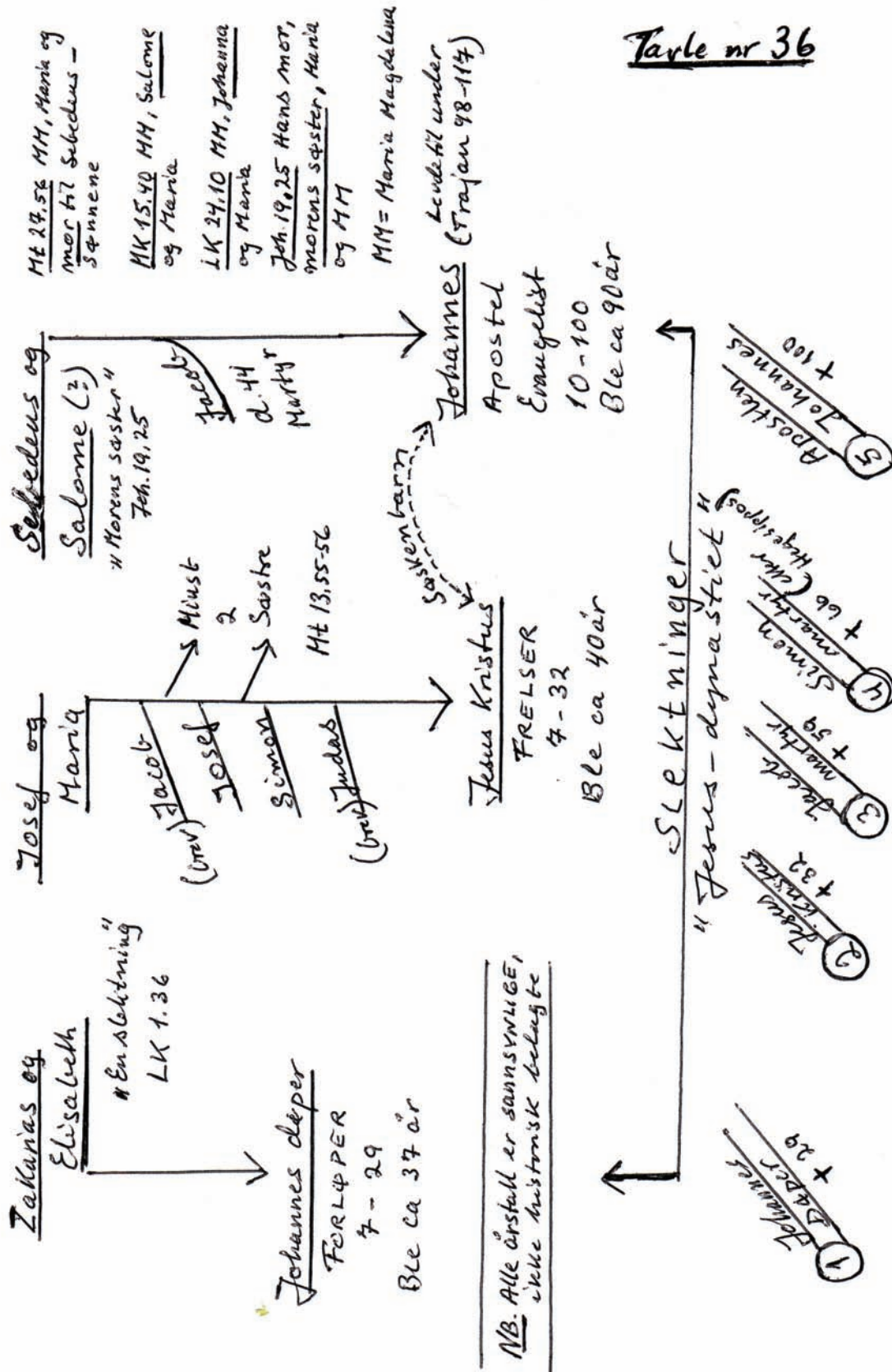
Etter oppstandelsen og himmelfarten i Joh. 20,1–18, følger nå PINSEN i den Johanneiske kontekst:

- Det er søndag kveld, samme dag MM opplevde oppstandelsen.
- Av frykt for jødene har de møtet bak lukkede dører.

- Alle var samlet der unntatt Thomas.
- Da kommer Jesus midt i blandt dem, som han har lovet i Mt. 18,20 (Shekina = Nærvær).
- Med sin FREDShilsen, 'sjalom aleikhem' (fred være med dere). SJALOM betyr egentlig "helhet", å være og integrert i eget vesen, dette er noe Jesus ønsker alle. Denne hilsen gjentar han straks etterpå etter at han har vist dem sin identitet, tegn på hvem han er, med hender og sår i siden.
- Hans utsendelsesbudskap lyder: Likesom FAR har sendt meg, sender jeg dere! Så åndet han på dem (som Jahve gjorde med Adam i Paradishagen 1. MB 2,7: "Så blåste han livspust inn i Adams nese, så mannen ble til en levende skapning") og sa: "TA IMOT DEN HELLIGE ÅND", og føyde til: "Tilgi synder, så er de tilgitt, fastholder dere dem, så er de fastholdt." Dette kalles den såkalte: "Binde- og løsenøkkel": En nøkkel inn til menneskehjertet og msk's sinn.
- Ellers er det understreket at alle ble fylt av glede ved dette møte bak lukkede dører, denne opplevelse av og se og møte Herren på ny, "midt iblant dem". Oppstandelsen og den oppstandne var nå blitt et "faktum", en realitet, for dem alle, etter hva *Maria Magdalena hadde forkynt* (Joh. 20,18).

Oppgave:

Ta fram Acta 1 og 2 og sammenlign med Joh. 20. Finn likheter og forskjeller. Supplerer de hverandre eller motsier de hverandre. Hvilken fortelling er mest "legendarisk"? Jeg minner igjen om "Jesus-dynastiet", se tavle nr. 36.

Tavle 36: Gjentatt oversikt over det 1. århundre etter Kristus, tegnet oversikt.

Joh. 20,24–29: 2. disippelsammenkomst etter oppstandelsen

Thomas hadde ikke vært med på det 1. disippelmøte etter oppstandelsen, men nå er han med, neste søndag, 8 dager etter forrige gang den oppstandne kom gjennom lukkede dører. Vi skal huske på at hus er bilde på et sinn, og rom og dører i dette huset sier noe om hvem vedkommende er: om han har mange rom i huset, har flere dører, lever med åpen dør osv. Likesom Maria Magdalena sa til disiplene etter oppstandelsen: ”Jeg har sett Herren”, sier nå disiplene det samme til Thomas: ”Vi har sett Herren”. Budskapet brer seg som ringer i vannet. Men Thomas er ”tvilling” (24) og det betyr at han lever med tro og tvil i sitt sinn på en gang. Nå er det tvilen – den ene siden av hans vesen, som gjør seg gjeldende: Uten at han nærmest får ”håndfaste bevis”, får se naglemerkene i hendene eller stikke hånden i hans side, vil han ikke tro, sier han (25).

Så kommer Jesus til dem som sist, og ”står midt iblant dem” (Mt. 18,20) med sin Sjalom/fredshilsen (26). Og Jesus oppfordrer Thomas til å komme med sin finger og sin hånd, alt for å få den troende siden ved Thomas til å seire over ”tvillingen” (27).

Thomas har fått lov til å spille opp sine ulike sider, i tvillingen, og nå for alle de andres åsyn. Han får oppfylt sitt ønske om å identifisere Msk.sønnen, noe han ikke vil gjøre før han har fått de ”håndfaste bevis”. Noen mennesker har det slik. Noen vil tro for å se, tro det vil si å ta parti for LIVET. Andre vil se for å kunne tro, slik som Thomas. Når Thomas får se, skjønner og forstår hva som har skjedd, bryter han ut i tro: ”MIN HERRE OG MIN GUD” (28). Å tro på Gud betyr da å stille seg på LIVETS side og bryte ethvert samarbeid med døden og dødens krefter, de som tok livet av Jesus i og med korsfestelsen. Jesus kommer så med et viktig utsagn: ”Fordi du har sett meg (det vil si:opplevd Msk.sønnen i sitt eget sinn) tror du. Salige er de som ikke ser (og opplever Msk.sønnen i eget sinn) og likevel tror ”. (29) De siste er de som vi omtaler som tror for å se, de som er mer tålmodige enn det Thomas er. Kanskje det er de Jesus omtaler i Bergprekenen i Mt. 5,8: ”Salige er de rene av hjertet, for de skal se Gud”. De som er rene av hjertet er de som vil ett, sier H.C. Andersen et sted. Som Johannes kommer Thomas med et slags ”Han så og trodde”. Til dette avsnittet med Thomas kan vi også ha nevnt at det finnes et THOMAS-evangelium som mange mener kan være vel så gammelt som Markus, som nå ellers regnes som det eldste evangelium. Få gjerne tak i det og les det.

Det er et forholdsvis kort evangelium, hvor 40 % av utsagnene er i overensstemmelse med Synopsen, mens 20 % er beslektet med utsagn i Synopsen, mens resten er ukjente ord i Synopsen.

Joh. 20,30–31: Avslutningsord i 2. bok hos Johannes (Joh. 11–20)

Jesus hadde nå vist seg 3 ganger i alt:

- Først for Maria Magdalena Joh. 20,11–18
- Deretter for apostlene unntatt Thomas 20,19–23
- Til slutt for alle apostlene og Thomas 20,24–29

Som vi så i Joh. 10,40–42 var det en avslutning på bok nr. 1 i Joh.evg. (1–10). Her har vi en tilsvarende avslutning på bok nr. 2 i Joh.evg.(11–20), men begge steder er TROEN sterkt understreket, for at vi skal tro at Jesus er Messias, Guds sønn, ”og forat dere ved troen skal ha LIV i hans navn.” (Joh. 20,30–31). LIV i hans NAVN, og hans navn var ”Jeg er den jeg er”, Msk.sønnens navn, Immanuel, 'koinånås' (Følgesvenn) som er knyttet til begrepet 'Koinånia' som var det fellesskapet, 'kommunismen' menigheten i urkirken hadde sammen, og som var navnet på de første kristnes menighet. Alle skal ved troen ha LIV i hans navn ”Jeg er den jeg er”, som er Msk.sønnens Alfa og Omega, for enhver som vil la ordet/LOGOS bli til SARCS/kjøtt og blod i sitt liv (Joh. 1.14).

Oppgave:

Ta for deg Ingeborg Refling Hagens dikt ”Haugianer-Solveig” og se det sammen med Joh. 20. Finn steder i diktet som bygger på utsagn i Joh. 20, og samtidig finn steder som mer står for dikterens regning. Hvilket hovedbudske finner du/dere i diktet? Stemmer det med budskapet i Joh. 20? Begrunn hva dere mener!

Dette diktet står i diktsamlingen *Elva flyt så stille*, Oslo 1954, s. 24 flg.

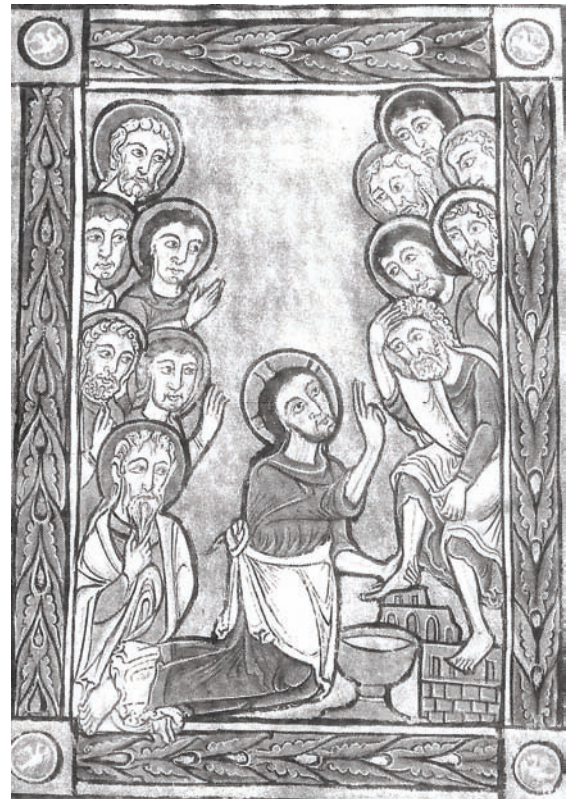
3. gruppe bilder: Illustrasjoner til 2. bok (Joh. 11–20)

Inngangen til en gammel grav i Betania like utenfor Jerusalem, etter tradisjonen den Lasarus lå i da Jesus vekket ham opp fra de døde (Joh. 11). Man mente tidligere at Johannesevangeliet ikke inneholdt særlig mye pålitelig historisk informasjon om Jesus, men mange er i ferd med å endre oppfatning, ikke minst fordi arkeologer etter hvert har klart å identifisere tidligere ukjente steder som nevnes i evangeliet.

Bilde 1: Lasarus' grav i Betania, til Joh. 11 (J.R. Porter: Jesus Kristus. Oslo 1999, s. 192). Til Joh. 11.

Jesus vasker disiplenes føtter.
Fransk håndskrift, 11–1200-tallet.
Pierpont Morgan Library, New York.

Ford Madox Brown (1821–1893). *Jesus vasker Peters føtter*, 1852–56. Olje på lerret, 108,2 x 133,3 cm. Tate Gallery, London.

Bilde 2a og b: Fotvasken eller Jesus vasker Petters føtter (Jesu liv i kunsten, ibid, s. 81). Til Joh. 13.

Rafael (1483–1520). *Nadverden*, 1518–19. Fresco. Vatikanet, Roma.

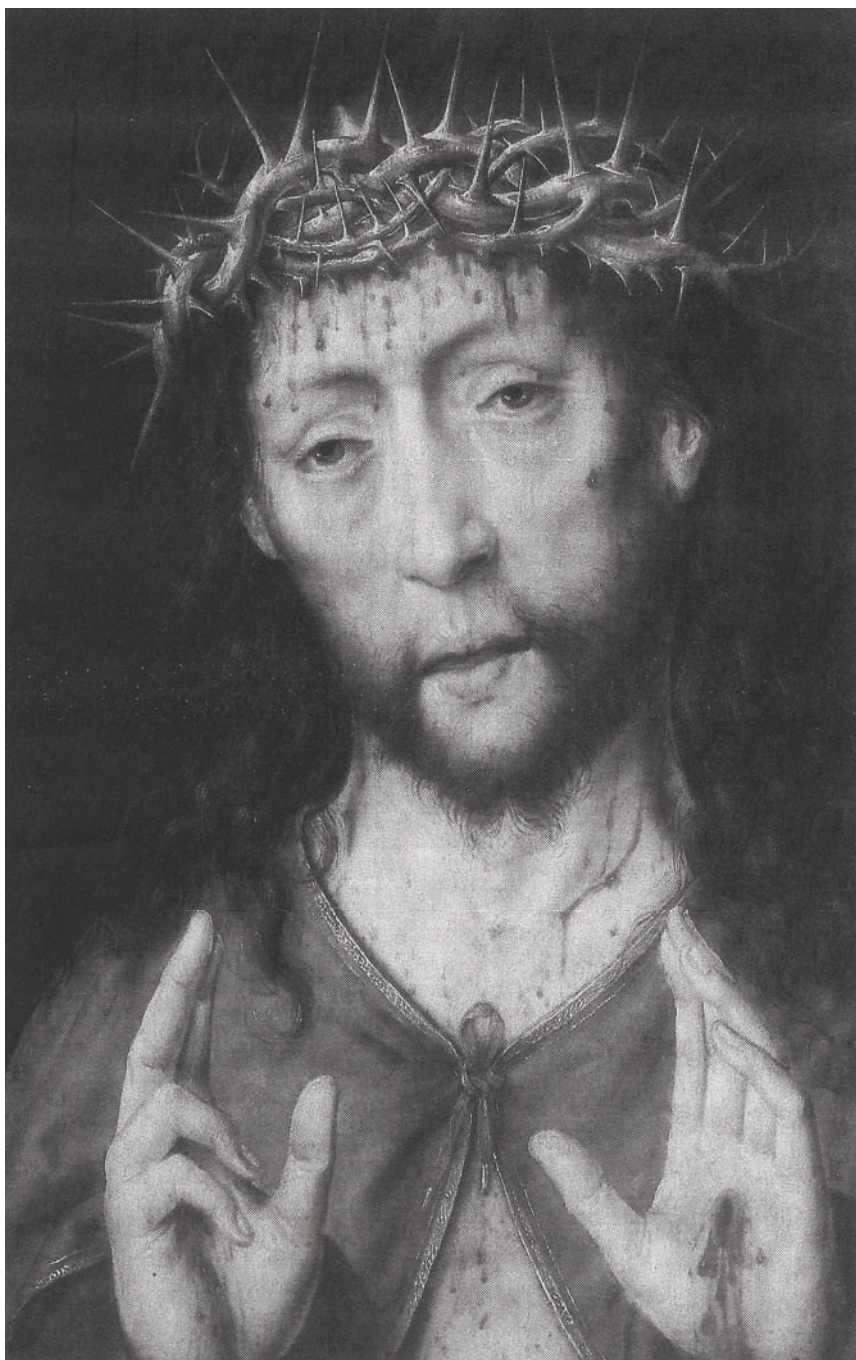
Bilde 3: Nattverden (Jesu liv i kunsten, ibid, s. 84). Til Joh. 14–16.

Jesus blir korsfestet

Bilde 4: Dore: Korsfestelsen (Dore, ibid, s. 215). Til Joh. 19.

Aelbrecht Bouts (ca 1452/60–1549). *Lidelsens mann*. Olje på tre, 35,5 x 23,5 cm.
Musée des Beaux-Arts, Lyon, Frankrike.

*Bilde 5: Aelbrecht Bouts: Lidelsens mann (Jesu liv i kunsten, ibid, s. 13).
Til Joh. 19.*

Jesus blir gravlagt

Bilde 6: Dore: Gravleggelse (Dore, ibid, s. 221). Til Joh. 19.

Joseph of Arimathea, 1773, engraved by Blake after Michelangelo

Bilde 7: William Blake: Joseph of Arimathea (K. Raine, ibid, s. 10). Til Joh. 19.

Evangelario di Ariberto

Engelen og Maria Magdalena ved graven.

Emaljearbeid. Katedralsamlingen, Milano.

Bilde 8: Maria Magdalena og engelen ved graven (Jesu liv i kunsten, ibid, s. 136). Til Joh. 20.

Angelico (ca. 1387–1455): Kvinnene ved graven (udatert)

Bilde 9: Fra Angelico: Kvinnene ved graven (Ingebjørg Stubø: Bilde-analyser, HLH 2005. Se også Prismet nr. 3/2005, s. 215 flg.). Til Joh. 20.

5. del: Joh. 21,1–25: Johannesepilogen (Galilea)

Som Joh.evg. har en prolog i Joh. 1,1–18 – som er knyttet til områder i Galilea – har vi også en epilogen som er likeledes knyttet til Galilea. Joh.evg. starter i Galilea og slutter i Galilea. Det er rammen for Jesu virksomhet.

Prologen var en LOGOS-prolog med LIV og LYS og INKARNASJON i sentrum knyttet til Johannes' vitnesbyrd, LOVEN fra Moses og NÅDEN og SANNHETEN ved JESUS KRISTUS, et ”dikterisk” kunstverk av dimensjoner: Nærmest POESI.

Epilogen er en ICHTYS-epilog, der FISK-symbolet står i fokus på flere måter. ICHTYS er urkristendommens kristne symbol de første 3/400 år og betyr: I = Jesus, CH = Kristus, T = Teos = Guds, Y = Hujos = sønn, S = soter = frelser, tilsammen ble dette et kodeord for å si at man var en kristen i forfølgelsene i romerriket, og i katakombene tegnet man fisken på veggen. Ichtys-symbolet ble først på 300-tallet avløst av 'kors-symbolet'.

Epilogen er bygd opp slik:

1. Fiskefangst og måltid Joh. 21,1–14.
2. Peter og Johannes som ”kirkefyrster” i fokus Joh. 21,15–23.
3. Avsluttende ord som summerer opp hele evangeliet, ikke slik som tidligere: Joh. 10,40–42 bok nr. 1 og Joh. 20,30–31 bok nr. 2, nå gjelder det hele det johanneiske corpus, hele det johanneiske kunstverket, som dette evangeliet er, fra ende til annen. Joh. 21,24–25.

La oss så peke på de viktigste enkelthetene:

Situasjonsbeskrivelse

Tiberiassjøen (bare Joh. bruker dette navnet), de 7 viktigste apostlene tilstede: Peter, Thomas, Natanael, Jacob, Johannes, og 2 andre, antagelig Andreas og Filip, men Peter leder an i ”Menneskefisket” (se Lk. 5,1–11, særlig vers 10), som ikke alltid lykkes (1–3).

Jesus griper inn i menneskefisket

De må endre utgangspunktet for fisket til høyre side ('styrbord side') i og med at Msk.sønnen sitter ved FARS HØYRE side (Ps. 110,1). De har glemt hans NÆRVÆR/Shekina i det daglige, praktiske misjonsarbeidet. Da får de masse fisk. Igjen er det Johannes som identifiserte, justerte og konsulterte "arbeidsHerren": DET ER HERREN (7), med den følge at Peter "faller pladask i vannet". (4–8). Og vi kunne føye til: Som Johannes i Joh. 20,8 "Så og trodde", gjentar dette seg her i Joh. 21,7, Johannes så og trodde.

Menneskefiskefangsten må feires

"ArbeidsHerren" byr på fisk og brød: "Kom og få mat" (12), og han gir dem, etter tur, fisk og brød som ved et annet nattverdmåltid. Resultatet av fangsten var på hele 153 store fisker (11), et tall mange har spekulert over, men som antagelig har med det misjonsarbeidet å gjøre, som vi ellers hører om i dette kap. 21. Tallet 153 kan forstås slik:

- 70 folkeslag regnet man at det var i verden (etter jødisk syn og tradisjon, hadde det vært 70 folkeslag tilstede da Moses fikk Dekalogen på Sinai berg. Så mange folk skal nås ved misjonsarbeidet...
- 70 disipler ble i sin tid sendt ut i dette misjonsarbeidet slik Lk. forteller i Lk. 10,1 flg. Se bl.a. vers 17 hos Lukas.
- 12 apostler hadde Jesus valgt ut som det apostelkollegium som skulle bli kjernen i misjonsarbeidet, og vi vet – i ettertid – at de nådde langt avsted, kanskje fra England/Spania i vest til India i øst.
- 1 EN "ArbeidsHerre" for dette store misjonsprosjektet, nemlig Jesus selv.

Tallet 153

får vi når vi summerer de oppsatte tall. I den nevnte johanneiske kontekst er dette en meget plausibel løsning, på denne "gåten". (paroimia Joh. 16,25). Vi får høre (vers 14) at dette var 3. gang Jesus åpenbarte seg for disiplene etter oppstandelsen. Men det står ikke noe om når dette skjedde i forhold til de to første åpenbaringene, som jo var knyttet til søndag/1. påskedag på kvelden og den andre åpenbaringen søndagen, 8 dager etterpå.

Og de åpenbaringene hadde jo skjedd i Jerusalem. Her har vi forflyttet oss til Galilea. (9–14)

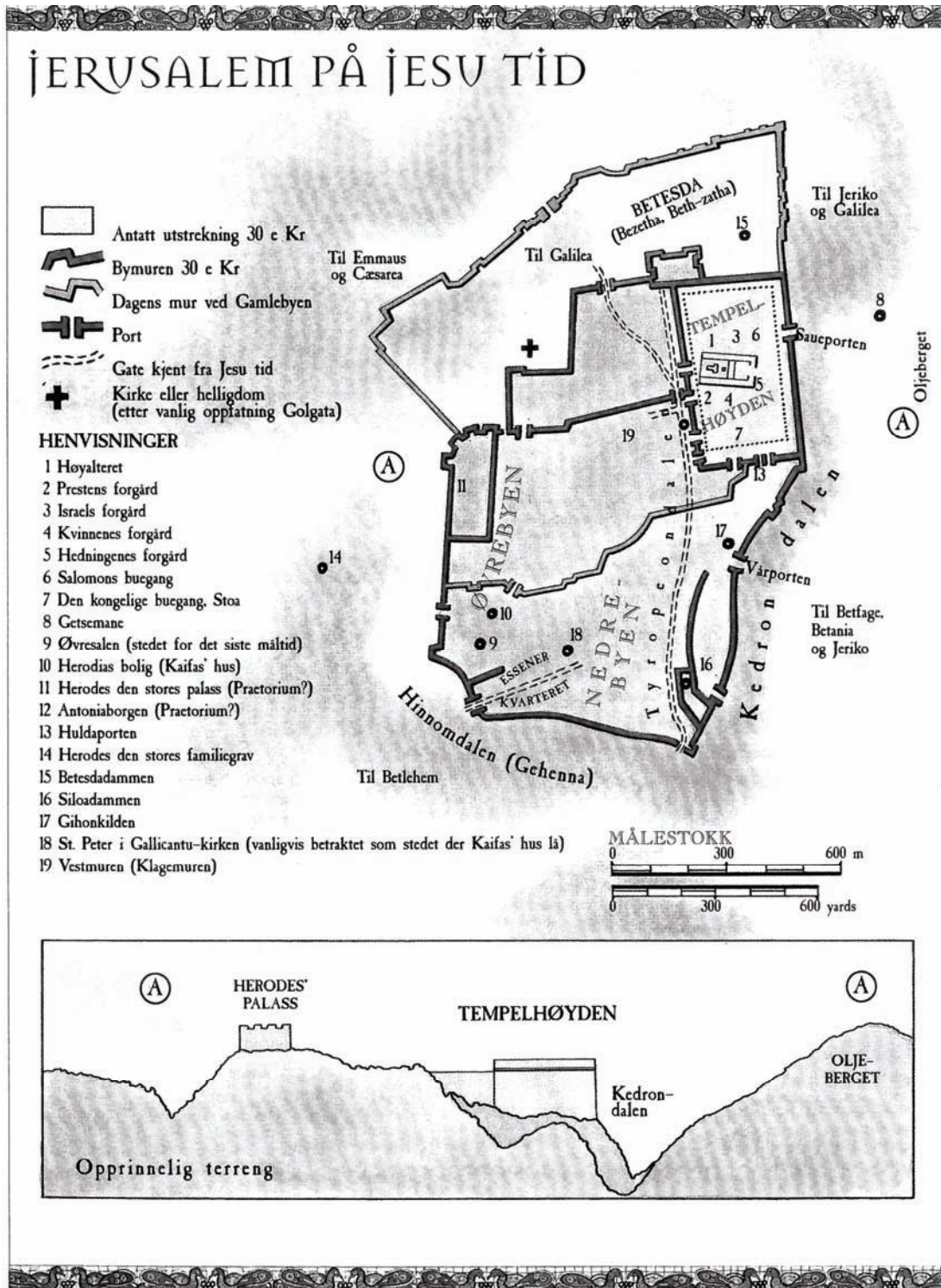
Det *andre* viktige som tas opp i Epilogen er (først og fremst) Peters TRO og BEKJENNELSE, sett i forhold til hans oppdrag som ”apostelfyrste” og i relasjon til den andre store ”apostelfyrsten” Johannes. Fordi Peter svek 3 ganger, får han nå spørsmål om sitt kall og oppdrag 3 ganger på rad, som i en annen ”medarbeidersamtale”: Han skal lede ('hyrde') og gi åndelig føde (”fisk og brød, vin og brød”) til alle som menneskefisket omfatter (15–17). Og samtidig sies det at han vil følge sin HERRE ut i martyriet (18–19): ”FØLG MEG”.

Hva så med Johannes: ”Hva skal så skje med ham?” (21) spør Peter, men Peter får bare vite at han får passe sine egne saker, liksom Johannes passer sine. Men det kom ut et rykte, som lød: ”Denne disippel skal ikke dø” (23). Og den kirkelige tradisjon vil ha det til at Johannes levde helt til keiser Trajans tid (98–117 e.Kr.). Ellers blir PARUSIEN berørt i vers 22–23 (det er Jesu Kristi annet nærvær, nå ikke i ”geografien”, men i alle hjerter, 'En hymin', i dere, Lk 17,20 flg.) Uten at det sies mer om den. (20–23)

Joh. 21,24–25: Evangeliets sluttord

Redaksjonen av evangeliet (”Vi” vers 24) betyr at Johannes er forfatteren til dette evangeliet, som er et utvalg av den enorme stoffmengde som finnes om Jesus. Hans vitnesbyrd er sant og troverdig (24–25). Se tavle nr. 31.

Tillegg i ord og bilder:

Bilde 1: Kart over Jerusalem (J. R. Porter, *ibid*, s. 20). Til hele Joh.ev.

27. DESEMBER

Den hellige Johannes, apostel og evangelist.

Johannes var fra byen Betsaida i Galilea. Hans far var fiskeren Sebedeus, og hans mor, Salome, var en nær slektning av Herrens hellige Mor. En dag mens Johannes satt ved Genesaret sjø sammen med sin bror Jakob den Eldre og satte istand sine fiskegarn, utgikk Mesterens kall til dem begge.

Evangeliet kaller den hl. Johannes for den disippel som Jesus elsket. Og de hellige kirkefedre angir tre grunner til denne Frelserens forkjærlighet for sin yndlingsdisippel: den hellige apostels store kjærlighet til Jesus, hans milde, fredsommelige natur, hans jomfruelige renhet.

Ved de store begivenheter i Frelserens jordiske liv finner vi hver gang Johannes ved hans side: på Tabor, ved den siste Nadver, hvor han hadde den lykke å hvile sitt hode mot Mesterens bryst, i Oljehaven og under korset. Han var den eneste som stod ved Marias side under Sønnens lidelse, og derved gjorde han sig verdig til å innta Sønnens plass. Gjennom denne apostel er Jesu hellige Mor også blitt vår Mor.

Efterat Frelseren hadde vendt tilbake til de himmelske boliger, forkynte apostlen Johannes kristendommen i Lille-Asia, og grunnla flere menigheter. Da den annen kristenforfølgelse utbrøt under keiser Domitian i året 95, blev også den hl. Johannes tatt til fange og ført til Rom. Der utstod han heltemodig alle martyriets kvaler, men blev på en vidunderlig måte frelst fra døden. I en meget høi alder hensov kjærlighetens apostel i Efesus omkring året 100.

Den hl. Johannes har efterlatt kristenheten et Evangelium og den profetiske bok «Apokalypsen», eller Johannes Åpenbaring. Sinnbilledet på denne evangelist er en ørn.

Uten kjærlighet kan vi ikke behage Gud.

La oss elske Gud som har elsket oss først, og etter Jesu Kristi ophøiede eksempel elske våre medmennesker av kjærlighet til ham, bære over med deres svakheter, tilgi dem således som vi selv ønsker å bli tilgitt av Gud, og leve i fred med alle så vidt det står i vår makt.

Be om fred og enighet blandt menneskene.

Bilde 2: Johannesminnedagen: 27. desember (Den hellige Johannes apostel og evangelist, fra boka: Det liturgiske års helgener. Oslo 1934, s. 350–351.) Særlig til Joh. 21, epilogen.

Christofferus

❖ BARNETS ❖ LEGENDER

GJENFORTÅLT AV LEIF WÆRENSKJOLD

Bilde 3: Christofferus av Albrecht Dürer (Barnets legender. Oslo 1945, s. 57). Apropos Atlas som bærer jordkloden eller himmelen på sine skuldre. Og apropos Joh. 1,29: "Se, der Guds lam som bærer verdens synd".

Ørnen skal i alminnelighet tas som tegn på oppstandelsen. Dette har sin grunn i en gammel tro på at ørnen til forskjell fra andre fugler fornyet sin fjærham og sin ungdom ved å fly nær solen og deretter stupe i sjøen. Denne forklaring har man så funnet støtte for i Salme 103, 5: “-- så du blir ung igjen likesom ørnen.”

Ørnen er også brukt til å symbolisere det nye liv som begynner ved døpefonten, og den kristne sjel som blir styrket ved nåden. “Men de som venter på Herren får ny kraft, løfter vingene som

ørnen -- .” (Es. 40, 31.) Ørnen ble påstått å ha den egenskap at den kunne stige og stige til den ikke lenger kunne sees, og fremdeles ha sin evne til å stirre inn i den brennende middagssolen. Av denne grunn er den blitt et symbol på Kristus. I en mer alminnelig betydning symboliserer den de rettferdige; eller den står for dyder som mot, tro og tenksomhet. Mer sjelden, når den er avbildet som en rovfugl, vil den minne oss om en demon som herjer sjelene, eller om hovmodighetens og den verdslige makts synder.

Ørnen kan også symbolisere gavmildhet. Man har trodd at ørnen alltid ga fra seg halve byttet til de fugler som var i dens følge, uansett hvor sulten den selv var.

Ørnen er evangelisten Johannes's særlige attributt. Synet som er beskrevet i Ez. 1, 5 og 10 er tolket som en profeti om de fire evangelister: “Og midt ut fra den viste det seg noe som lignet fire levende vesener, og dette var deres utseende: De hadde et menneskes skikkelse, -- . Og deres åsyn lignet et menneskes åsyn, og en løves åsyn hadde de alle fire til høyre, og en okses åsyn alle fire til venstre, og en ørns åsyn hadde de alle fire.”

Fordi Johannes i sitt evangelium skuet oppad i sin fremstilling av Frelserens guddommelige natur, ble ørnen symbolet for ham. I en mer alminnelig betydning kom ørnen til å bli et bilde på evangeliens inspirasjon. Det er på grunn av denne symbolske forklaring at lesepulten som evangelietekstene blir lest fra i de engelske og amerikanske kirker ofte har fått formen av en ørn med utspente vinger.

Ørnen

Bilde 4: Ørnesymbolet (G. Ferguson, ibid, ss. 21–22). Til evangeliesymbolet knyttet til Johannes-evangeliet, jfr. Løven til Markus, Oksen til Lukas og Mennesket (eller engelen) til Matteus.

The Ghost of a Flea, c. 1819–20

Bilde 5: The Ghost of a Flea, Djevelen eller Verdens herre (K. Raine, ibid, s. 179). Til Joh. 13–16. Jfr. Beelsebul/Baal-Sebub (= "Fluenes herre") 2. Kong.bok 1, 2 flg. Og Mt. 12,27.

Isaiah. 1509. Sistine Chapel Ceiling

Bilde 6: Profeten Jesaja (Michelangelo, ibid, figur 144). Til Joh. 12.

A Prophet in the Wilderness
c.1815–20. Ink and body colour. 6¼ × 4¼ in (15.9 × 11.9cm)

Bilde 7: Døperen Johannes (W. Vaughan: William Blake. London 1984, figur 27: A Prophet in the Wilderness). Til Joh. 1 og 10.

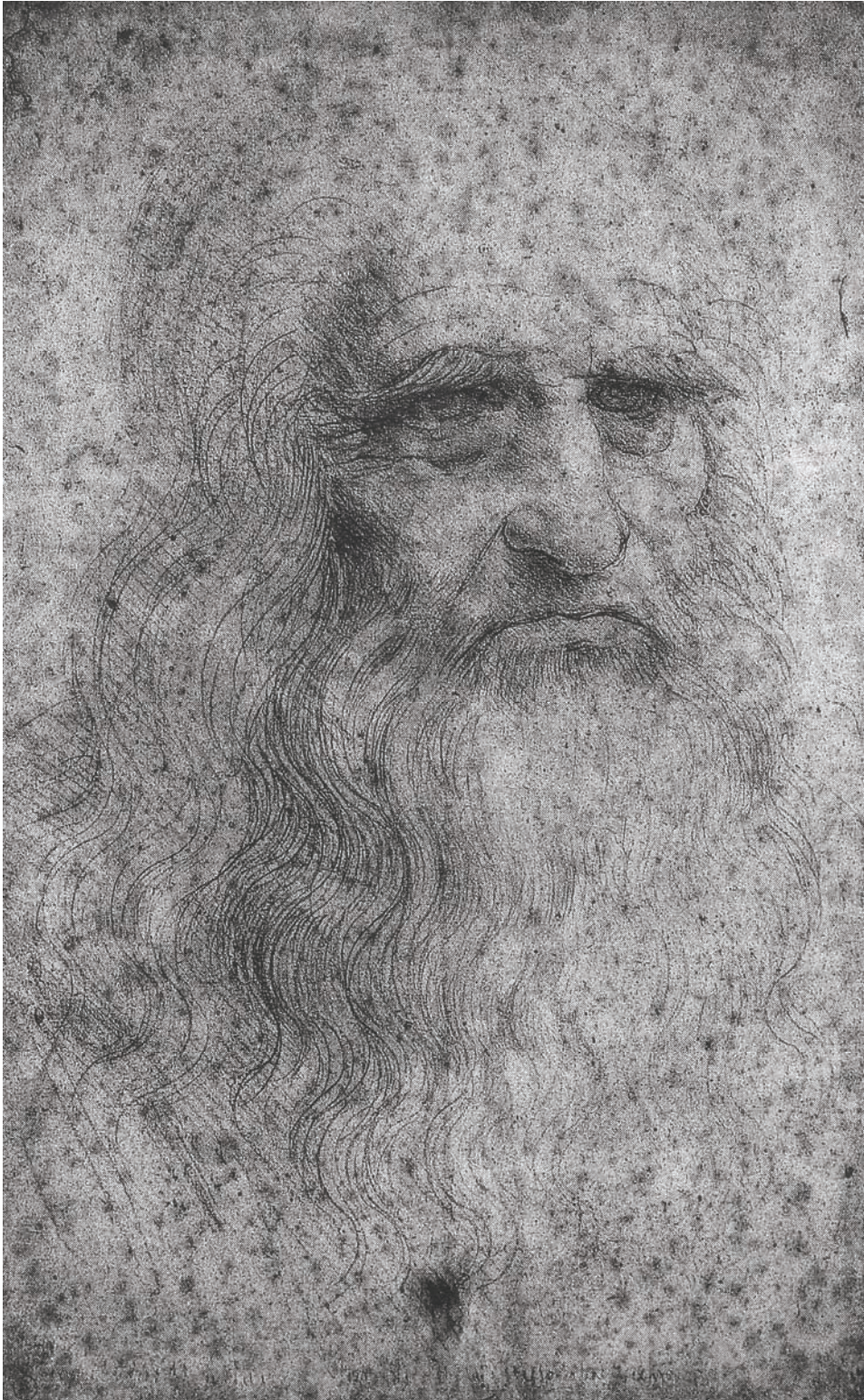
Christ as judge and the holy virgin. Detail of Plate 228

Bilde 8a: Jesus Kristus (Micgelangelo, ibid, figur 229). Til Joh. 3,19.

Paradise Lost, c. 1807–8. The First Temptation

Bilde 8b: Jesus Kristus (K. Raine, ibid, figur 109). Til Joh. 6.

Leonardo da Vinci

Gammel mann -> Apostelen Johannes?

Bilde 9: Evangelisten og apostelen Johannes (Kenneth Clark: Leonardo da Vinci. London 2005. "Gammel mann"). Til Joh. 20 og 21. Denne Johannes ble ca. 90 år gammel.

III. DEL: INDEKS

1. Oversikt over illustrasjoner eller tavler

- Tavle 1: JESUSDYNASTIET
- Tavle 2: LOGOSSTRUKTUREN
- Tavle 3: HOVEDTEMA I JOHANNES-EVANGELIET
- Tavle 4: Oversikt over JOHANNES-EVANGELIET med 1. og 2. BOK, henholdsvis TEGNBOKA (Joh. 1–10) og PASJONSBOKA (Joh. 11–20)
- Tavle 5: ØSTENSTAD: The Fourth GOSPEL, tematisk oversikt og strukturer.
- Tavle 6: WYLLERS oversettelse av PROLOGEN, fra 1997, tavle 6a og b.
- Tavle 7: JERVELLS oversettelse av PROLOGEN, fra 2002.
- Tavle 8: REVIDERT oversettelse (NTR), fra 2004 og 2005, tavle 8a.
- Tavle 8: AUTORISERTE oversettelse fra 1930 (1973) og 1978 (1985) av PROLOGEN, tavle 8 b. ("SYNOPSIS")
- Tavle 9: WYLLERS ANABASIS/KATABASIS-OPPSETT av PROLOGEN.
- Tavle 10: WYLLERS innholdsoversikt over EVANGELIET, fra 1997, tavle 10a og b.
- Tavle 11: APROPOS JESU BUD i Joh. 13,34 og Joh. 15,12 samt LOVEN i Joh. 1,18. Tavle 11a.
- Tavle 11: LABYRINTEN, som skal tegnes ut fra KORSET. Tavle 11b.
- Tavle 12: Tegnet oversikt over Joh. 1,1–13.
- Tavle 13: Tegnet oversikt over Joh. 1,14–18.
- Tavle 14: MENNESKESØNNEN tegnet ut fra Joh. Åp. 1,9–20 til Joh. 1,51.
- Tavle 15: Tegnet oversikt over Joh. 3,1 flg.
- Tavle 16: Tegnet oversikt til Joh. 3 og Joh. 5.
- Tavle 17: Tegnet oversikt til Joh. 3,19–21 og Joh. 5.
- Tavle 18: Tegnet oversikt over Joh. 6,1 flg. (1. og 2. og 3. FRISTELSE)
- Tavle 19: Tegnet oversikt over JESU NATTVERDLÆRE i Joh. 6,22–59.

- Tavle 20: Tegnet oversikt over REAKSJONER, LÆRESKISMA i Joh. 6,60–71.
- Tavle 21: ÅNDSLIV FOR ET ÅNDSFRISKT ÅNDSMENNESKE, til bl.a. Joh. 8.
- Tavle 22: DET SANNE/EKTE LEDERSKAP i Joh. 10,1–30.
- Tavle 23: APROPOS LIGNELSEN i Joh. 10,1–16, tegnet oversikt.
- Tavle 24: MENNESKESINNET SOM EN DØR FOR MENNESKESØNNEN, jfr. Joh. 10,9.
- Tavle 25: OPPSTANDELSEN I LYSET fra Joh. 1, og 5, samt 11 og 20, tegnet oversikt.
- Tavle 26: Tegnet oversikt over hendelsene i Joh. 11,1 flg.
- Tavle 27: TO LINJER fra Joh. 11 til Joh. 20, tegnet oversikt.
- Tavle 28: TROSLIV FOR ET GUDSRIKEMENNESKE I AGAPE-LAND, tegnet oversikt ad Joh. 1 til Joh. 17.
- Tavle 29: JESU TITLER eller vesenskarakteristikk og egenskaper som gjelder IMMANUEL/FØLGESVENNEN, tegnet oversikt ad Joh. 1 til Joh. 17.
- Tavle 30: FRA LASARUS' OPPVEKKELSE (4. dag) til JESU KRISTI OPPSTANDELSE (3. dag), henholdsvis i Joh. 11 og Joh. 20, tegnet oversikt.
- Tavle 31. GJENSIDIG TOLKNINGSNØKKELE FOR Joh. 11 og Joh. 20, tegnet oversikt.
- Tavle 32: ULIKE LINJER GJENNOM EVANGELIET: LYS/LIV-LINJEN, MENNESKESØNNLINJEN og SAKRAMENTLINJEN, tegnet oversikt ad Joh. 1 til Joh. 21.
- Tavle 33: PARAKLETEN i KOSMOS/VERDEN og i FARSRIKE/URANOS, tegnet oversikt.
- Tavle 34: Oversikt over GETSEMANE; GOLGATA samt 1. komme (ADVENT) og 2. komme (PINSE, PARAKLET, PARUSI), tegnet oversikt.
- Tavle 35: Tegnet oversikt over TRINITAS samt KATABASIS (= nedstigning) og HYPASIS (= opphøyelse) ad Joh. 11 til Joh. 20 (hele 2. bok).
- Tavle 36: Gjentatt oversikt over det 1. århundre etter Kristus, tegnet oversikt.

2. Oversikt over kunstbilder

ATLAS som bærer Jordkloden eller himmelen (Peter Clayton: *Great Figures of Mythology*. New York 1990).

ØRNEN (David Fontana: *Symbolenes språk*. Oslo 1996).

1. gruppe bilder: JOHANNES SELV (etter Innledningen), side 33–39.

1. Johannes på Patmos. Ikon (P.A. Bredvei: *Johannes på Patmos*. Drammen 1972, s. 81).
2. Åpenbaringshulen på Patmos. Foto (Bredvei, *ibid*, s. 81).
3. Johannes og Prokoros i hulen på Patmos. Ikon (Bredvei, *ibid*, s. 81).
4. Titian: Johannes på Patmos. Maleri (J. Campbell: *The Mythic Image*. New Jersey 1990, s. 367).
5. Pieri di Cosimo: Evangelisten Johannes. Maleri (G. Ferguson: *Tegn og symboler*. Oslo 1956, figur 74).
6. Maria og Johannes. Ikon (reproduksjon i forfatterens eie).
7. Jacob og Johannes av El Greco. Maleri (M. Mulvihill: *Helgener og martyrer*. Oslo 2000, s. 20–21).

2. gruppe bilder: Illustrasjoner til 1. bok (Joh. 1–10) (etter kommentar til 1. bok), side 128–133.

1. Skaperen Gud Jahve Logos. Maleri (*Michelangelo*. London 1964, figur 60). Til Joh. 1.
2. Jesu dåp. Bysantinsk mosaikk, Ravenna, Italia (*Jesu liv i kunsten*. Oslo 1996, s. 60). Til Joh. 1.
3. Dore: Den samaritanske kvinne (Gustave Dore: *Bibelen i bilder*. Oslo 1977, s. 172). Til Joh. 4.
4. Moses (*Michelangelo*, *ibid*, figur 145). Til Joh. 5.
5. Nattverden (K. Raine: *William Blake*. London 1996, s. 130). Til Joh. 6.
6. Dore: Kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd (Dore, *ibid*, s. 196). Til Joh. 8.
7. Den gode hyrde (*Jesu liv i kunsten*, *ibid*, s. 8). Til Joh. 10.

3. gruppe bilder: Illustrasjoner til 2. bok (Joh. 11–20) (etter kommentarer til 2. bok), side 182–190.

1. Lasarus's grav i Betania (J.R. Porter: *Jesus Kristus*. Oslo 1999, s. 192). Til Joh. 11.
2. A og B Fotvasken eller Jesus vasker Peters føtter (*Jesu liv i kunsten*, ibid, s. 81). Til Joh. 13.
3. Nattverden (*Jesu liv i kunsten*, ibid, s. 84). Til Joh. 14–16.
4. Dore: Korsfestelsen (Dore, ibid, s. 215). Til Joh. 19.
5. Aalbrecht Bouts: Lidelsens mann (*Jesu liv i kunsten*, ibid, s. 13). Til Joh. 19.
6. Dore: Gravleggelse (Dore, ibid, s. 221). Til Joh. 19.
7. William Blake: Joseph av Arimathea (K. Raine, ibid, s. 10). Til Joh. 19.
8. Maria Magdalena og englene ved graven (*Jesu liv i kunsten*, ibid, s. 136). Til Joh. 20.
9. Fra Angelico: Kvinnene ved graven (Angelico 1387–1455). (Ingebjørg Stubø: *Bildeanalyser*. HLH 2005. Se også Prismet nr. 3/2005, s. 215 flg.) Til Joh. 20.

Tillegg i ord og bilder: (etter avslutning, før litteraturliste), side 194–203.

1. Kart over Jerusalem. (J.R. Porter, ibid, s. 20). Til hele Joh.evg.
2. Johannesminnedagen: 27. desember (Den hellige Johannes apostel og evangelist. I: *Det liturgiske års helgener*. Oslo 1934, s. 350–351). Særlig til Joh. 21, epilogen.
3. Christofferus av Albrecht Dürer (*Barnets legender*. Oslo 1945, s. 57). Apropos Atlas som bærer jordkloden eller himmelen på sine skuldre. Og apropos Joh. 1,29: ”Se, der Guds lam som bærer verdens synd”.
4. Ørnesymbolet (G. Ferguson, ibid, s. 21–22). Til evangeliesymbolet knyttet til Johannes-evangeliet, jfr. Løven til Markus, Oksen til Lukas og Mennesket (eller engelen) til Matteus.
5. The Ghost of a flea. Djevelen eller Verdens herre (K. Raine, ibid, s. 179). Til Joh. 13–16. Jfr. Beelsebul/Baal – Sebul (= ”Fluenes herre”)
2. Kong.bok 1,2 flg. Og Mt. 12,27.
6. Profeten Jesaja (Michelangelo, ibid, figur 144). Til Joh. 12.

7. Døperen Johannes (W. Vaughan: *William Blake*. London 1984, figur 27: A Prophet in the Wilderness). Til Joh. 1 og 10.
8. a) Jesus Kristus (Michelangelo, *ibid*, figur 229). Til Joh. 3,19.
b) Jesus Kristus (K. Raine, *ibid*, figur 109). Til Joh. 6.
9. Evangelisten og apostelen Johannes (Kenneth Clark: *Leonardo da Vinci*, London 2005, "Gammel mann"). Til Joh. 20 og 21. Denne Johannes ble ca. 90 år gammel.

3. Litteraturliste

En del litteratur som er brukt i forbindelse med denne boka, er ført opp etter ekskurset ad Joh. 10, se der. Denne litteratur blir ikke ført opp igjen her.

Abrahamson, Magnus: *Efter korsfestelsen. Om tro, førnuft och Jesu uppståndelse*. Stockholm 2005.

Aschehoug, Sigurd: *Oldtidens Egypt*. Oslo 1990.

De Apostoliske fedre. Oslo 1984.

De Apostoliska Fäderna i svensk översättning. Stockholm 1938.

Armstrong, Karen: *Mytenes historie*. Oslo 2005.

Barrett, C.K.: *The Gospel according to St. John*. London 1967.

Bredvei, P.A.: *Med Johannes i Efesus*. Oslo 1973.

Bredvei, P.A.: *Med Johannes på Patmos*. Oslo 1972.

Brown, R.E.: *The Gospel according to John* i serien: *The Anchor Bible* 29A og B. New York 1970.

Campbell, Joseph: *Mythic Image*. USA 1990.

Dodd, C.H.: *The interpretation of The Fourth Gospel*. Cambridge 1963.

Eidsvåg, Inge: *Læreren. Betragtninger om kjærlighetens gjerninger*. Oslo 2000.

Eidsvåg, Inge: *Når livet kaster skygger*. Oslo 2002.

Eidsvåg, Inge: *Forunderlige øyeblikk*. Oslo 2003.

Eidsvåg, Inge: *Den gode lærer. I liv og diktning*. Oslo 2005.

Eidsvåg, Inge: "Vet du hva?" Om kunnskapshunger og erkjennelsesglede, i bok nr. XXXI i *P2-akademiets bokserie*. Oslo 2004.

Elgvin, Torleif: *Dødehavsrullene*, i serien ”Verdens hellige skrifter”, Oslo 2004.

Eventyret ”Følgesvennen” i *Asbjørnsen og Moes eventyrsamling*.

Fett, Harry: *Bildets folkehøyskole*. Oslo 1955.

Grevbo, Tor Johan S.: *Guds masker i sjelesorgen*. Skriftserien Koinonia 5/2003. Modum bad.

Grün, Anselm: *Himmelen begynner i deg*. Oslo 2003.

Grün, Anselm: (50) *Jesusbilder*. Oslo 2004.

Grün, Anselm: *Femti engler for din sjel*. Oslo 2004.

Hammar, K.G.: *Jag har inte sanningen, jag söker den*. Stockholm 2004.

Hagen, I.R.: *Livsfrisen 1–6, samt Mostuabøkene 1–6*, utkommet Oslo 1948–73.

Hegel, G.W.F.: *Kristendommens ånd og dens skjebne*. Oslo 1996.

Hieroglyfernes verden. *Nøgler til Egyptisk kunst og kultur*. København 1994.

Hognestad, Astrid: *Broer til oss selv*. Oslo 2001.

Hognestad, Astrid: *Når dører åpner seg*. Oslo 2004.

Hognestad, Helge: *Den indre kilde*. Oslo 1994.

Johnsen, Jon: *Vi drøfter religiøse spørsmål*. Oslo 1950.

Johnsen, Jon: *Kulturstafetten. Seksualitet og skaperkraft*. Oslo 1953.

Johansen, R. Broby: *Verdensmestere*. Oslo 1951.

Jung, Carl Gustav: *Forvandlingens symboler 1 og 2*. København 1975.

Jung, Carl Gustav: *Mennesket og dets symboler*. København 1991.

Jung, Carl Gustav: *Litteratur, myter og symboler*. Stockholm 2003.

- Kieffer, R.: *Nytestamentlig teologi*. Stockholm 1977.
- Kjærstad, Jan: *Tegn til kjærlighet*. Oslo 2002.
- Kragerud, Alf: *Der Lieblings Junger im Johannesevangelium*. Oslo 1959.
- Kristensen, W. Brede: *Livet fra døden. Studier over egyptisk og gammel gresk religion*. Oslo 1925.
- Kristensen, W. Brede: *Religionshistorisk studium*. Oslo 1954.
- Køhn, Rose Marie og Susanne Sønderbo: *Gode Gud? Gudsforgiftning og gudsbilder*. Oslo 2003.
- Ljødal, Gunner: Tradisjon og fornyelse i *Kollokvium. Artikler om utdanning*. Hamar 2002 (s. 267–flg.)
- Ljødal, Gunner: Hvorfor bør myter og mytologi ha en grunnleggende plass i KRL-faget? *Krysspeilinger II*. Hamar 2002.
- Ljødal, Gunner: Teriomorfe bilder i mytologier, religioner, kunst og litteratur. *Krysspeilinger IV*. Hamar 2004.
- Ljødal, Gunner: Ingeborg Refling Hagens ”Mostu-serie” i høyere utdanning i Siri Lappegård: *Ingeborg Refling Hagen – uklar myte eller bevisst pedagog? Artikler om pedagogiske ringvirkninger*. Vallset 1995.
- Lomheim, Sylfest: *Språkteigen*. Oslo 2002.
- Lønnebo, Martin: *Van Goghs rum. Människans mognad*. Stockholm 2005.
- Mauss, Marcell: *Kropp og person. Essays*. Oslo 2004.
- Mettinger, Trygve N.D.: *Namnet och Närvaron*. Stockholm 2005.
- Michaelsen, Aslaug Groven: *Korsvei. Essays*. Oslo 1970.
- Michaelsen, Aslaug Groven: *På vegne av livet. Skisser og monologer*. Oslo 1971.

- Moan, Johan: Lyset i mytologi, religion og vitenskap. Artikkel i *P2-Akademiets bokserie. Bok nr. XXIX*. Oslo 2004. (s. 168–flg.)
- Moe, Olaf: *Johannesevangeliet*. Oslo 1937.
- Mowinckel, Sigmund: Midtpunktet. Universitetspreken 14,4. 1929. Til Joh. 10,11–16. Trykt i *Kirke og kultur* 36 (1929) ss. 388–96.
- Mowinckel, Sigmund: Die Vorstellung des Spätjudentums vom heiligen Geist als Fürsprecher und der johanneische Paraklet. I *Zeitschrift für NT Wissenschaft*. Volum 32/1933, ss. 97–130.
- Munck, Johannes: Presbyteren og Herrens disipler hos Papias. I *svensk exegetisk årbok XXII–XXIII*. Volum 22–23/1957/58, ss. 172–190.
- Nikodemusevangeliet i *Apokryfe evangelier*. Oslo 2001.
- NTR (= revidert) til Joh.evg. Oslo 2004.
- Platon: *Timaios i Bd. VII* i nyutgivelsen på Vidarforlaget. Oslo 2005.
- Polykarps martyrium*, i serien *Klassiske bokverk nr. 22*. Oslo 1934.
- Rolfsen, Alf: *Billedspråk. Rekognoseringer i klassisk rumkunst*. Oslo 1960.
- Siegert, F.: Unbeachtete Papiaszitate bei armenischen Schriftstellern, i *NT studies*. Cambridge 1981, ss. 605–614.
- Skaaheim, A.: *Johannesevangeliet*. Oslo 1990.
- Steiner, Rudolf: *Kristus och den mänskliga själen*. Stockholm 1981.
- Stålsett, Gunnar: *Hva er da et menneske*. Oslo 2002.
- Stålsett, Gunnar: *Julens budskap*. Oslo 2003.
- Stålsett, Gunnar: *Som deg selv*. Oslo 2005.
- Sølle, Dorothe: *Reisen innover. Om religiøse opplevelser*. Oslo 1980.
- Thelle, Notto: *Det skjedde ikke i Betlehem*. Oslo 2000.

Thelle, Notto: *Kjære Siddharta. Brev og samtaler i grenseland mellom øst og vest*. Oslo 2005.

Wingren, Gustaf: *Människa och kristen. En bok om Irenaeus*. Skellefteå 1997.

Wingren, Gustaf: *Människan och inkarnasjonen, enligt Irenaeus*. Lund 1947.

Wyller, Egil A.: *Den Henologiske serie 1–20*, utkommet mellom 1994–2002, med særlig vekt på følgende bind:

- *Johannes I. Apokalypsen*. Bd.nr. 6. Oslo 1997.
- *Johannes II. Evangeliet og brevene*. Bd. nr. 7. Oslo 1997.
- *Lyset fra Bysants. Den kristnede greske tanke*. Bd.nr. 9. Oslo 1996.
- *Navnet Jesus. Den ene*. Bd. nr. 20. Oslo 2002.

4. Forkortelser

Brukt vanlige forkortelser, som skulle være forståelige i teksten, men de anføres her for sikkerhets skyld. Greske, hebraiske og latinske ord og begreper er oversatt underveis i teksten.

Acta	= Apostlenes gjerninger (Lukas' 2. bok)
Ad	= når det gjelder, eller m.h.t.
Bl.a.	= blant annet
Ca	= cirka, omtrent
Dixi	= ”jeg har talt”, sagt mitt
Dt	= Deuteronomium (”den annen lov”) = 5. Mosebok
e.Kr.	= etter Kristus
Ex	= Exodus (”utgangen”) = 2. Mosebok
f.Kr.	= før Kristus
flg..	= følgende
Gal	= Galaterbrevet
Gn	= Genesis (”skapelsen”) = 1. Mosebok
Gt	= det Gamle testamentet
ibid	= samme sted eller i samme skrift (som nevnt foran el. tidligere)
in casu	= i dette tilfelle, eller i denne sammenheng
jfr.	= jevnfør, se etter
Joh.Åp.	= Johannes Åpenbaring (siste bok i Bibelen)
1., 2., el. 3. Joh.	= Første, andre eller tredje Johannesbrev
Kap.	= kapittel
Kl.	= klokka
Km	= kilometer
2. Kong.bok	= annen Kongebok i Gt.
1. Kor.	= 1. Korinterbrev i Nt.
Lev.	= Leviticus = 3. Mosebok (”Levitt-Boka”)
Lk	= evangelisten Lukas
LL	= se litteraturlista
m.fl.	= med flere (steder, ting, bøker...)
m.h.t.	= med hensyn til
m.m.	= med mer

MM	= Maria Magdalena, i bl.a. Joh. 20,1 flg.
Mk	= evangelisten Markus
Mt	= evangelisten Matteus
Nr.	= nummer (i en rekkefølge)
Nt	= det Nye testamente
NTR	= revidert utgave av Nt (fra 2003–2005)
Num.	= Numeri ("tallene") = 4. Mosebok
o.a.	= og andre (steder)
osv.	= og så videre
Ps.	= Psalmene i Gt ("Davids salmer")
s. eller ss.	= side eller sidene
Sic	= slik står det, "det står det faktisk"!
Synedriet	= Det Høye råd (i jødedømmem)
Tavle	= en tegnet illustrasjon til visse ting i teksten eller kommentaren.
1.Tess	= 1. Tessalonikerbrev i Nt.
Årh.	= århundre

Dixi in casu 13. nov. 2005 til ære for Kerstin.